

Universidade de Santiago de Compostela

Facultade de Filoloxía

Departamento de Filoloxía Galega. Área de Filoloxía Románica

As Cantigas de Pero d' Armea

Edición crítica e estudo

Francisco Fernández Campo

As cantigas de Pero d' Armea

Edición crítica e estudo

Tese de doutoramento presentada no Departamento de Filoloxía Galega, da Facultade de Filoloxía, da Universidade de Santiago de Compostela, por Francisco Fernández Campo e dirixida pola Profª Dra. Dª Mercedes Brea.

Santiago de Compostela, xuño de 2012.

Vº e praxe da Directora

Asdo. Dra. Mercedes Brea

Francisco Fernández Campo

O traballo realizado para esta tese de doutoramento está vinculado ao proxecto de investigación *O Cancioneiro de xograres galegos (Edición crítica e estudo, en formato impreso e electrónico)*, subvencionado pola Dirección Xeral de I+D da Xunta de Galicia (PGIDIT03SIN20401PR), coordinado e dirixido pola Profª Dra. Dª Mercedes Brea.

INTRODUCCIÓN

O obxectivo principal deste traballo é o de ofrecer unha edición crítica, elaborada segundo os parámetros da crítica textual contemporánea, dos textos líricos do xograr galego Pero d' Armea, quen posiblemente desenvolveu a súa actividade poética entre o segundo e terceiro cuartos do século XIII¹.

As cantigas conservadas de Pero d' Armea véñennos transmitidas polos dous códices confeccionados en Italia, nos inicios do século XVI, por mandado do humanista Angelo Colocci: o *Cancioneiro da Biblioteca Nacional de Lisboa* ou *Colocci-Brancuti* (A. Ferrari, 1979: 27-142; 1993a: 119-123), identificado pola crítica coa sigla *B* (antes tamén *CB* ou *CBN*), e o *Cancioneiro da Biblioteca Vaticana* (A. Ferrari, 1993a: 123-126), ao que corresponde a sigla *V* (ou tamén *CV*). Hai aínda un terceiro testemuño, coñecido como *Cancioneiro da Bancroft Library* (A. Askins (1991: 43-47; 1993: 118-119), ao que se lle asigna a sigla *K*, copiado entre finais do s. XVI e principios do s. XVII, conservado na *Bancroft Library*, da Universidade de Berkeley, polo que tamén é coñecido como *Cancioneiro de Berkeley*. Este cancionero é un *descriptus* de *V*, polo que non o teremos en conta na presente edición, xa que non aporta ningún valor para o establecemento crítico dos textos (E. Gonçalves, 2007b: 8ss)².

Así pois, o corpus lírico deste xograr chéganos a través dunhas compilacións que foron elaboradas nunha época na que a actividade trobadoresca da escola poética galego-portuguesa xa esmorecera; segundo a crítica, serían copiados a partir dun ou varios antecedentes que poderían remontarse a outra compilación ibérica da primeira metade do s. XIV, probablemente identificable co chamado *Livro das*

¹ Con respecto á súa orixe, época e marco ambiental no que desenvolveu a súa actividade, vid. o capítulo de “Datos biográficos”.

² Aínda que, nun primeiro momento (1995), a profesora portuguesa, xunto con A. Ferrari (1991), defendía a validez do *descriptus*.

cantigas, de Don Pedro, Conde de Barcelos (M. Simões, 1993: 521-523).

No interior dos cancioneiros, as rúbricas co nome do trobador permiten adxudicarlle a Pero d' Armea un total de dezaioito cantigas, das que trece pertencen ao xénero de *Amor*, catro ao de *Amigo* e unha ao de *Escarnio*. Non obstante, cómpre sinalar, polo que respecta á serie de *Amor*, que a súa atribución, mediante a correspondente rúbrica, só se fai efectiva no cancioneiro *V*, mentres que falta no cancioneiro *B*, onde, polo tanto, ven atribuída *ex silentio* ao trobador inmediatamente anterior, Juião Bolseyro. Deste xeito, existen certas dúbidas razoables con respecto á autoría deste grupo de cantigas, a causa da diverxencia de atribución entre *B* e *V*; tanto é así que E. Reali inclúe estas trece composicións na súa edición das cantigas de Bolseyro (1964). Como explicaremos máis polo miúdo no capítulo da “tradición manuscrita”, o silencio atributivo de *B* ten, na nosa opinión, menos peso argumentativo que a atribución explícita de *V*, polo que estas trece cantigas deben ser asignadas a Pero d' Armea.

En *B*, as cantigas de *amor* transmítense, entre os folios 228ra e 233va, numeradas por Colocci dende a 1077 ata a 1090, tendo en conta que a cantiga *Senhor fremosa, non pod'om'osmar* (nº 11 na nosa edición) ten dobre numeración (1087-88), conservándose separada a primeira cobra das outras dúas por unha lacuna de algo máis de dous folios e medio en branco (230v-232v), pertencentes ao final do fascículo 28, e retomándose a súa copia no inicio do fascículo seguinte (fol. 233r). As cantigas de *amigo* ocupan dende o folio 255vb ata o folio 256va. Por último, a cantiga de escarnio ven transmitida no folio 339ra. En *V*, a serie de *amor* transcríbese entre os folios 106vb e 109ra. As cantigas de *amigo*, no folio 127rb-vb. A cantiga de *escarnio* cópiase no folio 186vb³.

³ No “Apéndice” incluimos as imaxes dos folios de *B* e *V*, onde se conservan estas cantigas, cedidas por xentileza da sección de Estudos Medievais do C.I.H. ‘R. Piñeiro’.

Hai xa máis de un século que comezaron os estudos filolóxicos e crítico-textuais da nosa lírica e, dentro dela, do corpus poético de Pero d' Armea, que foi editado só parcialmente ata o de agora con métodos críticos de diversa calidade e profundidade. Todas esas edicións e estudos son valiosos e deben ser tidos en conta no noso traballo. O primeiro traballo no que foron recollidas as cantigas do xograr galego foi o de E. Monaci (1875), na súa edición diplomática do cancionero *V*, completada pola diplomática de *B*, de E. Molteni (1880); xunto a estes traballos podemos citar a edición crítica de *V*, feita por Braga (1878), e a de *B*, confeccionada por E. e J.P. Machado (1949-1964); por desgraza, na valiosa edición crítica de *A*, de C. Michaëlis (1904), non se edita ningún texto de Pero d' Armea nos seus apéndices de cantigas de *amor* de *B* e *V*, que completarían as ausentes no códice trecentista. Haberá que esperar á xa citada edición das cantigas de Juião Bolseyro, por parte de E. Reali (1964), para atopármonos coa primeira edición crítica moderna, aínda que parcial, pois só se contemplan as trece cantigas de amor, atribuídas, con certas dúbidas, a Bolseyro. De forma parcial tamén, a obra de Armea foi contemplada por outros editores, como J. J. Nunes, nas súas edicións das cantigas de *amor* (1971) e de *amigo* (1973), e a edición das cantigas de *escarnio*, de M. R. Lapa (1965, 1995³); tamén parcialmente, na antoloxía da lírica galego-portuguesa de X. B. Arias Freixedo (1993), na de M. Ferreiro e C. P. Martínez pereiro (1996), ou máis recentemente, na edición das cantigas de *escarnio*, de G. Videira Lopes (2002) ou a de *amigo*, de R. Cohen (2003).

En definitiva, non existe unha edición total e exclusiva da obra poética de Pero d' Armea; de aí que, como sinalamos ao principio, este sexa o noso obxectivo fundamental. Na elaboración da nosa hipótese de lectura e edición dos textos, procedemos segundo os criterios da crítica textual contemporánea, é dicir, seguindo dúas fases que A. Bleca (1983) denomina *recensio* e *constitutio textus*. Así pois,

o traballo principal desta investigación é o de fixar o corpus textual a partir da tradición manuscrita, na que se dá conta da localización dos textos nos cancioneiros e das particularidades de copia que os caracterizan. A través da *collatio* e a *examinatio*, tentaremos de establecer o correspondente aparato crítico, consonte a uns criterios, previamente expostos, para, despois dunha *selectio*, propoñer a *dispositio textus* e realizar, se é o caso a *emendatio* ou subsanamento de erros no proceso de transmisión. Como se poderá comprobar, no noso caso utilizamos un aparato crítico de tipo negativo, é dicir, aquel no que só se rexistran as variantes non coindidentes entre a lección dos manuscritos e a nosa proposta de lectura. Dito aparato dividímolos en tres franxas: na primeira figuran as variantes significativas e erros de copia; na segunda, as variantes gráficas; na terceira, indícanse as diferenzas entre a nosa proposta de lectura e a dos editores anteriores. As informacións explicativas que dan conta das nosas propostas textuais, en discusión coas dos outros editores, así como outras de tipo métrico ou léxico, fanse nas “notas” finais de cada cantiga. Tras a disposición do texto de cada cantiga, procederemos a unha breve análise da mesma, dende unha perspectiva literaria e métrico-retórica, así como unha tradución ao galego moderno.

Tamén tentaremos de presentar neste estudo os escasos e inseguros datos biográficos do xograr de Armea, coa fin de situalo, espacial e temporalmente, e tentar de reconstruír o marco xeracional, ambiental, cultural e de relacións con outros trobadores e xograres.

Nas súas cantigas, que presentamos na mesma orde en que aparecen nos manuscritos, Pero d’ Armea conxuga os temas e motivos herdados da tradición poética galego-portuguesa. A súa produción lírica abrangue os tres grandes xéneros canónicos da escola, é dicir, a cantiga de *amor* (textos 1 ao 13), a cantiga de *amigo* (textos 14 a 17) e a cantiga de *escarnio* (texto 18).

Nas cantigas de *amor*, o poeta desenvolve o tema por excelencia do amor cortés, e decir, a *coita* ou sufrimento amoroso que se produce por diversos motivos, como o propio enamoramento que leva implícito o sufrimento (texto 2), ou polo coñecimento e visión do ser amado (textos 7, 12 e 13), unha visión ás veces imposta por Deus para facelo sofrer (texto 4); noutras ocasións, a coita ven causada polo afastamento da súa *senhor* (textos 1, 5 e 6) ou polo rexeitamento desta a concederlle o *ben* amoroso (textos 3 e 10); non falta tampouco o panexírico e loanza da súa dama (textos 8 e 11) e o motivo de manter en segredo ese amor diante dos demais (texto 9). Nas cantigas de *amigo* cultiva tamén o motivo da *coita* pola separación dos namorados (textos 14 e 16), o tema do *change*, na que a amiga lamentase da infidelidade do seu amigo e de ter sido enganada (texto 15) e, por fin, unha cantiga dialogada, na que a moza concédelle ao amigo o seu favor (texto 17). A cantiga de *escarnio* (texto 18) constitúe unha sátira persoal, caricaturesca e obscena, que parte dunha parodia do rexistro da cantiga de *amor*.

Toda esta selección temática exprésase formalmente a través dunha serie de procedementos métricos e retóricos que caracterizan a produción poética de Armea. O xogar recorre preferentemente á cantiga de refrán (15 dos 18 textos), elaborada en *talhos* de tres cobras de seis versos (4+2), cun esquema de decasílabos agudos abbaCC (con pequenas variacións, como ababCC); evidentemente, non faltan outro tipo de estruturas estróficas e esquemas métricos, aínda que minoritarios, como o uso de refrán dun só verso ou de tres, a utilización da finda en seis composicións; tamén conservamos unha cantiga de cobras dobradas. Nas cantigas de mestría, as cobras son de sete versos, dúas delas con refrán.

Canto aos procedementos retóricos, fai gala da súa mestría recorrendo a elementos do *ornatus difficilis*, como a anástrofe, o hipérbato ou a antítese; entre os *colores rethorici* preferidos, destacan

as figuras de *repetitio*, como a *derivatio*, o políptoto, a *equivocatio* e o *dobre*, e mesmo o *mordobre*.

Así pois, cremos que Pero d' Armea, bo coñecedor da tradición, é un digno cultivador dos procedementos técnico-formais e conceptuais da escola poética do occidente peninsular, e continuador da primeira xeración de trobadores que lle precedeu.

Quixeramos manifestar, por último, que, no proceso de elaboración deste traballo, tentamos obrar sempre coa máxima prudencia e sensatez. Concientes de que isto non é máis que unha de tantas hipóteses e de que no ámbito da crítica textual non é posible ofrecer unha resposta única e definitiva; sempre debe quedar aberta a posibilidade de perfeccionar as hipóteses de traballo. En calquera caso, esta investigación deunos a oportunidade de achegarnos a un mellor coñecemento e comprensión dunha parte do noso pasado cultural⁴.

⁴ Queremos rematar esta parte introductoria co noso máis sincero agradecemento á directora deste traballo, a Profª Dra. Dª Mercedes Brea, pola súa orientación, consello, axuda e xenerosa paciencia que sempre nos brindou.

I. DATOS BIOGRÁFICOS

Ata o día de hoxe, poucos son os datos que coñecemos sobre a vida e vicisitudes de Pero d' Armea. As fontes que nos poden fornecer dalgunha hipótese para establecer a súa cronoloxía, orixe e ambiente no que se moveu o noso trobador son moi escasas.

1. O NOME.

Nos cancioneiros apenas podemos sinalar a aparición do seu nome nas rúbricas atributivas, pois hai unha soa alusión a el na cantiga *B* 1603/ *V* 1135, de Pero d' Ambroa, así como na *Tavola Colocciana*; nas rúbricas, en cambio, as alusións son máis numerosas, puidendo rexistrar as seguintes:

- Rúbrica atributiva, de man do copista, en *B* 1204 (f. 255vb): *Pero darmēa*⁵.
- Rúbrica atributiva, da man de Colocci, en *B* 1602 (f. 339ra): *pero darnea*.
- Rúbrica atributiva indirecta, de man do copista, en *B* 1603 f. 339ra): *Estotra cātica fez pero dābrōa a pero darnea por estoutra deçima que fazera*.
- Rúbrica atributiva, de man de Colocci, en *V* 669 (f. 106vb): *Pero DARMĒa*.
- Rúbrica atributiva, de man de Colocci, en *V* 809 (f. 127rb): *Pedro darmēa*.

⁵ Transcribimos as rúbricas tal e como aparecen, pois non estimamos necesario aplicar aquí os criterios de edición empregados nas cantigas.

- Rúbrica atributiva indirecta, de man do copista, en *V* 1135 (f. 186vb): *estoutra cática fez pero dābrōa a pero darnea por estoutra de çima que fezera*.
- A alusión aparece no *incipit* da cantiga de Pero d' Ambroa, *Pero darnea quando composestes*. Nos primeiros versos das cobras II e III aparece citado xa só co nome propio en forma plena, co título de *Don* diante (*Don pedro*).
- Na *Tavola* recóllese o seu nome en dous números:
1204 pero darmēa (f. 304v)
1602 pero darnea (f. 307r)

Destes datos podemos deducir dúas modalidades de transcripción: o grupo de *Amor* e *Amigo* (representado neste caso só por *VC*), no que tanto os copistas coma Colocci escriben o apelido con til de nasalidade, e o grupo de *Escarnio* (*BVC*), no que o transmiten sen til. Por outro lado, o seu nome aparece na súa forma reducida (*Pero*), agás nas dúas ocasións en que aparece sen apelido, é dicir, nas alusións intratextuais dos primeiros versos das cobras II e III de *B* 1602/*V* 1135 (*Don pedro*). Como xa sinalara José L. Rodríguez (1986: 535)⁶, o uso alternativo entre a forma reducida, reservada para acompañar ao apelido, e a forma plena, só para usos “substantivos”, parece ser moi común na antroponimia dos cancioneiros. Canto ao seu apelido, Tavani (1967: 486) decántase por *Arnea*, aínda que entre parénteses propón a alternativa *Armēa*; en cambio, fai todo o contrario no caso de Pero d' Ambroa, que indexa co nome de *Pero Garcia de Ambrōa* e, entre parénteses sinala tamén a opción *Ambroa* (ibid.: 493).

O apelido xentilicio do noso trovador, que nos refire que era orixinario dunha localidade con ese nome, aparece nos cancioneiros baixo dúas formas: *arnea* e *armēa*, latinizado como *armena* ou *armenia*, das que a segunda quizais sexa a máis probable, sendo un

⁶ Ademais do caso de *Pero/Pedro*, o prof. Rodríguez cita tamén os de *Bernal/Bernaldo*, *Fernan/Fernando*, *Martin/Martinho*, e *Meem/Mendo*, entre outros exemplos.

erro de omisión, ben dos copistas ben de Colocci, a falla de signo de abreviatura. Na documentación medieval aparecen ambas as dúas denominacións.

Por outro lado, na toponimia galega actual recóllense os seguintes nomes de lugar:

1. O lugar de *Armeá* (ou *Castro de Armeá*), na freguesía de Augas Santas, do concello de Allariz, na Provincia de Ourense.
2. O lugar de *Vilarmeia*, na freguesía de Fazouro, do concello de Foz, na provincia de Lugo.
3. O lugar de *Armea de Arriba*, na freguesía de *San Pedro de Armea*, do concello de Láncara, na provincia de Lugo.
4. O lugar de *Armea de Abaixo*, na freguesía de Santa María de Lama, do concello de Láncara, na provincia de Lugo.
5. A freguesía de *San Vicente de Armea*, do concello de Coirós, na provincia de A Coruña.

Para á freguesía de San Vincenzo de Armea, do concello de Coirós, a denominación *Armena* cítase nun documento de 12 de decembro de 1138 (*AHN, Clero, San Salvador de Cines, carp. 494, n.º 12*), no que Alfonso VII concede carta de couto á igrexa de Santa María das Donas (Betanzos); entre as igrexas acoutadas cítase a de Armena:

*...facio cartam cautacionis ecclesie sancte Marie de Dominabus, que est in territorio Nemitos, prope Iamrozo, iuxta rivulum Menete. Cauto siquidem predictam ecclesiam ex omni parte per circuitum per ipsos terminos quos in antea nominabimus, id est ecclesiam sancte Crucis, et ecclesiam de Porce Milios, quomodo hereditas ipsius ecclesie separatur ab hac hereditate et cauto Cyniensis monasterii, et a termino de Carrezeda, et ecclesiam de Curiolos, et ecclesiam de Colantes, quomodo sue hereditate dividitur ab hereditate monasterii de Spelunca. Deinde **ecclesiam de Armena** per rivulum Mandeo, et ecclesiam de Bravio per ipsum rivulum Mandeo...*⁷

⁷ Recuero Astray et alii (1998: 80-81, doc. 80).

Con anterioridade, un documento de 1091, conservado no tumbo de Samos, no que o abade Fromarico fai un inventario dos bens por el adquiridos para o mosteiro, lese:

*Vicentium de Armena cum suis hereditatibus*⁸

Outra denominación que se pode atopar na documentación medieval é a de *Armenia*. No tumbo de San Xulián de Samos rexístranse varis ocorrencias. Nun documento de 25 de febreiro de 978 no que un tal Ermenexildo e a súa muller Eldonza donan ao abade de Samos o mosteiro familiar de San Salvador de Barxa, por eles fundado, pódese ler:

*Et in valle Nemitus ecclesia sancti Vicentii, villa vocabulo **Armenia***⁹

Noutro documento do tumbo de Samos, de 13 de maio de 1196, no que os irmáns Pedro e Poncio Vélez conveñen co mosteiro de Samos a metade da vila e igrexa de Fafián, dise:

*Et ego Petrus dictus abbas cum universitate capituli samonensis pro memorato beneficio damus vobis sepedicto domino Petro Vele quicquid habemus vel habere debemus in terra de Nendos et de Prucios, videlicet, ecclesiam sancti Iuliani de Mar, **ecclesiam sancti Vicentii de Armenia**, ecclesiam sancti Salvatore de Colantes, ut teneatis eas in vita vestra*¹⁰

De San Pedro de Armea, no concello de Láncara, hai tamén algunhas referencias documentais no tumbo de Samos. Por exemplo, nun documento de 10 de abril de 1036, no que Velasco Arméniz e a súa muller Gontrode donan unhas vilas a San Antolín e os seus monxes:

*Et inde per terminum de **Armenia** usque in termino de sancto Petro usque in villa Agati usque in termino de villa Auzoni et inde per terminum de **Armenia** usque in sancta Martha.*¹¹

Noutro documento de 7 de febreiro de 1111, no que Pelayo Citiz e a súa muller venden a Munio, vicario de Samos, unha heredade en Eiru Faligu, lese:

⁸ Lucas Álvarez (1986: 166, doc. 55).

⁹ Ibid., p. 289, doc. 132.

¹⁰ Ibid., p. 221, doc. 87.

¹¹ Ibid., p. 101, doc. 20.

*In Dei nomine. Ego Pelagius Citiz et uxor mea Maria...tibi Munio presbiter, qui es vicarius de Samanos ibi in sancto Antonino et in **Armenia**, in domino Deo eternam salutem amen.*¹²

A denominación *Armea* tamén aparece noutros dous documentos; nun deles, de 20 de decembro de 1133, no que Alfonso VII acouta a favor do mosteiro de San Salvador de Cis (Oza dos Ríos) algunhas igrexas, entre as que está a de San Vincenzo de Armea:

*Ideoque ego Adefonsus Dei gratia Hispanie imperator, una cum coniuge mea regina domna Berengaria et vox nostra, ad honorem Dei per hunc nostre precessionis auxilium donamus, cautamus atque concedimus, cautum firmissimum et regia auctoritate ad monasterium quod nuncupat Sancti Salvatoris de Cinis, territorio Nemitus, pro remedio animarum nostrarum et parentum nostrorum, sive pro amore fidelissimo nostro comes Rodericus Petri, videlicet ecclesiam Sancti Martini de Bravio, et **ecclesia Sancti Vicencis de Armea**, et ecclesiam Sancti Salvatoris de Colantes et cum heremita Sancti Iuliani per suos terminos antiquos, videlicet: fontem de Cova, et inde ad fontem de Avelanares, et inde ad Boucam de Condessa, et inde ad Rubeyra, et inde ad fontem de Mino, et inde ad Bovem Mortuum, et inde ad Portum de Quihiriz, et inde ad infesto per ipsum rivulum de Menede, et inde per terminos qui sunt inter Coyroos et Colantes, sicut vadit ad ipsum rogium qui discurrit inter Villare et Colantes, et inde per ipsum rogium usque ad ribulum Mandiu, et inde ad fontem ubi incepimus*¹³.

Outro documento, referido a Vilarmeia de Fazouro, do concello de Foz, de 17 de outubro de 1258, no que o obispo Juan II Sebastianes e máis o cabildo da Catedral de Mondoñedo conceden ao chanfre Rodrigo Garcia todo o que lles correspondía da sucesión de Pedro Pérez, arcedián da catedral e do testamento do coengo Garcia Pérez:

*...ex testamento Garsie Petri quondam ecclesie nostre canonici in uita ipsius cantoria scilicet in villa Aldriz, in Cinge, in **villa Armea**, in **ecclesia de Burela**, in ecclesia de Ceruo...*¹⁴

Do lugar do concello de Allariz non atopamos documentación, aínda que é coñecido actualmente como *Castro de Armeá*, con acentuación aguda. Non obstante, dada a lonxanía deste lugar do

¹² Ibid., p. 383, doc. 204.

¹³ Recuero Astray (1998: 48-49, doc. 50).

¹⁴ Cal Pardo (2005, doc. 78).

círculo xeográfico-ambiental no que se movería o noso trobador, cremos que podería quedar descartado como posible filiación.

Dos datos recabados, resulta aínda difícil conxectar a acentuación do apelido; aínda que parece máis clara a acentuación paroxítona:

- a) A partir de *Armenia*, ao igual que *ACENIA* > **ACENIYA* > *ACEA*, a evolución podería ser:

Armenia > **armenya* > **armeya* > *arnea*

- b) De *Armena* > *armẽa* > *arnea* (tras a desnasalización).

A orixe do topónimo é incerta. Héctor Iglesias (2007: 52-59) pono en relación cos topónimos vascos *Armenia* e *Armentia* (Álava) ou o gascón *Armagnac*, concluindo que quizais se trate dun antropónimo de orixe céltica ou ben caucásica, traído por individuos instalados na península ibérica e na “Wasconia” en época prerromana.

A terminación *-ea* está presente en numerosos topónimos galegos como *Acea*, *Area*, *Balea*, *Brea*, *Cea*, *Coea*, *Garea*, *Navea*, *Palavea*, *Pontevea*, *Romea*, etc., se ben esta terminación non ten unha orixe uniforme en todos os topónimos, como tampouco nos apelativos *cadea*, *candea*, *cea*, *lamprea*, *morea*, *pabea*, *rea*, *serea* ou *tea* (N. Ares, 2009: 269-270).

Bascuas (2006: 244-245) propón unha base *AR-MENA*, na que *ar* supón unha voz hidronímica que significaría ‘pasa’, ‘fluir’, máis un elemento *mena*, que tamén atopamos no latín *femina* (‘a que amamanta’) ou *alumnus* (‘o que é amamantado’).

Á hora de facermos unha proposta de nome, cremos que tanto a orixe *Armena* ou *Armenia*, como as rúbricas coloccianas en *BV*, teñen un gran peso argumentativo a favor da denominación *Pero d’ Armẽa* como a orixinaria, o cal non é obstáculo para que tamén a

denominación sen til, produto dunha desnasalización en galego medieval e dunha regularización gráfica moderna, sexa tamén válida.

2. A ORIXE.

Os datos que nos fornece a documentación medieval non permiten máis que facer conxecturas sobre a orixe e filiación de Pero d' Armea. Os que puidemos recabar son os seguintes:

- En *ARG*, pergamiños, nº 327, con data de 1 de xuño de 1257, atopamos o documento se cadra máis coñecido, referido á compra-venda dunha herdade de Maria Pérez (¿a Balteira?) por parte do mosteiro de Sobrado “*fila de Dom pedro iohannis de gimaranes & de azenda pelaez cugia fuy esta herdade*”; na nómina de confirmantes figuran “*petro pelaez*” e un tal “*petro bofom*” (¿bufon?), como alcaldes de Betanzos¹⁵.
- Esta Maria Pérez tal vez sexa a mesma que o 7 de marzo de 1257, xunto co seu fillo Pedro Peláez (*Petrus Pelagii*), ambos os dous reseñados como *magistri*, venderon ao mosteiro de Sobrado unha herdade en Cobelo, freguesía de Bravio, ao prezo de 20 floríns¹⁶.
- Algún destes “Petri” podería ser o mesmo que confirma outro documento, conservado no tombo C1 do *ACS*, fol. 153r, nº 13, de 15 de outubro de 1249, onde entre as testemuñas se cita a un tal “*p. iograr de betanciis*”¹⁷.
- De Sobrado é tamén o documento 374, de 1220, sobre a resolución dunha demanda entre *Marina Froile de Balone*, a “*Riola*” e o seu fillo, *Oveco Iohannis*, a *Iohannis Verecundi*, *magister Brioni*, e os seus irmáns, por unhas posesións que van de *Balone usque ad grangiam de Brione*. Entre os testemuñantes cítase un tal *Petrus ioglar*¹⁸.

¹⁵ Martínez Salazar (1911).

¹⁶ *Tumbo de Cascas*, f. 457.

¹⁷ Fernández de Viana (1985).

¹⁸ Loscertales (1976).

- No tumbo de Monfero, doc. 567 (4 de maio de 1297) refírese unha doazón de **Pedro Iogar** (¿sic?) no lugar de San Xurxo das Torres.

A filiación luguesa tamén se pode conxecturar a partir da seguinte documentación dos *Tumbos da Catedral de Mondoñedo*:

- Nos *calendarios*, doc. 203 (1276) pódese ler: “*Fernandus Iohannis dictus Picancius assignou bens versus domum que fuit Iohannis Pelagii dicti de Lama, que est subtus domum **Petri Iocularis** et uxoris sue **Maior Pelagii***”.
- Nos mesmos *calendarios*, no doc. 326 (1289) fálase de emprazamentos de bens: “*in cortina de **Petro Ioglar** e vinea*” do mesmo individuo.
- No doc. 333 (1290): “***Petrus Ioglar de Pomerio** et uxor sua **Maior Pelagii dicta Gaviana***” asignan para o seu aniversario a “*placiam*” que teñen en “*Pomerio*”.
- A relación de identidades pode completarse mellor co doc. 58 (1254), onde se le: “***Martinus Pelagii dictus Leal***”, pola súa alma deu á nai “***Maria Gavillana domum et vinea de Pomerio***”. No doc. 62 (1255): “***Maria Pelagii filia Marie Gaviane Pomerio Donego, cum viro suo Pelagio Salido***” (de Maria Pelagii, do que se deduce que a súa irmá é **Maior Pelagii** (a que está casada co **Petrus Ioglar**)).
- No doc. 112 (1260 / 1360) refírese a morte de Maria Gaviana: “*eodem die (xiiii kalendas nouembris obiit **Maria Martini Gaviana Pomerio Donego***”.

En definitiva, estes datos documentais poderían apoiar tanto a hipótese da filiación mindoniense como a brigantina.

Do exposto ata o de agora e máis pola crítica e os estudos de literatura galega medieval, pouco máis sabemos que meras hipóteses, das que as máis aceptadas veñen sendo a súa condición de xogar, de

probable orixe galega, que desenvolveu a súa actividade poética entre o segundo e o terceiro cuartos do s. XIII. Vexamos agora un breve resumo do estado da cuestión:

- C. Michaëlis (1904, I, “glossário”: 532), na súa glosa marxinal sobre a Balteira, apenas cita o seu nome pola súa relación literaria con Pero d’ Ambroa (a cantiga *V* 1134).
- Nunes (1973: 241), remitíndose a Michaëlis, apenas nos di que se trata de un xograr galego contemporáneo de Pero d’ Ambroa pola referencia da cantiga de escarnio coa que este contesta ao de Armea.
- Gumersindo Placer (1944-45: 396ss), seguindo a Murguía (1905: 47), sitúa o nacemento de Pero d’ Armea na freguesía lucense de San Pedro de Armea, no concello de Láncara, relacionándoo co trovador Alfonso Gómez de Sarria. O único dato no que se apoia para esta afirmación é alusión aos topónimos “San Segundo” e “San Felices”, da cantiga de escarnio que Pero d’ Ambroa lle dirixe a Pero d’ Armea (*B* 1602, *V* 1134), que, segundo el, faría referencia a dúas ermidas situadas na val de Sarria, Santiago de Souto e San Fiz de Reimúndez. Non obstante, é un dato erróneo, xa que na cantiga lese “San Fagundo” e non “San Segundo”. San Fagundo e San Felices fan clara referencia a dúas localidades leonesas do camiño de Santiago, Sahagún e San Felices (Alvar, 1986a: 93), o que parece constituir unha referencia irónica, que non real, na cantiga.
- Álvarez Blázquez (1955: 191-192) pon en relación a Pero d’ Armea con Pero d’ Ambroa, ademais de con Pedr’ Amigo de Sevilha e María Pérez, a Balteira. Estes tres trovadores, xunto con Esquio, Guilhade e Mirapeixe, formarían parte da hoste de D. Rodrigo Gómez de Trastámara na campaña de Córdoba e Sevilla (1248). O estudoso non aporta ningún dato ou documento en que basear esta afirmación. Por outra parte, tamén confunde a Fernand’

Esquio co Fernand' Escalho da cantiga de escarnio antes citada de Ambroa. Álvarez sitúa ao noso trovador na mesma localidade coruñesa onde tiña unha herdade a Balteira, é decir, San Pedro de Armea.

- Reali (1964: 5) pon de manifesto que apenas hai datos de Pero d' Armea, agás o xa referido da cantiga alusiva de Pero d' Ambroa, sinalando que quizais Pero d' Armea era de clase social máis baixa.
- C. Alvar (1986a: 91-92), no comentario da cantiga de escarnio de Pero d' Ambroa, despois de resumir o dito anteriormente, engade o dato da referencia a Fernand' Escalho, xogar ridiculizado en varias ocasión por outros trovadores, como Pero García Burgalês e Roi Paez de Ribela, dos que podería deducirse, xa que logo, unha certa relación con Pero d' Armea ou, alomenos, que formarían parte dun ambiente xograresco común.
- Resende de Oliveira (1994: 411; 1995:166-167), baseándose na súa colocación nos cancioneros, e a súa relación con Pero d' Ambroa, trovador vencellado á corte de D. Rodrigo Gómez de Trastámara, sitúa a orixe de Pero d' Armea no concello de Coirós; por outra parte, opina que o uso da fórmula “branca e vermelha”, utilizada tan só noutra ocasión na famosa cantiga *da guarvaya*, de Pai Soares de Taveirós, quen tamén frecuentou dita corte, pon en relación a ambos os dous trovadores. Conclúe que pode tratarse dun xogar galego, activo no segundo e terceiro cuartos do s. XIII, e nativo da poboación onde Dª María Pérez posuía unha herdade que vendeu ao mosteiro de Sobrado en 1257, citando o documento editado por Martínez Salazar (1911). Finalmente, sinala que tería percorrido terras leonesas, como pode deducirse das referencias a “San Fagundo” e “San Felices”, antes mencionadas.
- Frateschi Vieira (1999: 140-43), seguindo os estudos anteriores, tamén considera a dupla asociación entre Pero d' Armea e Pero d'

Ambroa, argumentada na súa orixe veciña e máis na cantiga coa que este último responde ao primeiro; o que pon en dúbida é que o ambiente desas composición sexa a corte de Don Rodrigo Gómez, mais conclúe que, a falta de probas, sería máis prudente situar esas composición e os seus autores no círculo rexio de Fernando III ou do seu fillo Afonso X. Por outra parte, sobre o feito de que Pero d' Armea e Pai Soares de Taveirós usen ambos os dous case a mesma expresión (*branca e vermelha*), aínda que non exacta -xa que Pero d' Armea refírese a cosméticos, mentres que o primeiro úsao como descrición da dama-, non é proba suficiente para relacionalos directamente, posto que podería tratarse dun tópico da poesía trobadoresca en xeral.

De todo isto, podemos conxectar que Pero d' Armea foi un xograr galego que, polo seu apelido patronímico e a súa relación con Pero d' Ambroa, orixinario de San Tirso de Ambroa, no concello veciño de Irixoa, probablemente sexa orixinario do municipio de Coirós, na provincia da Coruña, onde se atopa unha localidade chamada San Vincenzo de Armea. A área de influencia na que se movería o noso trovador sería a dos mosteiros de Monfero, de Caaveiro e de Sobrado, dos que dependía toda a comarca brigantina, incluíndo, por tanto, Irixoa e Coirós. Non obstante, non podemos descartar a posibilidade dunha orixe mindoniense, puidendo terse desprazado logo á area brigantina.

3. AMBIENTE E RELACIÓNS.

Pola súa relación con Pero d' Ambroa, podería deducirse que desenvolveu a súa actividade poética entre o segundo e o terceiro cuartos do século XIII, posiblemente en contacto co círculo señorial de Rodrigo Gomez de Trastámara, e formando parte dun pequeno grupo de xograres galegos (Resende, 1994: 411). A referencia textual

a Fernad' Escalho na cantiga antes mencionada de D' Ambroa permite tamén relacionalo con Pero Garcia Burgalês e Roi Paez de Ribela, que tamén o citan nas súas cantigas. A través de Pero d' Ambroa, tamén é posible que coñecera a Pedr' Amigo de Sevilha e mesmo a María Pérez “a Balteira”; de aí podería ter coñecemento, ben sexa persoal, ben sexa da súa obra, dalgúns dos trovadores que formaron parte do “ciclo da Balteira”, como Johan Baveca, Pero da Ponte, Johan Garcia de Guilhade, Fernan Velho, Pero Mafaldo ou Johan Vasquiz de Talaveira.

Queda en mera conxectura a súa participación nas campañas de Córdoba e Sevilla, acompañando a hoste de Don Rodrigo Gomez, ou se se desprazou á corte rexia de Fernando III ou do seu fillo, Afonso X (sendo infante ou xa rei). Tamén queda en pura conxectura se o “Pedro Bofom”, que aparece como alcaide de Betanzos, ou os “p. iograr de betanciis”, “Petrus iograr” e “Pedro Iogar”, poden relacionarse dalgún xeito con Pero d' Armea. Queda asemade nunha levísima sospeita que o ‘magister’ Pedro Pelaez, fillo de Maria Perez, poida ser o noso xograr. Por outro lado, tamén abundan o xograres chamados “Pedro” nos documentos mindonienses.

II. A TRADICIÓN MANUSCRITA

As cantigas de Pero d'Armea foron transmitidas polos cancioneiros *B* e *V*, así como polo *descriptus* deste último, o códice *K*¹⁹. O conxunto de textos recollidos polos apógrafos italianos consta de dezaioito composicións, trece *cantigas de amor* (B 1077-1090, V 669-681), catro *cantigas de amigo* (B 1204-1207, V 809-812) e unha *cantiga de escarnio* (B 1602, V 1134). Así pois, o *corpus* lírico deste autor chéganos a través de dúas copias manuscritas feitas en Italia no s. XVI, caseque dous séculos despois de que a escola trobadoresca do occidente peninsular xa esmorecera. Dito *corpus* está ausente do único dos cancioneiros conservados da época trobadoresca, o *Cancioneiro da Ajuda*²⁰. Nos dous códices quíñentistas italianos, as series de cantigas de amor e de amigo están reproducidas na sección que no primitivo arquetipo estaba destinada ás cantigas de amigo, o que fai pensar nunha inserción posterior ou zona complementaria, de

¹⁹ Empregamos as siglas que ven utilizando a crítica italiana. Así pois, coa sigla *B* designamos o códice conservado na Biblioteca Nacional de Lisboa, do que usamos a edición facsimil: *Cancioneiro da Biblioteca Nacional (Colocci-Bracuti)*, Cód. 10991, Lisboa, Biblioteca Nacional /Imprensa Nacional - Casa da Moeda, 1982. Para a descrición deste códice, vid. Ferrari (1979, 1993a). Coa sigla *V* designamos o códice conservado na Biblioteca Apostólica Vaticana, do que tamén utilizamos una edición facsimil: *Cancioneiro Português da Biblioteca Vaticana (Cód. 4803)*, Lisboa, Centro de Estudos Filolóxicos - Instituto de Alta Cultura, 1973. Para a descrición deste códice, vid. Ferrari (1993a). Finalmente, designamos coa sigla *K* o *Cancioneiro da Bancroft Library*, Universidade de Berkeley. Para unha achega a este códice, vid. Askins (1991, 1993).

²⁰ Coñecido coa sigla *A*, do que existe unha reprodución facsimilar: *Cancioneiro da Ajuda* (1994), edición fac-similada do códice existente na Biblioteca da Ajuda. Estudos de V. Pina Martins, Mª A. Ramos e F. G. Cunha Leão, Lisboa, Edições Távola Redonda – Instituto Português do Património Arquitectónico e Arqueológico – Biblioteca da Ajuda. Para a edición crítica e estudo deste manuscrito, vid. C. Michaëlis de Vasconcelos (1904), *Cancioneiro da Ajuda*, Halle, Max Niemeyer, 2 vols. [reprint Lisboa, Imprensa Nacional-Casa da Moeda, 1990].

segundo nivel, é dicir, nunha especie de cancionero particular de xograres galegos con cantigas de amor, amigo e escarnio²¹. As cantigas de amor e de amigo sitúanse na sección de amigo en dúas subseries, mentras que a de escarnio está na súa zona respectiva.

1. A copia de *B*.

No cancionero *Colocci-Brancuti*, o conxunto de cantigas de amor de Pero d'Armea sitúase entre a de Juyão Bolseyro (1076) e as de Estevan Fernandez d'Elvas (1091-1093) e Pedr'Amigo de Sevilha (1094-1099). Iníciase a serie coa numerada 1077, de man collociana (fol. 228rb), coa particularidade de que ven atribuída *ex silentio* –e, por tanto, toda a serie– ao trovador inmediatamente anterior, Juyão Bolseyro; esta atribución ven corroborada pola *Tavola collociana*²², que asigna a serie de cantigas 1076-1090 a este trovador. Erilde Reali inclúe como incertas as trece cantigas de amor na súa edición das cantigas de Juyão Bolseyro, baseándose precisamente na *Tavola* e máis nos datos aportados por *B*, que atribúen toda a serie a Bolseyro; por outra parte, aduce unha serie de argumentos temáticos e estilísticos que inclinarían a balanza cara á autoría de Bolseyro, aínda que conclúe que a autoría debe seguir manténdose como dubidosa (1964: 1-9). Como xa apuntou Tavani (1967: 486, n. 10), é bastante probable que o propio Colocci sospeitase da existencia desta omisión atributiva, como así parecen indicalo dúas marcas ou signos tipicamente collocianos: un ángulo agudo (<) e unha *crux desperationis* (+) na marxe dereita do encabezado da citada cantiga; ditas marcas poden interpretarse como unha chamada de atención á falla de rúbrica atributiva (o ángulo) e descoñecimento de a quen se lle pode atribuír (a cruz). Dado que o cancionero *V* sí presenta rúbrica

²¹ A respecto dos niveis de formación dos cancioneros, vid. Oliveira (1994), en particular pp. 199-205 e 262-265.

²² A denominada *Tavola collociana* consérvase no mss. Vat. Lat. 3217, fols. 300-307, da Biblioteca Apostólica Vaticana; para a súa análise e estudo vid. Gonçalves (1976 e 1993b).

atributiva (*Pero DARMĒa*) na serie de cantigas de amor (fol. 106v), poderíamos deducir que no momento en que Colocci revisa o cancionero *B* non tiña diante del o cancionero vaticano, alomenos no momento de revisión desta sección, pois, do contrario, cunha simple coloción de ámbolos dous podería ter solventado facilmente esta lagoa. A serie acaba en *B* coa cantiga numerada 1090 (fols. 233r e 233v), pois a 1091 xa ven atribuída pola rúbrica a Estevan Fernandez D’Elvas. Os textos deste sector veñen recollidos en dous fascículos diferentes: as cantigas 1077 a 1087 (ésta última só parte da primeira estrofa) están copiadas no fascículo 28, un ternión transcrito polo denominado copista *e*, que utiliza unha letra bastarda italiana²³. Cada composición iníciase cunha capital redonda negriña de corpo máis grande ca o das iniciais do resto das estrofas; as letras iniciais de verso son maiúsculas de corpo menor ao das iniciais de estrofa (este tipo de escritura é a típica deste copista). Os textos con refrán veñen transcritos abreviadamente a partir da segunda estrofa, como ven sendo habitual nos cancioneros galego-portugueses²⁴; non obstante, este amanuense, a diferenza doutros do mesmo cancionero (o *d*, por exemplo), dificulta o labor de marcar o inicio do refrán, xa que, como se sinalou, todos os versos comezan con maiúscula, de xeito que se fai difícil distinguir o refrán do resto da estrofa, quedando como única pista para o seu recoñecemento a repetición do texto. Non obstante, Colocci marca perfectamente os refráns das cantigas, excepto a última (1087), posto que, como xa se sinalou, se transmite dividida entre dous fascículos. As marcas son as típicas de Colocci²⁵, é dicir, a glosa *tornel* ou *tōnel* no encabezado dereito de cada cantiga e a utilización dun ángulo obtuso de vértice invertido (Ꞥ); nas cantigas 1080 e 1086 só utiliza esta última marca, omitindo a glosa *tornel*. Na 1085 usa a

²³ Para a identificación dos copistas de *B*, vid. Ferrari (1979: 81-89).

²⁴ Vid. Correia (1998: 270).

²⁵ Para as anotación coloccianas de tipo métrico, vid. Bertolucci (1966) e Pérez Barcala (2001, 2008).

glosa *tõnel uario*, co que está a marcar a variación en rima e contido do refrán da terceira estrofa con respecto ao das dúas primeiras. Do mesmo xeito, sinala coa glosa *oged* (abreviatura de *congedo*) as composicións con *fiinda* (1083, 1084, ésta con dúas *fiindas*, polo que ao lado da glosa escribe “.2.”. Na cantiga 1086 omite a glosa. Do mesmo xeito que cos refráns, Colocci utiliza unha marca específica para sinalar a *fiinda*: unha chave á esquerda do texto que abarca todos os versos da *fiinda*.

Como xa se sinalou, a cantiga 1087 preséntase repartida entre dúas numeracións contiguas (1087-1088), xa que foi copiada en dous fascículos diferentes do códice collociano: o fascículo 28, ternión (ff. 227-232) transcrito polo copista denominado *e*, ao final do cal (fol. 230ra) veñen transcritos catro versos e medio da primeira estrofa da cantiga, numerada por man de Colocci, quedando en branco o resto do folio así como os dous últimos folios do fascículo (231-32), aínda que perfectamente encaixados e reglados, listos para a inserción dos correspondentes textos; a transcripción das dúas estrofas restantes da cantiga, numerada 1088, tamén por man de Colocci, continúa no fol. 233ra, pertencente xa ao fascículo 29, cuaternión (ff. 233-240) transcrito polo copista denominado *a*. Na marxe inferior dereita do fol. 232v pódese ler unha "chamada" mnemotécnica, de man de Colocci, quen escribe *pero pun*, correspondente ao *incipit* da segunda estrofa (*Pero punho sempre de preguntar*), o que podería corroborar con certas garantías unha factura "alla pecia" destes dous fascículos²⁶. Este é un dos oito casos elencados por Elsa Gonçalves (2007a, p. 8) de dobre numeración de cantigas no cancioneiro *B*, que a profesora portuguesa atribúe á morfoloxía das iniciais. Na nosa opinión, non é esta a causa fundamental deste erro de Colocci; a causa primeira desta dobre numeración radica en que hai un cambio de man (do copista *e* do fascículo 28, pasamos ao copista *a* do fascículo 29).

²⁶ Vid. Ferrari (1979: 127).

O primeiro copista supostamente deixou o seu traballo a medio facer, copiando tan só os catro primeiros versos e tres palabras (*Se Deus mj*) do quinto, a pesar de que tiña espazo máis que suficiente para copiar a cantiga enteira (e aínda lle sobrarían cinco liñas máis na columna *a*). Por calquera razón, abandonou aí a súa *pecia*, sen terminala ou ben rematou precisamente porque aí mesmo remataba a súa *pecia*; polo seu lado, o copista *a* tiña que copiar unha *pecia* que comenzaba seguramente co último verso e medio da primeira estrofa; non obstante, decide comenar a copia no comenzo da segunda estrofa, deixando o que el consideraba “versos soltos” e decidindo empezar o seu traballo na parte do texto que o propio Colocci lle marcara co reclamo do caderno anterior (*pero punh*, fol. 230r) que comezase con letra capital; a pesar diso, tivo a boa precaución de deixar xustamente o espazo exacto para a copia dese verso e medio que faltaba da primeira estrofa.

Nun momento posterior, seguramente unha vez xuntados os fascículos, Colocci non se decata da lagoa e, simplemente fixándose na capital que inicia o texto copiado na col. *a* do fol. 233r, a numera na crenza de que se trata dunha nova cantiga (levado a erro polo seu propio reclamo (*pero punh*) do verso do folio anterior; polo tanto, cabería pensar que, alomenos aquí, a numeración é posterior á ordenación dos cadernos—non nos atrevemos a dicir encadernación—e ao reclamo. Nunha revisión posterior, o humanista decatouse da lagoa textual e sería cando a marcou coa *crux desperationis* e máis o ángulo agudo. Noutros casos, Colocci decátase deste tipo de erros e os emenda, como, por exemplo, no caso da cantiga B670-671, tamén repartida entre dous fascículos, onde tacha o número 671, ao decatarse de que non é unha nova cantiga, senón a segunda estrofa da anterior; e mesmo ata chega a completar o verso e medio (exactamente o mesmo caso que en B1087-88) da súa propia man.

Neste fascículo transcríbese a segunda subserie de textos de Pero d'Armea, é dicir, da cantiga 1088 (continuación da 1087) á 1090. A transcripción por parte deste amanuense caracterízase por presentar os textos con letra cursiva itálica de cancelería²⁷, capitais adornadas ao inicio de cada composición e capitais redondas negriñas de corpo máis pequeno para o inicio de estrofa; do mesmo xeito que o amanuense do fascículo anterior, o copista *a* tamén inicia cada verso con maiúscula de corpo pequeno. As notas e marcas de tipo métrico realizadas por Colocci son idénticas ás da subserie anterior, tendo en conta tan só de que as dúas *fiindas* da última cantiga (1090) veñen marcadas con números romanos (*i* e *ii*, respectivamente, á esquerda das chaves).

Ademáis destas notas e signos de tipo métrico-estrófico, Colocci anotou tamén outros aspectos de tipo lingüístico e literario que chamaron a súa atención nos textos²⁸. Así, na cantiga 1085 subliña a frase *que quero*, glosándoa na marxe inferior con *que quero ben non cui*, comparando a forma galego-portuguesa de pronome relativo complemento directo de persoa coa italiana. Ao longo da marxe superior do fol. 230r anota *far questo et poi morir et non morir giamai ego. et poi morir per non morir giamai*, co que glosa o último verso (2º da *fiinda*) da cantiga 1086, que di: *et poys moirer ia mays non moirerey*. A *fiinda* está sinalada, ademáis de pola correspondente chave, por un dibuxo –tipicamente collociano– dunha man de cuxo dedo índice sobresae unha especie de variña sinaladora, a modo de chamada de atención. Neste caso está interpretando ou traducindo o sentido do verso. Na cantiga 1089 subliña no quinto verso a frase *meu mal vi*, glosándoa e colacionándoa na marxe inferior cunha cita do cancionero de Petrarca: *la fiera voglia che per mio mal vidi*²⁹; no

²⁷ Ferrari (1979: 127).

²⁸ Para este tipo de notas, vid. Bertolucci (1972), Brea-Fdez. Campo (1993), Pérez Barcala (2001, 2008).

²⁹ Concretamente, podería tratarse dunha referencia á *canzone* XXIII (*Nel dolce tempo della prima etade*), verso 3: *la fiera voglia che per mio mal crebbe* (cit. ed. Santagata, 1996).

mesmo verso subliña a palabra *hunha*, repetíndoa subliñada na mesma marxe; tamén destaca a forma *Delhi* do cuarto verso da segunda estrofa. Da cantiga 1090 destacan na marxe inferior as palabras *mha* e *conhoci* que aparecen na segunda estrofa. No primeiro caso é posible que lle chame a atención o carácter monosilábico e, se cadra, o valor palatal do *h* no dígrafo *mh* do posesivo; por iso na seguinte cantiga, de Estevan Fernandez d’Elvas, sinala: *mha quoniam e una syllaba* (fol. 233rb, marxe superior). Pola mesma causa tamén lle chama a atención o dígrafo *nh* da palabra *conhoci*³⁰.

As catro cantigas de amigo numeradas por Colocci da 1204 á 1207, atribuídas a Pero d’Armea pola correspondente rúbrica (*Pero darmẽa*) de man do copista, localízanse na sección de cantigas de amigo, copiadas nos fols. 255v-256v, pertencentes ao fascículo 31, quinión regular (ff. 251-260), transcrito polo copista denominado *a*, polo que as características de escritura son idénticas ás da segunda subserie de cantigas de amor (fasc. 29); as cantigas de Pero d’Armea atópanse entre as de Nuno Treez (1200-1203) e as de Pedr’Amigo de Sevilha (1208-1218). A *tavola collociana* corrobora esta atribución. As cantigas con refrán e/ou *fiinda* son anotadas e marcadas do mesmo xeito que anteriormente pola man de Colocci (*congedo* e *tornel*), aínda que na cantiga 1204 non aparece o ángulo invertido separador dos versos do refrán na segunda e terceira estrofas, debido posiblemente a un despiste de Colocci. Nesta serie non hai ningunha outra glosa marxinal collociana. Non obstante, hai unha anomalía que o propio Colocci sinala e que pode referirse á falla de textos, ben sexa do propio Pero d’Armea ou de outro trovador: a última cantiga (1207) remata coa transcripción dos seus tres últimos versos na columna *a* do fol. 256v; o resto da columna está en branco, iniciándose a serie de Pedr’Amigo de Sevilha na columna *b*; ese espazo en branco, de 28 líneas (nesta sección as caixas son de 31 líneas), está marcado por tres

³⁰ Para o estudio e análise destas notas, vid. Brea-Fdez. Campo (1993: 43).

cruces desperationis, unha debaixo da outra, á esquerda das liñas 6, 12 e 17, de man probablemente de Colocci, quen sinala un espacio ao que estaría destinada a copia de algún ou algúns textos pertencentes ben sexa ao noso trovador, ben sexa a outro; o espacio que previsivamente o amanuense deixou en branco daría para unha futura inserción dunha ou, como moito, dúas composicións. Tamén é posible que simplemente Colocci advertise ao copista da súa falla de aproveitamento e, polo tanto, do despilfarro de espacio en branco. No cancionero vaticano non hai ningún espacio en branco nin marca algunha da falla ou omisión de textos, se ben é verdade que a serie de Pero d'Armea remata xustamente na última liña da columna b do folio 127v, comezando a serie de Pedr'Amigo de Sevilha no inicio da columna a do folio seguinte.

A cantiga de escarnio ven transmitida en *B* na correspondente sección do cancionero, no fol. 339ra, que inicia o fascículo 40, ternión (ff. 339-344) do cal os dous últimos folios están en branco, transcrito polo copista denominado *c* (Ferrari, 1979: 137); está numerada coa cifra 1602 e rubricada (*pero darmea*) polo propio Colocci, quen, sobre dita rúbrica, escribe a cifra 289, que pertence á súa numeración inicial de fascículos (Ferrari 1979: 90-91); ademais, a autoría de Pero d' Armea tamén ven certificada na cantiga seguinte, de Pero d' Ambroa (1603), onde o copista transcribiu a rúbrica *Estotra cātica fez pero dābrōa a pero darmea por estoutra deçima que fazera*. A cantiga está escrita cunha letra bastarda francesa, comezando cunha capital redonda negriña de corpo dobre (ocupa dous espazos interliñares, utilizando capitais de menor corpo (un espazo interliñar) para as iniciais das estrofas segunda e terceira. Ao final do fascículo anterior (nº 39), na marxe inferior da columna B, Colocci escribiu a palabra *Donzela*, reclamo mnemotécnico do incipit da cantiga que debía iniciar o seguinte caderno, é dicir, a cantiga de escarnio *Donzela quen quer entendria*, de Pero d'Armea. A única glosa

colocciana referida a esta cantiga é o subliñado da palabra *espelho* (última da segunda estrofa), que Colocci anota, tamén subliñada, coa forma *spelho* na marxe superior central do folio, anotación probablemente de tipo lingüístico, facendo notar a prótesis vocálica diante de [s-] líquida inicial e tamén chamando a atención sobre o dígrafo *lh* (Brea-Fdez. Campo, 1993: 42). A cantiga sitúase inmediatamente despois das de Pedr'Amigo de Sevilha (1593-1595), Pero d'Ambroa (1596-1599), Pedro Mendes da Fonseca (1600) e Ayra Nunes (1601), e precedendo as de Pero d'Ambroa (1603) e Fernand' Esquio (1604).

2. A copia de *V*.

No cancioneiro da Vaticana, o conxunto de textos atribuídos a Pero d'Armea aparece repartido entre as seccións destinadas ás cantigas de amigo (as trece de amor e as catro de amigo) e as de escarnio e maldizer (a xa referida anteriormente), practicamente coa mesma disposición e orde que no cancioneiro *B*.

A serie de cantigas de amor (669-681) repródúcese nos folios 106vb-109ra, precedida das composicións de Juião Bolseiro (V 667) e unha composición anónima (V 668; Tavani, 1967: 452-53 e 486)³¹, e seguida das composicións de Estevan Fernandez d'Elvas (682-684) e Pedr'Amigo de Sevilha (685-690); é dicir, caseque a mesma disposición que en *B*, agás o caso da composición anónima. A diferenza de *B*, a serie ven claramente atribuída ao noso trovador pola correspondente rúbrica (*Pero DARMĒa*) de man colocciana. Como é habitual neste cancioneiro, as cantigas iníciáanse todas cunha letra maiúscula que non se diferencia das maiúsculas iniciais de estrofa, copiándose os textos uns tras os outros, aínda que o copista deixa unha liña en branco a modo de separación entre composicións. A

³¹ Sobre esta cantiga, que Reali atribúe tamén a Bolseyro (1964: 61-64), Tavani (1969: 183-217) deixou demostrado que non pertence á tradición lírica galego-portuguesa.

diferencia do que sucede na sección inicial do cancioneiro, aquí o humanista italiano non separa cun ángulo invertido o comezo de cada composición. Os textos veñen reproducidos no caderno 8 (ff.105-132) dos once que compoñen o cancionero, transcrito na súa totalidade por un único copista (Ferrari, 1993b: 124). O refrán non foi marcado polo amanuense, aínda que o segmento transcrito non sempre coincide co de *B*³². A diferenza co cancioneiro da Biblioteca Nacional, as cantigas non están numeradas nin polo copista nin por Colocci; non obstante, a cantiga 673 está numerada co número 201 e a cantiga 680 co número 202; estas numeracións, tanto en números árabes coma romanos, é moi probable que fagan referencia a algún tipo de paxinación do antecedente ou antecedentes dos apógrafos italianos (Ferrari, 1993b: 125).

O grupo de cantigas de amigo (809-812) localízase tamén no caderno 8 (ff. 105-132) na sección correspondente, ocupando algo menos da metade da columna b do folio 127r e a totalidade do fol. 127v. Están situadas a continuación das de Nuno Treez (805-808) e inmediatamente antes das de Pedr'Amigo de Sevilha (813-823). A rúbrica de Colocci (*Pedro darmẽa*) atribúe os textos ao noso trovador. Do mesmo xeito que na sección anterior, os textos cópianse seguidos, utilizando o mesmo tipo de maiúscula tanto para o inicio de composición coma para o de estrofa; o amanuense usa a mesma marca separadora que no grupo de cantigas de amor, consistente en deixar unha liña en branco entre cada composición. Aquí tampouco están numeradas as cantigas, agás a 809, que está acompañada polo número 222, de man colocciana. Do mesmo xeito que na serie de amor, aquí tampouco se marcan os refráns das cantigas.

³² Todos estes casos sinálanse no aparato crítico de cada un dos textos; non obstante, a modo de exemplo, poderíamos citar os casos das cantigas *B 1077/V669*, *B1078/V670*, *B1079/V671*, *B 1080/V672*. Para o estudo, escrita e tipoloxía dos refráns vid. A. Correia (1992).

A cantiga de escarnio (1134) ven transmitida na sección correspondente, no caderno 11 (ff. 177-200), ocupando dous tercios da columna b do f. 186v, a continuación das de Pedr'Amigo de Sevilha (1125-1127), Pero d'Ambroa (1128-1131) Pedro Mendes da Fonseca (1132) e Ayra Nunes (1133) e precedendo as de Pero d'Ambroa (1135) e Fernand' Esquio (1136). As características de escritura son as mesmas que nas dúas series anteriores. A cantiga non ten rúbrica atributiva no encabezado, como soe ser habitual, pero está rubricada indirectamente case que de xeito idéntico a como se fai en *B*, na cantiga seguinte, de Pero d'Ambroa, pero neste caso pola man de Colocci, quen transcribe *Estoutra cātica fez pero dābrōa a pero darnea por estoutra de çima q̃ fezera.*

3. O *descriptus* de *V*.

O cancionero *K*, *codex descriptus* de *V*, reproduce as cantigas de Pero d'Arnea na mesma orde que no seu modelo. O copista encargado da transcripción do corpus textual de Pero d'Arnea é o que Askins sinalou como nº 3, encargado da transcripción das seccións nas que se encadra o noso trovador: dende a terceira liña da primeira estrofa do texto n. 658 (fol. 153r) ata a segunda estrofa do texto nº 927 (fol. 207v), sección na que están incluídas as cantigas de amor e as de amigo de Pero d'Arnea. Este mesmo escriba é o encargado de transcribir dende o texto nº 1083 (fol. 254r) ata as dúas primeiras estrofas do texto nº 1147 (fol. 269v), onde se inclúe a cantiga de escarnio. Os tres amanuenses utilizan unha cursiva típica do s. XVI e comezos do s. XVII. Para as rúbricas usan un corpo de letra maior que para os textos. O copista nº 3 caracterízase por marcar as rúbricas atributivas cun trazo inferior ou dous trazos, un inferior e outro superior, ambos os dous adornados, procedemento que tamén usa o segundo e que os distingue do primeiro, xa que este non usa ningún tipo de marca.

O ciclo de cantigas de amor (669-681) abarca dende a metade da columna *b* do fol. 155r ata a primeira liña da columna *b* do fol. 158r, encabezado pola rúbrica (*Pero Darnea*), de man do copista. A copia reproduce fielmente os textos do códice vaticano, comezando todas as estrofas por unha maiúscula sen que haxa capitais de corpo maior para marcar o comezo de cada composición. Ao contrario que no seu modelo, non se deixa unha liña en branco entre composicións. O ciclo de cantigas de amigo (809-812) iníciase na primeira liña da columna *a* do fol. 183r, rematando cara á metade da columna *b* do fol. 183v, encabezando os textos a correspondente rúbrica (*Pedro Darnea*), de man do copista. As características de escritura son as mesmas que na sección precedente. A cantiga de escarnio (1134) ocupa dende a terceira liña ata o final da columna *b* d fol. 266v; do mesmo xeito que no modelo, non presenta rúbrica atributiva directa, senón indirecta a través da rúbrica da cantiga seguinte de Pero d'Ambroa, que o copista de *K* transcribiu con certas omisións con respecto ao seu modelo: *Estoutra cãtiga pero dãbroa a pero darnea por estoutra deçima q̃ fezera.*

4. *A Tavola collociana.*

É outra testemuña que nos pode axudar a fixar o corpus de Pero d'Arnea. Para o noso trovador ofrece as seguintes series de textos: 1204-1207 e 1602; es decir, tan só fai referencia ás cantigas de amigo e mais á de escarnio, quedando omitida a serie de cantigas de amor (1077-1090) que, como no propio cancioneiro B, son atribuídas *ex silentio* a Juião Bolseyro, de modo que a *tavola* e o cancioneiro coinciden. Concretamente, o catálogo presenta a seguinte disposición:

a) serie de amor (f. 303v):

1074 Ioan servãdo

1076 Iuião bo sseyro

1091 stevan fernãdez õlvas

b) serie de amigo (f. 304v):

1200 Nuno Treez

1204 pero darmẽa

1208 pedramigo d sevilha

1213 /

1219 pedrem solaz

c) serie de escarnio e *maldizer* (f. 306v):

1601 Ayras nunes

(f. 307r) **1602 pero darnea**

1603 pero dambrõa

1604 Fernã del 4º

A coincidencia da serie adéspota das cantigas de amor en *B* coa súa omisión na *tavola* fai pensar en que esta última é un catálogo elaborado a partir de *B*; sen embargo, este mesmo argumento pode explicar o contrario: a omisión da atribución a Pero d'Arnea da serie 1077-1090 do ciclo de amor na *tavola* puido terse extendido e levado a erro a Colocci no momento en que numerou as cantigas de *B* e, só tras unha revisión posterior, o humanista deuse conta do posible erro de atribución, marcando cun ángulo e unha *crux desperationis* na marxe dereita do *incipit* da cantiga 1077 (xusto onde debería ir a posible rúbrica atributiva), sen determinar nin concretizar nese momento a atribución exacta; sen embargo, esta omisión si a resolveu en *V*, polo que poderíamos deducir que este último cancioneiro foi redactado con posterioridade a *B* (ademáis da posibilidade de estar copiado dun modelo diferente) e que, unha vez en posesión de *V*, Colocci non volveu sobre *B* para reparar o erro mediante a colación de ámbolos dous códices. Por outra parte, se *C* fose feito a partir de *B*, sería difícil explicar (salvo erro gráfico extrañísimo en Colocci) o porqué da diferenza na denominación de Juião Bolseyro en *C* e *B*: *bolsseyro* (*B* 1076), frente a *bo sseyro* (en *C*). En efecto, na *tavola*

pódese observar nidiamente unha separación anómala entre o "o" e o dobre "ss" do *cognomen* (*bo sseyro*), como se Colocci non soupese con exactitude que letra estaba escrita entrámbalas dúas no modelo sobre o que se transcribiu *C*, deixando ese espacio en branco para unha posible restauración posterior; dito "l" está presente en *B* (e seguramente no seu antígrafo). Se *C* estivese feito sobre *B*, sería moi extraña a omisión dese "l" por parte do humanista. Isto pode crear certas dúbidas de que *C* está feito a partir de *B*.

Unha vez establecido o corpus poético e a súa situación nos códices quñentistas, podemos analizar as circunstancias nas que a obra poética de Pero d'Armea accedeu á tradición manuscrita. É ben sabido que *B* e *V* son, polo momento, as derradeiras testemuñas conservadas da devandita tradición; a súa estrutura e organización interna permítennos sospeitar con certas garantías que a tradición poética galega medieval se ordeaba en tres grandes seccións temáticas, *cantigas de amor*, de *amigo* e de *escarnio e maldizer*, establecéndose dentro de cada unha delas unha orde cronolóxica de autores, así como un criterio de orde sociolóxico dos mesmos. Non obstante, podemos observar que non se acadan estes criterios na totalidade de ditas testemuñas; como moi ben sinalou A. Resende de Oliveira (1994:43-56), no interior dos apógrafos italianos pódense diferenciar dúas fases ou momentos: a tripartita, na que se seguen ao pé da letra os criterios anteriormente sinalados, e a complementaria, que posúe unha ordenación que non obedece estrictamente a eses criterios e si a outros menos ortodoxos e máis heteroxéneos. O corpus poético de Pero d'Armea localízase na segunda fase, o cal permítenos deducir que a súa inclusión na tradición manuscrita é máis tardía. Como xa vimos, a serie de cantigas de amor non está colocada na sección correspondente, senón na de cantigas de amigo, xunto coas catro cantigas de este tipo, colocadas estas últimas na parte final da sección; a súa única cantiga de escarnio conservada atópase tamén colocada na

parte final da sección adicada a este tipo de composicións. Isto permitiríanos deducir que o conxunto da produción do noso trovador foi engadida ao corpus xeral con posterioridade ao corpus primixenio, ordeado por géneros. En efecto, como xa sinalara A. Resende de Oliveira (1994:), as cantigas de Pero d'Armea terían formado parte dunha compilación previa na que estarían incluídos un grupo de autores activos na segunda metade ou o terzo cuarto do século XIII, e todos eles de orixe galega; é dicir, formarían parte do que Resende denominou *Cancioneiro de jograis galegos*. Efectivamente, se observamos a disposición dos textos *armeáns* nas dúas seccións nas que están repartidos, vemos que en ámbolos dous casos se insiren acompañados caseque idénticamente entre as series de cantigas dos mesmos autores, na súa maioría de orixe galega e socioloxicamente tipificados como xogres. No momento en que este corpus de xogres galegos foi engadido á tradición manuscrita, posiblemente xa non habería espazo material para repartir a súa produción en cada unha das tres seccións temáticas da zona tripartita, sendo colocadas ámbalas dúas series, de amor e amigo, no único espazo dispoñible nese momento, é dicir, ao final da sección de amigo, pois probablemente nesa altura xa non habería espazo material entre o final da sección de amor e o inicio da sección de amigo para podelas repartir correctamente. A este respecto, é moi interesante a rúbrica de *B 1062 (En esta folha adeante se comenzam as cantigas de amor. Primeyro trovador: Bernal de Bonavalle)*, feito xa posto de manifesto por G. Tavani (vid.) como un indicio para supor a existencia dunha compilación particular de textos dun grupo determinado de autores, unha especie de antoloxía ou *Liedersammlung* de cantigas de amor, encabezada por Bonaval, da que formaría parte Pero d'Armea, engadida con posterioridade á compilación maior; probablemente, o *cancioneiro de xogres galegos* viría colocado case en bloco na zona complementaria da sección de amigo (con algunha inserción

anómala), que se inicia coas dúas cantigas de amor de Pero de Veer (que rematan un caderno) ás que segue xa a obra de Bonaval (*O primeiro trovador*) coas súas dez cantigas de amor e máis a de escarnio. A serie de escarnio e maldicir da compilación de autores galegos viría colocada tamén no final da zona correspondente, ben sexa nun espazo libre residual (como parece ser o caso de Servando, Lourenzo e Baveca, situados na zona tripartita), ben sexa coa adición posterior de novo material chegado a mans do compilador en periodos de tempo diferentes e incluído polo tanto na zona complementaria (un grupo ao inicio da mesma, formado por Ambroa, Pezelho, Sevilha e Armea, e outro ao final, formado por Sevilha e Bolseiro). Neste caso xa non está encabezada por Bernal de Bonaval, pois a súa cantiga de escarnio tamén fora incluída na serie anterior. Do carácter de compilación discontinua no tempo podería ser un exemplo o caso de Pero d'Ambroa, de quen a súa produción satírica se reparte en tres series espacialmente discontinuas no *Colocci-Brancuti*, 1572-78, 1596-98, 1603 (en *V* só en dúas series, pois faltan os textos correspondentes á primeira serie de *B*); á primeira serie (que inicia a sección satírica dos *xograres galegos*) iríanse engadindo, nos espazos dispoñibles, os novos textos achegados polo compilador do antecedente ou antecedentes de *B*. Dito compilador terá actuado cos mesmos criterios de organización que os utilizados para a integración de grupos semellantes de autores, como o cancionero de cabaleiros, o de clérigos ou o de reis e magnates. En calquera caso, pola súa relación poética con Pero d' Ambroa, o que si parece confirmarse é a pertencencia de Pero d' Armea á chamada por Tavani (1991: 260) “xeración intermedia” (1230-1280), vencellada á corte de Alfonso X, e mesmo á de Fernando III.

III. CRITERIOS DE EDICIÓN

Os textos das cantigas de Pero D'Armea que presentamos son o resultado da transcripción dos mesmos, recollidos nos códices que transmitiron a súa produción poética, o *Cancioneiro da Biblioteca Nacional (B)*, o *Cancioneiro da Biblioteca Vaticana (V)*. O *descriptus* deste último, o *Cancioneiro da Brancroft Library (K)*, non o teremos en conta, en canto que non proporciona datos críticos de interés, ben ao contrario, fornécenos aínda de máis erros de copia³³. A lectura que propoñemos segue a orde de numeración dos apógrafos italianos e ten presentes as variantes tanto de *B* como de *V*, xa que, como se pode comprobar nos denominados *loci critici*, ambos os dous presentan erros complementarios:

A) A favor de B:

B 1077 V 669: 1 Delo *B* : Pelo *V*; 7 men *B* : meu *V*

B 1080 V 672: 1 cidades *B* : Cydades *V*

B 1082 V 674: 8 muy taffam *B* : muy raffam *V*

B 1083 V 675: 15 mj feria *B* : mi serai *V*

B 1085 V 677: demapartar *B* : dema partir *V*

B 1087/88 V 679: *om.* 3ª estrofa *V*

B 1089 V 680: 7 danuyd₉s *B* : danuydus *V*; meu *B* : men *V*; 14 quã : que *V*

B 1205 V 810: 7 sen *B* : seu *V*

B 1206 V 811: 1 amigas *B* : amiga *V*; 10 amigas *B* : amigue *V*; 13 ouuel *B* : ou nel *V*

B 1602 V 1134: 4 averia *B* : auya *V*; 5 ouuejfe *B* : nō ouuejse *V*; 13 daluayāde *B* : deuayade *V*

B) A favor de V:

B 1078 V 670: 16 guarderey *B* : guadēy *V*

B 1079 V 671: 13 oufen *B* : ou seu *V*

B 1083 V 675: 5 cuydandeu uos *B* : cuydan den uos *V*

B 1084 V 676: 16 munde *B* : mundo *V*

B 1086 V 678: pram *B* : praz *V*

B 1087/88 V 679: 5-6 valha non pojsau achar /quen vojsa ben todo pojsa dizer *om.*
B

B 1090 V 681: 1 fez *om.* *B*; 7 parare *B* : parece *V*

B 1204 V 809: 10 ca muyto *B* : ca moiro *V*

B 1205 V 810: 1 angan *B* : engan *V*

B 1602 V 1134: 11 podeds *B* : poedes *V*

C) Erros en ámbolos dous:

³³ Sobre esta cuestión, coincidimos plenamente coa profesora Gonçalves (2007b: 8ss) en que este cancionero é inútil para o establecemento crítico dos textos.

B 1083 V 675: 11 cuydandeu *B* : cuydãde *V*
B 1090 V 681: 2 e que *BV*
B 1207 V 812: 5 verso enteiro *om. BV*
B 1602 V 1134: colozata *B* : coloraba *V*

Ademais dos apógrafos italianos, tivéronse en conta os estudos precedentes sobre Pero D' Armea: as transcrións, edicións diplomáticas e semidiplomáticas dos Machado (1949-64), Monaci (1875) e Braga (1878), as edicións parciais de C. Michaëlis (1905), Nunes (1971, 1973), Lapa (1995), Cohen (2003), Videira Lopes (2002) e a edición de Juiao Bolseyro de Erilde Reali (1964), onde inclúe as trece cantigas de amor de Pero de Armea; tamén tivemos en conta as edicións de cantigas soltas e antoloxías, como as de Alvar-Beltrán (1989) e Arias Freixedo (1993). Todas estas edicións van indicadas a seguir do texto das composicións e da indicación da situación física dos textos (número e folio) nos cancioneiros. A seguir, presentamos o aparato crítico en tres franxas: na primeira, presentado co denominado aparato crítico negativo, recóllense as variantes significativas ou erros de copia; na segunda, as variantes gráficas; na terceira, recóllense as lecturas diverxentes dos editores precedentes. Todo este aparato será comentado e discutido, xunto con outras cuestións lingüísticas e literarias que consideremos oportunas para unha millor comprensión de cada texto, no apartado de *Notas*, ao que precederá a análise e discusión das rúbricas e apostilas que acompañen cada un dos textos, así como un comentario retórico-literario dos mesmos e unha proposta de tradución ao galego moderno.

A transcripción dos textos intenta ser regular desde o punto de vista gráfico, baseándonos na xa citada franxa de variantes gráficas do aparato crítico. Os criterios de edición, que pretenden ser o máis fieis posibles aos textos – tendo en conta que se trata de copias tardías de códices elaborados fóra do occidente peninsular – responden á premisa de claridade e regularidade de lectura. Son os seguintes:

1. Unión e separación de palabras. Seguiranse os criterios actuais que veñen sendo habituais nas edicións críticas dos trobadores galego-portugueses, é dicir, separaremos ou uniremos as palabras que perentoriamente aparezan unidas ou separadas nos textos. Sen embargo, para certos casos que podan presentar problemas, teremos en conta o seguinte:

- a) Presentaremos unidas formas como *eno*, *convosco*, *quenquer*.
- b) Con respecto ao pronome, as formas átonas enclíticas irán unidas ao verbo sen guión (*quero vos*, *oideme*, *maravillome*)
- c) O mesmo se fará coas asimilacións, empregando o guión só cando se verifique unha asimilación de *-r* ou *-s* finais da forma verbal ante a correspondente forma do artigo, incluíndo aquí tamén o caso en que a forma verbal leva enclíticos os pronomes *nos*, *vos* e *lhi/lhe/lhes* (*deuvo-lo*). Tamén usaremos o guión no caso de *de-lo*, *de-la* (< *des lo*, *la*), xa que se trata dun arcaísmo inexistente na lingua moderna, semellante ao residual *u-lo*. En palabras rematadas en *-r* ou *-s*, que non sexan formas verbais, o artigo irá enclítico sen guión (*todos los*). No caso de mesóclise, o pronome irá unido ao verbo principal e separado do auxiliar (*rogarvos ei*, *venhovos dizer*).
- d) As elisións marcaranse cun apóstrofo (*cuidand' en vós*); para as contraccións utilizarase este signo cando non teñan vixencia na ortografía actual (*d' El*, referido a El rei ou a Deus). Non se utilizará ningunha marca para as contraccións aínda hoxe presentes na ortografía (*doutra*).

2. Resolución de abreviaturas. Recollidas na franxa correspondente do aparato crítico, desenvolveranse en tipografía normal; cando un códice presente forma abreviada e o outro a forma plena, a solución adoptada será esta última, agás evidente erro de copista. As abreviaturas presentaranse como segue:

- Abreviatura xeral, representando *n* ou *que*. Utilizaremos unha lineta horizontal, que é a que empregan as mans *e* e *c* do

cancioneiro B^{34} ; unificamos, polo tanto, nesa representación a lineta diagonal que usan as mans a de B e a man de V ³⁵. Por exemplo, $b\bar{o}a$ (= $b\bar{o}a$), $h\bar{u}a$ (= $\tilde{u}a$), $m\bar{j}$ (= min), $n\bar{e}$ (= nen), $n\bar{o}$ (= non), $n\bar{u}ca$ (= $nunca$), \bar{q} (= que), $qu\bar{e}$ (= $quen$), $\bar{q}rer$ (= $querer$), $u\bar{e}cer$ (= $vencer$). Esta abreviatura tamén se utiliza para a palabra *nostro* ($n\bar{r}o$).

- O 9 representa *os/us*, segundo o contexto. Por exemplo, de_9 (= *Deus*), me_9 (= *meus*); olh_9s (= *olhos*), u_9 (= *vos*).
- *ar / ra*: as mans e e a de B utilizan unha adaptación do a visigótico. A man de V usa un símbolo máis parecido a un til de nasalidade actual (\sim) co que unificamos a súa representación. Por exemplo: $g\tilde{m}$ (= *gran*), $m\tilde{a}uilho$ (= *maravilho*), $ou\tilde{r}$ (= *outra*), $g\tilde{u}e$ (= *grave*). En ocasións, nas palabras *gran* e *pran*, abréviase a nasal final con este signo ($gr\tilde{a}$, $pr\tilde{a}$) cando, en realidade, se debería usar o signo xeral de abreviación e non unha abreviatura con significado propio.
- *er / re*: as mans e e c de B utilizan unha especie de s en superíndice; o mesmo fai a man a , aínda que ás veces co símbolo de *ar / ra* ou o de *or*; a man de V utiliza un símbolo semellante ao de B , pero en horizontal, parecido ao de *ar / ra*, aínda que máis reducido. Representarémolo unificado como fai B . Por exemplo: $di\acute{z}$ (= *dizer*), $pra\acute{z}$ (= *prazer*), $pares\acute{c}$ (= *parecer*), $p\acute{g}untar$ (= *preguntar*), $p\acute{ndedes}$ (= *prendedes*), $f\acute{m}osa$ (= *fremosa*). En ocasións, a man a de B usa unha abreviatura que equivale a *por* ($p^{\acute{c}}$) e V coma se fose *pra* (p^{\sim}); por exemplo, na palabra *sempre* ($semp^{\acute{c}}$,

³⁴ A man c de B parece distinguir ás veces o n , representado cunha lineta horizontal longa cun punto no medio (\bar{n}), do que , representado cunha máis curta e curvada (\bar{q}), malia que noutras partes do cancionero parece utilizar indistintamente unha ou outra.

³⁵ O copista de V utiliza en algunhas ocasións unha especie de lineta horizontal curvada ou ondulada nalgúns formas do verbo *querer* ($\bar{q}uer$, $\bar{q}irya$). Ás veces usa a abreviatura xeral tamén co valor de *ra* ($\bar{g}m$ no canto de $\tilde{g}m$, e así o faremos constar no aparato).

semp̃); a palabra *primeiro* aparece de xeito idéntico (*p̃meiro*, *p̃meiro*); manteremos esta representación gráfica no aparato.

- *ur* : a man *a* de *B* utiliza unha lineta semiondulada, semellante a un til de nasalidade pero diagonal (*~*). Por exemplo: *ueña* (= *ventura*).
- *or*: a man *e* de *B* e a de *V* utilizan unha abreviatura semellante a un *c* ou a un *e* voados. Representaremos a abreviatura no aparato con símbolo *˘*, por exemplo, *señ* (= *senhor*), *mel̃* (= *melhor*), *p̃* (= *por*) .
- *per*: aparece xeralmente, tanto en *B* coma en *V*, representado por *p*. Por exemplo: *po* (= *pero*), *pdom* (= *perdon*). Para a abreviatura da preposición *per* a man *a* de *B* e *V* utilizan *p̂* ou *p^e*, que manteremos no aparato gráfico.
- *qua*: abreviado cun *q* cun *a* visigótico aberto pola parte superior (*q̃*) igual ao de *ra* / *ar*, tanto en *B* coma en *V*; ás veces o *q* aparece cun trazo diagonal sobre o caído, que a man *c* de *B* utiliza para a abreviatura de *quer* (*q̃̃*). Representaremos ambas as dúas abreviaturas no seu caso.
- *qui*: tanto en *B* coma en *V* a abreviatura é *qⁱ*. Por exemplo, *qⁱtey* (= *quitei*).
- *ser*: esta sílaba abréviase cun *s* longo cruzado por un trazo curvo (*β*). Por exemplo: *disβer* (= *disser*).
- *Deus*: ademais da abreviatura co *9* en subíncide que sinalamos arriba (*de₉*), representaremos no aparato as outras dúas abreviaturas que aparecen nos manuscritos: *d's* (man *e* de *B*), *d̃s* (man *a* de *B* e *V*³⁶); esta última abreviatura tamén é utilizada en *V* e pola man *c* de *B* para representar a sílaba *de*, como, por exemplo, *p̃nded̃s* (= *prendedes*) e *paresced̃s* (= *parescedes*).

3. Representación da nasalidade. A abreviatura xeral sobre vocal, representando unha consoante nasal implosiva (final de sílaba

³⁶ En *V* adoita cruzar tamén o *d* coa lineta.

ou palabra), desenvolverase mediante vogal máis *n*. Así: *coraçõ* = *coraçon*. Diante das oclusivas *p* e *b* empregárase *m*. Cando o til represente unha vocal nasal, resultado dunha caída de *n* intervocálico, este conservarase sobre a vocal que sufriu a nasalización. Así: *hũu* = *ũu*. Nos demais casos empregamos *-n* final aínda cando os manuscritos rexistren *-m* final. Así: *bem* = *ben*.

4. Grafemas i, y e j. Cando representen a vocal palatal, tanto en posición de núcleo silábico como de marxe silábica, empregaremos sempre *i*, quedando reservada a grafía *j* para a prepalatal fricativa sonora: *seruy* = *servi*; *uj* = *vi*; *muytos* = *muitos*. Nese contexto, os amanuenses empregan ás veces a grafía *h* para representar a semivocal nos ditongos crecentes, tanto en posición interior, como nos casos de sinalefa; este caso tamén o representaremos como *i*: *sabhan* = *sabian*; *mha* = *mia*

5. Grafía u e v. Utilizaremos a grafía *u* para o valor vocálico e *v* para o consonántico: *auer* = *aver*; *ouue* = *ouve*; *doutra* = *doutra*.

6. Representación das consoantes oclusivas velares xorda e sonora. Utilizaremos as grafías *ca-ga*, *que-gue*, *qui-gui*, *co-go* e *cu-gu*. Sen embargo, conservaremos as grafías do tipo *quando*, *quanto*, etc., nas que a grafía puidera responder a unha pronuncia labiovelar.

7. Representación da nasal e lateral alveolares. Empregaremos sempre *n* e *l* para representar estas consoantes: *dona* = *dona*; *lezer* = *lezer*.

8. Representación da nasal e lateral palatais. Empregaremos *nh* para a nasal palatal e *lh* para a lateral palatal.

9. Representación das africadas predorsais xorda e sonora. Para a xorda empregaremos *c* diante de *e*, *i*, e *ç* diante das outras vocais: *coracon* = *coraçon*; *sobrançelhas* = *sobrançelhas*. Para a africada (máis tarde fricativa) sonora empregaremos *z*: *fazer* = *fazer*.

10. Representación das fricativas apicais xorda e sonora.

En posición intervocálica manteremos a distinción entre *s* e *ss*, presente nos textos manuscritos: *assy* = assi; *esse* = esse; *quiser* = quiser.

11. Representación da fricativa prepalatal sonora.

Empregaremos a grafía *j* nos casos en que os manuscritos presenten o grafema *i* con ese valor; de igual xeito, manterase a grafía *g* naquelas formas tamén rexistradas nos textos con ese valor: *aia* = aja; *tragedes* = tragedes; *fingesse* = fingesse.

12. Consoantes dobres. Eliminaranse todas agás *-rr-* e *-ss-* en posición intervocálica: *affam* = afan; *podesse* = podesse; *morri* = morri. Nos casos de reduplicación inicial ou tras consoante, procederemos á súa simplificación: *ualrra* = valra; *sse* = se.

13. Eliminación do h antietimolóxico. Eliminarase en todos os casos, mesmo naqueles que indica hiato. No caso das formas con *h etimolóxico*, manterase o grafema se está nos manuscritos e non se reporá cando estea ausente: *hunha* = unha;

14. Conxunción copulativa. Grafarase sempre como *e*, aínda que ás veces nos textos apareza como *et* ou co signo tironiano τ .

15. Acentuación. Seguiremos as normas do galego actual, pero restrinxindo o uso do til a un uso diacrítico: *vós* (tónico) / *vos* (átono); *é* (verbo) / *e* (conxunción), etc.

16. Puntuación, maiúsculas e minúsculas. As normas de puntuación serán as da práctica actual. Empregaranse maiúsculas tras punto, a comezo de estrofa e para os nomes propios e apelativos: *deus* = Deus; *el* = El (referido a Deus).

17. Adición e supresión de texto. Marcaremos con parénteses cadradas [...] as adicións de texto por conxectura. A supresión de palabras só se indicará no aparato crítico. Os versos do refrán presentaranse en cursiva no corpo do texto e, se aparecen abreviados, marcarase con parénteses cadradas a parte reconstruída, de acordo

coas convencións críticas habituais; as diferenzas de abreviación entre os códigos sinalaranse no aparato crítico. Por último, intentaremos manter a lección máis fiel aos códigos, sen por iso deixar de propor integracións ou eliminacións (sempre hipotéticas), debidas a omisións ou erros no proceso de copia.

IV. TEXTOS

1

De-lo dia 'n que m' eu quitei
d' u mia senhor é morador,
nunca de min ouve sabor,
per boa fe, nen averei,
5 *se non vir ela, doutra ren.* 5

Ca me quitei a meu pesar
d' u ela é, pois m' én quitei,
nunca me depois paguei
de min, nen me cuid' a pagar,
10 *se non vir ela, [doutra ren]*. 10

Pero que ben non ei,
 verdade vos quero dizer:
 nunca eu depois vi prazer,
 nen ja máis non o veerei,
 15 *se non vir ela, doutra ren.* 15

Manuscritos: *B* 1077, fol. 228rb; *V* 669, fols. 106vb – 107ra

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1011; Monaci

669

Eds. críticas e interpretativas: Braga 669; Nunes 219; Reali 20

Repertorios: Tavani 121, 7; D' Heur 1080; *LPGP* 121, 7

1 Pelo V 15 doutra ren *om.* V

1 diam BV | quytei BV 2 mha BV | sēhor V 3 nūca V | demj B | ouue
BV 4 auerey BV 5 uir BV 6 quitey B, qⁱtey V 7 poys V | quitey B,
qⁱtey V 8 nūca V | depoyz BV | paguey BV 9 m̄j B, m̄i V | nē BV |
cuyda BV 10 nō V | uir BV 11 q̄ V | ey BV 12 uerdade V | u₉ BV |
q̄ro V 13 nūca V | depoyz BV | uj B, ui V 14 nē V | ia mays BV |
ueerey BV 15 nō V | uyr V

1 dia em *Braga* 7 me *Braga*, m'eu *Real* 8 depoyz [eu] paguei *Nunes*
11 Pero que [nen hun] ben *Nunes* 12 vus *Real*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* Colocci numerou o texto coa cifra 1077 e, sobre o final do primeiro verso, na marxe dereita, anotou a palabra *tor* (*tornel*). Igualmente, marcou o retrouso cun ángulo obtuso en todas as cobras; en *B*, o refrán transcríbese enteiro, ademais de na primeira, na terceira cobra. En *B*, na marxe dereita, á altura do v. 5 (refrán), hai una pequena anotación, da man de Colocci, pero tan minúscula que é practicamente ilexible. Como hipótese, parece que podería lerse *senon*, en referencia á primeira palabra do verso, co cal estaríamos diante dunha glosa lingüística. Como xa apuntamos no capítulo da *tradición manuscrita*, o máis significativo deste texto que inicia as cantigas de amor de Pero d'Armea é a falla de rúbrica atributiva, co que toda a serie (1077-1090) vén atribuída *ex silentio* a Juyão Bolseiro, o trovador anterior. Isto contraponse ao feito de que no cancionero vaticano toda a serie vén atribuída, mediante a rúbrica *Pero DARMĒa*, ao noso trovador. Como

xa sinalara Tavani (1967: 486, n. 10), a presenza na marxen dereita, á altura do número de cantiga, do típico ángulo collociano (así como dunha *crux desperationis*) marcaría unha omisión que podería ser precisamente a falla de rúbrica atributiva. Tamén é certo que non se pode excluír a posibilidade de que o que estea a marcar sexa a ausencia da cantiga anónima que no cancionero da Vaticana (*V* 668) separa a de Bolseiro (*V* 667) da primeira de Pero d'Armea (*V* 669). Segundo Tavani (1967: 157:19), a cantiga anónima é estraña á tradición manuscrita galega e semella un engadido posterior (se cadra de finais do sec. XIV ou principios do XV), aproveitando un espacio en branco no curso da transcrición intermedia, situable entre o antecedente común de *BV* e o antígrafo inmediato de *V*. Ante esta situación, é máis económico pensar na veracidade da rúbrica de *V* que no silencio de *B* ou *C*, xa que é máis difícil insertar unha rúbrica equivocada que omitir unha exacta.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán* con tres cobras alternadas de catro octosílabos de rima masculina e refrán dun octosílabo tamén de rima masculina. Reali (1964: 66) propón unha estrutura de cobras singulares, pero hai que ter en conta que a rima *ei* ocupa a posición *a* nas estrofas I e III, e a posición *b* na estrofa II, sendo polo tanto o inicio do que serían cobras alternadas; o resto das rimas son singulares.

Esquema métrico-rímico:

8	8	8	8	8
a	b	b	a	C
		I	II	III
a		ei	ar	ei
b		or	ei	er
c		en	en	en

a I, III = b II

RM 155:22

Este esquema recóllese en 32 ocasións no corpus lírico profano (cfr. Tavani, 1967: 149-152); en seis dos textos os versos son octosílabos de rima masculina e só este caso está constituído por tres cobras alternadas. En realidade, para ser alternadas debería presentar tamén o esquema b I,III = a II, polo que máis ben habería que considerar unha estrutura de cobras alternativas, xa que só alterna un rimema.

Artifícios:

Palabra volta: 1 I, 2 II (*quitei*)³⁷.

Rimas Derivadas: 4 I, 1 III (*averei / ei*); 3-4 II (*paguei / pagar*).

Correspondencias paralelísticas: 2 I, II; 3-4 I- III.

³⁷ Segundo Billy (2003: 14ss) e Pérez Barcala (2009: 41-43), este tipo de rimema constituiría unha *palavra-rima* con mobilidade estrutural; a estrutura condicionante neste caso sería a de cobras alternativas (rima a I, III = rima b II).

COMENTARIO.

A separación dos namorados e, consecuentemente, o distanciamento físico da dama por parte do trobador e a infelicidade por non tela á vista (esto último desenvolvido no retrouso como *leit-motiv* da cantiga) é o tema desta composición, que se manifesta en tres cobras paralelísticas, mediante o procedemento da *repetitio* conceptual. As dúas primeiras cobras presentan, con variacións, o mesmo tema: a separación dos namorados; o alonxamento da súa dama e, consecuentemente, a interrupción do servizo amoroso que provoca a tristura do poeta; só volverá a recuperar a felicidade en canto a volva a ter ao seu carón. Na terceira cobra, o poeta, resignado a esa situación (*pero que ben non ey*, v. 11), conclúe, mediante unha triple *derivatio* (*vi*, *veerey* (esta en rima), *vir*, vv. 13, 14, 15), que nunca “viu” nin “verá” a felicidade, a non ser que “vexa” a súa amada. O afastamento exprésase mediante o uso do *palavra volta* (*quitei*, vv. 1, 7), reforzado pola repetición a distancia (*Ca m’ eu quitey*, v. 6), a correlación paralelística mediante anáfora simétrica (*du mha senhor é morador, du ela é*, vv. 2, 7; *nunca...nen*, vv. 3, 8, 13) e a *derivatio* (*ouve, averei, ei* vv. 3, 4, 11; *paguey, pagar*, vv. 8, 9). O retrouso é o núcleo da cantiga xa que está ligado sintáctica e semanticamente a cada unha das cobras como oración subordinada condicional do verbo principal (sempre en tempo futuro) do verso inmediatamente anterior. A isto contribúe tamén o *hipérbato* do sintagma da oración principal *doutra ren*. Ademais destes procedementos, que constitúen o eixo retórico-temático da composición, utilízanse outros recursos expresivos, como a *exclamatio* (*per boa fe, verdade vos quero dizer*,

vv. 4, 12), o encabalgamento (vv. 1-2, 6-7, 8-9), a *hipérbole* (*nunca...nen ja mais*, vv. 13-14) e a anástrofe (*de min ouve sabor*, v. 3; *ben non ey*, v. 11; *verdade vos quero dizer*, v. 12) que contribúen a *amplificatio* temática. As consecuencias do afastamento dos namorados veñen expresadas e enfatizadas pola correlacion paraletística dos terceiros versos de cada cobra, mediante o uso da anáfora (*nunca*) e a simetría semántica dos verbos (*aver sabor*, *pagarse* e *veer prazer*).

A partida do amante recóllese aquí, coma na maioría do corpus deste tema, como un feito xa realizado, expresado polo uso do tempo pasado. Ron Fernández (1994: 128) apuntou que a virtualización da partida, segundo a voz masculina, “es una de las pocas ocasiones en las que el amante-servidor se realiza como persona”. Bertolucci (1993: 110) xa sinalaba que “il ruolo passivo dell’amante (...) può attivarsi quando si pongono delle alternative come l’allontanamento o il congedo”.

TRADUCIÓN.

- I. Dende o día en que partín de onde vive a miña Señora, nunca fun feliz, abofé, nin o serei por ningunha outra cousa que non sexa vela.
- II. Pois partín a disgusto de onde ela está, despois que partín, nunca dende entón fun feliz nin penso selo por ningunha outra cousa que non sexa vela.
- III. Aínda que seu favor non hei (obter), quérovos dicir a verdade: nunca dende entón coñecí a felicidade, nin xamáis a coñecerei por outra cousa que non sexa vela.

NOTAS

1. A primeira parte deste *incipit* é semellante ao da cantiga de Fernan Rodriguez de Calheiros, *De-lo dia 'n que eu amei* (B 55; LPGA 47, 5), en canto a rima, metro e estrutura sintáctica. Rexeitamos a variante de *V* (*Pelo*) por evidente erro de interpretación do copista, ao confundir D maiúsculo por P maiúsculo, se cadra debido a un trazo vertical demasiado longo no seu antígrafo. *Delo* (< *des lo* < **de ex illo*), contracción por asimilación do /s/ final da preposición ao /l/ inicial do artigo, xa era usual na lingua galega medieval. En *B*, o /l/ do artigo é demasiado longo e semella máis un trazo que risca outra letra por riba, que non alcanzamos a ler con claridade, pero que podería ser un /s/, polo que a primitiva lectura podería ser *Des o*. Interpretamos a lectura *diam* como unha sinalefa do substantivo *dia* máis a enclise da preposición *en* (= *dia [e]m*); a lectura de Braga, que integra a forma plena da preposición, suporía converter o verso en hipérmetro ou ter que forzar unha pronuncia monosilábica de *dia* ([djá]) para manter o isosilabismo do verso. Para o significado de *quitarse* ('irse', 'separarse de') vid. Michaëlis (1904, I, “glossário”: 44), Bertolucci (1962: 67) e Lorenzo (1977: 1335ss).
2. En *V*, este verso está copiado a seguir do verso 1, na mesma liña de texto.
3. *Aver sabor*, “ter gosto, ter pracer”; en uso reflexivo (*aver sabor de sí*), coma neste caso, 'estar/ser feliz', é dicir, estado de ánimo do trovador xeralmente causado por gozar do favor e da presenza diante da dama (vid. Michaëlis, 1904, I, “Glossário”: 12).
4. Tanto *B* coma *V* presentan a lectura *boa* sen til de nasalidade, polo que a respectamos. *B* nunca presenta ese signo de nasalidade nos cinco ocorrencias desta palabra (liñas 4, 201, 263, 279 e 311), mentres que *V* omíteo tan só no presente caso (vid. *Glosario e listado de formas gráficas*).

7. Braga propón *pois me*, omitindo material presente na tradición; Reali propón *pois m'eu*, lendo como *u* un claro *n* de *BV*; aínda que a correlación paralelística coa *palabra rima* do verso 1 parece demandar *m'eu quitei*, preferimos, como fai Nunes, manter a lección de *BV* (*én*, pronome adverbial) tal e como parece demandar a frase explicativa introducida por *pois*.
8. Verso hipómetro. Nunes integra o pronome *eu* tras *depois* para salvar a hipometría, pero a colocación dese pronome tónico rompe o ritmo acentual do verso, xa que coloca dúas tónicas seguidas (*depois eu*); en todo caso, podería colocarse despois de *nunca* (*nunca [eu] me depois paguei*), tendo en conta a correlación deste mesmo verso na cobra seguinte (v. 13), ou ben colocalo tras o pronome *me* elidido (*m' eu*), pensando na posibilidade dun erro de omisión do *u* do pronome de primeira persoa por parte do copista ou mesmo do antecedente. A anástrofe *m' eu + depois + verbo* é frecuente na nosa lírica (cfr., entre outros exemplos, os de Fernan Rodriguez de Calheiros, 47, 18: I, 14: *m' eu depois muito loei*; 47, 25: I, 5; II, 10: *com' eu depois vivi*; de Martin de Padrozelos, 95. 7: I, 4: *ouv' eu depois migo*; de Osoir' Anes, 11, 7: I, 7: *ca non foi eu depois peor*; de Pero Gomez Barroso, 127, 10: I, 4: *como m' end' eu depois achei*). Non obstante, preferimos editar o verso tal como aparece nos manuscritos, ante a imposibilidade material dunha restauración segura. *Pagarse de*, 'ter pracer en', 'gostar de', 'contentarse con' (Michaëlis, 1904, I, "Glossário": 63; Lorenzo, 1977, II, Glosario: 964) en uso reflexivo, coma neste caso (*pagarse de si*), é sinónimo de *aver sabor de si* (vid. supra, nota a v. 3), é dicir, 'estar contento de si mesmo', 'ser/estar feliz'.
11. Verso hipómetro. A integración de Nunes (*nen hun*) parécenos arriscada e arrítmica, pola mesma razón que a restitución que propón no verso 8, xa que o bisílabo que falta debería ser paroxítono para manter o ritmo acentual; en todo caso, e seguindo ao propio Nunes, a colocación do

indefinido iría mellor despois de *ben* (*pero que ben [nenhun] non ei*), adaptándose así a acentuación do verso. Como conxectura, tamén podería propoñerse a lectura *pero que [dela] ben non ei*, como aparece, por exemplo, en 147, 18: III, 13: *Pero que dela eu nenhun ben non ey*, de Roi Paez de Ribela. En calquera caso, preferimos respectar o transmitido polos manuscritos ante a imposibilidade de restituír o material posiblemente perdido xa no antecedente ou por omisión dos copistas.

Ora vos podess' eu dizer
a coita do meu coraçom,
e non chorass' i logu' enton!
Pero non ei end' o poder,
5 *se vos eu mia coita contar,* 20
que pois non aja de chorar.

Ei eu mui gran coita endurar,
 pero, se vos dizer quiser
 mia coita, e vola disser,
 10 non ei poder de m' én guardar, 25
se vos eu mia [coita contar,
que pois non aja de chorar].

Mui gran coita vos contarei
d' amor, que sofr' e sofri,
15 des quand' eu mia senhor non vi; 30
e pero non me guardarei,
se vos eu mia coita [contar,
que pois non aja de chorar].

Manuscritos: *B* 1078, fol. 228va; *V* 670, fol. 107ra

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1012, Monaci 670

Eds. críticas e interpretativas: Braga 670, Nunes 220, Reali 21

Repertorios: Tavani 121,14; D' Heur 1081; *LPGP* 121,14

5 amha BV **16** guarderey B, guadẽy V **17** coita *om.* B

1 u₉ BV 2 coyta BV || coracon B 3 assy BV 4 po V || ey BV 5 uos BV ||
 coyta BV 6 poys BV || aia BV 7 ey BV || muj B || ġm BV || coyta BV 8
 po V || u₉ BV || qⁱser V 9 mha BV || coyta BV || uola BV || disser B, dişp
 V 10 nō V || ey BV 11 u₉ BV || mha BV 13 muy K || ġm BV || coyta BV
 || u₉ BV || contarey BV 14 q̄ V 15 mha BV || senh̃ V || nō BV || uj B, ui
 V 16 po V || nō V 17 u₉ BV || mha BV || coyta V

3 chorasse, *Nunes* 7 coit' a endurar *Nunes*, *Real* 10 m' eu *Monaci*,
Braga, *Nunes* 14 que [eu] sofr' e sofri *Nunes* 15 mha senhor, vos vi,
Nunes

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1078, anotado por Colocci. No encabezado dereito da mesma, o propio humanista escribiu a palabra *tornel*, marcando que se trata dunha cantiga de refrán. Como é habitual, Colocci marca no corpo do texto o retrouso cun ángulo obtuso. O copista comenzou a escribir o segundo verso a seguir do final do primeiro, na mesma liña; pero, decatóndose diso, tachou o xa copiado con sendos trazos verticais (*a/ob*). Na segunda e terceira cobras, o copista só transcribe as catro primeiras palabras do retrouso (*Seu₉ eu mha*). En *V* os dous primeiros versos transcríbense nunha soa liña, chegando a invadir o espazo da columna b. Neste códice non hai apostilas nin marcas para o retrouso, que se presenta parcialmente na segunda e terceira cobras (*seu₉ eu mha*, *seu₉ eu mha coyta*, respectivamente).

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán*, con tres cobras singulares de catro versos octosílabos de rima masculina e refrán de dous versos, tamén octosílabos e agudos.

Esquema métrico-rímico:

	8	8	8	8	8	8
I-III	a	b	b	a	C	C
II	a	b	b	a	A	A

	I	II	III
a	-er	-ar	-ei
b	-on	-er	-i
c	-ar	-ar	-ar

a = c.

A composición presenta un esquema mixto que opón as estrofas I-III á II.

RM 160: 371 (I, III); 129: 2 (II).

Para as estrofas I-III vid. Tavani (1967:189); a estrofa II só aparece nunha ocasión (*ibid.* p. 139). O esquema das estrofas I e III recóllese en 84 ocasións no corpus lírico (Tavani 1967: 183-192), inserido no esquema 160 do repertorio de Tavani, un dos máis prolíficos de todo o corpus.

Artifícios:

Rimas derivadas: 1 I, 3 II (*dizer/disser*); 4 II, III (*guardar/guardarei*);

1 III, 5 (*contarei/contar*)

Capcaudadas ao refrán: I-II

Correlacións paralelísticas: 4 I,II,III.

COMENTARIO.

A coita ou sufrimento amoroso é o tema central desta cantiga, estruturado nunha correlación paralelística, marcada polas anáforas simétricas. Esta cantiga semella a continuación temática da primeira (na que sinalaba o seu afastamento da súa amada e a súa dor por non vela), reafirmando aquí que, por unha parte a súa dor prosegue desde que non a ve (v. 15) e, en segundo lugar, que a consecuencia desa dor é o seu pranto (*chorar*). No primeiro verso ponse de manifesto que o poeta estase a dirixir a un público ou audiencia (*vos*), chamando a súa atención mediante unha *exclamatio* (vv. 1-3); a través dunha *repetito* recórdao en todas as estrofas (*vos*, vv. 8, 13; *vola*, v. 9) e máis no refrán (*vos*, vv. 5, 11, 17). O contido céntrase en dous termos nucleares opostos condicionalmente: *dizer* (e *contar*) fronte a *chorar*: se o poeta conta a súa pena entón non poderá resistirse (*guardarse*) a chorar; esta estrutura semántica repítese ao longo das tres cobras con variacións formais propiciadas polas rimas derivadas ou *derivationes* (*dizer* v. 1, *disser* v. 9; *contarei* v. 13, *contar* vv. 5, 11, 17 do refrán; *chorass[e]* v. 3, *chorar* vv. 6, 12, 18). Por medio da anástrofe (*ei eu mui gran coita endurar* v. 7, *dizer quisser* v. 8), o políptoto (*sofr' e sofrí* v. 14) e a sinonimia (*endurar* v. 7, *sofr' e sofrí* v. 14) o poeta pon de manifesto que ten que 'soportar' a coita; asemade recalca, a través do paralelismo sintáctico e semántico (*non ei end' o poder* v. 4, *non ei poder* v 10), que non pode resistirse a chorar.

TRADUCCIÓN.

- I. ¡Agora puidera decirvos a coita que teño no meu corazón sen que daquela por iso chorase! Pero non teño o valor, se vos contara a miña coita, de non poñerme a chorar.
- II. Moi grande coita hei de soportar, pero, se vola quixera decir e vola dixera, non teño o valor de resistir, se vos contara a miña coita, de non poñerme a chorar.
- III. Moi grande coita de amor vos contarei que sofro e sufrín desde que a miña Señora non vin; por iso é que non resistirei, se vos contara a miña coita, a non poñerme a chorar.

NOTAS

2. En *V*, este verso vai copiado na mesma liña que o primeiro; do mesmo xeito, o copista de *B* tamén comenzou a facer o mesmo, aínda que logo correxiu tachando o xa copiado (~~a-ee~~). Este feito fornécenos dun dato moi importante para entender o proceso de transmisión manuscrita, xa que parece evidente que ambos os dous copistas teñen diante un exemplar que presenta escritura continua, aínda que non necesariamente o mesmo, xa que poderían ter cadanseu exemplar co mesmo tipo de copia continua cada un. Non obstante, o mais chamativo é a capacidade do amanuense de *B* para decatarse do problema e correxilo. Podería ser que esteamos diante dun copista intuitivo e intelixente, con iniciativa propia, pero é pouco probable. Polo tanto, o mais lóxico parece pensar que dito copista tería diante, non un, senón alomenos dous exemplares para poder cotexalos; un deles presentaría copia continua e o outro non; e grazas a este último puido decatarse da separación dos versos e copialos correctamente. A *coita*, 'aflicción, pena, tristeza' (Michaëlis, *CA* I, "glossário", p. 18; Lorenzo, 1977: II, 392-3) é un termo clave na poética amorosa, que pon de manifesto o estado anímico do trovador diante dunha dama que non lle corresponde aos seus sentimentos ou á que non ten acceso.

3. A forma editada por Nunes, *chorasse*, non corresponde coa que ofrecen os manuscritos (*chorassy*). O adverbio pronominal, como apunta Reali (1964: 68), dálle máis expresividade ao verbo *chorar*. Ademáis, mantén unha correlación retórico-lingüística co adverbio *end[e]* do seguinte verso.
4. Segundo Reali (1964: 68), *end[e]* anticipa o segundo verso do refrán; máis ben parece un sustituto do contido global dos tres primeiros versos. *Poder* (vid. tamén v. 10) ten aquí o sentido de 'vontade', 'valor', 'coraxe' (vid. Michaëlis, 1904, I, “glossário”: 68, Lorenzo, 1977, II, glosario: 1015ss); o poeta, pola gran coita que sofre, perdeu a coraxe e non pode evitar chorar.
5. A lección *amha* converte o verso en hipérmetro, polo que, por collatio intratextual, debe corrixirse en *mia*, sen o artigo, en consonancia coa lectura do mesmo verso do refrán nas outras dúas cobras (vv. 11 e 17).
7. Cómpre facer sinalefa entre *coita* e *endurar*, aínda que aquí non apareza representada a súa elisión (*coit' endurar*). Descartamos a lectura de Nunes e Reali, *coit' a endurar*, posto que neste caso suporíase unha dobre sinalefa (a vogal final de *coita* máis a preposición *a*), licenza totalmente inexistente na métrica galego-portuguesa; por outro lado, a perífrase *aver a* co verbo *endurar* non se documenta en toda a lírica profana, onde atopamos só exemplos de *aver endurar* ou *aver de endurar* (cfr. *LPGP*, 13,1, v. 32: “*e endurar mi os ei*”, de Airas Moniz d’ Asme; 25, 92, v. 3: “*e que gran coita d’ endurar*”, de Don Denis; 106, 18, v. 4: “*que coita tamanha ei endurar*”, de Nuno Fernandez Torneol; 152, 1, v. 10: “*na mui gran coita que ei d’ endurar*”, de Vasco Gil). *Endurar*, 'aturar', soportar' (Vid. Michaëlis, 1904, I, “Glossário”: 34; Lorenzo, 1977, II, glosario: 535; Brea, 2005: 527-539).
10. A proposta de Monaci, Braga e Nunes, *m'eu*, erra unha clara lectura *én* de *B* e *V* (*demen*). Preferimos manter o adverbio pronominal, cuxo antecedente é toda a frase do v. 7 e garda unha correlación paralelística co *end[e]* do verso 4.
14. Machado, Braga e Reali respectan a lección ofrecida polos manuscritos, da que resulta un verso hipómetro; Nunes integra o pronome *eu* despois de *que* para restituir a isometría, solución bastante probable, pois o uso

deste pronome é un recurso moi usado para engadir sílabas e completar así a métrica. O políptoton *sofr' e sofri* rexístrase no corpus en cinco ocasións, precisamente xunto aos termos do sufrimento *coita*, *afan*, *pesar* e *mal* (concretamente, xunto a *coita* aparece noutras dúas ocasións: *LPGP*, 23, 2, vv.9-10: *...que sofr' e sofri / coita d'amor*", de Bonifaci Calvo; e 70, 20, v. 8: *"a mui gran coita que sofr' e sofri"*, de Johan Garcia de Guilhade. *Sofrer*, 'soportar' (vid. Lorenzo, 1977: II, glosario, p. 1210).

15. A lectura de Nunes, *mha senhor, vos vi*, non respecta a tradición e supón que o poeta se dirixe directamente á dama, colocando o sintagma *mia senhor* como apóstrofe. A lección *nō* dos manuscritos é clara. Un posible erro de copia de *n* por *u* non xustificaría ler *uō* como *uos*, abreviatura para o pronome inexistente en toda a tradición manuscrita. Entendemos que esta cantiga é a continuación temática da primeira, na que o poeta declaraba o seu sufrimento por no poder ver a súa dama; nesta cantiga, prosegue a queixarse da súa coita por non vela.
16. A lección de *B* (*guarderey*) pode ser un erro típico de copista italiano, quen pode corrixir inconscientemente a terminación galega de futuro da primeira conxugación *-arey* en *-erey*, na crenza de que se trata do condicional, xa que esta é a terminación para o italiano. A forma do futuro galego medieval é un problema que preocupaba especialmente a Colocci, como o amosan algunhas das súas glosas marxinais, como, por exemplo, no fol. 45r, col. *b* inferior, onde apostila *partirei / preguntarei / non partiria*; ou no fol. 45v, col. *b* inferior, onde sinala *farei / sarei* (vid. Brea-Fdez. Campo, 1993: 46-47) . É máis correcta a lección abreviada de *V* (*guadēy* = *guad[ar]ey*), aínda que esquece copiar o *r* da primeira sílaba.

Mia senhor, por Nostro Senhor,
 por que vos eu venho rogar, 35
 querovos agora rogar,
 mia senhor, por Nostro Senhor,
 5 *que vos non pes de vos amar,*
ca non sei al tan muit' amar.

Senhor, e non vos rogarei 40
 por al, ca ei de vos pesar
 pavor, e, se vos non pesar,
 10 oidem' e rogarvos ei
que vos non pes de vos amar,
[ca non sei al tan muit' amar]. 45

E non vos ous' én máis dizer,
 senhor e lume destes meus
 15 olhos, ¡ai lume destes meus
 olhos! E venhovos dizer
que vos non pes de vos [amar, 50
ca non sei al tan muit' amar].

Manuscritos: *B* 1079, fol. 228vab; *V* 671, fol. 107rab

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1013; Monaci 671

Eds. críticas e interpretativas: Braga 671, Nunes 221, Reali 22

Repertorios: Tavani 121,12; D' Heur 1082; *LPGP* 121,12

5 pez B **6** ca s non B **11** pez B **13** ou seu V **17** pes de vos *om.* B

1 Mha BV || n̄o B || senh̃ V 2 u₉ BV || uenho BV 3 u₉ BV 4 mha BV ||
n̄o B 5 u₉ BV || u₉ BV 6 sey BV || muyt BV 7 senh̃ V || n̄o BV || u₉ BV
|| rogarey BV 8 p̃ BV || uos BV 9 pauor BV || u₉ BV || n̄o V 10 oyde BV
|| u₉ ey BV 11 u₉ BV || u₉ BV 13 n̄o B, u₉ BV || mays BV || di'z V 14
senh̃ V || me₉ BV 15 olh₉ BV || ay BV || me₉ BV 16 olh₉ BV || uenhou₉
BV 17 u₉ BV || u₉ V

10 oyde me, rogar *Machado*, oyde-me e rogar *Braga*, oýde-me: rogar
Realí 13 ous' eu *Braga, Nunes*, *Realí* 14 senhor, e lume *Realí*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1079 de man de Colocci. No encabezado dereito da mesma o humanista escribiu a palabra *tornel* para anotar, como ven sendo habitual, que se trata dunha cantiga de refrán. O retrouso ven marcado polo típico ángulo obtuso e só se transmite enteiro na primeira cobra, xa que na segunda só se transcribe o primeiro verso e na terceira unha parte (*que u₉ non*). En *V* non hai marcas e, como é habitual, a cantiga transcríbese separada da anterior e a posterior cun maior espazo interliñar, única marca que permite individualizala, pois non hai diferenencia entre capitais de inicio de cantiga e de estrofa. Na marxe dereita, á altura do v. 13, aparece una apostila de man de Colocci que, aínda que case ilexible, podería poñer *ouse*, referido á forme *ou sen* do texto da cantiga.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán*, con tres cobras singulares de catro versos octosílabos de rima masculina e refrán de dous versos, tamén octosílabos e agudos.

Esquema métrico-rímico:

	8	8	8	8	8	8
I-II	a	b	b	a	B	B
III	a	b	b	a	C	C

	I	II	III
a	-or	-ei	-er
b	-ar	-ar	-eus
c	-ar	-ar	-ar

b = c

En I-II a rima b é unisonante

RM 151:10 (I-II); 160:370 (III)

Artifícios:

Dobres: 1,4 I *Mha senhor por Nostro Senhor* (rep. literal), II *vos rogarei / rogar vos ei*, III *dizer*; 2-3 I *rogar*, II *pesar*, III *lume destes meus*³⁸

Palabra volta ao refrán: 1,2 *amar*, resultado de repetir no refrán o esquema do corpo estrófico de dous dobres³⁹.

Rimas derivadas: I 2-3 / II 1-4 (*rogar / rogarei*).

COMENTARIO.

A cantiga estrutúrase conceptualmente en torno ao rogo do poeta, dirixido directamente á dama, de non desagradala pois o único amor que coñece é o que ten cara a ela. O *dobre* dos versos 2 e 3 de

³⁸ Tavani (1967, 147) considéraos *palabra-rima*.

³⁹ A este respecto, Pérez Barcala (2006: 191, n. 90) sinala que “aunque el refrán parece excluirse del campo de actuación del artificio, en él el juglar gallego también juega con la duplicación del rimante, *amar*, en sus dos versos. Parece pues como si Pero D’ Armea pretendiese crear tres combinaciones binarias en cada cuerpo estrófico”. Vid. Tamén Souto Cabo (1988: 401-420).

cada estrofa, *rogar*, *pesar* e a rima dorefrán, *amar*, son os tres termos claves sobre os que xira toda a composición. Formalmente, a cantiga elabórase a partir da técnica repetitiva do dobre nos versos inicial e final de cada corpo estrófico; o *dobre* ven reforzado pola iteración do rimante *dizer* na cobra final. Os dous primeiros desenvólvense, mediante un *dobre*, nas dúas primeiras cobras, nas que aparecen en rima, reforzada a segunda por ser rima derivativa. Na primeira cobra, o dobre refórza polo uso da *traductio*, que plantexa o xogo equívoco da palabra *senhor*, que pon en contacto o sintagma tradicional aplicado á divindade, *Nostro Senhor* co utilizado como apóstrofe para a amiga, *Mia senhor*. A seguir exprésase o 'rogo' (*rogar* vv. 2-3 II: *rogarei* v. 7, *rogar vos ei* v. 10) e na segunda o 'temor' (*pavor* v. 9), reforzado polo hipérbato e os encabalgamentos (*ca ei de vos pesar / pavor*, vv. 8-9; *destes meus / olhos*, vv. 14-15-16), ao 'pesar' (*pesar* [infinitivo] v. 8, *pesar* [subx. futuro] v. 9), en xogo esta última co refrán (*pes*, vv. 5, 11, 17), combinadas coa rima dos dous versos do refrán (*amar*). Na terceira cobra o poeta xa non roga nin manifesta temor, senón que se dirixe á dama cunha loanza, mediante un apóstrofe baseado no motivo da luz, como metáfora *in praesentia*, da beleza física e moral da dama⁴⁰. Elsa Gonçalves (2001: 201-203) pon en relación esa cantiga coa coñecida peza *Pero que eu mui longe estou* (LPGP 25,73), de Don Denis, quen utiliza un esquema semellante *abbaCC*, con *dobre*, tanto no rimema *a* coma no rimema *b*.

TRADUCIÓN.

- I. Miña señora, polo Noso Señor, por quen vos veño rogar, quérovos agora rogar, miña señora, polo Noso Señor, que non vos desagrade que vos ame, pois non sei amar tanto outra cousa.

⁴⁰ Sobre o termo *lume* Pérez Barcala (2004: 614) sinala que “é introducido como signo do ser amado que incide na súa claridade, pero tamén na súa perfección en canto transposición profana da divindade, igualmente concebida como luz”.

- II. Señora, e non vos rogarei por outra cousa, pois teño medo de vos desagradar e, se non vos desagradase, oídeme e vos rogarei que non vos desagrede que vos ame, pois non sei amar tanto outra cousa.
- III. E non me atrevo a decirvos máis, señora e lume destes meus ollos ¡Ai lume destes meus ollos! Pois véñovos decir que non vos desagrede que vos ame, pois non sei amar tanto outra cousa.

NOTAS

2. Machado *porque*, une a preposición e o pronome, convertindo o verso 2 nunha oración subordinada causal; na tradición manuscrita aparece *por que* (separado), o que nos levaría a interpretalo como pronome relativo *que* (= *quen*), cuxo antecedente é *Nostro Senhor*.
4. A palabra *mha* coa que comeza o verso está copiada en *V* no final da liña anterior.
6. Seguramente o copista de *B* percibiu o erro, aínda que non tachou o *s* longo que copiou antes de *non* por anticipación da palabra *sei*.
7. Nunes (1971: 443) plantexa a posibilidade de que a conxunción *e* en realidade haxa que restituila en *eu*; isto é probable se temos en conta o paralelismo co v. 2.
10. A proposta de Braga, *oyde-me e*, acrecenta un *e* inexistente na tradición, o que supón un verso hipérmetro; Machado *oyde me* transcribe literalmente, co que a oración perde sentido; Reali *oyde-me*: propón estilo directo, o que supón respectar literalmente a tradición, pero obriga a forzar a sintaxe. Como Nunes, preferimos supoñer elisión da vocal átona final do pronome *me* diante da conxunción copulativa *e* para manter o estilo indirecto, máis acorde cunha sintaxe ilativa (*e...e*, vv. 9-10).
13. Tanto a lección de *B* (*ousen*) coma a de *V* (*ou seu*) fan sentido. A de *V* tería certa lóxica, tendo en conta que completaría una iteración co *eu* de 2, I e o posible *eu* de 1, II; a de *B* propón a presenza do pronome adverbial *én*, que é perfectamente factible, xa que o poeta, na última estrofa, e a xeito de conclusión, podería expresar que xa non vai decir máis "de todo o anteriormente dito" (= *én*), constituindo una afirmación

retórica, xa que en realidade vai dicir exactamente o mesmo a través do refrán. Nunes e Reali apostan pola lección de *V*; inclinámonos máis pola lección de *B*, non por unha cuestión de sentido, senón por considerala una transcripción máis regular que a de *V*, que semella operar cunha certa trivialización co posesivo *seu*, descifrable a partir da separación que fai das palabras (*ou seu*).

14. A proposta de Reali, *senhor, e lume*, rompe o motivo do apóstrofe dobre unido pola conxunción copulativa; cremos que o verso 14, encabalgado no 15, constitúe un apóstrofe da dama (*senhor e lume destes meus ollos*). Sobre o motivo do lume na *descriptio puellae*, vid. Pérez Barcala (2004).
16. A palabra *olhos*, que comezaría o verso, esta copiada na liña anterior en ambos os dous manuscritos; esta circunstancia fai pensar que o erro xa estaría nun antígrafo común anterior.

Cuidades vós que mi faz a mi Deus,
 por outra ren, tan muito desejar
 aquesta dona que me faz amar,
 senon por mal de mi e destes meus 55
 5 *olhos e por me fazer entender*
qual é a mui gran coita de sofrer.

E non mi os fui os seus olhos mostrar
 Deus, nen mi a fez filhar por senhor,
 senon porque ouv' El gran sabor 60
 10 que sofr' eu, con estes meus, pesar,
olhos e por mi fazer enten[der
qual é a mui gran coita de sofrer].

E vi eu os seus olhos, por meu mal,
 e o seu mui fremoso parecer. 65
 15 E por meu mal mi a fezo Deus veer
 enton daquestes meus, ca non por al,
olhos e por mi fazer enten[der
qual é a mui gran coita de sofrer].

Manuscritos: *B* 1080, fol. 228vb; *V* 672, fol. 107rb

Eds. Diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1014; Monaci 672

Eds. críticas e interpretativas: Braga 672, Nunes 222, Reali 23, Arias Freixedo 187

Repertorios: Tavani 121,6; D' Heur 1083; *LPGP* 121,6

1 Cydades V 11 Olhus B | enten[der] *om.* B 14 e seu B | es seu V 17
fazer enten[der] *om.* B

1 q̄ V | mj B | mj B | de₉ B 2 muyto BV | deseiar BV 4 mj B | me₉ BV
6 muy BV | g̃m B | coyta BV 7 nō B | mhos BV | se₉ BV | olh₉ BV 8
d's B, d̃s V | nē BV | mha BV | p̃ BV 9 nō V | p̃ BV, q̄ V | g̃m V 10 q̄
V | cō V | me₉ BV 11 olh₉ V | p̃ BV | mj B | entē V 13 uy BV | se₉
olh₉ p̃ BV 14 muy BV | f'moso 15 p̃ BV | mha BV | d's B, d̃s V | ueer
BV 16 entō V | daq̃stes V | me₉ BV | nō p̃ BV 17 olh₉ BV | p̃ B | mj
B | faž V | entē V

8 mh-a fez[o] *Nunes*, mh os fez *Machado* 9 ouv' El [mui] *Nunes* 10
[de] que *Nunes*, *Arias* 14 e o seu *Nunes*, e [o] seu *Realí*, *Arias*.

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga está encabezada polo número 1080, da man de Colocci, quen marca o refrán co típico ángulo obtuso á esquerda do mesmo (extrañamente neste caso, o humanista omite a glosa *tornel*). O inicio de composición ven marcado polo copista cunha capital negriña algo máis grande cas iniciais de estrofa. En *V* a cantiga apenas se separa da anterior por unha liña en branco, sen distinción entre capital inicial e de estrofa.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán* de tres cobras singulares, de catro versos decasílabos de rima masculina e refrán de dous versos, tamén decasílabos e de rima masculina.

Esquema métrico-rímico:

10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	C	C

	I	II	III
a	-eus	-ar	-al
b	-ar	-or	-er
c	-er	-er	-er

b I = a II; b III = c

RM 160: 202 (I, II); 151: 4 (III).

Artifícios:

Correlações paralelísticas: 3-5

COMENTARIO.

A cantiga xira en torno ao tema do sentimento do amor profano como castigo divino, causante de dor e aflicción, idea de profunda raigame na mentalidade cristiano-occidental, derivada do concepto de pecado orixinal. Deus fai nacer e crecer o sentimento amoroso no amante para crear nel a coita e o pesar. Fronte ao amor positivo e exultante doutras ocasións, amósase aquí, pois, a cara negativa, a do sufrimento; Deus fai nacer ese sentimento a través dos ollos, é decir, a través da visión directa da amada. Este concepto repítese, con pequenas variacións, nas tres cobras. O refrán, creado a modo de sentencia, culmina esta idea e refórzaa a través dos encabalgamentos co corpo estrófico (*meus.../ ollos*). O *topos* da chegada do amor polos ollos é un tema recorrente en toda a lírica románica medieval, presente xa nas literaturas máis antigas onde, por

metonimia, os ollos representaban a facultade espiritual de coñecemento da persoa amada; dende as *kharjas* mozárabes ata a lírica provenzal ou *stilnovista*, desenvolveuse o motivo do amor polos ollos⁴¹. A lírica do occidente peninsular tamén desenvolveu este motivo con profusión, xa dende os seus inicios⁴². Neste caso o tópico desenvolve o tema do sufrimento que produce a visión da muller amada, a través da seriación dos *ollos* que *ven*, fan nacer o *amor* e, ao mesmo tempo, a *coita*.

TRADUCCIÓN.

- I. Pensades vós que me fai a min Deus desexar tanto esta dona, que me fai amar, por outra cousa, senon polo meu mal e destes meus ollos e por facerme entender cal é a grande pena que hei sufrir.
- II. E non me foi mostrar Deus os seus ollos nin ma fixo tomar por señora, senon porque El tivo o gran pracer de que eu sofra pesar con estes meus ollos e por facerme entender cal é a grande pena que hei sufrir.
- III. ¡E vin eu os seus ollos para meu mal, e o seu fermoso aspecto! ¡E para meu mal -e non por outra cousa- fixoma Deus ver entón con estes meus meus ollos e por facerme entender cal é a grande pena que hei sufrir.

NOTAS

8. Nunes integra a vocal átona final da forma verbal (*fez[o]*) para restituir a isometría do verso; aínda que é unha hipótese válida, preferimos manter a lectura das testemuñas, tendo en conta a posibilidade dunha diérese na forma *mha* (= mi-a).

⁴¹ Sobre esta cuestión noutras literaturas, vid. Blanco Valdés (1992-95) e Alvar (1989).

⁴² Vid. Souto Cabo (1988), Castellucci (2004: 334-336) e Pérez Barcala (2004).

9. Nunes integra o adverbio *mui*, ausente nos manuscritos, de novo para restituir a isometría do verso. Se cadra, resultaría máis económica a proposta de Arias Freixedo, quen integra a vocal final da forma verbal *ouv[e]*, facilmente comprensible por erro do copista diante dunha hipotética lectura continua *ouueel* no antígrafo, na que podería omitir unha das dúas vocais idénticas. Tamén sería posible integrar unha vocal paragóxica no pronome persoal *El[e]*.
10. Verso hipómetro. Nunes e Arias integran a preposición *de* no inicio do verso para restaurar a isometría. É certo que *aver sabor* require ás veces o uso desa preposición e cabería, pois, a posibilidade dunha omisión do copista; non obstante, puidemos constatar que no corpus *aver sabor* non require da preposición cando vai con oración completiva de obxecto directo e verbo en subxuntivo (vid., entre outros, *LPGP* 70, 24, vv. 7-8: “...mais non ja con sabor / que eu ouvesse de lhi ben fazer”, de Johan Garcia de Guilhade; 75, 5, vv. 4-5: “que ouvera sabor / que me matasse;”, de Johan Perez d’ Avoim; 116, 32, vv. 11-12: “e diz mi o ela con sabor/ que ouvess’ eu algo de meu”, de Pedr’ Amigo de Sevilha; 125, 12, vv. 25-26: “ou avia dalgũa ren sabor / que oj’ eu tanto non poss’ aver”, de Pero Garcia Buralês; 149, 1, vv. 4-5: “pois vos non avedes sabor / quevos eu diga nulha ren”, de Roi Gomez o freire; 151, 14, vv. 27-28: “...con sabor / que eu aja, senhor, de non morrer”, de Vasco Fernandez Praga de Sandin; 157, 12, vv. 4-5: “pois vejo que avedes gran sabor / que vos non diga quanto mal me ven”, de Vasco Perez Pardal. O filólogo portugués tamén propón en nota a posibilidade de ler *sofr[ess]’ eu*, o que nos parece excesivamente arriscado. Cabe, non obstante, outra opción como a de propoñer *[aqu]estes*, por simetría co mesmo verso cuarto da seguinte cobra.
14. Partindo da lección de *V* (*es* seu), consideramos que pode haber un erro paleográfico de *s* por *o*. Monaci edita exactamente a lección de *V*; pero, malia que no apéndice II, p. XXIX, non recolle este erro, aínda que si contempla o de *s* por *a*, por *c* e por *e*.
15. Entre os pronomes *mi* e *a* debe facerse sinalefa.

A maior coita que Deus quis fazer, 70
 senhor fremosa, a min aguisou
 aquel dia que me de vós quitou.
 Mais Deus, senhor, non mi faça lezer,
 5 *se eu ja mui gran coita tenh' en ren,*
pois que vos vejo, meu lum' e meu ben. 75

Da coita que ouvi no coração
 o dia, senhor, que m' eu fui d' aqui,
 maravilhom' eu como non morri
 10 con gran coita; mais Deus non mi perdon,
se eu ja mui gran coita [tenh' en ren, 80
pois que vos vejo, meu lum' e meu ben].

Ouv' én tal coita qual vos eu direi:
 o dia que m' eu fui de vós partir,
 15 que, se cuidei desse dia sair,
 Deus mi tolha este corp' e quant' ei, 85
se eu ja mui gran [coita tenh' en ren]
pois que vos vejo, meu lum' e meu ben].

Manuscritos: *B* 1081, fols. 228vb – 229ra; *V* 673, fol. 107va

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1015; Monaci 673

Eds. Críticas e interpretativas: Braga 673; Nunes 223; Reali 24

Repertorios: Tavani 121,1; D' Heur 1084; *LPGP* 121,1

4 faza V 11 gran coita *om.* B 11 gran coita *om.* B 15 gran *om.* B 17 gran *om.* B

1 mayor BV | coyta BV | de₉ B 2 m̃j B, m̃i V | a guysou BV 3 q̃ V | deuos BV 4 mays BV | de₉ BV | nō BV | mj B 5 ia BV | muy BV | g̃m B | coyta BV | tenhē V 6 poys BV | u₉ ueio BV 7 coyta BV | q̃ V | ouuj B, ouui V | coracon B 8 senh̃ V | q̃ V 9 m̃auilho B, m̃auylho V | nō V | moutri BV 10 cō V | g̃m V | coyta B | mays BV | d's B, d̃s V | nō BV | mj B | pdom B, pdon V 11 ia BV | muy B | g̃m V 13 ouuen BV | coyta BV | u₉ BV | direy BV 14 q̃ V | uos BV 15 quesse B, q̃sse V | cuydei BV | sayr BV 16 d's B, d̃s V | quantey B, quātey V 17 ia BV | muy B | g̃m V

2 a guysou *Machado* 4 Deus Senhor *Real* 13 ouv' eu *Braga*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1081 escrito por Colocci quen, sobre o final do primeiro verso anotou *tōnel* (*tornel*); ademais, marcou o retrouso cun ángulo obtuso nas tres cobras; o refrán trancrébese enteiro só na primeira estrofa e fragmentario nas dúas seguintes; o comenzo da cantiga márcase mediante unha capital negrita; no resto do texto, as iniciais maiúsculas de estrofa non se distinguen das dos versos. En *V*, na marxe esquerda á altura do primeiro verso aparece escrito o número 201. O comezo da cantiga está marcado por unha maiúscula capital de tamaño superior ás iniciais das estrofas seguintes.

MÉTRICA.

Estructura métrico-rímica: *Cantiga de amor de refrán*, de tres cobras singulares con catro versos decasílabos de rima masculina e refrán de dous versos, tamén de rimas agudas.

Esquema métrico:

10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	C	C

	I	II	III
a	-er	-on	-ei
b	-ou	-i	-ir
c	-en	-en	-en

RM 160: 200

Artificios:

Correlacións paralelísticas: 1 I-III; 4 I-III; 2, II-III

COMENTARIO.

Cunha estrutura paralelística formal, a través correlacións paralelísticas, o poeta expresa a mesma idea en cada unha das tres cobras: a peor coita que sufriu foi o día que tivo que apartarse da súa dama (véxanse os tres primeiros versos de cada cobra: *A maior coita* v.1, *coita* v. 7, *tal coita* v. 13; *aquel día* v. 3, *o día* vv. 8, 14), e foi tan grande que nin o peor castigo que Deus lle poda infrinxir (verso 4 de cada cobra que, enlazados co refrán, constitúen o motivo da *jura* como prova do seu amor e de que non falta á verdade (Correia, 1997: 58):

mais non mi faça lezer v. 4, *mais non mi perdon* v. 10, *mi tolha este corp' e quant' ei* v. 16, *se eu ja mui gran coita tenh' en ren*, vv. 5, 11, 17). Deus xa non lle pode facer dano, pois agora xa está de novo ao carón da súa amada (*pois que vos vejo meu lim' e meu ben*, vv. 6, 12, 18). Na primeira cobra xa pon de manifesto que foi Deus o causante dese afastamento, pero agora, aínda que lle quite a felicidade, por moi grande que sexa esa coita, non lle importará, pois xa volve ter á vista á súa amada, de novo aquí, coma na cantiga anterior, apostrofada como seu *lume* e, engadindo ademáis, seu *ben*. Na segunda, expresa que se sorprende de non ter morto a causa da gran coita do afastamento, pero, aínda que Deus lle seguira impoñendo ese castigo (a gran coita, é dicir, a morte), tamén a soportará. Na terceira cobra plantéxase unha variación: o poeta xura pola súa vida e todo canto ten que non foi vontade súa afastarse da súa dama, pero que, aínda así, valeu a pena sofrer porque agora xa está con ela.

TRADUCIÓN.

- I. A maior coita que Deus quixo facer, fermosa señora, a min destinouma aquel día que me alonxou de vós. Mais Deus, señora, non me deixe descansar se xa non me importa a coita máis grande, xa que vos vexo, meu lume e meu ben.
- II. Da coita que tiven no corazón o día, señora, que me fun de aquí, maraviállome eu como non morrín de grande coita; mais Deus non me perdoe se xa non me importa a coita máis grande, xa que vos vexo, meu lume e meu ben.
- III. Por iso tiven tal coita coma a que vos direi: o día que me fun alonxar de vós, que, se pensei en saír dese día, Deus me quite a vida e canto teño, se xa non me importa a coita máis grande, xa que vos vexo, meu lume e meu ben.

NOTAS

2. Editamos *aguisou*, aínda que podería ser tamén *a guisou*, como edita Machado, seguindo literalmente a lección do manuscrito (*a guysou*); tanto *guisar* como *aguisar* aparecen como sinónimos no corpus trovadoresco (vid. Michaëlis, 1904, I, ‘Glossário’: 3 e 44). *Guisar* soe empregarse para expresar que a vontade do amante queda subxugada a un terceiro, normalmente *Deus*, que soe ser quen dispón e ordea o destino dos amantes.
4. Como a maioría de editores, preferimos *senhor* como apóstrofe da dama; aínda que a proposta de Reali tamén é posible, a quen se dirixe o poeta en todo momento ao longo da composición é á súa amada; Deus sempre aparece aquí en terceira persoa e en ningún momento se dirixe directamente a el (*Deus non mi faça, Deus non mi tolha* v. 16). *Lezer*, “vagar”, “descanso”, “contentamento”, é un dos termos contrapostos á *coita* (Michaëlis, 1904, I: 48).
5. *Ter en ren*, ‘dar pouca importancia’, ‘desestimar’ (vid. Michaëlis, 1904, I, ‘Glossário’: 88).
6. *pois que* pode ser conxunción causal, ‘posto que’, ou ben locución adverbial de tempo, “despois de que”.
13. *Ouv’ én*: Braga corrixe en ‘eu’ unha clara lectura ‘en’ de *V*; trátase do adverbio pronominal cuxo antecedente é o contido expresado nos vv. 3, 8 e 14 (vid. Nunes, 1971: 446), é dicir, o día en que o poeta se alonxou da súa dama.
15. Podería lerse tamén *coidei d’ esse dia sair*, se pensamos en que *de* vai rexida por *coidar*, pero, por anástrofe, invírtese a orde da frase (*coidei de sair esse dia*).
16. *Tolher o corpo*: “paralizar” e mesmo “quitar a vida” Michaëlis, 1904, I: 89.

- Con gran coita sol non posso dormir,
 nen vejo ren de que aja sabor;
 e das coitas do mund' é a maior: 90
 sofro de pran e non posso guarir.
- 5 *Vedes por que: porque non vej' aqui*
a mia senhor, que eu por meu mal vi.
- Querendolhi ben, sofri muito mal
 e muit' afan des que foi mia senhor, 95
 e muitas coitas polo seu amor,
- 10 e ora viv' en gran coita mortal.
Vedes por que: porque non vej' aqui
[a mia senhor, que eu por meu mal vi].
- Quando m' eu dela parti logu' enton, 100
 ouvi tal coita que perdi meu sén
- 15 ben tres dias que non conhoci ren
 e ora moiro e faço gran razon.
Vedes por que: porque non vej' aqui
[a mia senhor, que eu por meu mal vi]. 105

Manuscritos: *B* 1082, fol. 229rab; *V* 674, fol. 107vab

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1016; Monaci 674.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 674; Nunes 224; Reali 25.

Repertorios: Tavani 121,5; D' Heur 1085; *LPGP* 121,5.

8 muy raffam V **11** por que *om.* B **17** por que non vej' aqui *om.* B

1 ġm V || coyta BV || nō V **2** ueio BV || q̄ V || aia BV **3** coytas BV ||
mūde V || mayor BV, **4** pram BV || nō V **5** uedes V || nō BV || uei BV **6**
mha BV || uj B, ui V **7** bē V **8** muy taffam B || q̄ V || foy mha BV **9**
muytas coytas BV **10** uyuen ġm coyta BV **11** uedes V || p̄ BV || q̄ V || p̄
q̄ nō uei V **14** ouuj B, ouui V || coyta BV || q̄ p̄di V **15** q̄ V || nō V ||
conhoçi rē V **16** moyro BV || faco B || ġm BV **17** uedes p̄ q̄ p̄ q̄ nō uei
V

3 mundo *Braga*, mund' e *Nunes* **15** conheci *Machado* **16** moyr(o)
Nunes

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1082 escrito por Colocci quen, sobre o final do primeiro verso, anotou *tōnel* (*tornel*); ademais, marcou o retrouso cun ángulo obtuso nas tres cobras; o refrán trancríbese enteiro só na primeira estrofa e fragmentario nas dúas seguintes; o comenzo da cantiga márcase por unha capital negrita; no resto do texto, as iniciais maiúsculas de estrofa non se distinguen das dos versos. En *V* o comezo da cantiga está marcado por una maiúscula capital de tamaño superior ás de inicio das estrofas seguintes.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán*, de tres cobras *singulares* con catro versos decasílabos de rimas agudas e refrán de dous versos, tamén decasílabos de rimas agudas. A rima b I-II é idéntica.

Esquema métrico:

10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	C	C
	I	II	III		
a	-ir	-al	-on		
b	-or	-or	-en		
c	-i	-i	-i		

RM 160: 201

Artifícios:

capfinidas a refrán I-II

Correlacións paralelísticas: 4 II-III.

COMENTARIO.

De novo a *coita* (cinco veces repítese este termo) por non poder ver á amada é o tema central desta cantiga. Paralelísticamente, nas tres cobras o poeta vai desgranando as diversas coitas que o aflixen, tanto físicas (*non posso dormir* v.1, *e ora moiro* v.16) como espirituais (*sofro de pran e non posso guarir* v.4, *sofri muito mal e muit' afan* vv.7-8, *viv' en gran coita mortal* v.10, *perdi meu sen* v.14, *non conhoci ren* v.15), que vai enumerando mediante o uso da polisíndeton (*e...e* vv. 3-4, 8-10, 16). O uso da hipérbole reforza a exposición (*das coitas do mund' e[i] a maior* v.3, *e muit' afan* v.8, *e muitas coitas* v.9, *ben tres dias* v.15). A causa destas coitas ven expresada a través do refrán nas dúas primeiras cobras (*porque non vej' aquí mia senhor, que eu por meu mal vi*). Sen embargo, na terceira cobra, ese mesmo refrán actúa como contrapunto, xa que serve para expresar que o poeta recuperou a razón (*faço gran razon*

v.16), pois faise consciente da causa da súa coita; esta contraposición ven reforzada polo uso das correlacións paralelísticas con antífrase (4 II, III): *e ora viv' en coita mortal, e ora moiro e faço gran razon*. A antífrase aparece tamén no v. 7 mediante o xogo dos termos *ben / mal*.

TRADUCIÓN.

- I. Con grande pena nin siquiera podo dormir nin vexo nada que me agrade; e das coitas do mundo teño a maior: sofro sen dúbida e non podo sanar. Mirade por que: Porque non vexo aquí á miña señora, a quen por meu mal vin.
- II. Queréndolle ben, sufrín muito mal e muita ansia desde que foi miña señora, e muitas coitas polo seu amor, e agora vivo en gran coita mortal. Mirade por que: Porque non vexo aquí á miña señora, a quen por meu mal vin.
- III. Cando daquela me alonxei dela, tiven tal coita que perdín a cordura durante tres dias nos que estiven sen discernimento, e agora morro e fago ben. Mirade por que: Porque non vexo aquí á miña señora, a quen por meu mal vin.

NOTAS

1. *sol non*, ‘nin siquiera’, ‘apenas’; combinado coa negación forma unha locución adverbial (vid. Michaëlis, 1904, I, ‘Glossário’: 86).
2. *Aver sabor*, “ter gosto en”, “ter pracer” (Michaëlis, 1904, I, ‘Glossário’: 80).
3. Nunes interpreta *mund* como a unión do sustantivo e a conxunción copulativa. Fai máis sentido, como propoñen Machado e Reali, pensar en *e* como verbo (*mund* = *mund'* é); non obstante, aínda mellor que a terceira persoa do presente de indicativo, cremos que este verso, xunto co seguinte, faría máis sentido se restituimos a primeira persoa (*e[i] a*

maior); o sentido dos versos 3-4 así parece esixilo; das leccións dos testemuños (*mund* B, *mũde* V) pódese deducir a omisión dun *i* por parte dos copistas, tendo en conta a posible existencia de tres vocais seguidas no antecedente (*mund*ei *a*) e a corrección da terminación, por trivialización, en *mund*e. Así, os versos 3 e 4 poderían lerse: *e das coitas do mund' ei a maior:/ sofro de pran e non posso guarir*.

4. *De pran*, “sen dúbida”, con seguridade”, provenzalismo, seguramente a través de *plan* (vid. Michaëlis, 1904, I, ‘Glossário’: 70; García-Sabell, 1991: 269-271). *Guarir*, “sanar”, manterse a salvo”, (Michaëlis, 1904, I, ‘Glossário’: 43-44).
5. *Vedes por que*: O trovador diríxese ao público (cfr. coa cantiga 7 na que o uso de ‘vedes’ é un plural de respecto co que se dirixe á dama).
6. *por meu mal vi*: tópico da poética trovadoresca. A vista da dama no só produce o gozo no poeta, senón tamén un dano que desemboca na coita de amor, provocado polo enamoramento. Esta expresión chamou a atención de Colocci, non só neste caso, senón en outros, xa que tamén a glosa no fol. 2ra de *V*, onde remite aos vv. 1-2 dunha cantiga de Airas Veaz (44, 1), “A dona que eu vi por meu mal” (Brea, 1997: 516).
7. ‘Querer ben’: ‘amar’, pero tamén ‘desexar felicidade/ben a alguén’, que é o sentido que ten aquí, xa que vai co dativo ético *lhi*, e que xoga perfectamente coa antítese ‘sofrer mal’.
13. O verso ocupa dúas liñas de escritura nos dous manuscritos; na segunda liña mesmo aparece a primeira palabra do v. 14, *ouui*. O copista de B, levado a erro polo falso corte dos versos, escribe o comezo da segunda liña con maiúscula (*Loguenton*).
14. *Sen*, “sentido común”, “xuicio”, “intelixencia”: Presenta unha gran variedade de significados adicionais, segundo o verbo que o acompañe. Neste caso, *perder o sen*, “perder o xuicio”, para expresar a desgracia no amor; (vid. Michaëlis, 1904, I, ‘Glossário’: 84; Lorenzo, 1977: 1181; García-Sabell, 1991: 308-312).
15. Nunes propón *que* como conxunción con valor consecutivo (1971: 448). Na nosa opinión é un pronome relativo referido a *dias*.
16. Como propón Reali, cómpre facer sinalefa entre *moiro* e *e*. Nunes sustrae o *o* final de *moiro* para evitar a hipermetría. *Facer razon*, ‘facer xustiza’

(vid. Michaëlis, 1904, I, ‘Glossário’: 77); así o interpreta Reali (1964:76); sen embargo cremos que aquí ten o sentido de que o poeta ‘recupera a razón’ que antes perdera (*perdi o sen*, v. 14) xusto cando morre, é dicir, cando xa non hai remedio.

Senhor fremosa, des aquel dia
 que vos eu vi primeiro, des enton,
 nunca dormi com' ante dormia,
 nen ar fui led', e vedes por que non:
 5 *cuidand' en vós e non en outra ren* 110
e desejando sempr' o vosso ben.

E sabe Deus e Santa Maria
 ca non am' eu tant' al eno coraçon
 quant' amo vós, nen ar poderia;
 10 e, se morrer por én, farei razon 115
cuidand' en vós [e non en outra ren
e desejando sempr' o vosso ben].

E ant' eu ja morte querria,
 ca viver com' eu viv' á gran sazon;
 15 e mia morte melhor mi seria 120
 ca viver máis, assi Deus mi perdon,
cuidand' en [vós e non en outra ren
e desejando sempr' o vosso ben].

Ca vós sodes mia coita e meu ben
 20 e per vós ei quanta coita mi ven. 125

Manuscritos: *B* 1083, fol. 229rb; *V* 675, fol. 107vb

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1017; Monaci 675.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 675, Nunes 225, Reali 26.

Repertorios: Tavani 121,16; D' Heur 1086; *LPGP* 121,16.

5 cuydandeu B | eu outra B **11** cuydaudeu B, cuydāde V | vos *om.* B,
14 cōmen B **15** serai V **17** cuydaudeu B

2 u₉ BV | uj B | primeyro BV | **3** dormj B **4** uedes BV | nō V **5**
cuydanden V | uos BV | nō BV **6** deseiendo BV | uosso BV **7** essabe
B | d's B, d's V | sancta V **8** nō B | tātal V | coracon B, coraçō V **9** q̃znt
B, q̃nt V | uos BV | nē V **10** esse BV | motrer B | p̃ V | farey BV **11**
uos V **13** ia BV | queuria B | q̃irya V **14** uyuer B, uiuer V | uyua g̃m
BV | sazō V **15** mha BV | mj B **16** uiuer B, uyuer V | mays assy BV |
d's B, d's V | p̃don B **17** cuy V **19** uos BV | mha coyta BV | bē V **20** p
uos ey BV | coyta BV | mj B | uen BV

8 en o *Machado*, e no *Monaci*, *Braga*, no *Nunes* **10** e se morrer, poren
farey razon *Realí* **13** já [mha] morte *Nunes*, já [a] morte *Realí* **16** ca
vyver mays assy Deus mi perdon *Realí*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1083 escrito por Colocci quen, sobre o final do primeiro verso, anotou as palabras *ged* (*congedo*) e *tōnel* (*tornel*); ademais, marcou o retrouso cun ángulo obtuso nas tres cobras; o refrán trancrébese enteiro só na primeira estrofa e fragmentario nas dúas seguintes; a finda márcase, como é habitual, por unha chave á esquerda; o comenzo da cantiga sinálase por unha capital negrita; no resto do texto, as iniciais maiúsculas de estrofa non se distinguen das dos versos. En *V*, e a diferenza das cantigas anteriores (671-674), a capital de comenzo do texto non se distingue das iniciais de estrofa nin da finda.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán* formada por tres cobras unisonantes de versos eneasílabos de rima feminina os impares, decasílabos de rima masculina os pares, máis un refrán de dous versos decasílabos con rima masculina e unha finda de dous versos idénticos en rima e metro aos do refrán. Reali (1964:78), se cadra por un erro, establece que son cobras *singulares*.

Esquema métrico-rímico:

9'	10	9'	10	10	10
a	b	a	b	C	C

Finda:

10	10
c	c

	I	II	III	IV
a	-ia	-ia	-ia	
b	-on	-on	-on	
c	-en	-en	-en	-en

RM 99:41

Artifícios:

Capfinidas II-III

Capfinidas a refrán III-f

Capcaudadas a refrán III-f

palabra volta 6, 1 f (*ben*).

Correlacións paralelísticas 2, 4 I; 2, 3 II; 2, 4 III

COMENTARIO.

A cantiga está articulada sobre unha estrutura paralelística das cobras e máis o refrán que expresan o sufrimento e a preocupación do poeta, derivados ambos da visión no pasado da súa amada. Esa preocupación desenvólvese de xeito reiterado no retrouso (*cuidand' en vós*), ligado sintácticamente a cada cobra, constituindo así o núcleo da cantiga⁴³; os padecementos veñen expresados nas estrofas I ('non dormir' e 'non ser feliz') e III ('desexar a morte'), contrapostos á decisión do amante de sofrelos xustamente na estrofa II ('farei razon') por amor cara á dama e polo desexo do seu amor, enlazando e concluindo a exposición na finda cunha antítese que sintetiza o anterior (a dama é, á vez, a súa coita e o seu amor) e un xogo de parónimos en rima, un deles moi utilizado pola escola, o polisémico *ben*, utilizado como *palabra volta*, e en rima co refrán. Esta *dispositio* fainos sospeitar que a orde estrófica orixinal podería ter sido I-III-II, xa que é nas cobras I e III onde o poeta plantexa as súas coitas e padecementos, sendo na II onde confesa estar disposto a sufrilos con xustiza, pois o seu amor pola dama é incomparable e verdadeiro (*non am' eu tant' al en(o) coração / quant' amo vós, nen ar poderia*); o exposto no v. 10 entronca co expresado na finda: *se morrer por én, farei razon / cuidand' en vós...Ca vós sodes mia coita e meu ben / e por vós ei quanta coita mi ven*. A estrutura paralelística da cantiga fai que o contido significativo da primeira cobra reapareza na terceira, é dicir, a especificación dos padecementos, acadando o desenlace na estrofa II e na finda.

⁴³ A ligazón sintáctica e semántica da cobra e o refrán é moi interesante, xa que na lírica provenzal, onde o número de composicións con refrán é escaso, o normal era que estivesen desvinculados, tanto nas rimas coma na sintaxe e na semántica. Sobre o funcionamento do refrán con respecto ao corpo da estrofa, vid. Meneghetti (1994), Beltrán (1995: 89-99) e Arbor Aldea (2001:156).

TRADUCIÓN.

- I. Fermosa señora, dende aquel primeiro dia que vos vin, dende entón, nunca dormín coma antes dormía nin fun xa feliz, e mirade por que non: pensando en vós e non en outra cousa e desexando sempre o voso favor.
- II. E sabe Deus e Santa María que non amo tan encarecidamente outra cousa canto vos amo a vós, nin xa podería (amar); e, se morrera por iso, farei ben pensando en vós e non en outra cousa e desexando sempre o voso favor.
- III. E antes a morte quixera que vivir como vivo hai moito tempo; e a miña morte mellor me sería que vivir máis, ¡así Deus me perdoe!, pensando en vós e non en outra cousa e desexando sempre o voso favor.
- F. Pois vós sodes a miña coita e a miña felicidade e por vós teño canta coita soffro.

NOTAS

2. *primeiro*: segundo Reali (1964: 78), o adxectivo asume aquí un valor adverbial (= 'por primeira vez'); non obstante, cremos que é un adxectivo que acompaña a *dia*, pero que, por necesidades métricas e de rima, sofre anástrofe (a orde sería: *des aquel primeiro dia que vos eu vi*). Enténdese un uso adverbial cando non hai un substantivo de referencia. Michaëlis (1904, I, 'Glossário': 72) sinala o uso adverbial con exemplos que precisamente non inclúen un substantivo que acompañar (*quando vos fui primeiro conhecer*, Martin Soarez 97,14; *Mais u mi-a Deus prime[i]ro fez veer*, Pero Garcia Buralês 125,41; *Amei-vus tant' u vus primeiro vi*, Roi Paez de Ribela 147,15).
6. O significado de *ben* neste caso é o de 'favor' ou 'mercede', é dicir, o maior premio que a dama pode conceder ao trovador e supón que consinte a relación amorosa (Vid. Fernández Campo, 2004: 515-521).

8. O verso é hipérmetro. Nunes restaura a isometría ao editar a forma monosílaba no canto de *eno*. Reali opta por manter a lección dos manuscritos por ser *lectio difficilior*. A perífrase, *amar en cor/coraçon*, co sentido de 'amar encarecidamente', é de construción semellante á de *têr en cor/aver en cor* ('ter vontade', 'ter intención de'), recollida por Michaëlis (1904, I, "Glossário": 22).
10. Nin a puntuación proposta por Nunes (1971: 450), *e, se morrer por en, farey razon,/ cuydand' en vós e non en outra ren /e desejando sempr' o vosso ben*, nin a puntuación de Reali (1964: 77) *e se morrer, poren farey razon / cuydand' en vós, e non en outra ren / e desejando sempr' o vosso ben*, parécennos correctas sintácticamente; *farei razon* é a oración principal da subordinada introducida por xerundio do refrán. *Por én* fai referencia á morte expresada na estrofa terceira; esta é, na nosa opinión, a proba de que a orde estrófica desta composición sería I-III-II, apoiando a teórica *dispositio* retórica da que falabamos no comentario retórico e literario.
13. Verso hipómetro. Nunes restitúe a isometría engadindo o posesivo *mha* diante do substantivo *morte*; Reali prefire engadir o artigo *a*, segundo ela absorbido no adverbio precedente *ja*. A hipótese de Nunes está máis documentada que a de Reali, que só aparece en cinco ocorrencias. Paleograficamente, por haplografía, semella posible a contracción *ja a > ja*. Parece evidente que entre o adverbio e o substantivo faise necesaria a presenza dun presentador, ben sexa artigo, ben sexa posesivo.
14. *á gran sazon*: 'hai moito tempo' ; vid. Michaëlis (1904, I, 'Glossário': 80).
16. A puntuación deste verso presenta tres posibilidades: 1) *ca viver, mais assi Deus mi perdon!* 2) *ca viver máis, assi Deus mi perdon!* 3) *ca viver máis assi, Deus mi perdon!* Dos datos do corpus despréndese que a frase usual e fíxada é *assi Deus mi* (ou *me*) *perdon* ou a súa variante *se Deus mi perdon* (117 ocorrencias), pero tamén é certo que en ningún dos casos hay un *mais* (adverbio ou conxunción) diante. É por iso que a terceira proposta, feita por Reali (na súa traducción, xa que no texto que edita esquecese de poñer a coma) de colocar a pausa despois de *assi*, en

consonancia co modal *como*, expresado no v. 14 (*com' eu viv'*), parece bastante plausible.

A vós fez Deus, fremosa mia senhor,
o maior ben que pod' El fazer:
fezvos mansa e melhor parecer
das outras donas, e fezvos melhor
5 *dona do mund' e de melhor sén.* 130
Vedes, senhor, se al disser alguen,
con verdade non vos pod' al dizer.

Fezevos Deus, e deuvo-lo maior
poder, de ben, e fezvos máis valer
10 das outras donas e fezvos vencer 135
todalas donas, e fezvos melhor
dona do mund' e de melhor sén.
Vedes, senhor, [se al disser alguen,
con verdade non vos pod' al dizer].

15 E, porque é Deus o máis sabedor 140
do mundo, fezme vos tal ben querer
qual vos eu quer', e fez a vós nacer
máis fremosa e fezvos melhor
dona do mund' e de melhor sén.
20 *Vedes, senhor, [se al disser alguen,* 145
con verdade non vos pod' al dizer].

E o que al disser, por dizer mal
de vós, senhor, do que disser nen d' al,
cofonda Deus quen lho nunca creer.

25 E quer' end' eu todos desenganar: 150
 o que m' esto, senhor, non outorgar
 non sabe nada de ben conhecer.

Manuscritos: *B* 1084, fol. 229rb-229va; *V* 676, fol. 107vb-108ra

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1018; Monaci 676.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 676, Nunes 226, Reali 27.

Repertorios: Tavani 121,4; D' Heur 1087; *LPGP* 121,4.

8 des V 16 munde B

1 uos BV || de₉ B || mha BV 2 mayor BV || u₉ BV 3 u₉ BV || melh
 parecer V 4 u₉ BV 6 uedes V 7 uerdade BV || u₉ BV 8 u₉ BV || d_s B ||
 uolo BV || mayor BV 9 bē V || u₉ mays ualer BV 10 ouf_s V || u₉ uencer
 BV 11 u₉ BV 12 mūde V 14 uedes V 15 q̄ V || d's B, d_s V || mays
 BV 16 u₉ BV || bē V || q̄rer BV 17 u₉ BV || q̄r V || uos BV 18 mays BV ||
 f'mosa B || u₉ BV 19 melh V 21 uedes V 22 q̄ V || p̄ BV 23 uos BV ||
 senh V || q̄ V || dijp̄ B || nē V 24 d's B, d_s V || quē BV || nūca V 25 tod₉
 BV 26 q̄ V || nō V 27 bē V

2 pôd' (pto. Perfto.) *Nunes*, *Reali* 5 (12, 19) do mund[o] e *Nunes* 16
 mund' e *Reali* 18 fez-vos [a] melhor *Nunes* 25 querend' eu *Reali* ||
 todus *Reali*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o
 número 1084 escrito por Colocci quen, sobre o final do primeiro
 verso, anotou as palabras *oged* .2. (*congedi* 2) e *tōnel* (*tornel*),
 refiríndose a que a cantiga é de refrán e leva dúas findas; ademais,
 marcou o retrouso cun ángulo obtuso nas tres cobras; o refrán
 trancrebese enteiro só na primeira estrofa e fragmentario nas dúas

seguintes; as findas márcanse, como é habitual, por unha chave á esquerda; o comenzo da cantiga márcase por unha capital negrita; no resto do texto, as iniciais maiúsculas de estrofa non se distinguen das dos versos. En *V*, a capital de comenzo do texto non se distingue das iniciais de estrofa ni da finda.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán*, de tres cobras unisonantes de catro versos decasílabos de rimas agudas e refrán de tres versos, tamén decasílabos e agudos, máis dúas findas de tres versos decasílabos, de rimas *singulares* os dous primeiros e de rima igual á *b* das estrofas, o terceiro.

Esquema métrico-rímico:

Estrofas e refrán:

10	10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	C	C	B

Finda I:

10	10	10
d	d	b

Finda II:

10	10	10			
e	e	b			
	I	II	III	IV	V
a	-or	-or	-or		
b	-er	-er	-er	-er	-er
c	-en	-en	-en		
d				-al	
e					-ar

RM 163: 11, único caso en que este esquema vai con refrán.

Artificios:

Capfinidas: I-II

capfinidas a refrán: I, II, III-f

palabra rima 4 (*e fezvos melhor*)

correspondencias paralelísticas: 3-4 I, 2-4 II, 3-4 III.

COMENTARIO.

A *laudatio puellae* é o tema central desta cantiga, na que o trobador describe os atributos físicos e espirituais da súa amada, onde se desenvolve o motivo da creación divina. As cobras capfinidas confiren á composición unha estrutura paralelística coa que, estrofa a estrofa, o poeta vai loando os encantos da dama; o recurso á hipérbole e á comparación reforza a descrición (*o maior ben* v. 2, *melhor parecer* v. 3, *e fezvos melhor* -palabra rima- *dona do mundo* vv. 4-11-18 e refrán, *máis valer das outras donas* vv. 9-10). A *repetitio* (no segundo verso de cada cobra) e a *aequivocatio* resaltan a *laudatio*: o *ben*; no v. 2 co significado de 'regalo', 'don' dado por Deus á dama; no v. 9, (*dona*) '*de ben*', é dicir, 'de virtude', significado corroborado polo verbo *valer* e que se repite no v. 27, na finda; e no v. 16, *tal ben*, co significado de 'amor', 'desexo'. Nas findas o poeta vólvese contra todos aqueles que neguen a valía da súa dama; como moi ben sinala Reali (1964:82), o contido das findas, de ton desafiante, recorda a un punto de partida para unha tenzón ou unha diatriba contra os *miscradores*..

TRADUCCIÓN.

- I. Fíxovos Deus, fermosa señora miña, o maior ben que vos puido El facer: fíxovos doce e máis xentil que as outras donas, e fíxovos a mellor dona do mundo e de mellor xuizo. Mirade, señora, se algo dixera alguén, outra cousa non vos pode decir en verdade.

- II. Fíxovos Deus – e deuvos a maior facultade- virtuosa, e fíxovos valer máis cas outras donas, e fíxovos vencer todas as donas, e fíxovos a mellor dona do mundo e de mellor xuizo. Mirade, señora, se algo dixera alguén, outra cousa non vos pode decir en verdade.
- III. E, porque é Deus o máis sabio do mundo, fíxome querervos con tal amor coma o que vos eu quero, e fíxovos nacer a máis fremosa e fíxovos a mellor dona do mundo e de mellor xuizo. Mirade, señora, se algo dixera alguén, outra cousa non vos pode decir en verdade.
- F1. E a quen outra cousa dixera, por falar mal de vós, señora, o confunda Deus a que, diga o que diga, nunca llo crean.
- F2. E por iso a todos quero desenganar: quen conmigo, señora, non estea dacordo, é que nada sabe recoñecer a virtude.

NOTAS

2. A proposta de Nunes (1971: 452) e Reali (1964: 79, 81) de considerar como pretérito perfecto a forma *pod'*, por concordar mellor co pretérito *fez* dos versos anterior e posterior, ten certo sentido, aínda que non é imprescindible que sexa así; é máis, pensamos que o presente resalta mellor a loanza da dama, xa que indica que as virtudes aínda persisten e non foron dadas só no padaso. *Mansa*, “dócil”, “apacible” (Michaëlis, 1904, I: 52; Lorenzo, 1977: 807). *Parecer*, “ter apariencia física” (Michaëlis, 1904, I: 64; Lorenzo, 1977: 972).
- 5, 12 e 19. Versos hipómetros. Aínda que mantemos a lección dos manuscritos, *mund'e*, a restitución da vogal final do sustantivo, proposta por Nunes, *mund[o]* e (1971:452), coa fin de restablecer a isometría do verso, parécenos a emenda máis probable e menos intervencionista neste caso.
- 8-9. Hipérbaton. Débese ler: *Fézevos Deus -e deuvo-lo maior / poder- de ben*; é dicir, "fíxovos Deus virtuosa (' de ben') e (con iso) déuvos a

melhor facultade (que vos pode dar)"; por tanto, separamos cada seu obxecto directo do respectivo verbo: 'de ben', obxecto de 'fez' e 'poder', obxecto de 'deu'.

16. Aínda que podería ser válida a lectura *mund'e*, a partir da lección de B, preferimos neste caso a de V (*mun-do*), por facer máis sentido e por ser a primeira un posible erro paleográfico de *e* por *o*, ou mesmo por salto de igual a igual co *mun-de* do refrán.
18. Verso hipómetro. Nunes engade o artigo feminino diante de *melhor* para restituir a isometría. Na nosa opinión, e dado que se trata dunha *palabra rima* (que nos vv. 4 e 11 non presenta dito artigo), débese respetar a tradición manuscrita. A proposta de Reali de considerar *máis* como bisílabo parécenos desacertada. Unha posibilidade de emenda, non tan agresiva, sería integrar o artigo feminino singular no principio do verso (*a máis fremosa*).
23. *nen d'al*: aínda que respeta a lectura, Nunes (1971:453) comenta que *nen* está en lugar de *e* "como se esperaba"; parécenos que a lectura é correcta e concordamos con Reali (1964:82) en que a conxunción negativa dalle ao verbo maior forza expresiva.
24. *Cofonda Deus*: imprecación, frecuente, por exemplo, nos *escondits* provenzais.
25. *quer' end' eu*: seguimos a lectura de Nunes (1971:452-453), pois faise precisa a presenza do adverbio pronominal *end[e]*, referido ao que acaba de ser dito na cantiga, a modo de conclusión; a forma de xerundio, proposta por Reali, rompe a construción sintáctica de toda a finda, pois é preciso un verbo en forma persoal.
26. *outorgar* 'autorizar', 'estar de acordo' (<lat. *auctoricare*, de *auctoritas*).

Muitos me veen preguntar,
 senhor, que lhis diga eu quen
 est' a dona que quero ben; 155
 e, con pavor de vos pesar,
 5 *non lhis ousou dizer per ren,*
senhor, que vos eu quero ben.

Pero punhan de m' apartar,
 se poderan de min saber 160
 por qual dona quer' eu morrer;
 10 e eu, por vos non assanhar,
non lhis ousou dizer [per ren,
senhor, que vos eu quero ben].

E, porque me veen chorar 165
 d' amor, queren saber de min
 15 por qual dona moir' eu assi;
 e eu, senhor, por vos negar,
non lhis ousou dizer per min,
per ren, que por vós moir' assi. 170

Manuscritos: *B* 1085, fol. 229vab; *V* 677, fol. 108rab

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1019; Monaci 677.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 677, Nunes 227, Reali 28,
 Montero Santalla, I, 557-558.

Repertorios: Tavani 121,13; D' Heur 1088; *LPGP* 121,13.

1 muytus V 7 dema partir V 17 ã mi V 18 ã ren B

1 muyt₉ B || ueen BV 2 q̄ V 4 cō V || pauor BV || u₉ BV 6 q̄ V || u₉ BV 7
punhā BV 8 poderam B, poderā V || mī B 9 ã BV || q̄r V || moirer B 10
p̄u₉ BV || nō V 13 ã BV, q̄ V || ueen BV 14 q̄ren V || m̄j B 15 ã BV ||
moyreu assy BV 16 senh̄ V || p̄u₉ BV 17 m̄j B 18 p rē q̄ ã V || uso BV ||
moyr V || assy BV

7 punhei *Machado* || de m' a partir *Braga* 8 poderām *Realí* || mi *Nunes*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1085 escrito por Colocci quen, sobre o final do primeiro verso anotou as palabras *tōnel uario*, refiríndose a que o refrán cambia a súa rima na terceira estrofa; na marxe inferior da col a do fol. 229 anotou a glosa *que* (subliñado) *quero ben nō cui*, que fai referencia ao corpo do texto, concretamente ás palabras que o propio Colocci subliñou (*que quero*), no terceiro verso da primeira cobra (vid. Brea-Fdez. Campo, 1993: 44); ademais, marcou o retrouso cun ángulo obtuso nas tres cobras; o refrán trancrébese enteiro só na primeira estrofa e fragmentario nas dúas seguintes; o comenzo da cantiga márcase por unha capital negrita; no resto do texto, as iniciais maiúsculas de estrofa non se distinguen das dos versos. En *V*, o comenzo do texto márcase cunha capital de maior tamaño que as iniciais de estrofa.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán* de tres cobras de catro versos octosílabos agudos que combinan a estrutura unissonante (rima a) e singular (rima b); nas estrofas I e III o refrán

rima coa rima b do corpo estrófico. O refrán da terceira cobra, de dous versos tamén octosílabos, presenta a particularidade de variar de rima na última cobra.

Esquema métrico-rímico:

	8	8	8	8	8	8
I-III	a	b	b	a	B	B
II	a	b	b	a	C	C

	I	II	III
a	-ar	-ar	-ar
b	-en	-er	-i(n)
c		-en	

RM 151: 11

Nunes e Reali editan unha cantiga que presenta tres cobras de seis versos, dos que os dous últimos son de refrán. Para Montero Santalla, a cantiga sería de mestría, con tres cobras de seis versos. Reali resalta que o refrán varía na última cobra. Tavani considérra unha cantiga de mestría. En *LPGP*, que segue a edición de Nunes e o esquema de Tavani para as cobras I e III, propónse para a cobra II o esquema a8 b8 b8 a8 C8 C8; a peza estaría artellada, pois, en cobras unisonantes (rima a) e singulares (rima b), onde bI = c. Ante a evidencia da disconformidade dos distintos editores, parece necesaria unha reflexión sobre este problema métrico con implicacións textuais.

Como xa sinalamos no capítulo da tradición manuscrita, a copia da cantiga no cancionero *B* levouna a cabo o copista *e*. Tanto este copista coma o de *V* transmítennos unha copia casa que idéntica, agás mínimas diferenzas de erros que non afectan á métrica nin a estrutura estrófica, e as esperables diferenzas gráficas que sinalamos no aparato

crítico. Así pois, remitímonos ao xa dito no capítulo da tradición manuscrita sobre os costumes de copia de ámobolos dous. Tanto en *B* coma en *V* temos, pois, unha primeira e terceira cobras formadas por seis liñas de texto, que por presentaren un esquema métrico octosilábico e un esquema rimático existente (abbabb), parecen equivaler a seis versos; e unha segunda cobra formada por cinco liñas de texto: as catro primeiras de oito sílabas, que responden a catro versos, e a quinta liña, que presenta só seis sílabas, é dicir, con seguridade, un anaco dun verso. A comparación entre as tres cobras pódenos confirmar que a segunda cobra transmitiuse de forma incompleta, polo que faltaría un verso e unha porción doutro. O anaco conservado (*non lhis ousó dizer*) é idéntico ao comezo da quinta liña das outras dúas cobras. Este feito foi o que levou a Nunes e Realí a considerar que este anaco era a abreviación dun refrán, polo que presentaron o texto crítico que, básica e prudentemente, presentamos aquí.

Non obstante, pensamos que se podería presentar unha conxectura diversa para o texto⁴⁴. É sabido que, na copia das cantigas de refrán da época trobadoresca, os copistas adoitan diferenciar o corpo estrófico daqueles outros versos do retrouso. Os procedementos son diversos. Por exemplo, no Cancioneiro da *Ajuda* soe resaltarse o inicio de cobra, refrán ou finda cunha letra maiúscula a cor, alternando azul e vermello. En *B*, os copistas *e* e *a* comezan todos os versos con maiúscula, sendo de maior tamaño a de comezo de cantiga, polo que non distinguen o refrán de xeito particular (agás na cantiga *B* 1339).

Polo que respecta a abreviación do refrán, nas cobras posteriores á segunda, o normal é que o refrán apareza abreviado (Correia, 1998: 60-64). Nos casos de refrán dun só verso, é mais rara a súa abreviación (*B* 1168 incumple esta tendencia). Nos casos en que,

⁴⁴ Agradecemos aquí a inestimable colaboración do investigador do C.I.H. 'R. Piñeiro' (Xunta de Galicia), D. Antonio Fernández Guiadanes, na elaboración desta hipótese.

coma neste, o refrán é de dous versos, o máis habitual é abrevialo a partir da segunda cobra, copiando só un verso ou unha porción deste.

Como podemos ver na nosa cantiga, na segunda cobra, os copistas compórtanse da mesma forma, pois ambos copian o mesmo anaco de texto, polo que a conclusión máis fiable é que estamos diante dunha cantiga de refrán con variación, que segundo Correia (1992, II, Repertório, tipo 61) son “apenas aquelas em que se verifica repetição total em mais de uma estrofe e repetição parcial significativa nos versos com variação (no caso de haver só duas estrofes considerou-se apenas o segundo critério)”. Aí pois, a cantiga cumpriría cos criterios esixidos. Por outra parte, en *B*, como xa sinalamos en ‘Rúbricas e apostilas’, tamén podemos observar a man de Colocci, non só na numeración e nos consabidos ángulos marcadores do refrán, senón tamén coa súa apostila *tornel vario*. Estas intervencións do humanista italiano parecen corroborar que se trata dunha cantiga de refrán. Na nosa opinión, o valor que lle damos a estas anotacións colocianas é moi alto, pois é sabida a súa minuciosidade neste terreo, cotexando e colacionando os textos (aínda que é certo que cometía algúns erros). Segundo Pérez Barcala (2001: 81-82) “utiliza la apostilla *tornel* o alguna de sus variantes, como *tornel vario*, para individualizar un fragmento de texto que no se reduce tan sólo a un elemento que se repite *verbatim*, sino que amplía sus posibilidades hasta llegar a identificar también como tal ciertas técnicas que se incluyen más bien en la esfera del paralelismo”.

Á vista da terceira cobra, a nota *tornel* adxectivada por *vario* estará a indicar que o refrán é distinto do habitual, é dicir, non se repiten literalmente todas as palabras. Esta mesma apostila aparece en algunhas cantigas máis de *B*: 1153, 1168, 1229, 1322 e 1622. Vexamos especialmente a *B* 1322. A peza constitúe unha cantiga de mestría de Estevan da Guarda, na que a maior parte do derradeiro verso de cada cobra amosa unha clara repetición, feito que levou ao

copista a bareviar este verso na última cobra: *qual uola postou assy* (I), *Qual uola postou ca bem* (II) e *Qual uola* (III). En *V*, o copista o transmite de xeito completo en todas as cobras: *cal uola postou melhor* (III). Soe ser habitual que *V* transmita os versos dos refráns máis completos que os copistas de *B*. O que é difícil de saber é se os copistas de *B* abrevian porque está así no antecedente ou porque eles, no proceso de interiorización do texto, perciben que os versos son semellantes e confúndenos cun refrán. Casos parecidos atopámoslos, por exemplo, nunha cantiga de Joan Airas (*B* 957, *V* 544) que, de non ser porque *V* copia os versos máis completos, a editaríamos como unha cantiga de refrán canónica.

A implicación máis directa deste proceder é que, na nosa cantiga, coma noutras, o humanista iesino marca co ángulo só o verso da primeira cobra. Canto debemos fiarnos de Colocci? Cando coinciden os copistas de *B* e *V*, cremos que é preferible pensar en que a copia é fiel ao antecedente, polo que poderíamos supoñer que nese antígrafo marcábase dalgún xeito o refrán, e os copistas limitábanse “provavelmente a copiar as abreviações já feitas no modelo que se encontravam a copiar” (Correia, 1992, I: 69).

Non obstante, isto hai que tomalo con certa precaución, xa que hai casos nos que é *B* o que copia íntegro e *V* o que abrevia (*B* 980, *V* 576). Isto pode darnos pé a pensar que na nosa cantiga, tanto *B* coma *V* puideron abreviar erroneamente o refrán da segunda cobra, polo que quizais teñan razón os que pensan que é unha cantiga de mestría. A indicarnos o contrario estarían as maiúsculas de *B*, os ángulos coloccianos e a súa glosa *tornel uario*. Coinciden ámbolos dous copistas, logo é preferible pensar que a copia é fiel ao antecedente, xa que de non ser así, a coincidencia aínda sería amior, pois repiten o mesmo material textual.

Por outro lado, non se recolle no corpus profano ningunha cantiga en que o refrán con variación presente, nunha das súas cobras,

un refrán en que varíen as rimas con respecto ao resto das cobras. Este caso sería único. En canto á posibilidade de estar diante dunha cantiga de mestría, como propón Montero Santalla, forzando a integración dun verso inexistente no material (v. 12) para refacer un pretendido *dobre* nos versos terceiro e sexto (*morrer*), onde segundo el hai unha lacuna, e outro nos versos 15 e 18 (*assi*), parécenos excesivamente arriscado. Esta solución lévanos a convertirmos os editores en trobadores, no intento de buscar unha regularidade na cantiga que, se cadra xa ten tal e como está.

En definitiva, o silencio que se transmite nos versos 5 e 6 da segunda cobra pasa porque no antecedente ou antecedentes xa ouvese un erro: un copista abrevia erroneamente uns versos ao consideralos parte dun refrán inexistente. Ao copiar a terceira cobra, o copista tampouco parece darse conta do erro que cometera na cobra anterior, ou podemos supoñer que xa o lugar do que el copiaba estaba xa viciado. Outra posibilidade é que cometan o erro por separado ámbolos dous copistas, o de *B* e máis o de *V*. Como xa sinalamos, non é estraño que os copistas de *B* abrevien en casos de refrán con variación e que, en medida, tamén o fai o de *V*. Polo tanto, a composición presentaría un esquema rimático ababbb, rexistrado no corpus só na única cantiga conservada de Men Vasquez de Folhente, *Ai, amiga, per bõa fe* (102, 1). En Pero d' Armea, só tres cantigas son de mestría (na nosa edición as nº 12, 13 e 18) e empregan o decasílabo ou o novenario feminino. Das catorce de refrán, once empregan o decasílabo ou eneasílabo feminino, e as outras tres, o octosílabo. Quedaría esta, pois, como suposta única cantiga de mestría que usa o octosílabo, propio en Armea das de refrán? Cremos que non.

Para tentar dar unha explicación, propoñemos como hipótese que o “suposto erro” non é tan complexo como o exposto ata o de agora, senón moito máis sinxelo, e producido, con bastante probabilidade no antecedente ou antecedentes dos cancioneros

quiñentistas. Dito erro consistiría nunha omisión por salto de igual a igual que produciu que o refrán da última cobra non fose transcrito (abreviado seguramente coma na segunda cobra) porque había unha finda que comezaba precisamente coas mesmas palabras (*Non lhis ousou dizer*); de tal xeito que os dous versos desa finda copiáronse a seguir do corpo estrófico da terceira cobra como se fose un refrán. Polo tanto, a nosa proposta conxectural de reestruturación do texto sería a seguinte:

Muitos me veen preguntar,
senhor, que lhis diga eu quen
est' a dona que quero ben;
e, con pavor de vos pesar,
non lhis ousou dizer per ren,
senhor, que vos eu quero ben.

Pero punhan de m' apartar,
se poderan de min saber
por qual dona quer' eu morrer;
e eu, por vos non assanhar,
non lhis ousou dizer per ren,
senhor, que vos eu quero ben.

E, porque me veen chorar
d' amor, queren saber de min
por qual dona moir' eu assi;
e eu, senhor, por vos negar,
non lhis ousou dizer per ren,
senhor, que vos eu quero ben.

Non lhis ousou dizer per min,
per ren, que por vós moir' assi.

Onde podemos observar unha finda de dous versos, en rima (como soe ser habitual) coa última cobra do corpo estrófico, neste caso a rima *b*. Conceptualmente, nesa finda o poeta resume que o seu silencio (*dizer per min*) non o cambiará por nada do mundo (*per ren*), retomando o retrouso. Sería, pois, unha cantiga de refrán de tres cobras coa rima *a* unisonante e a rima *b* singular, e cunha finda de dous versos coa rima *b* da

terceira cobra; o esquema sería: I: a8 b8 b8 a8 B8 B8; II-III: a8 b8 b8 a8 C8 C8 + finda b8 b8.

A pesar diso, como xa sinalamos máis arriba, partimos da edición de Nunes (aínda que con algunhas diferencias propostas nas notas), xa que ista non é máis que unha conxectura que necesita dunha máis ampla revisión.

Artificios:

palabra volta 3 I, 6 I/II: *quero ben*; 2, 5 III: *min*; 3, 6 III: *assi*

correlacións paralísticas literais: 3 II, III; 4 II, III (4 I)

correlacións paralelísticas: 2-3.

COMENTARIO.

Cantiga de incipit case idéntico a *A* 48/ *B* 160, de Martin Soares (*Muitos me vñen preguntar*). Desenvolve o tema do sufrimento en silencio como demostración da profundidade do amor e reverencia pola dama. Aínda que no ven explicitado no texto –salvo por referencias indirectas (*muitos*)–, o tema dos *miscradores*, personaxes semellantes aos *lauzergiers* occitanos, ante os que hai que gardar o segredo do amor, parece vislumbrarse aquí (Brea, 1992: 173-75) o trovador defende a intimidade do seu amor e da súa amada da vista e coñecemento daqueles que o poden afastar (*apartar*) dese amor ou poden atacar a honorabilidade da dama; o poeta garda silencio, xa que falar publicamente do seu amor é unha das causas que pode provocar a *sanha* (Vázquez Pacho, 1999: 483-484) da súa señora (*por non vos assanhar*), reforzando a idea mediante as correlacións paralelísticas literais; a morte por amor é outro tema da cantiga, iniciado na segunda cobra e retomado na variante do refrán da terceira estrofa, mediante o xogo derivativo do verbo ‘morrer’ (*morrer* v. 9, *moir[o]* vv. 15, 18).

TRADUCCIÓN.

- I. Moitos me veñen preguntar, señora, que lles diga quen é a dona que quero ben; e, por medo a desagradarvos, non me atrevo a decirlles de ningún xeito, señora, que vos quero ben.
- II. Por isto teñen intención de afastarme (de vós), se puideran saber de min por cal dona quero eu morrer; e eu, por non vos arrabiar, non me atrevo a decirlles de ningún xeito, señora, que vos quero ben.
- III. E, porque me ven chorar de amor, queren saber de min por cal dona morro eu así; e eu, señora, por ocultarvos, non me atrevo a decirlles da miña parte, de ningún xeito, que morro así por vós.

NOTAS

1. Probablemente por un erro xa no antecedente, a forma *veen* aparece sen til de abreviatura nos manuscritos, xa que está claro que, polo sentido da oración, tería que ser *vēen*, do verbo ‘vir’ (cfr. a cantiga arriba citada de Martin Soares); no verso 13 aparece de novo a mesma forma, pero nesta ocasión si é do verbo ‘ver’.
5. (tamén vv. 11 e 18) *Per ren*: loc. ‘de ningún xeito’, ‘de ningunha maneira’.
7. A lección de *V* probablemente estea causada por un erro do copista, quen adiantou a copia de *d* inicial da preposición e logo corrixiu por riba co trazo de abreviatura de nasalidade, co que lle serve á vez para riscar o trazo vertical do *d* e marcar a abreviatura do *n*. Ningunha das lecturas dos códices é suficientemente aclaratoria.
8. Propomos a lectura *poderan* (3ª p. do pl. do pto. pluscpfto) e non futuro, como propón Reali (1964: 84).
16. *negar*: no sentido de ‘ocultar’ (vid. Michaëlis, 1904, I, “Glossário”: 59).

Senhor, vej' eu que avedes sabor
 de mia morte veer e de meu mal;
 pois contra vós nulha ren non mi val,
 rogarvos quero, por Nostro Senhor,
 5 *que vos non pes o que vos rogarei,* 175
e depois, se vos prouguer, morrerei.

E ben entend' eu no meu coração
 que desejades mia mort' a veer;
 pois m' outro ben non queredes fazer,
 10 rogarvos quero, por ãa razon, 180
que vos non pes o que vos [rogarei,
e depois, se vos prouguer, morrerei].

Mui ben sei eu que avedes pesar
 porque sabedes que vos quer' eu ben,
 15 e que vos praz de quanto mal mi ven 185
 por vós, querovos eu rogar
que vos non pes o que vos rogarei,
[e depois, se vos prouguer, morrerei].

E, se vos prouguer o que vos direi
 20 e pois morrer, ja máis non morrerei. 190

Manuscritos: *B* 1086, fol. 229vb-230ra; *V* 678, fol. 108rb-108va
 Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1020; Monaci 678.
 Eds. críticas e interpretativas: Braga 678, Nunes 228, Reali 29.

Repertorios: Tavani 121,18; D' Heur 1089; *LPGP* 121,18

5 pez B **7** corazon V **11** o que vos *om.* B **15** pram B **17** o que vos rogarei *om.* B

1 uei BV | auedes BV **2** mha BV | ueer BV **3** poys BV | uso BV | rē V | nō BV | mj B | ual BV **4** u₉ BV | nō BV **5** u₉ BV | nō V | u₉ rogarey BV **6** depoy BV | u₉ BV | moirerey B, morrerey V **7** coracon B **8** q̄ V | deseia des mha BV | ueer BV **9** poys BV | bē V | nō BV **10** u₉ BV | q̄ro V | p̄ hūa BV **11** u₉ BV | q̄ u₉ V **13** muy B | sey BV | q̄ V | auedes BV **14** p̄ BV | q̄ V | q̄ V | u₉ BV | q̄r V **15** q̄ V | u₉ BV | quāto V | mj B | uē V **16** p̄ uso BV | q̄ro V | u₉ BV **17** u₉ BV | q̄ u₉ rogarey V **19** E sseu₉ BV | q̄u₉ direy BV **20** poys BV | moirer B | ia may nō BV | B | moirerey B

8 mort' aueer *Machado*, morte veer *Monaci, Braga* **16** por vós, [por Deus] *Nunes*, por uso[s amor] *Machado*, pero vos *Braga* **19-20** e, sse vos prouguer, o que vos direy / e pois morrer, já mais non morrerey *Nunes*, e, sse uso prouguer o que uso direy / e poys moirer, iamays non moirerey *Machado*.

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga, que leva o número 1086 de man de Colocci, ocupa a metade inferior da columna b do fol. 229v e as cinco primeiras liñas da columna a do fol. 230r. Como é habitual, o refrán está marcado por un ángulo obtuso, sendo copiado enteiro só na primeira estrofa e parcialmente nas dúas seguintes (*que u₉ non pes*). Á esquerda do v. 4 da terceira cobra, Colocci marcou un trazo horizontal que seguramente fai referencia á hipometría dese verso. A finda está marcada polo propio Colocci

cunha chave que abrangue os dous versos da mesma, así como co típico debuxo dunha man da que dun dos seus dedos sae unha vara marcadora, a modo de chamada de atención sobre algún aspecto da fínda; concretamente, fai referencia a unha glosa que ocupa toda a marxe superior do folio: *far questo et poi morir et non morir giamai ego. etpoi morir per non morir giamai*, coa que o humanista italiano parafrasea o segundo verso da fínda, intentando darlle un significado correcto ou comprensible, xa que a complicada sintaxe dese verso (*E poys morrer ja máis non morrerei*) fai algo escura a súa lectura. En *V* a disposición é a habitual, é dicir, sen distinción do comenzo da cantiga cunha capital de maior tamaño que as de comenzo de estrofa.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de refrán* de tres cobras singulares de catro versos decasílabos agudos e refrán de dous versos tamén decasílabos e agudos, máis unha fínda de dous versos decasílabos en rima co refrán.

Esquema métrico-rítmico:

10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	C	C

Fínda:

10	10
c	c

	I	II	III	IV
a	-or	-on	-ar	
b	-al	-er	-en	
c	-ei	-ei	-ei	-ei

RM 160: 205

Artifícios:

capcaudadas a refrán III-f

capfinidas a refrán III-f

palabra volta 6, 2 f. *morrerei*

correlacións paralelísticas literais: 4

correlacións paralelísticas: 1-2 I, II, 3-4 III; 3-4 I, II.

COMENTARIO.

Toda a cantiga xira en torno ao tema da queixa do trovador pola crueldade e indiferenza da *senhor*, quen desexa o sufrimento e mesmo a morte do seu namorado. Xunto coa expresión da coita amorosa, representada aquí por un sinónimo, o substantivo *mal*, preséntase tamén outro tópico do sufrimento amoroso: ‘a morte por amor’, unha morte anímica, que non física. Esta idea central da queixa exprésase mediante unha correlación paralelística nas tres cobras (1-2 I, II e 2-3 II); e paralelísticamente tamén, o trovador expresa sempre o rogo de que a súa amada cambie de opinión (4: *rogarvos* / *querovos rogar*), tras o cal morrerá en paz. Na finda, o poeta expresa o tópico do amor que vence á morte, xa que aínda que morra, non morrerá se a súa dama atende aos seus rogos. Toda a cantiga xira en torno a dous termos claves: *rogar* e *morrer*; o primeiro resáltase pola súa repetición no corpo estrófico e no refrán e reforzado cunha *derivatio* (*rogar* / *rogarei*); o segundo termo, resáltase de xeito semellante ao repetirse no refrán e máis na finda, mediante o uso da *palabra volta* (*morrerei*)

e a hipérbole *pois morrer... morrerei*. O sufrimento amoroso acada o seu grado máis grave mediante o xogo da antítese que supón empregar *mal* e *morte* como único *ben* outorgado pola dama.

TRADUCIÓN.

- I. Señora, vexo que tedes pracer de ver a miña morte e meu mal; pois contra vós ningunha cousa me vale, quero rogarvos, por Noso Señor, que non vos desagrade o que vos rogarei, e despois, se vos prouguese, morrerei.
- II. E ben comprendo no meu corazón que desexades ver a miña morte; posto que outro ben non me queredes ofrecer, quérovos rogar, por unha razón, que non vos desagrade o que vos rogarei, e despois, se vos prouguese, morrerei.
- III. Sei moi ben que tedes pesar porque sabedes que vos quero ben, e que vos parece cuanto mal me ven de vós; quérovos rogar que non vos desagrade o que vos rogarei, e despois, se vos prouguese, morrerei.
- F. E, se vos prouguese o que vos direi e despois morro, xamáis morrerei.

NOTAS

8. *mia mort' a veer*: respectamos a lección *morta*, clara nos manuscritos, polo que se debe interpretar a presenza da preposición 'a', réxime do verbo 'desejar'; a lectura de Machado *aveer* (¿fut. de subx. do verbo *aviir*?) suporía unha forma inexistente. De todos os xeitos, tampouco se pode descartar un erro común nas testemuñas manuscritas (*morta* por *morte*), tendo en conta unha posible correlación paralelística literal (v.2: *mia morte veer*).

10. *razon*: 'motivo ', anticipando posiblemente aquí que a razón pola que morre é a propia dama (III, 16: *por vós*). Tamén pode ser unha expresión que signica 'con fundamento', 'por sensatez' (Vid. Michaëlis 1904, I, "Glossário": 77).
15. Encabalgamento *mi ven por vós*. Aínda que tamén se podería considerar pausa tras *ven* e *por vós* en correlación paralelística exclamativo-invocativa cos vv. 4 (*por Nostro Senhor*) e 10 (*por ãa razon*). Praz: seguimos a lección de *V*, descartando a de *B* por erro evidente.
16. Verso hipómetro. Nunes corrixiu a hipometría conxecturando un *por Deus* sen ningunha xustificación; Machado *vos[s amor]* engade *amor* e converte o pronome persoal en posesivo; Braga *pero*, interpreta a abreviatura *p̃* do códice vaticano como conxunción adversativa, o que segue sen solucionar a hipometría. Ante a dificultade para conxectar a lagoon, preferimos, ao igual que fai Reali, deixar o texto tal e como foi transmitido, malia que conxecturando un bisílabo oxítono para manter o ritmo con acento na cuarta sílaba, se cadra *senhor* (*por vós, senhor, querosos eu rogar*), ou ben *porén* (*por vós; porén querosos eu rogar*).

Senhor fremosa, non pod' om' osmar
 quan muito ben vos quis Deus fazer
 e quan fremosa vos fezo nacer,
 quan ben vos fez parecer e falar.
 5 Se Deus mi valha, non poss' eu achar 195
quen vosso ben todo possa dizer.

Pero punho sempre de preguntar,
 por én nunca me poden entender
 o mui gran ben que vos eu sei querer
 10 nen o sabor d' oir en vós falar. 200
 Per bõa fe! pero non poss' achar
quen vosso ben todo possa dizer

Se per ventura vej' eu apartar
 os que eu sei que vos poden veer,
 15 o que dizen moiro por aprender, 205
 ca moiro por oir de vós falar.
 E con tod' esto non poss' eu achar
quen vosso ben todo possa dizer.

Manuscritos: *B* 1087-1088, fols. 230ra-233ra; *V* 679, fol. 108va

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1021; Monaci 679.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 679, Nunes 229, Reali 30.

Repertorios: Tavani 121,17; D' Heur 1090; *LPGP* 121,17

5 valha non poss'eu achar *om.* B 6 *om.* B 11 boa B 13-18 *om.* V

1 nō V 2 muyto BV || u₉ quyso de₉ BV 3 quam B || u₉ BV 4 quam BV ||
u₉ BV 5 de₉ V || mj B || ualha V 6 uosso V 7 semp̃ B, semp̃ V || p̃gūtār
B, p̃guntar V 8 porē nūca BV || podem BV 9 muy BV || grã B, g̃m V ||
bē B || q̃u₉ BV || sey q̃rer BV 10 oyr BV || uos BV 11 p V || po V || nō
BV 12 quē B || uosso BV || bē B 13 uenfa B || uei B 14 q̃ B || sey q̃u₉ B
15 q̃ B || dizen (m *tachado o último pau, corrixindo en n*) B || moyro p̃
ap̃nder B 16 moyro p̃ oyr B || uos B 17 cō B || nō B 18 quē uosso bē B

2 deos *Braga* 7 perguntar *Machado, Realí* 11 boa *Braga* 13 por
Machado 14 *vus Realí*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga ten dobre numeración (1087-1088), xa que a primeira estrofa está separada das outras dúas por un espazo en branco que abrangue dende o fol. 230 ata o 233 en que continúa a súa transcrición por outra man. Así, na col. a do fol 230r, a primeira estrofa (incompleta, pois só se transcreben os 4 primeiros versos e parte do quinto) está numerada por Colocci con número 1087; o humanista da conta desta lagoa cos signos ">" e "+", que son os habituais para marcar este tipo de lagoas na redacción; o volto do folio está en branco, así como os folios 231 e 232; ao final do volto deste último (que coincide co final do caderno, como parecen indicar as letras maiúsculas de rexistro *EE* (Ferrari, 1979: 90), o propio Colocci anotou *pero pun*, a modo de chamada recordatoria do comenzo do texto da segunda estrofa que, seguramente por erro, considerou comenzo dunha nova cantiga, xa que a ordenou co número 1088. Na marxe superior esquerda do folio 233r aparece o número 202, antiga numeración colocciana dos folios (Ferrari, 1979: 90-91). En *V* só veñen transcritas as dúas primeiras estrofas.

MÉTRICA.

Estructura estrófica *Cantiga de amor de refrán* de tres cobras unisonantes de cinco versos decasílabos de rima masculina e refrán dun verso, tamén decasílabo e agudo.

Esquema métrico-rímico:

10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	a	B
	I	II	III		
a	-ar	-ar	-ar		
b	-er	-er	-er		

RM 132: 3

Este esquema métrico aparece só en catro ocasións, das que só esta presenta un esquema con refrán dun verso en rima coa estrofa. Reali (1964:88) considera que o quinto verso de cada estrofa forma parte do refrán, aínda que con variación do primeiro hemistiquio. En realidade, cremos que se trata dunha palabra rima ligada sintáctica e semanticamente ao refrán, pero non forma parte del.

Artificios:

Palabra rima 4: *falar*; 5: *non poss' (eu) achar*.

COMENTARIO.

Como xa sinalamos no capítulo da tradición manuscrita, esta cantiga ven transmitida en ambos os dous manuscritos con bastantes dificultades. En *B*, cópiase en dous cadernos distintos (28 e 29) por

dúas mans diferentes, e ademais falta a metade do v. 5 e o refrán da primeira cobra; en *V*, falta a terceira cobra. Parece evidente que estamos diante dun punto crítico no proceso de transmisión, derivado dalgún problema nos antecedentes., probablemente relacionado co proceso de copia *alla peca* (Ferrari 1979: 127).

A exaltación das virtudes da dama e a imposibilidade de poder definilas, pois a súa grandeza excede as posibilidades descriptivas do poeta, é o tema central desta cantiga. O namorado busca oír falare das virtudes da súa dama, pero non atopa ninguén capaz de facelo, expresándoo precisamente a través dunha estrutura paralelística constituída por dúas palabras rima: *non poss' (eu) achar*, ligada ao refrán *quen vosso ben todo possa dizer e falar*, ligada nas cobras II e III ao verbo *oir* (*oir en/de vós falar*).

TRADUCCIÓN.

- I. Fermosa señora, ninguén pode imaxinar que grande virtude vos quixo Deus conceder e que fermosa vos fixo nacer, que xentil e mesurada vos fixo; que Deus me axude! Non podo encontrar quen poda definir toda a vosa virtude.
- II. Pero sempre me esforzo por preguntarar, por iso nunca me poden entender o grande amor que vos teño nin o gosto de oír falar de vós; abofé! pero non podo encontrar quen poda definir toda a vosa virtude!
- III. Se por azar vexo afastarse os que sei que vos poden ver, morro por saber o que dicen, pois morro por oír falar de vós. E aínda así, non podo encontrar quen poda definir toda a vosa virtude.

NOTAS

1. *Osmar*, de *aestimare*, co sentido de ‘imaxinar’, ‘concibir’, ‘idear’. Variante de *esmar*, vid. Michaëlis, 1904, I, “Glossário”: 63).
4. Enténdese que o adverbio *ben* complementa a *parecer* e *falar*; *ben parecer* ten o sentido non só de fermosura física, senón tamén de fermosura

moral, é dicir, 'xentileza'; *ben falar* significa non só 'posuir unha voz fermosa' (sentido físico), senón tamén 'falar coas palabras axeitadas', 'ter elocuencia', 'ter mesura' (equivalente á 'mezura' dos occitanos).

11. Editamos a lección de *V* (*bõa*), máis correcta que a de *B* (*boa*) que non soe colocar o til de nasalidade (vid. nota ao v. 4 da cantiga 1).

- Meus amigos, querovos eu dizer,
se vós quiserdes, qual coita mi ven. 210
Venmi tal coita que perço meu sen
por quanto vos ora quero dizer:
- 5 Por unha dona que por meu mal vi
mui fremosa, e de que me parti
mui d' anvidos e sen meu prazer. 215
- Perço meu sen, que sol non ei poder,
e mui de pran, desejando seu ben;
10 e demais, se m' i querer falar alguen,
de lhi falar non ei en min poder,
porque me nembra quanto a servi 220
e quan viçoso, mentr' i guari,
e quan gran viç' a mi fez Deus perder.
- 15 E moir' eu e prazmi muito de morrer,
ca vivo coitado máis doutra ren;
e, pero moiro, non vos direi quen 225
est' a dona que m' assi faz morrer
e a que eu quero melhor ca min,
20 e a que eu por meu mal conhoci,
u mi a Deus fez primeiro veer.
- E, meus amigos, pois eu moir' assi 230
pola melhor dona de quantas vi,
non tem' eu ren mia morte nen morrer.

Manuscritos: *B* 1089, fol. 233rab; *V* 680, fol. 108vab

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1022; Monaci 680.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 680, Nunes 230, Reali 31.

Repertorios: Tavani 121,10; D' Heur 1091; *LPGP* 121,10

1 amigus *V* **6** e *om.* *V* **7** danuydus *V* || men *V* **8** perzo *V* **13** vizoso *V*
14 que *V* || viz *V* **15** praž *V* **17** nou₉ *B* **22** amigus *V* **24** temen *V*

1 Me₉ *BV* || amig₉ *Bl* q̄ro *B* || u₉ *BV* **2** uos *BV* || quyserdes *V* || coyta
BV || uē *B*, uen *V* **3** vē *B*, uen *V* || coyta *BV* || q̄ *B* || sē *BV* **4** u₉ *BV* ||
q̄ro *B* || diž *BV* **5** hunha *BV* || q̄ *B* || ui *BV* **6** muy *B* || q̄ *B* **7** muy *B* ||
danuyd₉ *B* || essen *BV* || praž *B* **8** sē *B* || q̄ ssol nō ey *BV* **9** muy *BV* ||
prā *BV* || deseiendo *BV* || bē *BV* **10** demays *BV* || q̄r *BV* || alguē *BV* **11**
nō *V* || ey *BV* || mī *B* **12** p̄ q̄ *BV* || nēbra *BV* || serui *B*, f̄ui *V* **13** quā *BV*
|| y guary *BV* **14** quā *B* || grā *B*, ḡm *V* || vic *B* || d̄s *BV* **15** moyr *BV* ||
muyto *BV* || mourer *B* **16** vyuo *B*, uyuo *V* || mays douf̄ rē *BV* **17** po
moyro *BV* || nō u₉ *V* || direy quē *BV* **18** q̄ *BV* || assy *BV* **19** q̄ *BV* || q̄ro
BV || melh̄ *V* || mī *BV* || mourer *B* **20** q̄ *BV* || p̄ *BV* || conhoçi *V* **21**
Humha d̄s *BV* || p̄meiro ueer *B*, p̄meiro ueer *V* **22** me₉ *BV* || amig₉ *B* ||
poys *BV* || moyrassy *BV* **23** melh̄ *V* || quātas *BV* || ui *V* **24** nō *B* || rē *B*
|| mha *BV* || nē *BV* || mourer *B*

6 quen *Machado* **7** muit' anvydos e ssen [o] meu prazer *Nunes*, muyt'
anvydos' e ssem meu prazer *Braga* **8** peç o *Machado* **9** deseïand o
Machado **13** viçoso [fui] *Nunes* **14** e que *Braga* **15** Moyr' eu *Nunes*
19 e a quen *Machado*, e a quem *Braga* **20** e a quen *Machado*, e a
quem *Braga* **21** fez deus *Braga*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. Cantiga sinalada en *B* co número 1089 por Coloci, quen sobre o final do primeiro verso anota a palabra *ged* (= *congedo*), marcando que a cantiga posúe unha finda, que ademáis marca cunha chave que abrangue os tres versos da mesma. Nótase o cambio de man, xa que este amanuense marca o comenzo de composición cunha capital afiligranada dun tamaño equivalente a cinco liñas e comenzando as estrofas con capitais negriñas. Na marxe inferior da columna *a* Colocci apostila esta expresión na marxe inferior coa frase *la fiera uoglia che per mio mal uidi*, probablemente parafrasando a Petrarca (23, 3: *la fera voglia che per mio mal crebbe*) ou a Cino da Pistoia (*questa mia voglia fera*), en donde "fera voglia" é o desexo amoroso; aquí, Colocci fíxase na expresión "per meu mal vi" que tamén utiliza Petrarca en numerosas ocasións, como por exemplo en 62, 3-4: *con quel fero desio ch' al cor s' accese / mirando gli atti per mio mal sì adorni* (vid. nota 29); debaixo desta apostila anota a palabra *hunha* (subliñada), referida ao mesmo indefinido *hunha*, que subliña tamén no v.5 (Vid. Brea-Fdez. Campo, 1993: 43); por último, debaixo desta última glosa anota *Delhi*, referido á mesma palabra do v.11. En *V* o comenzo de cantiga ven marcado cunha capital lixeiramente máis grande que as de comenzo de estrofa; na marxe esquerda, á altura do primeiro verso, aparece o número 202.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de mestría* de tres cobras *unissonantes* de sete versos decasílabos de rimas masculinas e unha finda de tres versos de rima idéntica aos tres últimos versos das estrofas.

Esquema métrico-rímico:

10	10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	c	c	a

Finda:

10	10	10
c	c	a

	I	II	III	IV
a	-er	-er	-er	-er
b	-en	-en	-en	
c	-i	-i	-i	-i

RM 161: 78

Artifícios:

Capcaudadas: I-III

Capdenals: 1 I, f

dobre: 1, 4 I: *dizer*; II: *poder*; III: *morrer*

palabra volta: 5 I, 2 f: *vi*, 1/4 III, 3 f: *morrer*

rima derivativa: 5 I/ 2 f, 7 III: *vi* / *veer*

correlacións paralelísticas: 5 I, 6 III.

COMENTARIO.

De novo o namorado expresa a súa coita pola súa amada que un dia veu e da que tivo que alonxarse. O poeta diríxese ao público, recalcando este aspecto mediante un *dobre* (1, 4 I: *querovos eu **dizer** / vos ora que **dizer***). A *coita* producida pola visión da amada, expresada

coa correlación paralelística dos vv. 5 e 20 (*por meu mal vi, por meu mal conhoci*) e a rima derivativa *vi / veer*, que enlaza o corpo da cantiga co climax da finda; a coita agrávase polo alonxamento (v. 6, *de que me parti*) e o recordo do feliz que foi ao carón dela (v. 12, *porque me nembra quanto a servi*). A consecuencia final é a súa morte, aínda que nesta ocasión é unha morte liberadora da súa coita (vv. 15 e 16, *E moir' eu e prazmi muito de morrer*), racalcado na finda (v. 24, *non tem 'eu ren mia morte nen morrer*).

TRADUCIÓN.

- I. Meus amigos, quérovos decir, se quisedes (ouvir), que coita me atormenta; atórméntame tal coita que perdo o sentido, por cuanto agora vos quero decir: por unha dona que para meu mal vin, mui fermosa, da que me alonxei, de mal grado e sen meu gozo.
- II. Perdo o meu sentido, pois xa non teño facultades, desexando a miúdo o seu amor; ademáis, se alguén me quixera falar dela, non teño forzas para falarlle, porque me recorda cuanto a servin e como [fun] feliz mentras daquela tiven acougo e que gran felicidade me fixo Deus perder.
- III. Morro e práceme moito morrer, pois máis que nada vivo apenado; e, xa que morro, non vos direi quen é a dona que me fai morrer así, a que eu quero máis ca min mesmo e á que eu, para miña desgracia, coñecín, cando Deus fíxoma ver por primeira vez.
- F. E, meus amigos, xa que morro así, pola mellor dona de cantas vin, non temo nada a miña morte nin morrer.

NOTAS

6. Machado le *quen* a abreviatura \bar{q} de *B*, o cal non é improbable, pero normalmente é a breviatura de *que*.
7. Verso hipómetro. Nunes restaura a isometría engadindo o artigo determinado *o* diante de *meu prazzer*, opción que podería ser lexítima;

pola mesma razón podería conxecturarse a integración de outro *mui* diante de *sen*, mesmo millor por razón de acento e ritmo. Nunes e Braga propoñen *muyt' anvydos*, contrariamente á lección de *BV mui d' anvidos*; Michaëlis (1904, I, "Glossário", p. 6) sinala que o adxectivo "anvidos" (< lat. *ad + invitus*) ten o significado de "mala vontade" ou de "mal talante" e soe ir precedido da preposición *de*. Editamos a lección de *B (meu prazer)*, xa que consideramos que *prazer* é substantivo e non verbo; polo tanto, consideramos que é a lectura máis probable das tres posibilidades; a expresión *sen meu prazer* aparece en 10 ocorrencias no corpus; non atopamos ningunha ocorrencia para *m'eu prazer* nin para *m' én prazer*.

8. Machado *peç o*, seguramente por erro tipográfico, xa que o manuscrito le claramente *perço*.
9. Machado propón *deseiand' o*, separando o artigo do xerundio; en realidade non cambia o sentido, aínda que no manuscrito lese perfectamente en xuntura (*deseiando*).
10. Cremos que o pronome adverbial en *se m' i* se fai necesario para un significado máis completo do verso (*i* = "o ben que desexa da dama", v. 9), referido ao dito no anterior (como o demostra a expresión *e demais*).
13. Verso hipómetro. Pódese aceptar a integración de Nunes da forma [*fui*] xa que lle dá sentido á frase. *Viçoso*, 'feliz', 'contento', e *viç[o]* (no v. seguinte), 'felicidade', 'alegría' (vid. Michaëlis, 1904, I, 'Glossário': 93).
15. Verso hipérmetro. Nunes elimina o *E* inicial; segundo Reali (1964: 91) non é correcto eliminalo, xa que o polisíndeton é un recurso estilístico insustituíble. Aceptamos esta última argumentación, aínda que non sería de descartar a lectura de Nunes, baseándonos nun erro de salto, provocado precisamente pola repetición en inicio de verso da conxunción *e* (vv. 17, 19, 20). En calquera caso, podería tamén recuperarse a isometría se pensamos nun erro e subtraer o *eu* de *moir'eu*, e pensar nunha lección *moir' e* con sinalefa.
24. Concordamos con Nunes e Reali que prefiren a lectura de *B (tem' eu)*, xa que a presenza do pronome persoal dá máis vigor expresivo. A lección de *V*, aínda que morfosintacticamente sería aceptable, rompería o ritmo acentual, xa que suporía dúas sílabas tónicas seguidas (*tem' én ren*).

- En grave dia me fez Deus nacer
 aquel dia e[n] que eu naci;
 e grave dia me fezo veer 235
 a mia senhor, u a primeiro vi,
 5 e grave dia vi os olhos seus,
 e grave dia me fez enton Deus
 veer quan ben parece parecer.
- E[n] grave dia mi fez entender 240
 Deus quan muito ben eu dela ‘ntendi;
 10 e grave dia mi fez conhocer
 aquel dia [en] que a conhoci;
 e grave dia mi a fez enton, meus
 amigos, grave dia mi a fez Deus 245
 tan gran ben, como lh’ eu quero, querer.
- 15 E[n] grave dia per mi lhi falei,
 aquel dia [e]n que lh’ eu fui falar;
 e grave dia per mi a catei
 dos meus olhos, quando a fui catar; 250
 e grave dia foi per mi enton
 20 quando a vi, grave dia, ca non
 eu dona tan fremosa veerei.
- E[n] grave dia per mi comecei
 con mia senhor, quand’ eu fui começar 255
 con ela; grave dia desejei
 25 quan muito ben m’ ela fez desejar;

grave dia foi per mi de-la sazón
 que a eu vi; grave dia, pois non
 morri por ela, nunca morrerei. 260

E, porque m' eu dela quitei,
 30 esmoresco mil vezes e non sei,
 por bõa fe, nulha parte de min.

E non mi ponhan culpa des aqui
 de seer sandeu, ca ensandeci 265
 pola máis fremosa dona que sei.

Manuscritos: *B* 1090, fols. 233rb-233va; *V* 681, fols. 108vb-109ra

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1023; Monaci 681.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 681, Nunes 231, Reali 32, Arias
 Freixedo 188

Repertorios: Tavani 121,9; D' Heur 1092; *LPGP* 121,9

1 fez *om.* **B 2** eque **BV 3** e **BV 4** hua **B 5** e **BV 5** os *om.* **B 6** e **BV 7**
 parare **B 8** e **BV 10** e **BV 12** e **BV 13** des **V 15** e **BV 17** e **BV 18** do **B**
 || foy **B 19** e **BV 20** ca nũca **BV 22** e **BV 31** boa **B 33** eussandeçi **B**

1 graue **BV** || dẽ **B**, de₉ **V 2** naçi **BV 3** graue **BV** || ueer **BV 4** mha **BV** ||
 hũa **V** || primeyro **BV** || ui **V 5** graue **BV** || ui **BV** || se₉ **BV 6** graue **BV** ||
 dẽ **B**, de₉ **V 7** ueer **BV** || quam **BV** || bẽ **B 8** gũe **BV 9** dẽ quã muyto bẽ
BV || delantẽdi **B**, delantendi **V 10** gũe **BV 11** aql **BV** || q̃ **BV** || conhoçi
V 12 gũe **B**, graue **V** || mha **BV** || ẽton **B**, entõ **V** || me₉ **BV 13** amig₉
 graue || mha **BV** || dẽ **B 14** tã **B** || grã **B**, gĩm **V** || bẽ **B** || q̃ro **BV** || q̃rer **B**
15 gũe **B**, graue **V** || p̃ **BV** || faley **BV 16** aql **BV** || dian **BV** || q̃ **BV** || fuy

BV 17 ãue BV | p̃ B, p̃ V | catey BV 18 d₉ V | me₉ BV | quãdo BV | fuy V 19 ãue BV | dya V | foy p̃ BV | entō BV 20 quãdo V | vy B, ui V | graue B, ãue V 21 tã BV | fmosa V | ueerey BV 22 ãue BV | p̃ BV | comecey BV 23 cō mha BV | q̃d B, q̃d V | fuy BV | começar B 24 cō B | ãue BV | deseiey BV 25 quã B, quam V | muyto BV | bē B, bem V | deseiar BV 26 ãue V | foy BV | p̃ B, p̃ V 27 q̃ BV | ui V | ãue BV | poys BV | nō B 28 moiri BV | p̃ B, p̃ V | nūca B | moirerey BV 29 q̃ BV | q̃tey BV 30 uezes BV | nō sey BV 31 mī B 32 nō BV | ponhã BV 33 enssandeçi V 34 mays BV | q̃ssey BV

2 [en] aquel dia *Nunes, Arias*, aquelle dia *Machado, Braga* 3 en grave *Nunes, Realí* 5 em grave *Machado, Braga* | e[n] grave *Nunes, Realí* 6 E[n] grave *Nunes, Realí* | parec' e parecer *Nunes*, parar e parecer *Machado* 8 E grave *Machado, Braga, Arias* 9 d' ela entendi *Machado, Braga*, d' el' entendi *Nunes, Arias*, d' El antendi *Realí* 11 dia que *Machado, Braga, Arias* 12 e[n] grave *Nunes, Realí* 13 m' a fez *Machado, Braga* 15 E grave *Machado, Braga, Arias* | por mi *Machado, Braga, Nunes, Realí* 16 di' em *Machado, Braga*, dia [e]n *Nunes, Realí*, dia en *Arias* 17 e[n] grave *Nunes*, en grave *Realí* | por mi *Machado, Braga, Nunes, Realí* 19 e grave dia foy pera mi *Machado, Braga*, por mi *Realí* 20 grave dia enton quando a vy *Machado, Braga*, quando a vi, grave dia, ca nunca *Realí*, quando a vi, grave dia, ca non- *Arias* 21 ca nunca eu dona tan fremosa veerey *Machado, Braga*, ca eu dona tan fremosa veerei *Arias* 22 e grave *Machado, Braga, Arias* | por mi *Machado, Braga, Nunes, Realí* 26 foy-mi *Nunes*, por mi *Realí* | del-a *Machado, Braga*, de la *Realí* 27 que eu a vi *Realí* 28 per ela *Arias* 29 [enton] quitey *Nunes, Arias* 31 mi *Machado*.

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1090 da man de Colocci; o comezo da mesma ven marcado

polo amanuense cunha capital decorada dun tamaño equivalente a cinco liñas; o comezo de cada estrofa márcase cunha capital negriña de tamaño dobre ás iniciais maiúsculas coas que comeza cada verso. Sobre o final do primeiro verso, Colocci anota *ged .2.* e *tõnel*, sinalando que a composición ten dúas findas e posúe refrán (isto último erroneamente); o suposto refrán da composición tamén o marca co típico ángulo obtuso; na marxe esquerda do texto (só á altura da terceira e cuarta estrofas) anota unha *crux desperationis* (+), dando conta de que a redacción dos dous últimos versos de cada estrofa é bastante irregular (vid. máis adiante notas aos vv. 20-21 e 27-28). As findas márcaseas coas consabidas chaves á esquerda que abranguen todo o texto das mesmas e máis a numeración ordinal romana (*i* e *ij*). Na marxe inferior da columna *b* do fol. 233r Colocci anota as palabras *mha* (subliñada) e *conhoci*, que fan referencia respectivamente ao *mha* do v. 13, que o propio humanista subliña no texto, e ao *conhoci*, do v. 11. No primeiro caso é probable que o que lle estea chamando a atención sexa a forma contracta dos pronomes átonos *mi* e máis *a*, pois observa que coincide formalmente co posesivo feminino singular *mha* (v. 4). Tamén é probable que lle chame a atención o valor fonético tanto do dígrafo *mh* como do *nh*, tal vez preguntándose se teñen un valor silábico idéntico, polo que anota as dúas palabras de cara a unha revisión posterior; de feito, na composición posterior, de Estevan Fernandez D' Elvas (*B* 1091), na marxe superior do folio 233v, anota *Mha qñ* (= quoniam) e *una syllaba*, referido ao posesivo *mha* do v. 7. En *V* o comezo de cantiga márcase cunha capital de tamaño lixeiramente superior ás iniciais de estrofa; o mesmo sucede coa inicial da primeira finda, que é algo máis grande que a da segunda.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amor de mestria* de catro cobras dobras de sete versos decasílabos de rima masculina, e dúas findas de tres versos, de igual metro e rimas que retoman as da última parella de cobras: a rima *a* de f1 = rima *a* de III-IV, rima *a* de f2 = *b* de I-II, a rima *b* de f1 = rima *b* de I-II, rima *b* de f2 = rima *a* de III-IV.

Esquema métrico-rímico:

10	10	10	10	10	10	10
a	b	a	b	c	c	a

Finda I:

10	10	10
d	d	e

Finda II:

10	10	10
e	e	d

	I-II	III-IV	FI-FII
a	-er	-ei	
b	-i	-ar	
c	-eus	-on	
d			-ei
e			-i(n)

RM 100: 13

Este esquema métrico recólleo Tavani (1967: 114-123) en 60 ocasións, das que 18 son de cobras de sete versos decasílabos masculinos. Esta cantiga é o único caso de dúas findas. De cobras dobras e finda só hai tres casos máis (as 94,1 e 94,12, de Martin Moxa, e as 114,6 e 114,13, de Pai Gomez Chariño). En todos estes casos a finda estrutúrase métrica e rimicamente sobre o último par de cobras dobras. Para esta cantiga, Tavani e o resto de editores propoñen findas *singulares*, xa que as rimas, segundo eles, están tomadas tanto do primeiro par de estrofas (-i) coma do segundo (-ei). Efectivamente, isto é correcto se se toma como rima *c* das estrofas III e IV a rima -on. Non obstante, os Machado e Braga pasaron por alto un problema material de transcrición dos tres últimos versos da cobra III, problema que repercute directamente sobre a redacción da súa parella, a cobra IV e, en último término, na estrutura das rimas destas dúas cobras. A transcrición dos versos 19-21 é bastante problemática en ámbolos dous manuscritos; en *B* lese: *E g[ra]ue dia foy pe[r] mi ento[n] / quandoa vi / graue dia ca nu[n]ca eu dona ta[n] fremosa ueerey*; e en *V*: *e g[ra]ue dya foy pe[r] mi ento[n] qua[n]doa uy / g[ra]ue dia ca nu[n]ca eu dona ta[n] f[re]mosa ueerey*. Esta transcrición levou aos Machado e a Braga a propoñer unha rima en -i nos versos 6 e 7. Ámbos os dous casos son exemplos dos problemas que plantexa a copia feita dun texto en *scripta continua* e ademais probablemente defectuoso ou de difícil lectura por causas materiais. En efecto, en *B*, os versos 6 e 7 están redactados en tres liñas; a quinta liña remata na palabra *ento[n]*, marcando pois a rima *c* en -on; non atopando o copista outra palabra coa mesma rima, deixa sen resolver a redacción dos dous últimos versos, facendo un corte linear defectuoso (v. 20: *quandoa vi*; verso 21: *graue dia ca nu[n]ca eu dona ta[n] fremosa ueerey*).

A proposta de edición de Nunes parécenos moi aceptable, pois só require intervir nun pequeno segmento (*ca nu[n]ca* > *ca non*) para regularizar a rima *–on* con *enton*. Non entendemos a proposta de Reali de deixar un verso solto, ao manter a lectura *ca nunca*. A proposta de Arias (*ca non-* / *ca eu dona...*) recupera a rima en *–on*, pero fai hipérmetro o v. 21.

Artifícios:

Capcaudadas: I-II; III-IV; IV-If; If-IIIf.

Capfinidas: IV-If (*ela*).

capdenais 1 I-II-III-IV; 3, 5, 6 I / 3, 5 II / 3 III / 5 IV

Mordobres: 1-2 I, II, III, IV; 3-4 I, II, III, IV

rimas derivativas: 1/2, 3/4 I, II, III, IV

palabra rima 6, I-II: *Deus*; III-IV: *non*

palabra volta: 2 fl, 3 flI: *sei*

Correlacións paralelísticas: 2 I, 4 II, 2 III

COMENTARIO.

Esta cantiga desenvolve o tema do resentimento pola coita sufrida, aínda que dun seito indirecto, facendo referencia aos motivos que a causan. A través dunha estrutura de catro cobras dobras, o poeta vai desenvolvendo dous motivos en cada cobra. Na primeira cobra presenta os dous primeiros motivos: o feito de ter nacido e, polotanto, nun momento da súa vida ter chegado a ver a súa amada e os seus ollos e o seu semblante; na segunda cobra, oíla e coñecela, o que o levou a querela; na terceira, falarlle e poder mirala, o que lle permitiu contemplar a súa fermosura; e na cuarta, comenza con ela, é dicir, buscar o seu amor e desexala, o que o leva á súa morte por amor. As findas contitúen a conclusión das dúas grandes coitas que lle aflixen: na primeira, o esmorecemento físico e a perda do sentido; na

segunda, a loucura e o ensandecemento. Todos eses motivos prodúcense nun momento determinado e crucial: un *grave dia*.

Á estrutura en cobras *capcaudadas*, súmanselle dous procedementos formais principais: a *repetitio* e a *derivatio*. A *repetitio*, mediante a anáfora da frase prepositiva temporal *en grave dia*, que estrutura as cobras capdenais, amplifica eses momentos fatídicos nos que Deus, resaltado por estar en palabra rima, lle proporcionou cada unha das causas da súa coita. Cada un dos motivos da súa coita amplifícase en cada cobra mediante os *mordobres* e as rimas derivativas, nas que xoga coas formas verbais de infinitivo e perfecto, nesa orde nas cobras I e II: *nacer / naci*, *veer / vi*; *entender / entendi*, *conhocer / conhoci*, e viceversa nas cobras III e IV: *falei / falar*, *catei / catar*; *comecei / começar*, *desejei / desejar*. Os mesmos motivos da súa coita, serven ao poeta para desenrolar a *descriptio puellae*, amplificada con outors ornatos, como o políptoton: *quan gran ben parece parecer* (v. 7), *quando a vi, grave dia, ca non eu dona tan fremosa veerei* (vv. 20-21), neste último caso reforzado pola hipérbole e o encabalgamento.

TRADUCIÓN.

- I. En infausto dia me fixo Deus nacer, aquel dia en que nacín; e infausto dia me fixo ver á miña senhora, cando a vin por primeira vez, e infausto dia vin os seus ollos; e infausto dia me fixo entón Deus ver tanta virtude semella presentar.
- II. En infausto dia me fixo comprender Deus toda tanta virtude dela percibín; e infausto dia me fixo coñecer, aquel dia en que a coñecín; e infausto dia fíxoma entón, meus amigos, infausto dia, fíxoma Deus querer con tanto amor como lle eu quero.
- III. En infausto dia para min lle falei, aquel dia en que lleu fun falar; e infausto dia para min a mirei cos meus ollos cando a fun mirar. E

infausto día foi entón para min, pois non, infausto día cando a vin,
dona tan fermosa verei.

IV. En infausto día para min busquei querer a miña señora, cando
busquei querela; infausto día desexei todo o amor que me fixo
desexar; infausto día foi para min dende o momento que a vin,
infausto día, pois non morrín por ela, nunca morrerei.

F1. E, porque dela me afastei, desfalezco mil veces e, abofé, non me
recoñezo (non teño consciencia de min mesmo).

F2. E dende agora non me boten a culpa de estar tolo, pois toleei pola
máis fermosa dona que coñezo.

NOTAS

1. Seguimos a lección de *V* que presenta o verbo *fez* (omisión errónea en *B*), totalmente necesario tanto para o metro como para a comprensión do verso. *Grave dia*, “día infausto”, “aciago”, expresión frecuente nas cantigas de amor, como por exemplo, na cantiga *B 412/V23* de Afonso Sanchez, *Tan grave dia que vus conhoci* (Arbor Aldea, 2001: 181-191); esta expresión serve “per indicare il giorno infausto que vide l’incontro dell’ autore con la donna” (Pagani, 1971: 79). Para *grave* vid. Michaëlis, (1904, I, “Glossário”: 43), Rodríguez (1980: 63), García- Sabell (1991: 176-177).
2. Verso hipómetro. Nunes e Arias integran a preposición *en* inicial para restituir a isometría do verso, mentres Braga e os Machado acrecentan mediante un *e* final o demostrativo (*aquelle*); ningunha das opcións segue a lección dos manuscritos, e ademais rompen a correlación paralelística cos vv. 11 e 16. Aceptamos a reintegración do *n* final da preposición *en* despois de *dia*, facilmente deducible da lección *equ* dos testemuños, na que os copistas puideron omitir o signo de abreviación da nasal.
3. Editamos, tal como aparece nos manuscritos (tamén válido para os vv. 5, 6, 12, 10, 12 e 17) a conxunción *e* e non a preposición *en*, como propoñen Nunes e Real. A figura do polisíndeton parécenos incuestionable nestes casos.

6. En *BV*, a liña do verso remata no verbo *veer*, o que, sen dúbida, é un erro de copia, pois debe rematar en *Deus* (en rima con *meus*, do verso anterior).
8. Editamos a preposición *En* ao inicio do verso, ao igual que nos vv. 15 e 22, en paralelismo con v. 1, pois consideramos que esta anáfora é de capital importancia para a *amplificatio*, ao igual que o é o polisíndeton, comentado anteriormente na nota ao v. 3.
9. Ao igual que Machado e Braga (aínda que non integramos o *e* inicial do verbo), cremos que a aglutinación *delantendi* dos manuscritos debe cortarse tras o *a* en non tras o *l*, como propoñen o resto de editores; na nosa opinión, o “ben” recíbeo o trovador da súa dama e non de Deus; Deus faille entender ese “ben” que recibe da dona e non é Deus o axente dese “ben”.
11. Verso hipómetro. Como Nunes e Reali, optamos por integrar a preposición [*en*] (ausente nos testemuños), baseándonos no paralelismo sintáctico-semántico co v.2.
12. Remata en *BV* coa palabra *amigos*; do mesmo xeito que no v. 6, trátase dun erro de copia, pois o verso debe rematar en *meus*, en rima con *Deus*, do verso seguinte.
15. (e tamén vv. 17, 19, 22 e 26). Coincidimos con Arias en editar *per mi* e non *por mi*. A abreviatura *p^e* úase para *per* e non para *por*; ademáis, *per* fai mellor sentido nesta ocasión, pois úsase para o dativo de interés (= “para min”).
16. Verso hipómetro. Aceptamos a proposta de todos os editores, que restituén o *e* inicial da preposición *en*, despois de *dia*.
- 19-21 (e 26-28). A reconstrución destes tres versos proposta por Nunes non é descartable (vid. comentario en “Métrica” e “Rúbricas e apostilas”). Non obstante, como conxectura, e tendo en conta a patente desestructuración no proceso de copia destes tres versos, se podería propoñer outra lectura diferente. A lectura destes tres versos apréséntase bastante difícil, debido a unha copia desordenada por parte dos amanuenses de ámbolos dous testemuños. En *B* cópiase da seguinte maneira:

*E grave dia foi per mi enton
quando a vi*

grave dia ca nunca eu dona tan fremosa veerei

En V:

e grave dia foy per mi enton quando a vi
grave dia ca nunca eu dona tan fremosa veerei

Segundo os testemuños, parece claro que a rima debe de ser en *-on*, como se deduce do v. 19 e dos vv. 26-27 da seguinte cobra, que rematan cos rimantes *sazon* e *non*. Polo tanto, a rima do v. 20 tamén debería de ser en *-on*. O problema é que non hai ningunha palabra rematada nesa rima; a única que asemella algo é o adverbio *nunca*, que tanto Nunes como Arias trans forman en *non*, aínda que o primeiro prescinde da segunda sílaba (*ca*) para o seguinte verso, para evitar a hipermetría. A proposta de Arias, quen divide *nunca* en *non-ca*, a modo de encabalgamento, parece máis axeitada; a sílaba de máis que supón integrar *ca* podería salvarse mediante a sinalefa da palabra *veerei*. A proposta de Reali, que deixa *nunca* en posición de rima, non parece aceptable, por moito que a estudiosa afirme que “la ‘variatio’, documentata in entrambi i codici, é stilisticamente suggestiva” (1964: 94). As propostas de Machado e Braga, propoñendo rima en *-i*, rompería o estrutura de cobras dobras. Non obstante, esta última proposta fíxonos pensar noutra conxectura que non requiriría retocar a palabra *nunca* e forzala en *non* para buscar a rima. Por outra parte, a rima en *-on* require manter o v. 26 como hipémetro (*grave dia foi per mi de-la sazón*), que Nunes salva subtraendo a preposición *per* (*foy-mi de la sazón*). A nosa conxectura propón unha rima c en *-i* nas cobras III e IV, que só suporía recolocar a orde das palabras, evidentemente traslocadas nos dous testemuños.

As cobras pódense restituir sen necesidade de engadir nin quitar nada ao texto transmitido polos manuscritos; a única intervención sería a de poñer orde no desorde causado polos amanuenses na redacción deses versos. As consideracións para a restitución do texto serían as seguintes:

a) Aceptamos como evidente un problema serio de lectura, copia e transcripción por parte dos amanuenses dos vv. 19-21, como o demostra a defectuosa *dispositio textus* nos códices.

b) Os erros cometidos nos vv. 19-21 levan, por súa vez, a cometer un erro de trascrición nos vv. 26-28, xa que se trata de cobras dobladas e, polo tanto, a estrutura da cobra IV ven forzada pola da cobra III.

c) É moi probable que a intervención dos copistas consistise en reordenar sintácticamente a fraseoloxía deses versos, forzándoa de tal xeito que poidese construír un esquema rímico aceptable.

d) Parece evidente que os copistas non conseguiron construír ese esquema completamente, tal e como se deduce da defectuosa transcrición dos vv. 20-21.

e) Destes erros dá conta o propio Colocci, quen, na marxe esquerda, coloca sendas *cruces desperationis*.

Se se aceptan as consideracións anteriores, dedúcese que é necesario reorganizar a *dispositio textus*. Os criterios para esa reorganización serían os seguintes:

a) Intervir o mínimo posible no texto transmitido polos manuscritos, sen engadir nin quitar nada.

b) A única intervención será, polo tanto, reordenar o desorden sintáctico e sintagmático provocado polos amanuenses.

c) A reordenación estará baseada nunha estrutura paralelística acorde coa estrutura retórica, métrica e rímica da cantiga no seu conxunto.

d) En dita estrutura paralelística, parece claro xogan un papel de primeira magnitude o recurso da rima derivativa.

e) As findas, coas súas rimas, poden constituír una base sólida para a reconstrución da estrutura rímica da segunda parella de cobras, xa que, normalmente, aquelas retoman as rimas da(s) última(s) estrofa(s). Por tanto, é probable que as rimas *-ei*, *-i* das findas repitan as rimas das cobras III e IV, o que descartaría a rima en *-on*, proposta incompleta dos copistas e aceptada ata o de agora, e apoiaría unha rima en *-i*.

f) Para dita rima en *-i* o texto conservado conta cos rimantes *mi* e *vi* (estr. III) e *mi*, *vi* e *morri* (estr. IV).

g) As palabras conservadas para os tres últimos versos das estrofas III e IV suman cada unha 30 sílabas que, divididas por tres, dan 10 sílabas por verso, o que fai innecesario engadir ou quitar nada ao texto; polo tanto só é necesario reordenalo sintácticamente.

h) De todo isto, dedúcese a rima *-i / -i / -ei* para os tres últimos versos de cada estrofa, en consonancia coas rimas das findas; a frase preposicional *per mi*, como palabra rima para os vv. 19 e 26, e as palabras derivadas *vi / veerei*, *morri / morrerei*, para os vv. 20-21 e 27-28, respectivamente (constituindo, polo tanto, rimas derivativas).

En definitiva, se comparamos a proposta dos manuscritos (e a dos editores):

Estr. III, vv. 19-21:

*E grave dia foi per mi enton
quando a vi, grave dia, ca non (nunca)
(ca) eu dona tan fremosa veerei*

Estr. IV, vv. 26-28:

*Grave dia foi per mi de-la sazón
que a eu vi, grave dia, pois non
morri por ela, nunca morrerei*

Con esta outra:

Estr. III, vv. 19-21:

*E grave dia foi enton per mi
ca nunca, grave dia, quando a vi,
eu dona tan fremosa veerei.*

Estr. IV, vv. 26-28:

*Grave dia de-la sazón per mi
foi que a eu vi; grave dia morri,
pois, non per ela, nunca morrerei.*

Podemos observar que, deste xeito, se restitúe unha rima non só completa (cousa que non sucede coa rima en *-on*), senón tamén coherente coas findas. Dende o punto de vista estilístico e retórico, restablécese o xogo da rima derivativa (*vi / veerei*; *morri / morrerei*) e a palabra rima (*per mi*).

29. Nunes integra o adverbio *enton* para restituir a isometría e, probablemente tamén, por paralelismo cos vv. 6, 12 e 19. Aínda que a

hipótese non é descartable, preferimos respectar os testemuños ante a imposibilidade dunha restitución material segura.

30. *Esmorecer*, “desfalecer” (Michaëlis, 1904, I: 35).

33. Preferimos a lección de V (*enssandeçi*) á de B (*eussandeçi*), xa que a forma do verbo é ‘ensandecer’, frecuentativo e parasintético, e non ‘sandecer’, que non está documentado na lingua medieval. *Sandeu*, “louco”, e derivado deste adxectivo, o verbo *ensandecer* “, volverse louco”; neste caso concreto, o ensandecemento ven provocado directamente pola dama e, polo tanto, supeditado á *coita* (Fernández Guiadanes-Pérez Barcala, 2005: 200-207).

Sej' eu fremosa con mui gran pesar
 e mui coitada no meu coraçon;
 e choro muit' e faço gran razon,
 par Deus, mia madre, de muito chorar 270
 5 *por meu amigu' e meu lum' e meu ben,*
que se foi d' aqui, ai madr', e non ven.

E ben sei de pran que per meu mal
 me fez Deus tan fremosa nacer,
 pois m' ora faz, como moiro, morrer; 275
 10 ca moiro, madre, se Deus non mi val,
por meu amigu' e meu [lum' e meu ben,
que se foi d' aqui, ai madr', e non ven].

E fezmi Deus nacer, per bõa fe,
 polo meu mal, er fezme logu' i 280
 15 máis fremosa de quantas donas vi;
 e moiro, madre; vedes por que é:
por meu amigu' e meu lum' e [meu ben,
que se foi d' aqui, ai madr', e non ven].

E, pois Deus quer que eu moira por én, 285
 20 sabian que moiro querendolhi ben.

Manuscritos: *B* 1204, fol. 255vb - fol. 256ra; *V* 809, fol. 127rb - fol.
 127va

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1152; Monaci 809.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 809, Nunes 431, Cohen PArm 1.
Repertorios: Tavani 121,15; D' Heur 1220; *LPGP* 121,15

3 fazo V || raçon V **5** amigue lume V **10** ca muyto B **13** boa B **16** hi
BV

1 Sei BV || cō BV || grā BV **2** muy V || coytada B || coraçō B **3** muyt
BV || grā BV || **4** dš B || mha BV || muyto BV **5** bē B **6** q̄ B || foy BV || ay
BV || nō BV || uē B, uen V **7** bē B || ssey BV || prā B, pram V || q̄ p̄ BV **8**
dš BV || tā B || naçer V **9** poys BV || moyro V || mouer B **10** moyro V ||
dš BV || nō ual BV **13** dš BV || bōa V **15** mays BV || q̄ntas B, quātas V ||
ui V **16** mouro B, moyro V || uedes BV || p̄ B, p̄ V || q̄ BV **19** poys dš q̄r
q̄ BV || moyra BV || p̄ B, p̄ V **20** sabhā q̄ moyro q̄rendo BV || bē B

1 sei eu *Machado* **7** e ben sei [eu] *Nunes, Cohen* **8** fez[o] *Cohen*;
[a]tan *Nunes* **14** [e] ar fez-me *Nunes*, er fez[o] me *Cohen* **16** uedes por
hi *Machado*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B*, na metade da col. b do fol. 255v, dá comenzo a serie de *cantigas de amigo* do noso trovador, coa rúbrica *Pero darmêa*, da man do humanista italiano. A primeira da serie leva o número 1204, da man de Colocci quen, sobre o final do prtimeiro verso, anota as palabras *ged* e *tōnel*, sinalando que a cantiga é de refrán e leva unha finda. Como é habitual neste copista, a cantiga comenza cunha capital decorada dunhas catro liñas de altura, fronte ás capitais negriñas de comenzo de estrofa, de dúas liñas de altura. A primeira palabra de cada verso comenza por maiúscula. A finda ven martcada por unha chave á esquerda que abrangue os dous versos da mesma, da propia man de Colocci. En *V*, tamén a rúbrica colocciana *Pero darmêa* encabeza a serie de cantigas

de amigo na metade da col. b do fol. 127r. Á esquerda do primeiro verso lése o número 222, numeración seriada no cancionero vaticano que ignoramos a que responde, pero que soe abranguer entre seis e sete cantigas (o número 221 acompaña á cantiga 803 e o número 223 acompaña á cantiga 815).

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amigo de refrán* de tres cobras singulares de catro versos decasílabos de rima masculina e refrán de dous versos co mesmo metro e rima, máis unha finda de dous versos de rima e metro idénticos ao refrán.

Esquema métrico-rímico:

10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	C	C

Finda I:

10	10
c	c

I	II	III	IV	
a	-ar	-al	-e	
b	-on	-er	-i	
c	-en	-en	-en	-en

RM 160:204

Artifícios:

Capcaudada a refrán: III-f

Capfinida: II-III

Palabra volta: 5, 2f: *ben*

Palabra equívoca: 5, 2f

correlacións paralelísticas: 1-2 II, 1-3 III; 4 I-II-III.

COMENTARIO.

Nesta cantiga de amigo, estruturada nun soliloquio feminino, explicitado xa no primeiro verso polo uso da primeira persoa e o apóstrofe *fremosa*, e cunha *narratio* monologada, pero cun interlocutor que é a propia nai da protagonista, citada paralelísticamente no cuarto verso de cada cobra e no refrán, a amiga expresa a súa coita pola ausencia do seu amigo. A fermosura da moza é para ela causa de sufrimento, porque non lle servu para reter ao seu namorado. Xa dende os tres primeiros versos, e mediante unha acumulación por hipérbole (*mui coitada*, *mui gran pesar*, *choro muito*) a namorada confesa o seu sufrimento amoroso. O termo *fremosa* ten aquí un significado antitético, asociabo a valores como *triste* ou *coitada*, que, aínda que non apareza explicitado, advírtese polo contextp e o estado de ánimo. Queda claro que o sufrimento é porque seu amigo, citado expresamente e reforzado por un apóstrofe no refrán (*meu amigu' e meu lum' e meu ben*), se foi e non volve. A anáfora da palabra *moiro* (4, II-III) contribúe por *accunulatio* a amplificación dos sufrimentos, sendo o causante final o creador, xa que no lle da solución (*non mi val*, v.10) e, finalmente, a través dunha *derivatio* (*moira* / *moiro*, vv. 19-20)na fínda, como clímax, Deus quere que morra e ela acéptao por amor.

TRADUCCIÓN.

- I. Son eu fermosa con moi grande pesar e moi apenada no meu corazón e choro moito e teño grande motivo, por Deus, miña nai, de tanto chorar, por meu amigo, meu lume e meu amor, que se foi de aquí ¡ai madre! E non ven.
- II. E ben sei eu sen dúbida que para a miña desgracia me fixo Deus nacer tan fremosa, pois agora me fai morrer do xeito que morro, pois morro, madre, se Deus non me axuda, por meu amigo, meu lume e meu amor, que se foi de aquí ¡ai madre! E non ven.
- III. E fíxome Deus nacer, abofé, para a miña desgracia, e dende aquela en adiante a máis fermosa de cantas donas vin; e morro, madre, mirade por que: por meu amigo, meu lume e meu amor, que se foi de aquí ¡ai madre! E non ven.
- F. E xa que Deus quere que morra por iso, saiban que morro queréndolle ben.

NOTAS

1. *Sej' eu*, é dicir, *sejo eu*, 1ª p. do pte. de indic. do verbo *seer*.
7. Verso hipómetro. Nunes e Cohen propoñen integrar o pronome *eu* despois de *sei*, inexistente na tradición, pero bastante plausible, tendo en conta un posible paralelismo co v.1 (*sej' eu*).
8. Verso hipómetro. Para restaurar a isometría, Nunes propón prótesis en *[a]tan*, ou a variante *fez[o]* (*Crestomatía arcaica*, p. 324), opción tamén adoptada por Cohen. Aínda que as dúas solucións non son descartables, preferimos non arriscar ningunha emenda.
14. Verso hipómetro. Nunes integra a conxunción *e* diante de *er* para salvar a isometría. En *B*, entre as palabras *mal* e *er* pode observarse un pequeno punto alto (pode ser de Colocci ou do copista), que podería estar indicando unha lagoa; a solución de Nunes parece axeitada e económica. Cohen propón a variante *fez[o]*.
16. Machado omite sen explicación o *que* na súa lectura *uedes por hi* (en lugar da clara lectura de *BV*, *uedes p^e q̄ hi*), convertindo en hipómetro o

verso. Aceptamos a proposta de Nunes de ler *é* por *hi* (= *hé*), erro do copista do antígrafo, atraído seguramente pola rima da palabra do verso superior rematado en *vi*.

Amiga, grand' engan' ouv' a prender
do que mi fez creer, mui gran sazon,
que mi queria ben de coraçon
tan grande que non podia guarir; 290
5 *e tod' aquest' era por encobrir*
outra que queria gran ben enton.

E dizia que perdia o sén
por mi; demais chamavame senhor
e dizia que morria d' amor 295
10 por mi e que non podia guarir;
e tod' aquest' era por [encobrir
outra que queria gran ben enton].

E, quand' el migo queria falar,
chorava muit' e jurava logu' i 300
15 que non sabia conselho de si
por mi e que non podia guarir;
e tod' aquest' era [por encobrir
outra que queria gran ben enton].

Manuscritos: *B* 1205, fol. 256ra; *V* 810, fol. 127va

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1153; Monaci 810.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 810, Nunes 432, Cohen PArm 2.

Repertorios: Tavani 121,2; D' Heur 1221; *LPGP* 121,2

1 angan B 7 seu V

1 ouu BV 2 q̄ B || grā BV || sazō B 3 q̄ B || q̄ria bē B 4 q̄ B || nō V 5 aq̄st
B || p̄ B, p̄ V 6 q̄ q̄ria B || grā bē BV 7 q̄ BV || sē B 8 p̄ B, p̄ V || may
BV || chamaua BV 9 q̄ BV || moiria B 10 p̄ B, p̄ V || q̄ nō BV 11 aq̄st
BV 13 quād B || q̄ria BV 14 choraua muyto BV || iuraua BV 15 q̄ nō
BV || cōsselho BV || dessy BV 16 p̄ B, p̄ V || q̄ nō BV 17 aq̄st BV

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1205, da man de Colocci, quen sobre o final do primeiro verso anota *tōnel*. O refrán, completo só na primeira estrofa, márcalo tamén cun ángulo obtuso á esquerda do inicio de verso. A tipoloxía das capitais iniciais de composición e de estrofa é idéntica á da cantiga anterior. En *V* non hai rúbricas nin apostilas, e as iniciais, tanto de composición como de estrofa, non se diferencian.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amigo de refrán* de tres cobras singulares de catro versos decasílabos de rima masculina, máis refrán de dous versos, tamén decasílabos e masculinos.

Esquema métrico-rímico (b I = d II-III):

	10	10	10	10	10	10
I	a	b	b	c	C	B
II-III	a	b	b	c	C	D

	I	II	III
a	-er	-en	-ar
b	-on	-or	-i
c	-ir	-ir	-ir
d		-on	-on

RM 193: 1 (I); 198: 4 (II, III)

Artifícios:

Capfinidas a refrán: II-III

Palabra rima: 4: *que non podia guarir*

Palabra perdida: 1

Correlacións paralelísticas: 2-3 I, 3-4 II; 1-2 II, 2-4 III

Repetitio literal: 4 II, III.

COMENTARIO.

Polo contido do refrán desta cantiga de amigo, podemos considerala como pertencente ao subxénero da *chanson de change* (Bertolucci, 1993: 109-120), presente sobre todo no xénero de *amor*, pero non exclusivamente, como podemos comprobar aquí. Aínda que, en xeral, a característica fundamental do amigo ou amante era a fidelidade á súa amiga ou *senhor*, ás veces, decide abandonala, por diversos motivos. Na cantiga de amigo, o cambio de amiga resulta interesante, xa que nos prenta a infidelidade dende a perspectiva da amiga abandonada. Neste caso, a amiga laméntase diante da súa amiga-confidente de que o seu amigo a deixase por outro, co agravante do engano, feito posto xa de manifesto no primeiro verso. Cunha estrutura paralelística conceptual, a magica vai desgranando en cada cobra cada unha das mentiras do seu amigo: que a *queria ben de corazón* (I), que a *chamava senhor e morria d' amor* (II) e que *chorava muito e jurava que non sabia consello de si* (III); cada un

destes falsos sentimentos do amigo resúmese, reforzado pola hipérbole (*mui gran sazon; tan grande; morria d' amor; chorava muit' e jurava*) e máis polo procedimento da palabra rima *que non podía guarir*, que engarza o corpo estrófico co refrán. A palabra rima aparece aquí combinada co artificio da palabra *perduda*, máis propia de cobras singulares coma estas, nas que a presenza deste verso solto actúa como elemento de variación que dá conta da *mestría* do trobador, xa que se afasta dos patróns métricos tradicionais (Rodríguez Castaño, 1999; Brea-Lorenzo Gradín, 1998: 196-201).

TRADUCCIÓN.

- I. Amiga, en grande engano houben caer de quen me fixo crer durante moito tempo que me tiña un amor sincero e tan grande que non podía acougar, pero entón todo isto era por encubrir a outra á que quería moito máis.
- II. E decía que perdía o sentido por min, ademais chamábame señora e dicía que morría de amor por min e que non podía acougar, pero entón todo isto era por encubrir a outra á que quería moito máis.
- III. E, cando el quería falar connigo, choraba moito e xuraba daquela que non sabía consolarse por min e que non podía acougar, pero entón todo isto era por encubrir a outra á que quería moito máis.

NOTAS

1. *Engano*, “equivocación”, “erro”, de *enganar* (Michaëlis, 1904, I: 34).
15. Aceptamos, como o resto de editores, a lectura *de si*, xa que a construción correcta é *saberse conselho*, “estar cordo”, “en posesión de todas as facultades mentais” (Michaëlis, 1904, I: 21).

- Mias amigas, querom' eu des aqui 305
querer a meu amigo mui gran ben,
ca o dia que s' el foi d' aquen
viume chorar e, con doo de mi,
5 *u chorava começoum' a catar;*
viume chorar e filhous' a chorar. 310
- E, per bõa fe, sempre lh' eu querrei
o maior ben de pran que eu poder,
ca fez el por mi o que vos disser,
10 mais, amigas, que vos non mentirei,
u chora[va começou-m' a catar; 315
viume chorar e filhous' a chorar].
- Ouv' el gran coita no seu coração;
mais, amigas, u se de min partiu,
15 viume chorar e, depois que me viu
chorar, direivo-lo que fez enton: 320
u chorava começoum' a catar;
[viume chorar e filhous' a chorar].

Manuscritos: *B* 1206, fol. 256rab; *V* 811, fol. 127vab

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1154; Monaci 811.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 811, Nunes 433, Cohen PArm 3.

Repertorios: Tavani 121,11; D' Heur 1222; *LPGP* 121,11

1 amiga V 4 mī B 7 boa B 10 amigue V 13 Ounel BV 17 [com]eçou V
(*un borrón de tinta cobre o inicio da palabra*)

1 Mhas BV || q̄ro B 2 q̄rer B || grā BV || bē B 3 quessel B, q̄ssel V || foy
BV || daquē B 4 vyū B, uyu V || cō B 5 hu BV || choraua BV || começou
B 6 vyū B, uyu V 7 p V || bōa V || semp̄ B, semp̄ V || q̄rey B, q̄rrey V 8
mayor BV bē BV || prā B, pram V || q̄ BV 9 p̄ B, p̄ V || q̄ u₉ BV 10
mays BV || q̄u₉ nō mentirey BV 11 hu BV 13 grā BV || coyta V ||
coraçō BV 14 mays BV || husse BV || mī BV 15 vyū B, uyu V || depoy_s
q̄ BV || uyu BV 16 direyuolo q̄ BV || entō BV || hu choraua BV

3 ca [en]o dia *Nunes*, s' el[e] *Cohen* 10 mias *Nunes*, mhas *Cohen* 14
mias *Nunes*, mhas *Cohen*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1206, de man de Colocci, quen, sobre o final do primeiro verso anota a glosa *tōnel* (= *tornel*), sinalando que a composición é de refrán. Como é habitual, o propio Colocci marca o refrán cun ángulo obtuso á esquerda do primeiro verso do mesmo; na segunda e terceira estrofas o amanuense só o copia parcialmente (*hu chora*, 2ª estr.; *hu choraua começouma catar*, 3ª estr.). O comenzo de composición márcase cunha capital de cinco liñas de altura, diferenciándose do comenzo das outras estrofas, marcadas por capitais negriñas de dúas liñas de altura. En *V* non hai rúbricas nin apostilas; como é habitual, non se diferencia o comenzo de estrofa do de composición, pois as capitais son idénticas.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amigo de refrán* composta por tres cobras singulares de 4 versos decasílabos de rima masculina e un refrán de dous versos, tamén decasílabos e masculinos.

Esquema métrico-rímico:

10	10	10	10	10	10
a	b	b	a	C	C
	I	II	III		
a	-i	-ei	-on		
b	-en	-er	-iu		
c	-ar	-ar	-ar		

RM 160: 203

Artificios:

Rimas derivadas: 1, 3 I: *aquí, aquen*

Correlacións paralelísticas: 2-3 III, 3-4 I, 6; 1-2 I, II

COMENTARIO.

Cantiga de lamento, dirixida ás amigas-confidentes, referido a un dos obstáculos para a relación amorosa, cal é a ausencia do amigo, que provoca a coita de ámbolos dous amantes, marcada polo termo clave *chorar*, que por *repetito* acumulativa e *derivatio* (*chorava, chorar*) se repite varias veces ao longo da composición, tanto no corpo estrófico coma no refrán. Se ben é máis propio do xénero expresar só a coita da amiga, en algúns casos, coma neste, o trovador utiliza este rexistro para poñer en boca da amiga a que el mesmo sente (*ouv' el gran coita no seu*

coraçon), completándoa co reflexo que ese sufrimento esperta nela (*con doo de mi*). Este procedemento foi utilizado con mestría por D. Denis (25, 13; 25, 22 ou 25, 46). A lonxanía do amigo márcase xa no principio pola rima derivativa (*des aquí, d' aquen*).

TRADUCCIÓN.

- I. Miñas amigas, quero eu dende agora desexar ao meu amigo mui gran ben, pois o día que el se foi de aquí viume chorar e, apenado por min, cando (eu) choraba comenzo a mirar, viume chorar e púxose a chorar.
- II. E, abofé, sempre lle desexarei sen dúbida o maior ben que eu puidera, pois fixo el por min máis do que vos puidera dicir, amigas, que non vos mentirei: cando (eu) choraba comenzo a mirar, viume chorar e púxose a chorar.
- III. Tivo el gran pena no seu corazón; mais amigas, en canto se foi do meu lado, viume chorar e, dende que me viu chorar, direivos o que fixo entón: cando (eu) choraba comenzo a mirar, viume chorar e púxose a chorar.

NOTAS

3. Verso hipómetro. Para salvar a hipometría, Nunes opta pola variante *eno*; se cadra, é máis económica e viable a proposta de Cohen, que prefire a variante *ele* do pronome persoal, o que permitiría manter o acento na sexta sílaba.
4. *Doo*, “compaixón”, “pena” (Michaëlis, 1904, I: 31).
- 6 (12 e 18). *Filharse a*, “poñerse a”, “comezar a”, “prenderse a”, a partir da forma non reflexiva *filhar*, “tomar”, “prender” (Michaëlis, 1904, I: 39).
- 10 e 14. Nunes e Cohen corríxen *mais* por *mhas*, contra da transmisión manuscrita, seguramente pola consideración subxectiva dun suposto paralelismo co v. 1. Ao igual que Machado, preferimos manter a lección dos textos, xa que, ademais, o valor adversativo é perfectamente correcto neste caso.

- Amigo, mandovos migo falar,
cada que vós end' ouverdes sabor.
- Nostro Senhor, fremosa mia senhor, 325
vos dé grado, que volo pode dar,
5 *[de tod' este ben que mi dizedes]*
e quant' outro ben mi fazedes.
- Pois vós sodes por mi tan coitado,
quando quiserdes falade migo. 330
-¡Ai mia senhor!, vedes que vos digo:
10 Nostro Senhor vos dé bon grado
de tod' este ben que mi dizedes
[e quant' outro ben mi fazedes].
- Porque sei que mi queredes ben, 335
falade migo, ca ben é e prez.
- 15 -Nostro Senhor, que vos fez,
vos dé sempre mui bon grado por én,
de tod' este ben que mi dizedes
[e quant' outro ben mi fazedes]. 340

Manuscritos: *B* 1207, fols. 256rb - 256va; *V* 812, fol. 127vb

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1155; Monaci 812.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 812, Nunes 434, Cohen PArm 4.

Repertorios: Tavani 121,3; D' Heur 1223; *LPGP* 121,3

1 [Ami]go V (*un borrón de tinta cobre o inicio da palabra*) 5 om. BV
6 façedes V 17 estes B

1 u₉ BV 2 q̄ uos BV || ouuerdes BV 3 mha BV || sēhor V 4 v₉ B, u₉ V ||
q̄ B || uolo BV 6 bē B 7 poys uos BV || p̄ B, p̄ V || tā B || coyado V 8
quiḡdes B, q̄ⁱserdes V 9 ay mha BV || uedes B, ued̄s V || q̄ u₉ BV 10 n̄o
BV || u₉ BV 11 bē B || q̄ BV 13 q̄ sey q̄ BV || q̄redes V || bē B 14 bē B
15 n̄o BV || q̄ u₉ BV 16 v₉ B, u₉ V || senḡ B, senḡ V || bō B || p̄ B, p̄ V
17 bē q̄ BV

13 sei [eu] *Cohen* || queredes [gran] ben *Nunes*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva o número 1207 da man de Colocci; como é habitual no copista desta zona, o comenzo de composición márcase cunha capital ornada equivalente a cinco liñas de altura, que a distinguen das iniciais de estrofa, negriñas e de dúas liñas de altura; a omisión do v. 5 na transmisión textual fixo que Colocci non anotase a glosa *tornel* no encabezado da composición, aínda que na terceira estrofa marca co coñecido ángulo obtuso o v. 17, xa que é idéntico ao v. 11. Tras esta composición, que remata na col. a do fol. 256v, o propio Colocci marcou tres cruces na marxe esquerda, unha baixo a outra, cunha separación entre elas equivalente a tres estrofas. Non é posible discernir se se trata dunha marca de que se omitiron máis estrofas da composición 1207, ou ben que falta algunha composición máis de Pero d' Armea; na col. b xa comencan as cantigas de Pedr'Amigo de Sevilha. En *V* a composición apenas se distingue da anterior máis que por un espazo algo máis amplo do que hai entre estrofas; as iniciais de composición e estrofa son idénticas en tamaño.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de amigo dialogada e de refrán*, de tres estrofas singulares de catro versos, decasílabos e de rima masculina nas estrofas I e III, e eneasílabos de rima feminina na estrofa II. O refrán é de dous versos eneasílabos de rima feminina.

Esquema métrico-rímico:

I e III	10	10	10	10	9'	9'
	a	b	b	a	C	C
II	9'	9'	9'	9'	9'	9'
	a	b	b	a	C	C

	I	II	III
a	-ar	-ado	-en
b	-or	-igo	-ez
c	-edes	-edes	-edes

RM 160:270 (I, III); 160: 307 (II)

Artificios:

Capfinidas a refrán: II-III

Rimas derivadas 3 II, 5 *digo* / *dizedes*; 3 III, 6: *fez* / *fazedes*

Correlacións paralelísticas: 1 I, 2 II, III; 3-4 I, 4 II, 3-4 III.

COMENTARIO.

Cantiga dialogada entre a amiga e o seu namorado, onde o diálogo se integra dentro de cada cobra. A disposición do diálogo é a maioritaria no corpus, é decir, reservallo ao amigo a súa participación

nos últimos versos da cobra e máis no refrán (Brea-Lorenzo, 1998: 45). Esta disposición permite combinar a canción feminina e o rexistro cortés, xa que o amigo utiliza aquí termos propios da cantiga de amor, como vemos, por exemplo, no uso da *traductio* e *equivocatio* do termo *senhor*, que xoga co significado xeral do termo, dirixido a Deus, e o parcial e enfático do apóstrofe dirixido á súa amada (1, I; 3-4 II), unindo, polo tanto, os dous protagonistas fundamentais do rexistro aristocrático, Deus e a dama que outorga a mercede. Dun xeito paralelístico, con variacións sintácticas, a amiga pídelles (máis ben esíxelle, pois se usa o imperativo) ao seu amigo que fale con ela (*mandovos migo falar* v. 1, *falade migo* vv. 8, 14). Na primeira cobra, a amiga concélle a gracia de dirixirse a ela por cada vez que teña ganas (*cada que vós end' ouverdes sabor*). Os motivos desa concesión exprésanse nas outras dúas cobras (*pois vós sodes por mi tan coitadov. 7; Porque sei que mi queredes ben* v. 13). O amigo, por súa vez, na segunda metade das cobras deséllalle que Deus a recompense; dita recompensa vai aumentando de cobra en cobra mediante o uso da hipérbole (I: *vos dé grado*; II: *vos dé bon grado*; III: *vos dé mui bon grado*). A causa da recompensa explícitase no refrán, onde o termo claver é *ben*, integrado nas expresións *fazer ben* e *dizer ben*, expresións fundamentais na praxe amorosa dos trovadores peninsulares, enriquecidas neste caso coa figura da polisemia, xa que *ben*, como favor amoroso, ten unha segunda aparición como adverbio (*mi queredes ben* v.13), e a palabra rima (*digo / dizedes; fez / fazedes*).

TRADUCIÓN.

- I. -Amigo, mándovos falar connigo cada vez que teñades o gosto.
 -Noso Señor, fermosa señora miña, vos dé recompensa, que vola pode dar, por todo este afecto que me expresades e por canto outro favor me facedes.

II. -Pois vos estades tan triste por min, cando quixerdes, falade connigo.

-Ai, miña señora! Mirade o que vos digo: O noso Señor vos dé recompensa por todo este afecto que me expresades e por canto outro favor me facedes.

III. -Porque sei que me tedes moito afecto, falade connigo, pois é favor e mérito.

-Noso Señor, que vos fixo, vos dé sempre gran recompensa por todo este afecto que me expresades e por canto outro favor me facedes.

NOTAS

4. *Dar grado*, “recompensar” (Michaëlis, 1904, I: 42).
5. O verso omítese nos testemuños, pero é facilmente reconstruible a partir dos vv. 11 e 17 da segunda e terceira cobras.
10. Verso hipómetro. Nunes e Cohen integran o adverbio *mui* diante de *bon grado*, para salvar a isometría, en correspondencia paralelística co v. 16.
13. Verso hipómetro. Nunes propón integrar o adverbio *gran* diante de *ben*, feito que desequilibra as medidas dos hemistiquios (4+6). Cohen, respectando este equilibrio, integra o pronome persoal *eu* despois de *sei*.
15. Verso hipómetro. A proposta de Cohen de integrar o adxectivo *fremosa* tras o pronome *vos*, fronte a Nunes que o coloca diante do pronome, semella máis axeitada por razóns de ritmo (acento na 6ª, 8ª e 10ª sílabas).

Donzela, quenquer entend[e]ria
 que vós mui fremosa parescedes;
 se assi é, como vós dizedes,
 no mundo vosso par non avia;
 5 á ãu que i vosso par ouvesse: 345
 quen a meu cuu concela posesse,
 de parescer ben vencervos ia.

Vós andades dizend' en concelho
 que sobre todas parescedes ben;
 10 e, con tod' esto, non vos vej' eu ren, 350
 pero poedes branqu' en vermelho;
 mais, sol que s'o meu cuu de si pague
 e poser un pouco d' alvaiade,
 ir e veers' á convosco no espelho.

15 Donzela, vós sodes ben talhada, 355
 se no talho erro non prendedes
 ou en essa saia que vós tragedes,
 e pero sodes ben colorada;
 quen ao meu cuu posesse orelhas
 20 e lhi ben fingesse as sobancelhas, 360
 de parescer non vos dever nada.

*Esta cantiga fez Pero d' Ambroa a Pero d' Armea por estoutra
 de çima que fezera*

Manuscritos: *B* 1602, fol. 339ra; *V* 1134, fol. 186vb

Eds. diplomáticas e semidiplomáticas: Machado 1504; Monaci 1134.

Eds. críticas e interpretativas: Braga 1134; Lapa 373; Arias Freixedo 189; Videira Lopes 338.

Repertorios: Tavani 121,8; D' Heur 1612; *LPGP* 121,8.

1 entendria BV **6** cun B **7** venzer V **10** codesto B **11** bermelho V **13**
dauayade V **14** rreueersa V **16** calho B **18** colorata B, coloraba V **20**
fïgesse B **21** deúe BV **Rúbrica** Estotra BV [_outra, *Colocci*] || fazera
B

1 quē BV || qⁱ B, q̄r V **2** uos muy BV || f'mosa B || paresceds V **3** assy
B || he BV || uos BV **4** mūdo uosso BV || nō BV || auia B, auya V **5**
auuñ B, aũu V || q̄ y uosso BV || ouuesse BV **6** quē BV || cōçela B,
conçela V **7** paresc' bē BV || uēçer B || uosya BV **8** dizēdē B, dizendē
V || cōcelho V **9** paresceds bē BV **10** cō BV || nō uos uei BV || rē V **11**
brāqē B, brāqē V **12** mays BV || q̄ BV || dessi BV **13** τ BV || hũu BV ||
daluyade B **14** rreueersa B || cōuosco BV **15** uos BV || bē BV **16** nō
BV || pñdedes BV **17** saya BV || q̄ uos BV **18** bē V **19** quē BV **20** τ BV
|| bē BV || fïgesse V || sobrāçelhas BV **21** paresc' BV || nō uos BV
Rúbrica cática BV || dābrōa BV || deçima BV [_de çima, *Colocci*] || q̄
V

5 an qu' i vosso par [non] ouvesse *Lapa*, aum que y vosso par non
ouvesse *Braga*, a min, que i vosso par ouvesse *Arias*, aunqu' i vosso
par nom houvesse *Videira* **6** con sela *Braga* **13** da vaydade *Braga* **14**
reveers' á *Machado*, *Braga*, *Lapa*, *Videira*, *Arias* || **21** devera *Lapa*,
Machado, *Arias*, *Videira*

RÚBRICAS, APOSTILAS E MARCAS. En *B* a cantiga leva a rúbrica atributiva *Pero darnea* da man de Colocci, quen tamén a numera coa cifra 1602. Na parte inferior da columna b do folio anterior o propio humanista escribe a palabra *Donzela*, a modo de recordatorio para o copista (o denominado por Ferrari *c*) de quen é a composición a seguir, xa que esta cantiga de escarnio comeza un novo caderno, un ternión que fai o número 40. Por riba da rúbrica atributiva Colocci escribiu o número 289. A capital inicial de cantiga é dun tamaño superior ás iniciais de estrofa, ocupando unha altura de tres liñas, fronte a unha liña das outras. A cantiga seguinte, atribuída a pero d' Ambroa, contén unha rúbrica que fai referencia á autoría da cantiga do noso trovador, xa que é unha cantiga de resposta de Pero d' Ambroa á de Pero d' Arnea. Na marxe superior do folio lese a glosa collociana *spelho*, referida á palabra *espelho*, en rima no v. 14 e subliñada no texto. En *V* a cantiga comenza a col. b do fol. 186v, a seguir da de Airas Nunes e sen marca distintiva de capital inicial, igual que as de as outras dúas estrofas. Non leva encabezada ningunha rúbrica atributiva salvo, como sucede en *B*, pola rúbrica atributiva da cantiga seguinte, de Pero d' Ambroa, que é casi exacta á de *B*⁴⁵.

MÉTRICA.

Estructura estrófica: *Cantiga de escarnio de mestría*, composta por tres cobras singulares de sete versos eneasílabos de rima feminina nas estrofas I e III, e mistura de eneasílabos de rima feminina (rimas a, c) e decasílabos de rima masculina (rima b) na estrofa II.

Esquema métrico-rímico:

I-III 9' 9' 9' 9' 9' 9' 9'

⁴⁵ A redacción é idéntica, salvo a palabra *fezera*, que en *B* lese *fazera*.

	a	b	b	a	c	c	a
II	9'	10	10	9'	9'	9'	9'
	a	b	b	a	c	c	a

	I	II	III
a	-ia	-elho	-ada
b	-edes	-en	-edes
c	-esse	-a'e	-elhas

RM 161: 231 (I, III); 161: 227 (II)

Artifícios

Capdenals: 1 I, III

Rimas derivadas 4, 5 I: *avia/ouvesse*

Correlacións paralelísticas: 2 I, II, 1 III; 6-7 I, 5-7 II, III.

COMENTARIO.

Cantiga de escarnio persoal onde se tocan practicamente todos os rexistros deste xénero, dende a sátira ata a ironía, a parodia e o obsceno. A composición comeza cunha parodia do amor cortés (Lanciani-Tavani, 1995: 176182) nos dous primeiros versos nos que parece introducirse unha cantiga de amor, aínda que xa se vislumbra a ironía, confirmada nos versos 3 e 4. Efectivamente, a cantiga iníciase conforme ao canon da *fin'amors* cun retrato-loanza da dama, neste caso apostrofada como *Donzela*, da que se di que calquera podería afirmar a súa fermosura; non obstante, nos vv. 3 e 4, a seguir se aprecia un cambio de ton cara a ironía, marcada pola esaxeración (*no mundo vosso par non avia*). Repentinamente, nos tres últimos versos da cobra opérase un cambio brutal cara ao obsceno escatolóxico, un cambio do “alto” polo “baixo”, ao equiparar o rostro da dama co cu do poeta, a pouco que o maquille cun pouco de concela. A ironía

convírtese aquí en sátira descarada e mesmo chocalleira. O mesmo esquema formal e conceptual se repite nas outras dúas cobras, de contido semellante, aínda que xa sen o elemento sorpresa da primeira, pois o *parecedes ben* do v. 9 e o *sodes ben tallada*, do v. 15, xa son directamente parodias irónicas do mesmo rexistro do inicio da composición, que parecen adiantar o obsceno que ven despois: de novo a comparación, ampliada coa prosopopeia ou personificación (*á ñu que*), da faciana da donzela co traseiro do poeta, maquillado cun pouco de alvaiade, na cobra II; ou se lle puxese orellas, na cobra III. Trátase, pois, dun texto que se encadraría dentro do do chamado “antiretrato descortés” (J. L. Rodríguez, 1993).

A esta parodia satírica e obscena replica Pero d’ Ambroa na seguinte cantiga conservada nos cancioneiros (*B* 1603/ *V* 1135; 126, 11), *Pero d’ Armea, quando composestes* (Alvar, 1986a: 90-94); trátase dunha cantiga co mesmo ton escarnecedor, que non utiliza xa a parodia, pero si o obsceno e que xoga un importante papel de intertextualidade dialóxica coa presente cantiga; tal vez por iso, o compilador do cancioneiro primitivo colocou os dous textos xuntos (Lanciani-Tavani, 1995: 179-180).

TRADUCIÓN.

- I. Doncela, calquera entendería que vós moi fermosa parecedes; se así é, como vós decides, no mundo voso igual non habería; hai un que voso par niso tería: quen ao meu cu enfeite puxese, vos vencería en fermosura.
- II. Vós andades decindo en público que sodes a máis fermosa de todas e, a pesar diso, nada vos vexo, por iso poñedes branco sobre vermello; mais só con que do meu cu presuma e puxera un pouco de alvaiade, irase ver convosco diante do espello.
- III. Doncela, vos sodes ben tallada se non cometedes un erro no tallo ou en esa saia que traedes e por iso estades moi colorada; quen a

meu cu puxese orellas e lle pintase ben as cellas, en fermosura non vos envexaría nada.

NOTAS

1. Editamos o indefinido *quenquer*, aínda que con moitas dúbidas. Como propón Tavani (RM: 487), podemos interpretar a abreviatura $q^i\zeta$ de *B* como *quiser*; a lección $\bar{q}r$ (= *quer*), de *V*, é quizais *facilior*. O problema é que ese trazo pegado ao *q*, en forma de zeta alongado vertical, que leva enriba o típico trazo horizontal de abreviarura de *r* ou *er*, non podemos interpretalo como un *s*. En Capelli (1995), ese signo representa sempre a abreviatura de *que* (vid. entre outros exemplos, as abreviaturas de *quinque*, *quandocumque* (p. 311). Polo tanto, esa abreviatura podería ser a de *quiquer*, indefinido documentado nunha soa ocasión, segundo o *RILG* (Corpus Xemírez), nunha acta notarial de 1330, conservada nos fondos documentais da USC nº 108/106: *Se algen contra esta venda et dôaçon viêr, ou a esta carta pasar, quiquer que for, peyte a uos et a uosa uoz por pena estas cousas que uos vindy et preço ja ditos dobrados, et esta carta este en firme para sempre et ualla*. Se aceptamos a lección de *V*, temos que coincidir co resto de editores, que reconstrúen a hipotética síncope do verbo en *entenderia*, para salvar a hipometría do verso; a forma *entendria* sería un *hapax* no corpus do galego medieval (alomenos non o atopamos documentado no *RILG*).
4. Por razóns lóxicas de concordancia de tempo con *entendria* do v. 1 e, ademáis, pola *consecutio temporum* demandada pola oración condicional, parecería lóxico propoñer unha lectura *av[r]ia* ou *av[er]ia* (*se asi é...non av[e]ria*); esta restitución sería factible a partir da lección de *B* (*auia*), onde se pode observar un pequeno trazo curvo vertical sobre o *u*, que poderíamos interpretar, en principio, como un signo de abreviación (= *r* ou *er*); non obstante, trátase dunha plica, transcrita do antecedente, e non dunha abreviación (sobre o uso e funcións das plicas, vid. Fernández Guiadanes, 2011b).

5. Non podemos concordar con Machado e Videira Lopes, que editan *aunque*, por moito que xustifiquen esta lectura como castelanismo, como sinala a propia Videira (2002: 403); a proposta *an qu'i* de Lapa (quen tamén recorda que Armea é galego), reconstrúe *anque*, xustificando que é “própria do galego actual” (1995: 553); non obstante, esta proposta converte o verso en hipómetro. A lectura de Arias (*a min*), factible paleograficamente, non parece correcta dende o punto de vista semántico. Polo que vemos, este debeu de ser un *locus criticus* para os editores que, non obstante, semella non ter sido para os copistas, que, na nosa opinión, transcriben con claridade do seu antígrafo; efectivamente, tanto *B* coma *V* transcribiron con exactitude o contido no antecedente, aínda que cunha pequena diferenza: *B* desenvolve a abreviatura (*ũu > uuŋ*), porque, con toda probabilidade, no antecedente esta abreviatura estaría desprazada, por cursividade na escritura, ao segundo *u*; mentres que *V*, mostrando claramente esa cursividade, a mantén (*uuũ*). En definitiva, cremos que a lectura máis probable sería *á ũu que i* (= *hai un que*). En *V* a lectura *nũ ouuesse* aparece coa negación tachada (cun lixeiro risco vertical), polo que parece máis sólida a lectura de *B*, ademáis de ter un sentido máis correcto.
6. En *B*, este verso aparece na sétima liña, intercambiado na súa orden co seguinte, que aparece na sexta. Por tanto, optamos pola mellor disposición de *V*, que segue a orden lóxica, maracada pola rima *abbacca*. *Concela*, cosmético de cor vermella. Corominas (1980, s.v. *cochinilla*) propón unha posible orixe mozárabe incerta, a partir do latín *coccum* < *coccīnus* (= cor escarlata, tirada da grana do ‘quermes’ ou ‘coscoja’, da que había unha recollida excelente, entre outor lugares, en Sesimbra, Portugal). Este termo só se recolle, ademais de aquí, nunha ocorrencia nas *Cantigas de Santa María* (75, 95): “seys donzelas... mui' apostas e mais belas / que son lilios nen rosas, mas pero non de conçelas, / outrosi nen d' alvalalde” (Lorenzo, 1968: s.v. *concela*).
11. *pero*: con sentido consecutivo (= “por iso” < *per hoc*) e non adversativo. Coincidimos con BV e Arias na lectura *branqu'en vermelho*, é decir,

“poñer afeites para enbranquecer o rostro colorado da doncela (ao que se fai referencia no v. 18).

13. *Alvaiade*, segundo Machado (1977, s.v.), do árabe *al-baiā*, “brancura, leite, clara de ovo, carbonato de chumbo”; segundo Corominas (1980, s.v. *albaida*), do hispanoárabe *báḡḡa* (< ár. *al- báḡḡa*) “blanca”, explícase pola cor das follas da albaida. Ademais de nesta cantiga, este termo aparece en só dúas ocorrencias máis: na cantiga que lle segue nos cancioneros, a antes citada de Pero d’ Ambroa (*B* 1603 / *V* 1135) e no mesmo texto das *Cantigas de Santa María*, citado na nota ao verso 6.
14. Dende Lapa ata hoxe, toda a crítica ven editando *reveers’ á* como primeira palabra deste verso, proponendo por tanto o verbo reflexivo *reverse*, de significado descoñecido (‘volverse a ver’?, ‘verse de novo’?). O primeiro que chama a atención deste termo é que sería á súa única documentación, xa non só no corpus lírico, senón en toda a lingua galega, dende a medieval ata a contemporánea. O único que está documentado é *veerse* (‘verse’, ‘entrevistarse’; Lorenzo, 1997, II. s.v. *veer*). Efectivamente, das leccións de *V* (*rreueersa*) e de *B* (*ireueersa*) pódese deducir un dobre erre inicial nada infrecuente na escrita medieval en xeral e, nestes cancioneros, en particular. Non obstante, ata agora pasouse por alto un elemento paleográfico que, na nosa opinión é de máxima importancia: en *B*, enriba do suposto primeiro *r* está copiada unha plica (*íreueersa*), seguramente presente no antecedente, usada normalmente para indicar ao lector a separación de certas letras semellantes que podían dar lugar a confusión; isto úsase moito no Cancioneiro de *Ajuda* (por. exemplo, para separar dous *u* (*úí*) e non se confundisen con *nn* ou *nu* ou *un*, etc.). No caso de *B*, úsase para indicar que o primeiro elemento é un *i* e non un *r*, e así separar as dúas letras. Podería argumentarse que tería sido máis fácil poñerlle un punto a ese *i*, pero non sempre se fai nestes cancioneros e mesmo nos anteriores, como o de *Ajuda* (véxanse, por ex., os numerosos casos de *moiro*, *moira*, *moirerey*). O copista de *V*, ben porque as omite sistematicamente, ben porque non estaban no seu antecedente, non copia nunca as plicas (alomenos, na nosa revisión do códice, non atopamos ningún caso). Así pois, cremos que a lectura correcta debe ser *ir e veers’ á*, é dicir, “irase e

verase”, onde podemos apreciar a finura de Pero d’ Armea na utilización da elipse do auxiliar, morfema de futuro, no primeiro infinitivo, pero implícito, a través da conxunción copulativa, no auxiliar do segundo infinitivo, coa finalidade de conseguir a medida buscada. Tendo en conta esta proposta, cómpre facer sinalefa entre *no* e *espelho*, e máis considerar monosilábico *veer*, o cal *no* é estraño, sobre todo nas formas de futuro (Michaëlis, 1904, I: 91-92).

18. *pero*: igual sentido que no v. 11.

21. *dever* (= *devere*), futuro de subxuntivo con valor de condicional (*deveria*), e non imperfecto (*devera*), tal e como propoñen o resto de ditores, salvo Braga que le erradamente (*dev’ em*), xa que a abreviatura corresponde a *r*.

V. APÉNDICE

**1. Pero d' Ambroa, Pero D' Armea, quando
composestes (B 1603 / (V 1135)⁴⁶**

Pero d' Armea, quando composestes
o vosso cuu, que tan ben parescesse,
e lhi revol e conçela posestes,
que donzela de parescer vencesse,
e sobrançelhas lhi fostes pōer:
tod' est' amigo soubestes perder,
polos narizes, que lhi non posestes.

E, don Pedro, ponede-lh' os narizes
ca vos conselh' eu o melhor que posso;
e matarei hũu par de perdizes,
que atan bel cuu com' é esse vosso,
ainda que o home queira buscar,
que o non possan en toda a terra achar,
de San Ffagundo até Ssan Felizes.

E, don Pedro, os beiços lh' er pōede
a esse cuu que fo tam bem barvado,
e o granhon ben feito lhi fazede,
e faredes o cuu ben arrufado;
e punhade logo de o encobrir,
ca sse ve-lo don Fernand' Escalho vir,
ssodes solteiro e seredes casado.

⁴⁶ Seguimos a edición de C. Alvar, 1986a: 90-94; *RM*, 126, 11.

2. GLOSARIO

A

a [prep.] ‘a’, ‘para’: Ca me quitei **a** meu pesar 6; nen me cuid' **a** pagar 9; Ei eu mui gran coit' **a** endurar 22; Cuidades vós que mi faz **a** mi Deus 52; senhor fremosa, **a** min a guisou 71; **A** vós fez Deus, fremosa mia senhor 126; e fez **a** vós nacer 142; que desejades mia mort' **a** veer 178; e quan gran viç' **a** mi fez Deus perder 222; grand' engan' ouv' **a** prender 287; querer **a** meu amigo mui gran ben 306; u chorava começoum' **a** catar 309, 315, 321; viume chorar e filhous' **a** chorar 310, 316, 322; quen **a** meu cuu concela posesse 346; quen **ao** meu cuu posesse orelhas 359. ♣ CONTRAC.: (1) art. def. *o*^l: [m. sg. *ao*]: quen **ao** meu cuu posesse orelhas 359. ♠ LOCUC.: (1) *filharse* + *a* + inf. [períf. verb.] ‘pórse a’, ‘botarse a’: [perf. ind. 3ª pers. sg.]: viume chorar e filhous' **a** chorar 310, 316, 322. (2) *começar* + *a* + inf. [períf. verb.]: [perf. ind. 3ª pers. sg.]: u chorava começoum' **a** catar 309, 315, 321.

achar [v. tr.] ‘achar’, ‘encontrar’: ♠ LOCUC.: *poder* + inf. [períf. verb.]: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: non poss' eu **achar** | quen vosso ben todo possa dizer 195; pero non poss' **achar** | quen vosso ben todo possa dizer 201.

afan [subst. m.] ‘coidado’, ‘pena’, ‘angustia’: [sg.] sofri muito mal | e muit' **afan** des que foi mia senhor 95.

agora [adv.] ‘agora’, ‘neste momento’: querovos **agora** rogar 36.

ai [interx.]: **ai** lume destes meus | olhos! 48; **ai** madr', e non ven 272, 278, 284; **Ai** mia senhor! 331

al [pron. indef. invar.] ‘outro’, ‘outra cousa’, ‘outra pessoa’: ca non sei **al** tan muit' amar 39, 45, 51; e non vos rogarei | por **al**, ca ei de vos pesar 41; daquestes meus, ca non por **al**, | olhos 67; ca non am' eu tant' **al** eno coraçon 113; Vedes, senhor, se **al** disser alguen 131, 138, 145; con verdade non vos pod' **al** dizer 132, 139, 146; con verdade non vos pod' **al** dizer 147; do que disser nen d' **al** 148.

- alguen** [pron. indef. invar.] ‘alguén’, ‘algunha persoa’: Vedes, senhor, se al disser **alguen** 131, 138, 145; se m' i querer falar **alguen** 218.
- alvaiade** [subst. m.] ‘cosmético’, ‘pó branco para a pel’: [sg.] e posar un pouco d' **alvaiade** 353.
- amar** [v. tr.] ‘querer ben’, ‘sentir afección por alguén’: [inf.] vos non pes de vos **amar** 38, 44, 50; non sei al tan muit' **amar** 39, 45, 51; aquesta dona que me faz **amar** 54; [pres. ind. 1ª pers.] ca non **am'** eu tant' al eno coração 113; quant' **amo** vós, nen ar poderia 114.
- amigo** [subst.]: ♦ ‘amante’, ‘namorado’: [m. sg.] por meu **amigu'** e meu lum' e meu ben 271, 277, 283; querer a meu **amigo** mui gran ben 306; **Amigo**, mandovos migo falar 323. ♦ ‘amigo’, ‘o que lle ten amizade a outro’: [m. pl.] Meus **amigos**, querovos eu dizer 209; E, meus **amigos**, pois eu moir' assi 230; meus | **amigos**, grave dia mi a fez Deus 245; [f. sg.] ‘amiga’, ‘confidente’: **Amiga**, grand' engan' ouv' a prender 287; [f. pl.] Mias **amigas**, querom' eu des aquí 305; mais, **amigas**, que vos non mentirei 314; mais **amigas**, u se de min partiu 318.
- amor** [subst. f.] ‘amor’: [sg.] gran coita vos contarei | d' **amor**, que sofr' e sofri 29; e muitas coitas polo seu **amor** 96; porque me veen chorar | d' **amor** 166; e dizia que morria d' **amor** | per mi 295.
- [andar]** [v. intr.] ‘andar’, ‘estar’: [pres. ind. 2ª pers. pl.]: Vós **andades** dizend' en concelho 348.
- ante** [adv.]: ♦ ‘antes’: nunca dormi com' **ante** dormia 108. ♦ ‘máis ben’: E **ante** eu ja morte querria 118.
- anvidos** [adv.] ♠ LOCUC.: *de anvidos* [loc. adv.] ‘contra vontade’, ‘de má vontade’: que me parti | mui d' **anvidos** e sen meu prazer 215.
- ao [contrac. prep. *a* + art.m. sg. *o*] [cfr. *a*; cfr. *o'*].
- apartar** [v. tr.] ‘afastar’, ‘poñer á parte’: [inf.] Pero punhan de m' **apartar** 159; Se per ventura vej' eu **apartar** | os que eu sei 203.
- aprender** [v. tr.] ‘aprender’, ‘comprender’: [inf.] o que dizen moiro por **aprender** 205.
- aquel** [pron. dem. 3ª pers.]: [m. sg.]: a min a guisou | **aquel** dia 72; Senhor fremosa, des **aquel** dia | que vos eu vi 106; **aquel** dia en que eu naci 234; **aquel** dia en que a conhoci 243; **aquel** dia en que lh' eu fui falar 248.

- aquen** [adv.] ‘aquí’ ca o dia que s' el foi d' **aquen** 307.
- aqueste** [pron. dem. 1ª pers.] ‘este’: [f. sg.]: **aquesta** dona que me faz amar 54; [n.]: e tod' **aquest'** era por encobrir 91, 97, 303; [n.]: e tod' **aquest'** era por encobrir 91, 97, 303. ♣ CONTRAC.: (1) prep. *de*: [m. pl.]: a fezo Deus veer | enton **daquestes** meus, ca non por al, olhos 67.
- aqui** [adv.] ‘aquí’: porque non vej' **aqui** | a mia senhor 92, 98, 104; non mi ponhan culpa des **aqui** 264; que se foi d' **aqui**, ai madr', e non ven 272, 278, 284; Mias amigas, querom' eu des **aqui** 305.
- ar** [part. reforzativa] ‘de novo’, ‘aínda’, ‘tamén’: nen **ar** fui led' e vedes por que non 109; quant' amo vós, nen **ar** poderia 114; e **er** fezme logu' i | máis fremosa 280.
- assanhar** [v. tr.] ‘ofender’: [inf.] e eu, por vos non **assanhar** 162.
- assi** [adv.] ‘así’, ‘deste modo’: ca viver máis **assi**, Deus mi perdon 121; por qual dona moir' eu **assi** 167; ren que por vós moir' **assi** 170; est' a dona que m' **assi** faz morrer 226; meus amigos, pois eu moir' **assi** 230; se **assi** é, como vós dizedes 343.
- [aver]** [v. tr.] ‘haber’, ‘ter’, ‘obter’, ‘deber’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: Pero que ben non **ei** 11; Pero non **ei** end' o poder 19; non **ei** poder de m' én guardar 25; ca **ei** de vos pesar | pavor 41; Deus mi tolha este corp' e quant' **ei** 85; e por vós **ei** quanta coita mi ven 125; que sol non **ei** poder 216; de lhi falar non **ei** en min poder 219; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: **á** ùu que i vosso par ouvesse 345; ir e veers' **á** convosco no espelho 354; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: Senhor, vej' eu que **avedes** sabor 171; Mui ben sei eu que **avedes** pesar 183; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: **Ouv'** én tal coita qual vos eu direi 82; **ouvi** tal coita que perdi meu sén 101; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: nunca de min **ouve** sabor 3; senon porque **ouve** El gran sabor 60; **Ouv'** el gran coita no seu coração 317; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: per boa fe, nen **averei**, | se non vir ela 4; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: no mundo vosso par non **avia** 344; [pres. subx. 1ª pers. sg.]: nen vejo ren de que **aja** sabor 89; [perf. subx. 3ª pers. sg.]: **á** ùu que i vosso par **ouvesse** 345; [fut. subx. 2ª pers. pl.]: cada que vós end' **ouverdes** sabor 324. ♠ LOCUC.: (1) *inf.* + *aver* [futuridade]: [aux. pres. ind. 1ª pers. sg.]: oidem' e rogar vos **ei** 43; [aux. pres. ind. 3ª pers. sg.]: ir e veers' **á** convosco no espelho 354 (referido a *ir* e *veers'*, o primeiro por elipse); [aux. impfto. ind. 3ª pers. sg.]: de

parecer ben vencer vos **ia** 347. || (2) *aver* + *inf.* [futuridade]: [aux. pres. ind. 1ª pers. sg.]: **Ei** eu mui gran coita endurar 22. || (3) *aver* + *a* + *inf.* [irrealidade]: Amiga, grand' engan' **ouv'** a prender 287. || (4) *aver* + *de* + *inf.* [futuridade]: [aux. pres. subx. 1ª pers. sg.]: que pois non **aja** de chorar 21, 27, 33.

aver + *inf.* [períf. verb.] [cfr. *aver*; cfr. *endurar*].

aver + *a* + *inf.* [períf. verb.] [cfr. *aver*; cfr. *prender*].

aver + *de* + *inf.* [períf. verb.] [cfr. *aver*; cfr. *chorar*].

B

ben¹ [adv.] 'ben', 'moito', 'con seguridade': Querendolhi **ben**, sofri muito mal 94; **ben** tres dias que non conhoci ren 102; non sabe nada de **ben** conocer 152; quen est' a dona que quero **ben** 155; senhor, que vos eu quero **ben** 158, 164; | E **ben** entend' eu no meu corazón 177; Mui **ben** sei eu que avedes pesar 183; sabedes que vos quer' eu **ben** 184; quan **ben** vos fez parecer e falar 194; me fez enton Deus | veer quan **ben** parece parecer 239; E **ben** sei eu de pran 273; sabian que moiro querendolhi **ben** 286; que mi queria **ben** de coração 289; Porque sei que mi queredes **ben** 335; de parecer **ben** vencer vos **ia** 347; que sobre todas parescedes **ben** 349; Donzela, vós sodes **ben** talhada 355; e pero sodes **ben** colorada 358; e lhi **ben** fingesse as sobrancellas 360.

ben² [subst. m.] 'ben', 'recompensa de amor', 'mercede', 'favor da dama': [sg.] Pero que **ben** non ei 11; meu lum' e meu **ben** 75, 81, 87, 271, 277, 283; e desejando sempr' o vosso **ben** 111, 117, 123; sodes mia coita e meu **ben** 124; o maior **ben** que pod' El fazer 127; e deuvo-lo maior | poder, de **ben** 134; fezme vós tal **ben** querer 141; pois m' outro **ben** non queredes fazer 179; quan muito **ben** vos quis Deus fazer 192; quen vosso **ben** todo possa dizer 196; o mui gran **ben** que vos eu sei querer 199; non poss' achar | quen vosso **ben** todo possa dizer 202, 208; desejando seu **ben** 217; quan muito **ben** eu dela 'ntendi 241; tan gran **ben**, como lh' eu quero, querer 246; quan muito **ben** m' ela fez desejar 257; outra que queria gran **ben** enton 292, 298, 304; querom' eu des aqui querer | a meu amigo mui gran **ben** 306; lh' eu querrei | o maior **ben** de pran que eu poder 312; de tod' este **ben** que mi dizedes 327, 333,

339; e quant' outro **ben** mi fazedes 328, 334, 340; falade migo, **ca ben** é e prez 336.

bon [adx.] 'bo': [m. sg.]: Nostro Senhor vos dé mui **bon** grado 332; vos dé sempre mui **bon** grado por én 338. ♠
LOCUC.: *per bõa fe* 'en verdade, realmente, sinceramente, por certo': per **boa** fe 4, 201, 263; per **bõa** fe 279, 311.

branco [adx.] 'branco': [m. sg.]: pero poedes **branqu'** en vermelho 351.

C

ca¹ [conx. caus.] 'que', 'pois': **Ca** me quitei a meu pesar 6; **ca** non sei al tan muit' amar 39, 45, 51; **ca** ei de vos pesar | pavor 41; enton daquestes meus, **ca** non por al, | olhos 67; **ca** non am' eu tant' al 113; **Ca** vós sodes mia coita e meu ben 124; **ca** moiro por oir de vós falar 206; **ca** vivo coitado máis doutra ren 224; **ca** non | eu dona tan fremosa veerei 252; **ca** ensandeci | pola máis fremosa dona 265; **ca** moiro, madre, se Deus non mi val 276; **ca** o dia que s' el foi d' aquen 307 **ca** fez el por mi o que vos disser 313; falade migo, **ca ben** é e prez 336.

ca² [conx. compar.]: e ante eu ja morte querria, | **ca** viver com' eu viv' á gran sazón 119; e mia morte melhor mi seria | **ca** viver máis assi, Deus mi perdon 121; a que eu quero melhor **ca** min 227.

cada [pron. ind. invar.]: ♠ LOCUC.: *cada que* [loc. conx.] 'cada vez que': **cada** que vós end' ouverdes sabor 324.

cada que [loc. conx.] [cfr. *cada*; cfr. *que*¹].

catar [v. tr.] 'ver', 'mirar', 'contemplar': [inf.]: quando a fui **catar** 250; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: grave dia per mi a **catei** 249. ♠ LOCUC.: *começar* + a + inf. [períf. verb.]: [perf. ind. 3ª pers. sg.]: u chorava começoum' a **catar** 309, 315, 321.

chamar [v. tr.] 'chamar', 'denominar': [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: demais **chamavame** senhor 294.

chorar [v. intr.] 'chorar', 'bagoar', 'lamentarse': [inf.]: que pois non aja de **chorar** 21, 27, 33; E, porque me veen **chorar** 165; de muito **chorar** | por meu amigu' e 270; viume **chorar** e, con doo de mi 308; e, depois que me viu | **chorar** 320; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: e **choro** muit'

e faço gran razón 269; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: **chorava** muit' e jurava logu' i 300; u **chorava** começoum' a catar 309, 315, 321; [perf. subx. 1ª pers. sg.]: e non **chorass'** i logu' enton! 18. ♠ LOCUC.: *filharse* + *a* + inf. [períf. verb.] 'pórse a', 'botarse a': [perf. ind. 3ª pers. sg.]: viume chorar e filhous' a **chorar** 310, 316, 322.

cofonder [v. tr.] 'confundir', 'equivocar'. [pres. subx. 3ª pers. sg.]: **cofonda** Deus quen lho nunca creer 149.

coita [subst. f.] 'aflicción', 'afán', 'pena de amor': [sg.] vos podess' eu dizer | a **coita** do meu coração 17; se vos eu mia **coita** contar 20, 26, 32; Ei eu mui gran **coita** endurar 22; se vos dizer quiser | mia **coita** 24; Mui gran **coita** vos contarei 28; qual é a mui gran **coita** de sofrer 57, 63, 69; A maior **coita** que Deus quis fazer 70; se eu ja mui gran **coita** tenh' en ren 74, 80, 86; Da **coita** que ouvi no coração 76; como non morri | con gran **coita** 79; Ouv' én tal **coita** qual vos eu direi 82; Con gran **coita** sol non posso dormir 88; ouvi tal **coita** que perdi meu sén 101; Ca vós sodes mia **coita** e meu ben 124; e por vós ei quanta **coita** mi ven 125; qual **coita** mi ven 210; Venmi tal **coita** que perço meu sen 211; Ouv' el gran **coita** no seu coração 317; [pl.] e das **coitas** do mund' é a maior 90; e muitas **coitas** polo seu amor 96; e ora viv' en gran **coita** mortal 97.

coitado [adx.] 'aflixido', 'apenado', 'atormetado': [m. sg.] ca vivo **coitado** máis doutra ren 224; vós sodes por mi tan **coitado** 329; [f. sg.]: e mui **coitada** no meu coração 268;

colorado [adx.] 'colorado', 'acorado': [f. sg.]: e pero sodes ben **colorada** 358.

começar [v. intr.] 'comezar', 'empezar': [inf.] quand' eu fui **começar** | con ela 255; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: En grave dia per mi **comecei** | con mia senhor 254. ♠ LOCUC.: *começar* + *a* + inf. [períf. verb.]: [perf. ind. 3ª pers. sg.]: u chorava **começoum'** a catar 309, 315, 321.

começar + *a* + inf. [períf. verb.] [cfr. *começar*; cfr. *a*; cfr. *catar*].

como¹ [conx. mod.]: nunca dormi **com'** ante dormía 108; ca viver **com'** eu viv' á gran sazon 119; tan gran ben, **como** lh' eu quero, querer 246; pois m' ora faz, **como** moiro, morrer 275; se asi é, **como** vós dizedes 343.

como² [conx. complet.]: maravilhom' eu **como** non morri 78.

con [prep.] ‘con’, ‘na compañía de’: que sofra eu, **con** estes meus, pesar, | olhos 61; maravilhom' eu como non morri | **con** gran coita 79; **Con** gran coita sol non posso dormir 88; **con** verdade non vos pod' al dizer 132, 139, 146; | e, **con** pavor de vos pesar 156; E **con** tod' esto non poss' eu achar 207; grave dia per mi comecei | **con** mia senhor 255; quand' eu fui começar | **con** ela 256; Sej' eu fremosa **con** mui gran pesar 267; viume chorar e, **con** doo de mi 308; e, **con** tod' esto, non vos vej' eu ren 350.

concela [subst. f.] ‘cosmético vermelho’: [sg.]: quen a meu cuu **concela** posesse 346.

concelho [subst. m.]: ♠ Locuc.: *en concelho* [loc. adv.] ‘publicamente’, ‘en público’: Vós andades dizend' **en concelho** 348.

conocer [v. tr.] ‘coñecer’, ‘ter trato amoroso’: [inf.]: non sabe nada de ben **conocer** 152; en grave dia mi fez **conocer** 242; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: ben tres dias que non **conhoci** ren 102; que eu por meu mal **conhoci** 228; aquel dia en que a **conhoci** 243.

conselho [subst. m.] ‘consello’, ‘axuda’, ‘consolo’: [sg.]: que non sabia **conselho** de si 301.

contar [v. tr.] ‘contar’, ‘decir’: [inf.]: se vos eu mia coita **contar** 20, 26, 32; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: Mui gran coita vos **contarei** 28.

contra [prep.] ‘contra’, ‘en contra de’: pois **contra** vós nulha ren non mi val 173.

convosco [pron. pers. lig. 2ª pl.]: ir e veers' á **convosco** no espelho 354.

coraçon [subst. m.] ‘corazón’, ‘vontade’, ‘intención’: [sg.]: Ora vos podess' eu dizer | a coita do meu **coraçon** 17; Da coita que ouvi no **coraçon** 76; am' eu tant' al eno **coraçon** 113; E ben entend' eu no meu **coraçon** 177; e mui coitada no meu **coraçon** 268; ouv' el gran coita no seu **coraçon** 317; *de boa gana*: que mi queria ben de **coraçon** 289.

corpo [subst. m.] ‘corpo’: [sg.]: Deus mi tolha este **corp'** e quant' ei 85.

creer [v. tr.] ‘crer’: [inf.] do que mi fez **creer**, mui gran sazon 288; [fut. subx. 3ª pers. sg.]: cofonda Deus quen lho nunca **creer** 149.

[cuidar] [v. tr.] ‘pensar’, ‘xulgar’, ‘crer’; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: nen me **cuid'** a pagar 9; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: **Cuidades** vós que mi faz a mi Deus 52; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: se **cuidei** d' esse dia sair 84; [xer.]: **cuidand'** en vós e non en outra ren 110, 116, 122.

culpa [subst. f.] ‘culpa’: [sg.]: E non mi ponhan **culpa** des aqui 264.

cuu [subst. m. sg.] ‘cu’: quen a meu **cuu** concela posesse 346; sol que s' o meu **cuu** de si pague 352; quen ao meu **cuu** posesse orelhas 359.

D

da [contrac. prep. *de* + art. def. *a*] [cfr. *de*; cfr. *o'*].

daqueste [contrac. prep. *de* + pron. dem. 1ª pers. *aqueste*] [cfr. *de*; cfr. *aqueste*].

dar [v. tr.] ‘dar’, ‘entregar’, ‘conceder’: [inf.]: vos dé grado, que volo pode **dar** 326; [pres. subx. 3ª pers. sg.]: vos **dé** grado, que volo pode dar 326; Nostro Senhor vos **dé** mui bon grado 332; vos **dé** sempre mui bon grado 338; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: Fezevos Deus, e **deuvo-lo** maior | poder 133.

de [prep.]: m' eu quitei | **d'** u mia senhor é morador 2; ca me quitei a meu pesar | **d'** u ela é 7; Mui gran coita vos contarei | **d'** amor 29; que m' eu fui **d'** aquí 77; do que disser nen **d'** al 148; porque me veen chorar | **d'** amor 166; nen o sabor **d'** oir eu vós falar 200; mui **d'** anvidos e sen meu prazer 215; e dizia que morria **d'** amor | per mi 295; que se foi **d'** aquí, ai madr', e non ven 272, 278, 284; ca o dia que s' el foi **d'** aquen 307; e poser un pouco **d'** alvaiade 353; nunca **de** min ouve sabor 3; nunca me depois paguei | **de** min 9; que pois non aja **de** chorar 21, 27, 33; non ei poder **de** m' én guardar 25; que vos non pes **de** vos amar 38, 44, 50; ca ei **de** vos pesar | pavor 41; senon por mal **de** mi e destes meus | olhos 55; a mui gran coita **de** sofrer 57, 63, 69; aquel dia que me **de** vós quitou 72; m' eu fui **de** vós partir 83; nen vejo ren **de** que aja sabor 89; dona do mundo e **de** melhor sén 130, 137, 144; deuvo-lo maior | poder, **de** ben 134; por dizer mal, | **de** vós, senhor 148; non sabe nada **de** ben conocer 152; con pavor **de** vos pesar 156; Pero punhan **de** m' apartar 159; se poderan **de** min saber 160; queren saber **de** min 166; avedes sabor | **de**

mia morte ver e **de** meu mal 172; vos praz **de** quanto mal mi ven 185; Pero punho sempre **de** preguntar 197; 206; 214; 219, 223, 231; 263; 265; 270; 281; 289; 301; 308; 318; 327; 333; 339; 347; 352; 361. ♣ CONTRAC.: (1) art. def. *o*^l: [m. sg. *do*]: a coita **do** meu coraçon 17; e das coitas **do** mund' é a maior 90; e fezvos melhor | dona **do** mundo 130, 137, 144; é Deus o máis sabedor | **do** mundo 141; **do** que disser nen d' al 148; grand' engan' ouv' a prender | **do** que mi fez creer 288; ca fez el por mi **do** que vos disser 313; [m. pl. *dos*] a catei | **dos** meus olhos 250. [f. sg. *da*]: **Da** coita que ouvi no coraçon 76; [f. pl. *das*]: e **das** coitas do mund' é a maior 90; fezvos mansa e melhor parecer | **das** outras donas 129; e fezvos máis valer | **das** outras donas 135. || (2) pron. pers. *el*: [f. sg. *dela*]: Quando m' eu **dela** parti logu' enton 100; quan muito ben eu **dela** 'ntendi 241; E, porque m' eu **dela** quitei 261. || (3) pron. dem.: [1ª pers. *aqueste*]: [m. pl. *daquestes*]: a fezo Deus veer | enton **daquestes** meus, ca non por al, olhos 67. [1ª pers. *este*]: [m. pl. *destes*]: senhor e lume **destes** meus | olhos 47; ai lume **destes** meus | olhos! 48; por mal de mi e **destes** meus | olhos 55. [2ª pers.]: [m. sg.] *desse* [2ª pers. *esse*]: [m. sg.]: se cuidei **desse** dia sair 84. || (4) pron. indef. *outro*: [f. sg. *doutra*]: se non vir ela, **doutra** ren 5, 10, 15; ca vivo coitado máis **doutra** ren 224. ♠ LOCUC.: (1) *de anvidos* [loc. adv.] 'contra vontade', 'de má vontade': que me parti | mui d' **anvidos** e sen meu prazer 215. || *de pran* [loc. adv.] 'sen dúvida', 'na verdade', 'seguramente': soffro de **pran** e non posso guarir 91; e mui de **pran**, desejando seu ben 217; E ben sei eu de **pran** que per meu mal | me fez Deus tan fremosa nacer 273; o maior ben de **pran** que eu poder 312.

de anvidos [loc. adv.] [cfr. *de*; cfr. *anvidos*].

de pran [loc. adv.] [cfr. *de*; cfr. *pran*].

dela [contrac. prep. *de* + pron. pers. f. sg. *ela*] [cfr. *de*; cfr. *el*].

de-lo [contrac. prep. *des* + art. def. m. sg. *lo*] [cfr. *des*; cfr. *o*^l].

demais [adv.]: 'además': e **demais**, se m' i querer falar 218; **demais** chamavame senhor 294.

depois [adv.] 'despois': nunca me **depois** paguei 8; nunca eu **depois** vi prazer 13; e **depois**, se vos prouguer, morrerei 176, 182, 188; ♠ LOCUC.: *depois que* [loc. conx.]: **depois** que me viu | chorar 319.

des [prep.] ‘de’, ‘desde’: Senhor fremosa, **des** aquel dia | que vos eu vi primeiro 106; **des** enton, | nunca dormi com' ante dormia 107; E non mi ponhan culpa **des** aquí 264; Mias amigas, querom' eu **des** aqui | querer a meu amigo 305. ♠ LOCUC.: *des quando* [loc. conx.]: **des** quand' eu mia senhor non vi 30. || *des que* [loc. conx.]: **des** que foi mia senhor 95. ♣ CONTRAC.: (1) art. def. *o'*: [m. sg. *de-lo*]: **De-lo** dia 'n que m' eu quitei 1; [f. sg. *de-la*]: grave dia per mi **de-la** sazón 258.

des quando [loc. conx.] [cfr. *des*; cfr. *quando*].

des que [loc. conx.] [cfr. *des*; cfr. *que*].

desejar [v. tr.] ‘desexar’, ‘apetecer’: [inf.]: tan muito **desejar** | aquesta dona 53; muito ben m' ela fez **desejar** 257; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: que **desejades** mia mort' a ver 178; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: grave dia **desejei** 256; [xer.]: e **desejando** sempr' o vosso ben 111, 117, 123; e mui de pran, **desejando** seu ben 217.

desenganar [v. tr.] ‘desenganar’: [inf.]: E quer' end' eu todos **desengañar** 150.

desse [contrac. prep. *de* + pron. dem. 2ª pers. *esse*] [cfr. *de*; cfr. *esse*].

deste [contrac. prep. *de* + pron. dem. 1ª pers. *este*] [cfr. *de*; cfr. *este*].

Deus [subst. antrop. m.] ‘Deus’: [sg.]: mi faz a mi **Deus** 52; me fui os seus olhos mostrar | **Deus** 59; mi a fezo **Deus** ver 66; A maior coita que **Deus** quis fazer 70; Mais **Deus**, senhor, non mi faça lezer 73; **Deus** mi tolha este corp' e quant' ei 85; E sabe **Deus** e Santa Maria 112; 121; 126; 133; 140; 149; 192; 195; 222; 229; 233; 238; 241; 245; 270; 274; 276; 279; 285.

[dever] [v. tr.] ‘deber’: [fut. subx. 3ª pers. sg.]: de parescer non vos **dever** nada 361.

dia [subst. m.] ‘dia’: [sg.]: De-lo **dia** 'n que m' eu quitei 1; aquel **dia** que me de vós quitou 72; o **dia**, senhor, que m' eu fui daqui 77; o **dia** que m' eu fui de vós partir 83; se cuidei d' esse **dia** sair 84; des aquel **dia** | que vos eu vi primeiro 106; aquel **dia** en que eu naci 234; aquel **dia** en que a conhoci 243; 248; 307; ben tres **dias** que non conhoci ren 102. ♠ LOCUC. (*en*) *grave dia* ‘dia infausto, desgraçado’: En **grave** dia me fez Deus nacer 233; en **grave** dia me fezo veer 235; en **grave** dia vi os olhos seus 237; en **grave** dia me fez enton Deus 238; En **grave** dia mi fez entender | Deus 240; en **grave** dia mi

fez conhecer 242; en **grave** dia mi a fez enton 244; en **grave** dia mi a fez enton 245; En **grave** dia per mi lhi falei 247; en **grave** dia per mi a catei 249; E **grave** dia foi per mi enton 251; Quando a vi, **grave** dia 252; En **grave** dia per mi comecei 254; **grave** dia desejei 256; **grave** dia per mi de-la sazón 258; **grave** dia, pois non | morri 259.

dizer [v. tr.] ‘dicir’: [inf.]: verdade vos quero **dizer** 12; Ora vos podess' eu **dizer** 16; pero, se vos **dizer** quiser | mia coita 23; non vos ous' eu máis **dizer** 46; E venho vos **dizer** | que vos non pes de vos amar 49; non vos pod' al **dizer** 132, 139, 146; por **dizer** mal, | de vós 147; non lhis ouso **dizer** per ren 157, 163, 169; quen vosso ben todo possa **dizer** 192, 202, 208; Meus amigos, querovos eu **dizer** 209; por quanto vos ora quero **dizer** 212; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: vedes que vos **digo** 331; [pres. ind. 2ª pl.]: tod' este ben que mi **dizedes** 327, 333, 339; se así é, como vós **dizedes** 343; [pres. ind. 3ª pl.]: o que **dizen** moiro por aprender 205; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: E **dizia** que perdía o sén 293; e **dizia** que morria d' amor 295; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: tal coita qual vos eu **direi** 82; vos prouguer o que vos **direi** 189; e, pero moiro, non vos **direi** quen 225; **direivo**-lo que fez enton 320; [pres. subx. 1ª pers. sg.]: veen preguntar, | senhor, que lhis **diga** eu quen | est a dona 154; [fut. subx. 3ª pers. sg.]: Vedes, senhor, se al **disser** alguen 131; 138; 145; E o que al **disser**, por dizer mal 147; do que **disser** nen d' al 148; do que vos **disser** 313. ♠ LOCUC.: *poder* + inf. [períf. verb.]: [pres. ind. 3ª pers. sg.]: con verdade non vos pod' al **dizer** 132, 139, 146; [pres. subx. 3ª pers. sg.]: quen vosso ben todo possa **dizer** 196, 202, 208; [perf. subx. 1ª pers. sg.]: Ora vos podess' eu **dizer** | a coita do meu coração 16.

do [contrac. prep. *de* + art. def. *o*] [cfr. *de*; cfr. *o*^l].

dona [subst. f.] ‘dona’: [sg.]: aquesta **dona** que me faz amar 54; e fezvos melhor | **dona** do mundo 130, 137, 144; quen | est' a **dona** que quero ben 155; | por qual **dona** quer' eu morrer 161; por qual **dona** moir' eu assi 167; Por unha **dona** que por meu mal vi 213; vos direi quen | est' a **dona** que m' assi faz morrer 226; eu moir' assi | pola melhor **dona** de quantas vi 231; ca non | eu **dona** tan freiosa veerei 253; ca ensandeci | pola máis freiosa **dona** que sei 266; [pl.]: e melhor parecer | das outras **donas** 129; fezvos máis valer | das outras **donas** 135; e

fezvos vencer | todalas **donas** 136; máis fremosa de quantas **donas** vi 281.

donzela [subst. f.] ‘doncela’, ‘rapaza nova’, ‘moza solteira’: [sg.]: **Donzela**, quenquer entend[e]ria 341; **Donzela**, vós sodes ben talhada 355.

doo [subst. m.] ‘dó’, ‘compaixón’, ‘pena’: [sg.]: e, con **doo** de mi, | u chorava começoum' a catar 308.

dormir [v. intr.] ‘durmir’: [impfto. ind. 1ª pers. sg.]: nunca dormi com' ante **dormia** 108; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: nunca **dormi** com' ante dormia 108. ♠ Locuc.: *poder* + inf. [perif. verb.]: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: gran coita sol non posso **dormir** 88.

doutra [contrac. prep. *de* + pron. indef. *outro*] [cfr. *de*; cfr. *outro*].

E

e [conx. cop. ou explet.] ‘e’, ‘pois’: **e** non chorass' i logu' enton 18; vos dizer quiser | mia coita, **e** vola disser 24; que sofr' **e** sofri 29; **e** pero non me guardarei 31; **e** non vos rogarei | por al 40; ei de vos pesar | pavor, **e**, se vos non pesar 42; oidem' **e** rogar vos ei 43; **E** non vos ous' eu máis dizer 46; senhor **e** lume destes meus | olhos 47; **E** venho vos dizer 49; por mal de mi **e** destes meus | olhos 55; **e** por me fazer entender 56; **E** non mi os fui os seus olhos mostrar 58; con estes meus, pesar, | olhos **e** por me fazer entender 62; **E** vi eu os seus olhos 64; **e** o seu mui fremoso parecer 65; **E** por meu mal 66; **e** por me fazer entender 68; meu lum' **e** meu ben 75, 81, 87; Deus mi tolha este corp' **e** quant' ei 85; **e** das coitas do mund' é a maior 90; sofro de pran **e** non posso guarir 91; 95; 96; 97; 103; 109; 110; 111; 112; 115; 116; 117; 118; 120; 122; 123; 124; 125; 128; 129; 130; 133; 134; 135; 136; 137; 140; 142; 143; 144; 147; 150; 156; 162; 165; 168; 172; 176; 177; 182; 185; 189; 190; 193; 194; 207; 214; 215; 217; 218; 221; 222; 223; 225; 227; 228; 230; 235; 237; 238; 242; 244; 249; 251; 261; 262; 264; 268; 269; 271; 272; 273; 277; 278; 279; 280; 282; 283; 284; 285; 291; 293; 295; 296; 297; 299; 300; 302; 303; 308; 310; 311; 316; 319; 322; 328; 334; 336; 340; 350; 353; 354; 358; 360.

el [pron. pers. 3ª pers.]: ♦ ‘el’: [m. sg.]: E, quand' **el** migo queria falar 299; ca o dia que s' **el** foi d' aquen 307; ca fez **el**

por mi do que vos direi 313; Ouv' **el** gran coita no seu coração 317; [f. sg.]: se non vir **ela**, doutra ren 5, 10, 15; ca me quitei a meu pesar | d' u **ela** é 7; quand' eu fui começar | con **ela** 256; quan muito ben m' **ela** fez desejar 257; pois non | morri por **ela**, nunca morrerei 260; E, porque m' eu d' **ela** quitei 261. ♦ 'Deus' [m. sg.]: senon porque ouve **El** gran sabor | que sofra eu 60; o maior ben que pod' **El** fazer 127. ♣ CONTRAC.: (1) prep. *de*: [f. sg. *dela*]: Quando m' eu **dela** parti logu' enton 100; quan muito ben eu **dela** 'ntendi 241; E, porque m' eu **dela** quitei 261.

en [prep.] 'en': De-lo dia **'n** que m' eu quitei 1; se eu ja mui gran coita tenh' **en** ren 74, 80, 86; e ora viv' **en** gran coita mortal 97; cuidand' **en** vós e non en outra ren 110, 116, 122; de lhi falar non ei **en** min poder 219; **En** grave dia 233; aquel dia **en** que eu naci 234; aquel dia **en** que a conhoci 243; **En** grave dia per mi lhi falei 247; aquel dia **en** que lh' eu fui falar 248; **En** grave dia per mi comecei 254; Vós andades dizend' **en** concelho 348; pero poedes branqu' **en** vermelho 351; ou **en** essa saia que vós tragedes 357. ♣ CONTRAC.: (1) art. def. *o'*: [m. sg. *eno*, *no*]: non am' eu tant' al **eno** coração 113. || Da coita que ouvi **no** coração 76; E ben entend' eu **no** meu corazon 177; e mui coitada **no** meu coração 268; Ouv' el gran coita **no** seu coração 317; **no** mundo vosso par non avia 344; ir e veers' á convosco **no** espelho 354; se **no** talho erro non prendedes 356. ♠ LOCUC.: (1) *têr en ren* [lex. verb.] 'apreciar, dar valor': [pres. ind. 1ª pers. sg.]: se eu ja mui gran coita tenh' **en** ren, 74, 80, 86.

én [cfr. *ende*].

en concelho [loc. adv.] [cfr. *concelho*].

(en) grave dia [loc. adv.] [cfr. *en*; cfr. *grave*; cfr. *dia*].

encobrir [v. tr.] 'encubrir', 'agachar', 'ocultar': e tod' aquest' era por **encobrir** | outra que queria gran ben 291, 297, 303.

ende [pron. adv.] 'iso', 'diso', 'ese', 'dese': pois m' **én** quitei 7; non ei poder de m' **én** guardar 25; Ouv' **én** tal coita qual vos eu direi 82; e, se morrer por **én**, farei razon | cuidand' en vós 115; por **én** nunca me poden entender 198; quer que eu moira por **én** 285; sempre mui bon grado por **én** 338; Pero non ei **end'** o poder 19; E quer' **end'** eu todos desenganar 150; cada que vós **end'** ouverdes sabor 324.

endurar [v. tr.] ‘soportar’: [inf.]: eu mui gran coit' a **endurar** 22.

engano [subst. m.] ‘engano’, ‘erro’: [sg.]: Amiga, grand' **engan'** ouv' a prender 287.

eno [contrac. prep. *en* + art. def. *o*] [cfr. *en*; cfr. *o*^l].

[ensandecer] [v. intr.] ‘toler’, ‘perder a razón’: [perf. ind. 1ª pers. sg.]: ca **ensandeci** | pola máis fremosa dona que sei 265.

entender [v. tr.] ‘entender’, ‘saber’, ‘comprender’: [inf.]: e por me fazer **entender** | qual é a mui gran coita de sofrer 56, 62, 68; En grave dia mi fez **entender** | Deus 240; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: E ben **entend'** eu no meu corazon 177; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: quan muito ben eu dela ‘**ntendi** 241; [cond. 3ª pers. sg.]: Donzela, quenquer **entend[e]ria** 341. ♠ LOCUC.: *poder* + inf. [períf. verb.]: [pres. ind. 3ª pers. pl.]: por én nunca me poden **entender** 198.

enton [adv.] ‘entón’, ‘daquela’: e non chorass' i logu' **enton** 18; mi a fezo Deus veer | **enton** 67; m' eu dela parti logu' **enton** 100; des **enton**, | nunca dormi com' ante dormia 107; en grave dia me fez **enton** Deus | veer 238; grave dia mi a fez **enton**, meus | amigos 244; grave dia foi per mi **enton** 251; outra que queria gran ben **enton** 292, 298, 304; direivo-lo que fez **enton** 320.

er [cfr. *ar*]

erro [subst. m.] ‘erro’, ‘equivocación’: [sg.]: se no talho **erro** non prendedes 356.

[esmorecer] [v. intr.] ‘esmorecer’, ‘desfalecer’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: **esmoreco** mil vezes e non sei 262.

espelho [subst. m.] ‘espello’: [sg.]: ir e veers' á convosco no **espelho** 354.

esse [pron. dem. 2ª pers.] ‘ese’: [m. sg.]: [f. sg.]: ou en **essa** saia que vós tragedes 357. ♣ CONTRAC.: (1) prep. *de*: [m. sg. *desse*]: se cuidei **desse** dia sair 84.

este [pron. dem. 1ª pers.] ‘este’: [m. sg.]: Deus mi tolha **este** corp' e quant' ei 85; de tod' **este** ben que mi dizedes 327, 333, 339; [m. pl.] que sofra eu, con **estes** meus, pesar, | olhos 61; [n.]: o que m' **esto**, senhor, non outorgar 151; E con tod' **esto** non poss' eu achar 207; e, con tod' **esto**, non vos vej' eu ren 350. ♣ CONTRAC.: (1) prep. *de*: [m. pl. *destes*]: senhor e lume **destes** meus |

olhos 47; ai lume **destes** meus | olhos! 48; por mal de mi e **destes** meus | olhos 55.

eu [pron. pers. tón. 1ª pers.]: De-lo dia 'n que m' **eu** quitei 1; nunca **eu** depois vi prazer 13; Ora vos podess' **eu** dizer 16; se vos **eu** mia coita contar 20, 26, 32; Ei **eu** mui gran coit' a endurar 22; des quand' **eu** mia senhor non vi 30; por que vos **eu** venho rogar 35; E non vos ous' **eu** máis dizer 46; que sofra **eu**, con estes meus, pesar, | olhos 61; E vi **eu** os seus olhos, por meu mal 64; se **eu** ja mui gran coita tenh' en ren 74, 80, 86; o dia, senhor, que m' **eu** fui d' aquí 77; maravilhom' **eu** como non morri 78; ouv' én tal coita qual vos **eu** direi 82; o dia que m' **eu** fui de vós partir 83; a mia senhor, que **eu** por meu mal vi 93, 99, 105; Quando m' **eu** dela parti logu' enton 100; 107; 113; 118; 119; 142; 150; 154; 158; 161; 162; 164; 167; 168; 171; 177; 183; 184; 186; 195; 199; 200; 203; 204; 207; 209; 223; 227; 228; 230; 232; 234; 241; 246, 248; 253; 255, 259; 261; 267; 273; 285; 305; 311; 312; 350.

F

falar [v. tr.] ‘falar’, ‘falar de’: [inf]: ben vos fez parecer e **falar** 194; nen o sabor d' oir en vós **falar** 200; moiro por oir de vós **falar** 206; se m' i querer **falar** alguen 218; de lhi **falar** non ei en min poder 219; en que lh' eu fui **falar** 248; E, quand' el migo queria **falar** 299; Amigo, mandovos migo **falar** 323; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: grave dia per mi lhi **falei** 247; [imperat. 2ª pers. pl.]: quando quiserdes **falade** migo 330; **falade** migo, ca ben é e prez 336.

fazer [v. tr.] ‘facer’, ‘crear’: [inf]: e por me **fazer** entender 56, 62, 68; A maior coita que Deus quis **fazer** 70; m' outro ben non queredes **fazer** 179; muito ben vos quis Deus **fazer** 192; [pres. ind. 3ª pers. sg.] Cuidades vós que mi **faz** a mi Deus 52; aquesta dona que me **faz** amar 54; a dona que m' assi **faz** morrer 226; pois m' ora **faz**, como moiro, morrer 275; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: e quant' outro ben mi **fazedes** 328, 334, 340; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: nen mi a **fez** filhar por senhor 59; A vós **fez** Deus, fremosa mia senhor 126; **fezvos** mansa e melhor parecer 128; e **fezvos** melhor | dona do mundo 129, 136, 143; **Fezevos** Deus, e deuvo-lo maior | poder 133; e **fezvos** máis valer | das outras donas 134; e **fezvos**

vencer | totalas donas 135; **fezme** vós tal ben querer 141; e **fez** a vós nacer | máis fremosa 142; quan ben vos **fez** parecer e falar 194; quan gran viç' a mi **fez** Deus perder 222; u mi a Deus **fez** primeiro veer 229; En grave dia me **fez** Deus nacer 233; en grave dia me **fez** enton Deus | veer 238; En grave dia mi **fez** entender 240; en grave dia mi **fez** conhocer 242; en grave dia mi a **fez** enton 244; grave dia mi a **fez** Deus | tan gran ben 245; quan muito ben m' ela **fez** desejar 257; que per meu mal | me **fez** Deus tan fremosa nacer 274; E **fezmi** Deus nacer 279; e er **fezme** logu' i | máis fremosa 280; do que mi **fez** creer, mui gran sazon 288; ca **fez** el por mi o que vos disser 313; direivo-lo que **fez** enton 320; Nostro Senhor, que vos fremosa **fez** 337; por meu mal, mi a **fezo** Deus veer 66; e quan fremosa vos **fezo** nacer 193; en grave dia me **fezo** veer | a mia senhor 235; [pres. subx. 3ª pers. sg.]: Mais Deus, Senhor, non mi **faça** lezer 73. ♠ LOCUC.: (1) *fazer razón* [lex. verb.] ‘ter razón’, ‘proceder ben’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: ora moiro e **faço** gran razón 103; choro muit' e **faço** gran razón 269; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: se morrer por én, **farei** razón 115. || (2) *poder* + inf. [perif. verb.]: [pres. ind. 3ª pers. sg.]: o maior ben que pod' El **fazer** 127.

fazer razón [lex. verb.] [cfr. *fazer*; cfr. *razón*].

fe [subst. f.] ‘fe’: ♠ LOCUC.: *per bõa fe* ‘en verdade, realmente, sinceramente, por certo’: per boa **fe** 4, 201, 263; per bõa **fe** 279, 311.

filhar [v. tr.] ♦ ‘tomar’: [inf.]: nen mi a fez **filhar** por senhor 59. ♠ LOCUC.: *filharse* + *a* + inf. [perif. verb.] ‘pórse a’, ‘botarse a’: [perf. ind. 3ª pers. sg.]: viume chorar e **filhous'** a chorar 310, 316, 322.

filharse + *a* + inf. [perif. verb.] [cfr. *filhar*; cfr. *a*; cfr. *chorar*].

[**finger**] [v. tr.] ‘finxir’, ‘aparentar’, ‘enmascarar’: [perf. subx. 3ª pers. sg.]: e lhi ben **figesse** as sobrançelhas 360.

fremoso [adx.] ‘fermoso’: [m. sg.]: e o seu mui **fremoso** parecer 65; [f. sg.] ‘fermosa’: senhor **fremosa** 71, 106, 191; A vós fez Deus, **fremosa** mia senhor 126; fez a vós nacer | máis **fremosa** 143; e quan **fremosa** vos fez nacer 193; mui **fremosa**, e de que me parti 214; ca non | eu dona tan **fremosa** veerei 253; ca ensandeci | pola máis **fremosa** dona que sei 266; Sej' eu **fremosa** con mui gran pesar 267; me fez Deus tan **fremosa** nacer 274; er **fezme** logu' i | máis **fremosa** de quantas donas vi 281; Nostro Senhor, **fremosa** mia senhor, | vos dé grado

325; Nostro Senhor, que vos **fremosa** fez 337; vós mui **fremosa** parescedes 342.

G

grado [subst. m.] ‘recompensa’, ‘agradecimento’: [sg.]: vos dé **grado**, que volo pode dar 326; vos dé mui bon **grado** | de tod' este ben 332; vos dé sempre mui bon **grado** por én 338.

gran sazon [loc. adv.] [cfr. *grande*; cfr. *sazon*].

grande [adx.] ‘gran’, ‘grande’: [m. sg.]: porque ouve El **gran** sabor | que sofra eu 60; o mui **gran** ben que vos eu sei querer 199; e quan **gran** viç' a mi fez Deus 222; tan **gran** ben, como lh' eu quero 246; Sej' eu fremosa con mui **gran** pesar 267; por encobrir | outra que queria **gran** ben enton 292, 298, 304; querer a meu amigo mui **gran** ben 306; Amiga, **grand'** engan' ouv' a prender 287; que mi queria ben de coraçon tan **grande** que non podia guarir 290; [fem. sg.]: Ei eu mui **gran** coit' a endurar 22; | Mui **gran** coita vos contarei 28; qual é a mui **gran** coita de sofrer 57, 63, 69; se eu ja mui **gran** coita tenh' en ren 74; como non morri | con **gran** coita 79; se eu ja mui **gran** coita tenh' en ren 80, 86; Con **gran** coita sol non posso dormir 88; e ora viv' en **gran** coita mortal 97; e choro muit' e faço **gran** razon 269; Ouv' el **gran** coita no seu coraçon 317. ♠ Locuc.: *gran sazon* [loc. adv.] ‘moito tempo’: com' eu viv' á gran **sazon** 119; mi fez creer, mui gran **sazon**, | que mi queria ben 288.

grave [adx.] ‘grave’, ‘difícil’, ‘custoso’; ♠ Locuc. (*en*) *grave dia* ‘dia infausto, desgraciado’: En **grave** dia me fez Deus nacer 233; en **grave** dia me fezo veer 235; en **grave** dia vi os olhos seus 237; en **grave** dia me fez enton Deus 238; En **grave** dia mi fez entender | Deus 240; en **grave** dia mi fez conhocer 242; en **grave** dia mi a fez enton 244; en **grave** dia mi a fez enton 245; En **grave** dia per mi lhi falei 247; en **grave** dia per mi a catei 249; E **grave** dia foi per mi enton 251; Quando a vi, **grave** dia 252; En **grave** dia per mi comecei 254; **grave** dia desejei 256; **grave** dia per mi de-la sazon 258; **grave** dia, pois non | morri 259.

grave dia [loc. adv.] [cfr. *grave*; cfr. *dia*; cfr. *en*].

guardar [v. tr.] ‘preocuparse’: [inf.]: non ei poder de m' én **guardar** 25; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: e pero non me **guardarei** 31.

guarir [v. intr.] ‘sandar’, ‘salvarse’: [perf. ind. 1ª pers. sg.]: quan viçoso fui, mentr' i **guari** 221. ♠ Locuc.: *poder* + inf. [perif. verb.]: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: sofro de pran e non posso **guarir** 91; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: coraçon | tan grande que non podia **guarir** 290; e que non podia **guarir** 296, 302.

[guisar] [v. tr.] ‘propiciar’, ‘dispor’, ‘determinar’, ‘destinar’: [inf.]: a min a **guisou** | aquel dia que me de vós quitou 71.

I

i [adv. pron] ‘aí’, ‘isto’, ‘iso’, ‘niso’: e non chorass' **i** logu' enton 18; e demais, se m' **i** querer falar alguen 218; e quan viçoso fui, mentr' **i** guari 221; e er fezme logu' **i** | máis fremosa 280; chorava muit' e jurava logu' **i** 300; á ùu que **i** vosso par ouvesse 345.

inf. + aver [fut. / cond. analítico] [cfr. *aver*; cfr. *ir*; cfr. *rogar*, cfr. *veer*, cfr. *vencer*].

[ir] [v. intr.] ‘ir’, ‘marchar’: [perf. ind. 1ª pers. sg.]: que m' eu **fui** daqui 77; o dia que m' eu **fui** de vós partir 83; en que lh' eu **fui** falar 248; quando a **fui** catar 250; quand' eu **fui** começar 255; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: E non mi os **fui** os seus olhos mostrar | Deus 58; que se **foi** daqui, aí madr' e non ven 272, 278, 284; o dia que s' el **foi** d' aquen 307. ♠ Locuc.: (1) *inf.* + *aver* [futuridade]: [aux. pres. ind. 3ª pers. sg.]: **ir** e veers' á convosco no espelho 354;

J

ja [adv.] ‘xa’, ‘agora’: se eu **ja** mui gran coita tenh' en ren 74, 80, 86; E ante eu **ja** morte querria 118. ♠ Locuc.: *ja máis* ‘nunca máis’ [loc. adv.] ‘aínda que’: nen **ja** máis non o veerei 14; e pois morrer, **ja** máis non morrerei 190.

ja máis [loc. adv.] [cfr. *ja*; cfr. *máis*].

[jurar] [v. intr.] ‘xurar’, ‘asegurar’, ‘decir a verdade’: [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: chorava muit' e **jurava** logu' i 300.

L

ledo [adx.] ‘ledo’: [m. sg.]: nen ar fui **led'**, e vedes por que non 109.

lezer [subst. m.] ‘alegría’, ‘prazer’, ‘lezer’, ‘ócio’, ‘vagar’, ‘descanso’, ‘contentamento’: [sg.]: Deus, Senhor, non mi faça **lezer** 73.

lo [art. def. m. sg., 2ª forma] [cfr. *o'*].

logo [adv.] ‘axiña’, ‘inmediatamente’: e non chorass' i **logu'** enton 18; Quando m' eu dela parti **logu'** enton 100; e er fezme **logu'** i | máis fremosa 280; chorava muit' e jurava **logu'** i 300.

lume [subst. m.] ‘lume’, ‘luz’, ‘calor’: [sg.]: pois que vos vejo, meu **lum'** e meu ben 75, 81, 87; por meu amigu' e meu **lum'** e meu ben 271, 277, 283; senhor e **lume** destes meus | olhos 47; ai **lume** destes meus | olhos! 48.

LH

lhi [pron. pers. át. 3ª pers., compl. indir.]: [sg.]: tan gran ben, como **lh'** eu quero, querer 246; aquel dia en que **lh'** eu fui falar 248; E, per bõa fe, sempre **lh'** eu querei 311; **Querendolhi** ben, sofrí muito mal 94; de **lhi** falar non ei en min poder 219; En grave dia per mi **lhi** falei 247; sabian que moiro **querendolhi** ben 286; e **lhi** ben fingesse as sobancelhas 360; [pl.]: que **lhis** diga eu quen | est a dona 154; non **lhis** ousou dizer per ren 157, 163, 169. ♣ CONTRAC.: (1) pron. át. *o*² [m. sg. *lho*]: cofonda Deus quen **lho** nunca creer 149.

lho [contrac. pron. át. *lhe* + pron. át. *o*] [cfr. *lhi*; cfr. *o*²].

M

madre [subst. f.] ‘nai’: [sg.]: ai **madr'**, e non ven 272, 278, 284; par Deus, mia **madre**, de muito chorar 270; ca moiro,

madre, se Deus non mi val 276; e moiro, **madre**; vedes por que é? 282.

maior [adx. comparat.] ‘maior’: [m. sg.]: o **maior** ben que pod' El fazer 127; Fezevos Deus, e deuvo-lo **maior** | poder 133; sempre lh' eu querrei | o **maior** ben de pran 312; [f. sg.]: A **maior** coita que Deus quis fazer 70; e das coitas do mund' é a **maior** 90.

mais [conx. advers.] ‘mais’, ‘pero’, ‘non obstante’: **Mais** Deus, Senhor, non mi faça lezer 73; **mais** Deus non mi perdon 79; **mais**, amigas, que vos non mentirei 314; **mais** amigas, u se de min partiu 318; **mais**, sol que s' o meu cuu de si pague 352.

máis [adv.] ‘máis’: E non vos ous' eu **máis** dizer 46; ca viver **máis** assi, Deus mi perdon 121; e fezvos **máis** valer | das outras donas 134; E, porque é Deus o **máis** sabedor | do mundo 140; e fez a vós nacer | **máis** fremosa 143; ca vivo coitado **máis** doutra ren 224; pola **máis** fremosa dona que sei 266; e er fezme logu' i | **máis** fremosa de quantas donas vi 281. ♠ LOCUC.: *ja máis* ‘nunca máis’ [loc. adv.] ‘aínda que’: nen ja **máis** non o veerei 14; e pois morrer, ja **máis** non morrerei 190.

mal [subst. m.] ‘mal’, ‘dano’: [sg.]: senon por **mal** de mi e destes meus | olhos 55; por meu **mal** 64; E por meu **mal**, mi a fezo Deus veer 66; que eu por meu **mal** vi 93, 99, 105; Querendolhi ben, sofri muito **mal** 94; por dizer **mal**, | de vós, senhor 147; mia morte veer e de meu **mal** 172; que vos praz de quanto **mal** mi ven 185; unha dona que por meu **mal** vi | mui fremosa 213; a que eu por meu **mal** conhoci 228; per meu **mal** | me fez Deus tan fremosa 273; polo meu **mal** 280.

[**mandar**] [v. tr.] ‘ordenar’, ‘mandar’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: Amigo, **mandovos** migo falar 323.

manso [adx.] ‘mansa’, ‘dócil’: [f. sg.]: fezvos **mansa** e melhor parecer 128.

[**maravillarse**] [v. intr.] ‘admirarse’, ‘surprenderse’: [pres. ind. 1ª sg.]: **maravilhom'** eu como non morri 78.

Maria [antrop. f.]: ♠ *Santa Maria*: [sg.]: E sabe Deus e Santa **Maria** 112.

me [pron. pers. át. 1ª pers. sg.]: De-lo dia 'n que **m'** eu quitei 1; d' u ela é, pois **m'** én quitei 7; non ei poder de **m'** én guardar 25; oidem' e rogar vos ei 43; o dia, senhor, que **m'** eu fui d' aquí 77; maravilhom' eu como non morri 78; o dia que **m'** eu fui de vós partir 83; Quando **m'** eu

dela parti logu' enton 100; 151; 159; 179; 218; 226; 257; 261; 275; **querom'** eu des aqui | querer a meu amigo mui gran ben 305; **começoum'** a catar 309, 321; 315; Ca **me** quitei a meu pesar 6; nunca **me** depois paguei 8; nen **me** cuid' a pagar 9; e pero non **me** guardarei 31; aquesta dona que **me** faz amar 54; e por **me** fazer entender 56, 62, 68; aquel dia que **me** de vós quitou 72; fez**me** vós tal ben querer 141; 153; 165; 198; 214; 220; 233; 235; 238; 274; e er fez**me** logu' i | máis fremosa de quantas donas vi 280; demais chamavame senhor e dizia que morria d' amor 294; 319; **vi**ume chorar e, con doo de min 308; **vi**ume chorar e filhous' a chorar 310, 316, 322; u se de min partiu, | **vi**ume chorar 319; Cuidades vós que **mi** faz a mi Deus 52; E non **mi** os fui os seus olhos mostrar 58; nen **mi** a fez filhar por senhor 59; **mi** a fezo Deus veer 66; Mais Deus, Senhor, non **mi** faça lezer 73; mais Deus non **mi** perdon 79; Deus **mi** tolha este corp' e quant' ei 85; e mia morte melhor **mi** seria 120; Deus **mi** perdon 121; por vós ei quanta coita **mi** ven 125; contra vós nulha ren non **mi** val 173; vos praz de quanto mal **mi** ven 185; Se Deus **mi** valha! 195; qual coita **mi** ven 210; Ven**mi** tal coita que perço meu sen 211; Moir' eu e praz**mi** muito de morrer 223; u **mi** a Deus fez primeiro veer 229; En grave dia **mi** fez entender 240; en grave dia **mi** fez conhocer 242; en grave dia **mi** a fez enton, meus | amigos 244; amigos, grave dia **mi** a fez Deus 245; E non **mi** ponhan culpa des aquí 264; se Deus non **mi** val 276; E fez**mi** Deus nacer 279; ouv' a prender | do que **mi** fez creer 288; que **mi** queria ben de coraçon 289; 327; 328; 333; 334; 335; 339; 340.

melhor¹ [adx. comp.] ‘mellor’: [m. sg.] e de **melhor** sén 130, 137, 144; [f. sg.] e fezvós **melhor** | dona do mundo 129, 136, 143; pola **melhor** dona de quantas vi 231.

melhor² [adv.] ‘mellor’: e mia morte **melhor** mi seria 120; fezvós mansa e **melhor** parecer 128; a que eu quero **melhor** ca min 227.

[**mentir**] [v. intr.] ‘mentir’ [fut. ind. 1ª pers. sg.]: mais, amigas, que vos non **mentirei** 314.

mentre [adv.] ‘mentres’: e quan viçoso fui, **mentr'** i guari 221.

meu [pron. pos. 1ª pers.]: [m. sg.]: Ca me quitei a **meu** pesar | d' u ela é 6; a coita do **meu** coraçon 17; por **meu** mal 64; E por **meu** mal, mi a fezo Deus veer 66; pois que vos vejo, **meu** lum' e **meu** ben 75, 81, 87; mia senhor, que

eu por **meu** mal vi 105; 124; 172; 177; 211; 213; 215; 216; 228; 268; 271; 273; 277; 280; 283; 306; 346; 352; 359. [m. pl.]: senhor e lume destes **meus** | olhos 47; ai lume destes **meus** | olhos 48; por mal de mi e destes **meus** | olhos 55; que sofra eu, con estes **meus**, pesar, | olhos 61; daquestes **meus**, ca non por al, | olhos 67; **Meus** amigos, querovos eu dizer 209; E, **meus** amigos, pois eu moir' assi 230; grave dia mi a fez enton, **meus** | amigos 244; a catei | dos **meus** olhos, quando a fui catar 250; [f. sg.]: m' eu quitei | d' u **mia** senhor é morador 2; se vos eu **mia** coita contar 20, 26, 32; se vos dizer quiser | **mia** coita 24; des quand' eu **mia** senhor non vi 30; **Mia** senhor, por Nostro Senhor 34; querovos agora rogar, | **mia** senhor 37; porque non vej' aqui | a **mia** senhor 93, 99, 105; des que foi **mia** senhor 95; e **mia** morte melhor mi seria 120; 124; 126; 172; 178; 232; 236; 255; 270; 325; 331; [f. pl.]: **Mias** amigas, querom' eu des aquí 305.

mi [pron. pers. tón. 1ª pers. sg.]: senon por mal de **mi** e destes meus | olhos 55; e quan gran viç' a **mi** fez Deus perder 222; En grave dia per **mi** lhi falei 247; en grave dia per **mi** a catei 249; E grave dia foi per **mi** enton | quando a vi 251; En grave dia per **mi** comecei 254; grave dia per **mi** de-la sazón | que a eu vi 258; que perdia o sen | per **mi** 294; que morria d' amor | per **mi** 296; non sabia conselho de si | per **mi** 302; e, con doo de **mi**, | u chorava começom' a catar 308; ca fez el por **mi** do que vos disser 313; Pois vós sodes por **mi** tan coitado 329; nunca de **min** ouve sabor 3; nunca me depois paguei | de **min** 9; senhor fremosa, a **min** a guisou | aquel dia 71; se poderan de **min** saber 160; queren saber de **min** | por qual dona moir' eu 166; non lhis ousou dizer per **min** 169; de lhi falar non ei en **min** poder 219; eu quero melhor ca **min** 227; nulha parte de **min** 263; mais amigas, u se de **min** partiu, | viume chorar 318.

migo [pron. pers. tón. ligado 1ª sg.] ‘comigo’: E, quand' el **migo** queria falar 299; Amigo, mandovos **migo** falar 323; quando quiserdes falade **migo** 330; falade **migo**, ca ben é e prez 336.

mil [num. card.]: esmoreSCO **mil** vezes e non sei 262.

morador [adx.] ‘residente’, ‘habitante’: [f. sg.]: d' u **mia** senhor é **morador** 2.

morrer [v. intr.] ‘morrer’: [inf.]: por qual dona quer' eu **morrer** 161; e pois **morrer**, ja máis non morrerei 190; e prazmi

muito de **morrer** 223; que m' assi faz **morrer** 226; mia morte nen **morrer** 232; m' ora faz, como moiro, **morrer** 275; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: por qual dona **moir'** eu assi 167; per ren que por vós **moir'** assi 170; **Moir'** eu e prazmi muito de morrer 223; pois eu **moir'** assi | pola melhor dona 230; e ora **moiro** e faço gran razon 103; o que dizen **moiro** por aprender 205; ca **moiro** por oir de vós falar 206; e, pero **moiro**, non vos direi quen | est' a dona 225; pois m' ora faz, como **moiro**, morrer 275; ca **moiro**, madre, se Deus non mi val 276; e **moiro**, madre; vedes por que é? 282; sabian que **moiro** querendolhi ben 286; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: maravilhom' eu como non **morri** | con gran coita 78; pois non | **morri** por ela, nunca morrerei 260; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: e depois, se vos prouguer, **morrerei** 176, 182, 188; e pois morrer, ja máis non **morrerei** 190; non | morri por ela, nunca **morrerei** 260; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: e dizia que **morria** d' amor | per mi 295; [pres. subx. 1ª pers. sg.]: Deus quer que eu **moira** por én 285; [fut. subx. 1ª pers. sg.]: e, se **morrer** por én, farei razon 115.

mortal [adx.] 'mortal': [f. sg.]: ora viv' en gran coita **mortal** 97.

morte [subst. f.] 'morte': [sg.]: que desejades mia **mort'** a veer 178; E ante eu ja **morte** querria 118; e mia **morte** melhor mi seria 120; que avedes sabor | de mia **morte** veer 172; non tem' eu ren mia **morte** nen morrer 232.

mostrar [v. tr.] 'amosar', 'ensinar': [inf.]: non mi os fui os seus olhos **mostrar** | Deus 58.

muito¹ [adv.] 'moito', 'moi': Ei eu **mui** gran coit' a endurar 22; **Mui** gran coita vos contarei 28; qual é a **mui** gran coita de sofrer 57, 63, 69; e o seu **mui** fremoso parecer 65; se eu ja **mui** gran coita tenh' en ren 74, 80, 86; 183; 199; 214; 215; 217; 267; 268; 288; 306; 332; 338; 342; ca non sei al tan **muít'** amar 39, 45, 51; e choro **muít'** e faço gran razon 269; | chorava **muít'** e jurava logu' i 300; tan **muito** desejar | aquesta dona 53; Moir' eu e prazmi **muito** de morrer 223; par Deus, mia madre, de **muito** chorar 270.

muito² [pron. indef.] 'moito': [m. sg.]: sofrí muito mal | e **muít'** afan des que foi mia senhor 95; Querendolhi ben, sofrí **muito** mal 94; non pod' om' osmar | quan **muito** ben vos quisso Deus fazer 192; mi fez entender | Deus quan **muito** ben eu del 'ntendi 241; grave dia desejei | quan **muito** ben m' ela fez desejar 257; [m. pl.]: **Muitos** me

veen preguntar 153; [f. pl.]: e **muitas** coitas polo seu amor 96.

mundo [subst. m.] ‘mundo’, ‘universo’: [sg.]: e das coitas do **mund'** é a maior 90; e fezvos melhor | dona do **mundo** e de melhor sén 130, 137, 144; porque é Deus o máis sabedor | do **mundo** 141; no **mundo** vosso par non avia 344.

N

nacer [v. intr.] ‘nacer’: [inf.]: e fez a vós **nacer** | máis fremosa 142; quan fremosa vos fezo **nacer** 193; grave dia me fez Deus **nacer** 233; me fez Deus tan fremosa **nacer** 274; E fezmi Deus **nacer**, per bõa fe 279; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: aquel dia en que eu **naci** 234.

nada [pron. indef. invar.] ‘nada’: non sabe **nada** de ben conhocer 152; de parescer non vos dever **nada** 361.

negar [v. tr.] ‘negar’: e eu, senhor, por vos **negar** 168.

[nembrar] [v. tr.] ‘lembrar’, ‘acordar’: [pres. ind. 3ª pers. sg.]: porque me **nembra** quanto a servi 220.

nen [conx. coord. neg.] ‘nin’: **nen** averei, | se non vir ela 4; **nen** me cuid' a pagar 9; nunca eu depois vi prazer, | **nen** ja máis non o veerei 14; **nen** mi a fez filhar por senhor 59; **nen** vejo ren de que aja sabor 89; **nen** ar fui led' 109; **nen** ar poderia 114; do que disser **nen** d' al 148; | **nen** o sabor d' oir en vós falar 200; non tem' eu ren mia morte **nen** morrer 232.

no [contrac. prep. en + art. def. m. sg. o] [cfr. en; cfr. o^l].

non [adv. neg.] ‘non’: se **non** vir ela, doutra ren 5, 10, 15; Pero que ben **non** ei, | verdade vos quero dizer 11; **nen** ja máis **non** o veerei 14; e **non** chorass' i logu' enton 18; Pero **non** ei end' o poder 19; que pois **non** aja de chorar 21, 27, 33; **non** ei poder de m' én guardar 25; des quand' eu mia senhor **non** vi 30; e pero **non** me guardarei 31; que vos **non** pes de vos amar 38, 44, 50; ca **non** sei al tan muit' amar 39, 45, 51; Senhor, e **non** vos rogarei | por al 40; e, se vos **non** pesar 42; E **non** vos ous' eu máis dizer 46; E **non** mi os fui os seus olhos mostrar 58; daquestes meus, ca **non** por al, | olhos 67; | Mais Deus, Senhor, **non** mi faça lezer 73; maravilhom' eu como **non** morri 78; mais Deus **non** mi perdon 79; Con gran coita sol **non** posso dormir 88; soffro de pran e

non posso guarir 91; porque **non** vej' aqui | a mia senhor 92, 98, 104; ben tres dias que **non** conhoci ren 102; 109; 110; 113; 116; 122; 132; 139; 146; 151; 152; 157; 162; 163; 169; 173; 175; 179; 181; 187; 190; 191; 195; 201; 207; 216; 219; 225; 232; 252; 259; 262; 264; 272; 276; 278; 284; 290; 296; 301; 302; 314; 344; 350; 356; 361.

nosso [pron. pos.] 'noso': [m. sg.]: Mia senhor, por **Nostro** Senhor 34, 37; rogarvos quero, por **Nostro** Senhor 174; **Nostro** Senhor, fremosa mia senhor 325; **Nostro** Senhor vos dé mui bon grado 332; **Nostro** Senhor, que vos fremosa fez 337.

nulha ren [loc. pron.] [cfr. *nulho*; cfr. *ren*²].

nulho [pron. indef.] 'ningun'; [f. sg.]: non sei, | por boa fe, **nulha** parte de min 263. ♠ LOCUC.: *nulha ren* [loc. pron.] 'nada', 'cousa nenhuma': pois contra vós nulha **ren** non mi val 173.

nunca [adv. neg.] 'nunca', 'endexamais': **nunca** de min ouve sabor 3; **nunca** me depois paguei | de min 8; **nunca** eu depois vi prazer 13; **nunca** dormi com' ante dormia 108; cofonda Deus quen lho **nunca** creer 149; por én **nunca** me poden entender 198; pois non | morri por ela, **nunca** morrerei 206.

O

o¹ [art. def.]: [m. sg.]: Pero non ei end' **o** poder 19; | e **o** seu mui fremoso parecer 65; **o** dia, senhor, que m' eu fui daqui 77; **o** dia que m' eu fui 83; e desejando sempr' **o** vosso ben 111, 117, 123; **o** maior ben que pod' El fazer 127; E, porque é Deus **o** máis sabedor | do mundo 140; E **o** que al disser 147; **o** que m' esto, senhor, non outorgar 151; que vos non pes **o** que vos rogarei 187; E, se vos prouguer **o** que vos direi 189; nunca me poden entender | **o** mui gran ben que vos eu sei querer 199; nen **o** sabor d' oir en vós falar 200; **o** que dizen moiro por aprender 205; E dizia que perdia **o** sén | per mi 293; ca **o** dia que s' el foi d' aquen 307; sempre lh' eu querrei | **o** maior ben de pran 312; [m. pl.]: E non mi os fui **os** seus olhos mostrar 58; E vi eu **os** seus olhos, por meu mal 64; se per ventura vej' eu apartar | **os** que eu sei 204; en grave dia vi **os** olhos seus 237; mais sol que s' **o** meu cuu de si pague 352; [f. sg.]: Ora vos podess' eu dizer | **a** coita

do meu coraçon 17; entender | qual é **a** mui gran coita de sofrer 57, 63, 69; **A** maior coita que Deus quis fazer 70; das coitas do mund' é **a** maior 90; porque non vej' aqui | **a** mia senhor 93, 99, 105; quen | est' **a** dona que quero ben 155; quen | est' **a** dona que m' assi faz morrer 226; e **a** que eu quero melhor ca min 227; e **a** que eu por meu mal vi 228; grave dia me fezo veer | **a** mia senhor 236; [f. pl.]: e lhi ben fingesse **as** sobranceiras 360. ♣ CONTRAC.: (1) prep. *a*: [m. sg. *ao*]: quen **ao** meu cuu posesse orelhas 359. || (2) prep. *de*: [m. sg. *do*]: a coita **do** meu coraçon 17; e das coitas **do** mund' é a maior 90; e fezvos melhor | dona **do** mundo 130, 137, 144; é Deus o máis sabedor | **do** mundo 141; **do** que disser nen d' al 148; grand' engan' ouv' a prender | **do** que mi fez creer 288; ca fez el por mi **do** que vos disser 313; [m. pl. *dos*]: a catei | **dos** meus olhos 250. || (3) prep. *des*: [m. sg. *de-lo*]: **De-lo** dia 'n que m' eu quitei 1; [f. sg. *de-la*]: grave dia per mi **de-la** sazón 258. || (4) prep. *en*: [m. sg. *eno*, *no*]: non am' eu tant' al **eno** coraçon 113. || Da coita que ouvi **no** coraçon 76; E ben entend' eu **no** meu corazon 177; e mui coitada **no** meu coraçon 268; Ouv' el gran coita **no** seu coraçon 317; **no** mundo vosso par non avia 344; ir e veers' á convosco **no** espelho 354; se **no** talho erro non prendedes 356. || (5) prep. *por*: [m. sg. *polo*]: e muitas coitas **polo** seu amor 96; **polo** meu mal 280; [f. sg. *pola*]: **pola** melhor dona de quantas vi 231; **pola** máis fremosa dona que sei 266. || (6) pron. indef. *todo*: [f. pl. *todalas*]: e fezvos vencer | todalas donas || (7) pron. át.: *vos*: [m. sg. *vo-lo*]: e deu**vo-lo** maior poder 133; direi**vo-lo** que fez enton 320.

o² [pron. pers. át.]: [m. sg.]: nen ja máis non **o** veerei 14; [m. pl.]: E non mi **os** fui os seus olhos mostrar 58; [f. sg.]: nen mi **a** fez filhar por senhor 59; E por meu mal, mi **a** fezo Deus veer | enton 66; a min **a** guisou | aquel dia 71; porque me nembra quanto **a** servi 220; u mi **a** Deus fez primeiro veer 229; u **a** primeiro vi 236; aquel dia en que **a** conhoci 243; en grave dia mi **a** fez enton 244; grave dia mi **a** fez Deus | tan gran ben 245; en grave dia per mi **a** catei 249; quando **a** fui catar 250; Quando **a** vi, grave dia 252; que **a** eu vi 259. ♣ CONTRAC.: (1) pron. át.: *lhi*: [m. sg. *lho*]: cofonda Deus quen **lho** nunca creer 149. || *vos*: [m. sg. *vo-lo*]: que **vo-lo** pode dar 326; [f. sg. *vola*]: se vos dizer quiser | mia coita, e **vola** disser 24.

oir [v. tr.] ‘oír’, ‘escoitar’, ‘sentir’: [inf.]: nen o sabor d' **oir** en vós falar 200; ca moiro por **oir** de vós falar 206;

[imperat. 2ª p.]: **oidem'** e rogar vos ei 43.

olho [subst. m.] 'ollo': [pl.]: senhor e lume destes meus | **olhos** 48; ai lume destes meus | **olhos!** 49; e destes meus | **olhos** 56; non mi os fui os seus **olhos** mostrar | Deus 58; con estes meus, pesar, | **olhos** 62; E vi eu os seus **olhos**, por meu mal 64; meus, ca non por al, | **olhos** 68; en grave dia vi os **olhos** seus 237; a catei | dos meus **olhos**, quando a fui catar 250.

ome [subst. m.] 'home': [sg.]: Senhor fremosa, non pod' **om'** osmar 191.

ora [adv.] 'agora', 'neste momento': **Ora** vos podess' eu dizer 16; e **ora** viv' en gran coita mortal 97; e **ora** moiro e faço gran razon 103; por quanto vos **ora** quero dizer 212; pois m' **ora** faz, como moiro, morrer 275.

orelha [subst. f.] 'orella': [pl.]: quen ao meu cuu posesse **orelhas** 359.

osmar [v. tr.] 'imaxinar', 'concibir', 'idear': Senhor fremosa, non pod' om' **osmar** | quan muito ben vos quisu Deus, fazer 191. ♠ LOCUC.: *poder* + inf. [períf. verb.]: [pres. ind. 3ª pers. sg.]: Senhor fremosa, non pod' om' **osmar** 191.

ou [conx. disx.] 'ou': se no talho erro non prendedes | **ou** en essa saia que vós tragedes 357.

[ousar] [v. tr.] 'ousar': [pres. ind. 1ª pers. sg.]: E non vos **ous'** eu máis dizer 46; non lhis **ouso** dizer per ren 157, 163, 169.

outorgar [v. tr.] 'outorgar', 'doar', 'dar a razón': o que m' esto, senhor, non **outorgar** | non sabe nada de ben conhocer 151.

outro [pron. indef.]: [m. sg.]: pois m' **outro** ben non queredes fazer 179; e quant' **outro** ben mi fazedes 328, 334, 340; [f. sg.]: mi faz a mi Deus, | por **outra** ren, tan muito desejar 53; en vós e non en **outra** ren 110, 116, 122; tod' aquest' era por encobrir | **outra** que queria gran ben enton 292, 298, 304; [f. pl.]: e melhor parecer | das **outras** donas 129; e fezvos máis valer | das **outras** donas 135. ♣ CONTRAC.: (1) prep. *de*: [f. sg. *doutra*]: se non vir ela, **doutra** ren 5, 10, 15; ca vivo coitado máis **doutra** ren 224.

P

pagarse [v. refl.] ‘ter pracer’, ‘gustar de’: nen me cuid' a **pagar**, | se non vir ela 9; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: nunca me depois **paguei** 8; sol que s' o meu cuu de si **pague** 352.

par [prep., cfr *per*, *por*]: ‘por’: **par** Deus, mia madre 270.

par [subst. m.] ‘par’, ‘igual’, ‘afin’: [sg.]: no mundo vosso **par** non avia 344; ùu que i vosso **par** ouvesse 345.

parecer¹ [v. intr.] ‘parecer’, ‘semellar’: [inf.]: fezvós mansa e melhor **parecer** | das outras donas 128; quan ben vos fez **parecer** e falar 194; quan ben parece **parecer** 239; de **parecer** ben vencer vos ia 347; de **parecer** non vos dever nada 361; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: quan ben **parece** parecer 239; [pres. ind. 2ª pl.]: que vós mui fremosa **parecedes** 342; que sobre todas **parecedes** ben 349.

parecer² [subst. m.] ‘faciana’, ‘rostro’, ‘aspecto’: [sg.]: e o seu mui fremoso **parecer** 65.

parte [subst. f.] ‘parte’, ‘lado’, ‘banda’: [sg.]: esmoresco mil vezes e non sei, | por boa fe, nulha **parte** de min 263.

partir [v. intr.] ‘sair’, ‘afastarse’, ‘apartarse’: [inf.]: o dia que m' eu fui de vós **partir** 83; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: Quando m' eu dela **parti** logu' enton 100; e de que me **parti** | mui d' anvidos 214; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: u se de min **partiu**, | viume chorar 318.

pavor [subst. m.] ‘pavor’, ‘medo’, ‘receo’: [sg.]: ca ei de vos pesar | **pavor** 42; e, con **pavor** de vos pesar 156.

per bõa fe [loc. adv.] [cfr. *per*; cfr. *bon*; cfr. *fe*].

perder [v. tr.] ‘perder’: [inf.]: e quan gran viç' a mi fez Deus **perder** 222; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: Venmi tal coita que **perço** meu sén 211; **Perço** meu sen, que sol non ei poder 216; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: E dizia que **perdia** o sén | per mi 293; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: ouvi tal coita que **perdi** meu sén 101.

[**perdõar**] [v. tr.] ‘perdoar’: [pres. subx. 3ª pers. sg.]: Deus mi **perdon** 121; mais Deus non mi **perdon** 79.

per [prep., cfr *par*, *por*]: ♦ ‘por’, ‘a causa de’: nunca de min ouve sabor, | **per** boa fe, nen averei 4; non lhis ousou dizer **per** ren 157, 163, 169; **per** ren que por vós moir' assi 170; **Per** boa fe! 201; Se **per** ventura vej' eu apartar | os que vos poden veer 203; E fezmí Deus nacer, **per**

bõa fe 279; dizia que perdia o sen | **per** mi 294; dizia que morria d' amor | **per** mi 296; non sabia conselho de si | **per** mi 302; **per** bõa fe 311. ♦ ‘para’: En grave dia **per** mi lhi falei 247; en grave dia **per** mi a catei 249; E grave dia foi **per** mi enton 251; En grave dia **per** mi comecei | con mia senhor 254; grave dia **per** mi de-la sazon | que a eu vi 254; sei eu de pran que **per** meu mal 273. ♠ LOCUC.: *per bõa fe* ‘en verdade, realmente, sinceramente, por certo’: **per** boa fe 4, 201, 263; **per** bõa fe 279, 311.

pero [conx. advers.] ‘pero’, ‘aínda que’: **Pero** non ei end' o poder 19; **pero**, se vos dizer quiser | mia coita 23; e **pero** non me guardarei 31; **Pero** punhan de m' apartar 159; **Pero** punho sempre de preguntar 197; **pero** non poss' achar 201; e, **pero** moiro, non vos direi quen 225; **pero** poedes branqu' en vermelho 351; | e **pero** sodes ben colorada 358. ♠ LOCUC.: *pero que* [loc. conx.] ‘aínda que’: **Pero** que ben non ei 11.

pero que [loc. conx.] [cfr. *pero*; cfr. *que*¹].

pesar¹ [v. tr.] ‘preocupar’, ‘desagradar’: [inf.]: ca ei de vos **pesar** | pavor 41; [pres. subx. 3ª pers. sg.]: que vos non **pes** de vos amar 38, 44, 50; que vos non **pes** o que vos rogarei 175, 181, 187; [fut. subx. 3ª pers. sg.]: e, se vos non **pesar**, | oidem' e rogar vos ei 42.

pesar² [subst. m.] ‘pesar’, ‘pena’, ‘pesadume’, ‘tristeza’: [sg.]: que sofra eu, con estes meus, **pesar**, | olhos 61; ben sei eu que avedes **pesar** 183; eu fremosa con mui gran **pesar** | e mui coitada no meu coração 267; ♠ LOCUC.: *a meu pesar* [loc. adv.] ‘contra a miña vontade’: Ca me quitei a meu **pesar** | d' u ela é 6.

[**poder**¹] [v. tr. / v. aux.] ‘poder’, ‘ter forza ou facultades’: [fut. subx. 1ª pers. sg.]: ben de pran que eu **poder** 312. ♠ LOCUC.: *poder* + inf. [períf. verb.]: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: Con gran coita sol non **posso** dormir 88; sofro de pran e non **posso** guarir 91; non **poss'** eu achar | quen vosso ben todo possa dizer 195; pero non **poss'** achar | quen vosso ben todo possa dizer 201; E con tod' esto non **poss'** eu achar | quen vosso ben todo possa dizer 207; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: o maior ben que **pod'** El fazer 127; con verdade non vos **pod'** al dizer 132, 139, 146; Senhor fremosa, non **pod'** om' osmar 191; Senhor fremosa, non **pod'** om' osmar 326; [pres. ind. 3ª pers. pl.]: por én nunca me **poden** entender 198; eu sei que vos **poden** veer 204; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: coração

| tan grande que non **podia** guarir 290; e que non **podia** guarir 296, 302; [plusc. ind. 3ª pl.] (uso subxuntivo): punhan de m' apartar, | se **poderan** de min saber 160; [cond. 1ª pers. sg.]: quant' amo vós, nen ar **poderia** (amar) 114; [pres. subx. 3ª pers. sg.]: quen vosso ben todo **possa** dizer 196, 202, 208; [perf. subx. 1ª pers. sg.]: Ora vos **podess'** eu dizer | a coita do meu coraçõ 16.

poder² [subst.m.] ‘poder’, ‘facultade’: [sg.]: Pero non ei end' o **poder** 19; non ei **poder** de m' én guardar 25; Fezevos Deus, e deuvo-lo maior | **poder**, de ben 134; que sol non ei **poder** 216; de falar non ei en min **poder** 219.

poder¹ + inf. [perif. verb.] [cfr. *poder*¹; cfr. *achar*; cfr. *dizer*; cfr. *dormir*; cfr. *entender*; cfr. *fazer*; cfr. *guarir*; cfr. *osmar*; cfr. *saber*; cfr. *veer*].

[**põer**] [v. tr.] ‘pór’, ‘colocar’: [pres. ind. 2ª pers. pl.]: pero **poedes** branqu' en vermelho 351; [perf. subx. 3ª pers. sg.]: quen a meu cuu concela **posesse** 346; quen ao meu cuu **posesse** orelhas 359; [fut. subx. 3ª pers. sg.]: e **poser** un pouco d' alvaiade 353; [pres. subx. 3ª pers. pl.]: E non mi **ponhan** culpa des aquí 264.

pois¹ [adv.]: ‘despois’: que **pois** non aja de chorar 21, 27, 33.

pois² [conx.]: ♦ valor causal (‘pois’, ‘xa que’): d' u ela é, **pois** m' én quitei 7; **pois** contra vós nulha ren non mi val 173; **pois** m' outro ben non queredes fazer 179; E, meus amigos, **pois** eu moir' assi | pola melhor dona que vi 230; **pois** non | morri por ela 259; **pois** m' ora faz, como moiro, morrer 275; E, **pois** Deus quer que eu moira 285; **Pois** vós sodes por mi tan coitado 329. ♠ Locuc.: pois que [loc. conx.]: ‘pois’, ‘xa que’: **pois** que vos vejo, meu lum' e meu ben 75; 81, 87. ♦ valor temporal (‘despois que’): e **pois** morrer, ja máis non morrerei 190.

pois que [loc. conx.] [cfr. *pois*; cfr. *que*¹].

por [prep., cfr. *par*, *per*] ‘por’, ‘a causa de’: Mia senhor, **por** Nostro Senhor 34; por Nostro Senhor, | **por** que vos eu venho rogar 35; mia senhor, **por** Nostro Senhor 37; Senhor, e non vos rogarei | **por** al 41; mi faz a mi Deus, | **por** outra ren, tan muito desejar 53; senon **por** mal de mi 55; e **por** me fazer entender 56, 62, 68; nen mi a fez filhar **por** senhor 59; E **por** meu mal 66; ca non **por** al 67; Vedes **por** que 92, 98, 104; que eu **por** meu mal vi 93, 99, 105; 109; 115; 125; 147; 161; 162; 167; 168;

170; 174; 180; 186; 198; 205; 206; 212; 213; 228; 260; 263; 271; 277; 282; 283; 285; 291; 297; 303; 313; 329; 338. ♣ CONTRAC.: (1) art. def. *o*^l: [m. sg. *polo*]: e muitas coitas **polo** seu amor 96; **polo** meu mal 280; [f. sg. *pola*]: **pola** melhor dona de quantas vi 231; **pola** máis fremosa dona que sei 266.

polo [contrac. prep. *por* + art. def. *o*] [cfr. *por*; cfr. *o*^l].

porque [conx. caus.]: senon **porque** ouve El gran sabor 60; **porque** non vej' aqui | a mia senhor 92, 98, 104; E, **porque** é Deus o máis sabedor | do mundo 140; E, **porque** me veen chorar | d' amor 165; **porque** sabedes que vos quer' eu ben 184; **porque** me nembra quanto a servi 220; E, **porque** m' eu d' ela quitei 261; **Porque** sei que mi queredes ben 335.

pouco [pron. indef.] ‘pouco’: ♠ LOCUC.: *un pouco (de)* [loc. pron.]: e poser un **pouco** d' alvaiade 353.

pran [adx.] ‘chan’: ♠ LOCUC.: *de pran* [loc. adv.] ‘sen dúvida’, ‘na verdade’, ‘seguramente’: sofro de **pran** e non posso guarir 91; e mui de **pran**, desejando seu ben 217; E ben sei eu de **pran** que per meu mal | me fez Deus tan fremosa nacer 273; o maior ben de **pran** que eu poder 312.

prazer¹ [v. tr.] ‘agradar’, ‘causar ledicia’: [inf.]: me parti mui d' anvidos e sen m' eu **prazer** 215; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: e que vos **praz** de quanto mal mi ven 185; Moir' eu e **prazmi** muito de morrer 223; [fut. subx. 3ª pers. sg.]: e depois, se vos **prouguer**, morrerei 176, 182, 188; E, se vos **prouguer** o que vos direi 189.

prazer² [subst. m.] ‘gusto’, ‘agrado’, ‘gozo’: [sg.]: nunca eu depois vi **prazer** 13, muy d' anvidos e sen meu **prazer** 215.

preguntar [v. tr.] ‘preguntar’, ‘interrogar’: [inf.]: Muitos me veen **preguntar** 153; Pero punho sempre de **preguntar** 197.

prender [v. tr.] ‘tomar’: [inf.]: Amiga, grand' engan' ouv' a **prender** 287; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: se no talho erro non **prendedes** 356.

prez [subst. m.] ‘valor’, ‘mérito’: [sg.]: ca ben é e **prez** 336.

primeiro¹ [num. ord.] ‘primeiro’: [m. sg.]: des aquel dia que vos eu vi **primeiro** 107.

primeiro² [adv.] ‘antes’, ‘en primeiro lugar’: u mi a Deus fez **primeiro** veer 229; a mia senhor, u a **primeiro** vi 236.

[**punhar**] [v. tr.] ‘insistir’, ‘esforzarse’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]:
Pero **punho** sempre de preguntar 197; [pres. ind. 3ª
pers. pl.]: Pero **punhan** de m' apartar 159.

QU

qual¹ [pron. rel.] ‘cal’: e por me fazer entender | **qual** é a mui
gran coita de sofrer 57, 63, 69; Ouv' én tal coita **qual**
vos eu direi 82; por **qual** dona quer' eu morrer 161; por
qual dona moir' eu assi 167; **qual** coita mi ven 210.

qual² [conx. compart.] ‘cal’: fezme vós tal ben querer | **qual** vos
eu quer' 142.

quando [conx. temp.] ‘cando’: **quand'** eu fui começar | con ela
255; E, **quand'** el migo queria falar 299; **Quando** m' eu
dela parti logu' enton 100; **quando** a fui catar 250;
Quando a vi, grave dia 252; **quando** quisedes falade
migo 330. ♠ Locuc.: *des quando* [loc. conx.] ‘desde
que’: des **quand'** eu mia senhor non vi 30.

quanto¹ [pron. rel.]: [m. sg.]: Deus mi tolha este corp' e **quant'**
ei 85; **quant'** amo vós 114; porque me nembra **quanto**
a servi 220; e **quant'** outro ben mi fazedes 328, 334,
340; e que vos praz de **quanto** mal mi ven 185; perço
meu sen | por **quanto** vos ora quero dizer 212; [f. sg.]: e
por vós ei **quanta** coita mi ven 125; [f. pl.]: pola
melhor dona de **quantas** vi 231; máis fremosa de
quantas donas vi 281.

quanto² [adv. intens.]: non pod' om' osmar | **quan** muito ben vos
quiso Deus 192; e **quan** fremosa vos fezto nacer 193;
quan ben vos fez parecer 194; e **quan** viçoso fui,
mentr' i guari 221; e **quan** gran viç' a mi fez 222; me
fez enton Deus | veer **quan** ben parece parecer 239; mi
fez entender | Deus **quan** muito ben eu dela ‘ntendi
241; grave dia desejei | **quan** muito ben m' ela fez 257;

que¹ [conx.]: se vos eu mia coita contar, | **que** pois non aja de
chorar 21, 27, 33; mia senhor, por Nostro Senhor, | **que**
vos non pes 38; oidem' e rogar vos ei | **que** vos non pes
44; E venho vos dizer | **que** vos non pes 50; Cuidades
vós **que** mi faz a mi Deus 52; porque ouve El gran
sabor | **que** sofra eu 61; **que**, se cuidei desse dia sair 84;
e muit' afan des **que** foi mia senhor 95; ouvi tal coita
que perdi meu sén 101; 154; 158; 164; 170; 171; 175;
178; 181; 183; 184; 185; 187; 204; 211; 216; 273; 282;
285; 286; 289; 290; 293; 295; 296; 301; 302; 312; 314;

319; 324; 326; 331; 335; 342; 349; 352. ♠ Locuc.: (1) *cada que* [loc. conx.] ‘cada vez que’: **cada** que vós end’ ouverdes sabor 324. || (2) *pero que* [loc. conx.] ‘áinda que’: Pero **que** ben non ei 11. || (3) pois que (loc. conx.) ‘posto que’, ‘despois que’: pois **que** vos vejo, meu lum’ e meu ben 75, 81, 87.

que² [pron. rel. / interr.]: De-lo dia ‘n **que** m’ eu quitei 1; coita vos contarei | d’ amor, **que** sofr’ e sofrí 29; por Nostro Senhor, | por **que** vos eu venho rogar 35; aquesta dona **que** me faz amar 54; A maior coita **que** Deus quis fazer 70; aquel dia **que** me de vós quitou 72; Da coita **que** ouvi no corazón 76; o dia, senhor, **que** m’ eu fui d’ aquí 77; o dia **que** m’ eu fui de vós partir 83; nen vejo ren de **que** aja sabor 89; Vedes por **que** 92, 98, 104; a mia senhor, **que** eu por meu mal vi 93, 99, 105; ben tres dias **que** non conhoci ren 102; Senhor fremosa, des aquel dia | **que** vos eu vi primeiro 107; e vedes por **que** non 109; 127; 147; 148; 151; 155; 175; 181; 187; 189; 199; 204; 205; 213; 214; 226; 227; 228; 234; 243; 248; 259; 266; 272; 278; 284; 288; 292; 298; 304; 307; 313; 320; 327; 333; 337; 339; 345; 357.

quen [pron. rel.]: cofonda Deus **quen** lho nunca creer 149; que lhís diga eu **quen** | est a dona que quero ben 154; non poss’ eu achar | **quen** vosso ben todo possa dizer 196, 202, 208; non vos direi **quen** | est’ a dona 225; **quen** a meu cuu concela posesse 346; **quen** ao meu cuu posesse orelhas 359.

quenquer [pron. indef.] ‘quenquera’, ‘calquera’: Donzela, **quenquer** entend[e]ria 341.

querer [v. tr.] ‘querer’, ‘amar’: [inf]: fezme vós tal ben **querer** 141; ben que vos eu sei **querer** 199; mi fez Deus, tan gran ben como lh’ eu quero, **querer** 246; querom’ eu des aquí | **querer** a meu amigo mui gran ben 306; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: qual vos eu **quer’** 142; E **quer’** end’ eu todos desenganar 150; por qual dona **quer’** eu morrer 161; porque sabedes que vos **quer’** eu ben 184; verdade vos **quero** dizer 12; **quero**vos agora rogar 36; quen | est’ a dona que **quero** ben 155; senhor, que vos eu **quero** ben 158, 164; rogarvos **quero**, por Nostro Senhor 174; rogarvos **quero**, por ùa razon 180; **quero**vos eu rogar 186; Meus amigos, **quero**vos eu dizer 209; por quanto vos ora **quero** dizer 212; e a que eu **quero** melhor ca min 227; tan gran ben, como lh’ eu **quero**, querer 246; Mias amigas, **querom’** eu des aquí 305; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: E, pois Deus **quer** que eu

moira por én 285; [pres. ind. 2ª pl.]: pois m' outro ben non **queredes** fazer 179; Porque sei que mi **queredes** ben 335; [pres. ind. 3ª pl.]: **queren** saber de min 166; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: A maior coita que Deus **quis** fazer 70; quan muito ben vos **quiso** Deus fazer 192; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: sempre lh' eu **querrei** | o maior ben de pran 311; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: que mi **queria** ben de coraçon 289; outra que **queria** gran ben enton 292, 298, 304; E, quand' el migo **queria** falar 299; [cond. 1ª pers. sg.]: E ante eu ja morte **querria** 118; [fut. subx. 1ª pers. sg.]: pero, se vos dizer **quiser** | mia coita 23; [fut. subx. 2ª pers. pl.]: querovos eu dizer, | se vós **quiserdes**, qual coita mi ven 210; quando **quiserdes** falade migo 330; [xer.]: **Querendolhi** ben, sofrí muito mal 94; sabian que moiro **querendolhi** ben 286.

[**quitar**] [v. intr.] ‘deixar’, ‘abandonar’, ‘irse’; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: De-lo dia 'n que m' eu **quitei** 1; Ca me **quitei** a meu pesar 6; pois m' én **quitei** 7; m' eu d' ela enton **quitei** 261; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: o dia que me de vós **quitou** 72.

R

razon [subst. f.] ‘razón’: [sg.]: rogarvos quero, por ùa **razon** 180. ♠ Locuc.: *fazer razon* [lex. verb.] ‘ter razón’, ‘proceder ben’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: ora moiro e faço gran **razon** 103; choro muit' e faço gran **razon** 269; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: se morrer por én, farei **razon** 115.

ren¹ [subst. f. invar.] ‘cousa’: se non vir ela, doutra **ren** 5, 10, 15; mi faz a mi Deus, | por outra **ren**, tan muito desejar 53; cuidan' en vós e non en outra **ren** 110, 116, 122; pois contra vós nulha **ren** non mi val 173; ca vivo coitado máis doutra **ren** 224. ♠ Locuc.: (1) *têer en ren* [lex. verb.] ‘apreciar, dar valor’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: se eu ja mui gran coita tenh' en **ren** 74, 80, 86.

ren² [pron. indef. invar.] ‘nada’, ‘cousa nenhuma’: non posso dormir, | nen vejo **ren** de que aja sabor 89; tres dias que non conhoci **ren** 102; non lhis ousou dizer per **ren** 157, 163, 170; non tem' eu **ren** mia morte nen morrer 232; non vos vej' eu **ren** 350. ♠ Locuc.: *nulha ren* [loc. pron.] ‘nada’, ‘cousa nenhuma’: pois contra vós nulha **ren**

non mi val 173.

rogar [v. tr.] ‘rogar’, ‘suplicar’: [inf.]: por que vos eu venho **rogar** 35; querovos agora **rogar** 36; **rogarvos** quero, por Nostro Senhor 174; **rogarvos** quero, por ãa razõ 180; querovos eu **rogar** | que vos non pes 186; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: Senhor, e non vos **rogarei** | por al 40; que vos non pes o que vos **rogarei** 175, 181, 187. ♠ Locuc.: *inf.* + *aver* [futuridade]: [aux. pres. ind. 1ª pers. sg.]: oidem' e **rogar** vos ei 43.

S

sabedor [adx.] ‘coñecedor’, ‘entendido’: [m. sg.]: porque é Deus o máis **sabedor** 140.

saber [v. tr.] ‘saber’, ‘coñecer’: [inf.]: se poderan de min **saber** | por qual dona quer' eu morrer 160; se poderan de min **saber** | por qual dona quer' eu morrer 166; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: ca non **sei** al tan muit' amar 39, 45, 51; Mui ben **sei** eu que avedes pesar 183; gran ben que vos eu **sei** querer 199; os que eu **sei** que vos poden veer 204; esmoresco mil vezes e non **sei**, | por boa fe, nulha parte de min 262; pola máis fremosa dona que **sei** 266; E ben **sei** eu de pran 273; Porque **sei** que mi queredes ben 335; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: E **sabe** Deus e Santa Maria 112; o que m' esto, senhor, non outorgar | non **sabe** nada de ben conhocer 152; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: porque **sabedes** que vos quer' eu ben 184; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: que non **sabia** conselho de si 301; [pres subx. 3ª pers. pl.]: **sabian** que moiro querendolhi ben 286. ♠ Locuc.: *poder* + *inf.* [perif. verb.]: [plusc. ind. 3ª pl.] (uso subxuntivo): punhan de m' apartar, | se poderan de min **saber** 160.

sabor [subst. m.] ‘gusto’, ‘pracer’, ‘desexo’: [sg.]: nunca de min ouve **sabor** 3; porque ouve El gran **sabor** | que sofra eu 60; non vejo ren de que aja **sabor** 89; Senhor, vej' eu que avedes **sabor** | de mia morte veer 171; nen o **sabor** d' oir en vós falar 200; cada que vós end' ouverdes **sabor** 324.

saia [subst. f.] ‘saia’: [sg.]: ou en essa **saia** que vós tragedes 357.

sair [v. intr.] ‘saír’: [inf.]: se cuidei desse dia **sair**, | Deus mi tolha este corp' e quant' ei 84.

sandeu [adx.] ‘tolo’, ‘necio’, ‘parvo’: [m. sg.]: non mi ponhan culpa des aqui | de seer **sandeu**, ca ensandeci 265.

Santa Maria [cfr. *Maria*; cfr. *santo*; cfr. *Maria*].

santo [adx.] ‘santo’: ♠ *Santa Maria* [antrop. f.]: [sg]: E sabe Deus e Santa **Maria** 112.

sazon [subst. f.]: ‘tempo’, ‘momento’: [sg.]: grave dia foi dia per mi de-la **sazon** 258; ♠ LOCUC.: *gran sazon* [loc. adv.] ‘moito tempo’: com' eu viv' á gran **sazon** 119; mi fez creer, mui gran **sazon**, | que mi queria ben 288.

se¹ [conx. cond.]: nen averei, | **se** non vir ela, doutra ren 5, 10, 15; **se** vos eu mia coita contar 20; pero, **se** vos dizer quiser | mia coita 23; **se** vos eu mia coita contar 26, 32; e, **se** vos non pesar, | oidem' e 42; **se** eu ja mui gran coita tenh' en ren 74, 80, 86; **se** cuidei desse dia sair 84; e, **se** morrer por én, farei razon 115; Vedes, senhor, **se** al disser alguen 131, 138, 145; Pero punhan de m' apartar, | **se** poderan de min saber 160; 176; 182; 188; 189; **Se** Deus mi valha! 195; 195; 203; 210; 218; 276; 343; 352; 356.

se² [pron. pers. 3ª pers.]: que **se** foi daqui, ai madr' 272, 278, 284; ca o dia que **s'** el foi d' aquen 307; viume chorar e filhous' a chorar 310, 316, 322; mais amigas, u **se** de min partiu 318.

seer [v. intr.] ‘ser’, ‘estar’, ‘estar sentado’, ‘encontrarse’: [inf.]: non me ponhan culpa des aqui | de **seer** sandeu, ca ensandeci 265; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: **Sej'** eu fremosa con mui gran pesar 267; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: d' u mia senhor **é** morador 5; d' u ela **é**, pois m' én quitei 7; por me fazer entender | qual **é** a mui gran coita de sofrer 57, 63, 69; e das coitas do mund' **é** a maior 90; E, porque **é** Deus o máis sabedor | do mundo 140; vedes por que **é**? 282; falade migo, ca ben **é** e prez 336; se asi **é**, como vós dizedes 343; que lhis diga eu quen | **est'** a dona que quero ben 155; non vos direi quen | **est'** a dona que m' assi faz morrer 226; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: Ca vós **sodes** mia coita e meu ben 124; Pois vós **sodes** por mi tan coitado 329; Donzela, vós **sodes** ben talhada 355; e pero **sodes** ben colorada 358; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: | nen ar **fui** led' 109; e quan viçoso **fui**, mentr' i guari 221; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: e muit' afan des que **foi** mia senhor 95; E grave dia **foi** per mi enton 251; [impfto. ind. 3ª pers. sg.]: e tod' aquest' **era** por encobrir | outra que queria 291, 297, 303; [cond. 3ª pers. sg.]: e mia morte melhor mi **seria** | ca viver máis assi 120.

sempre [adv.]: ‘sempre’: e desejando **sempre** o vosso ben 111, 117, 123; Pero punho **sempre** de preguntar 197; E, per bõa fe, **sempre** lh' eu querrei | o maior ben de pran 311; vos dé **sempre** mui bon grado por én 338.

sén [subst. m. inmob. sg.] ‘xuizo’, ‘sentido común’, ‘entendemento’: ouvi tal coita que perdi meu **sén** 101; do mund' e de melhor **sén** 130, 137, 144; Venmi tal coita que perço meu **sén** 211; Perço meu **sén**, que sol non ei poder 216; E dizia que perdia o **sén** | per mi 293.

sen [prep.] ‘sen’, ‘privado de’, ‘carente de’: mui d' anvidos e **sen** meu prazer 215.

senhor [subst.] ‘señor’: [f. sg.] ‘muller amada’: d' u mia **senhor** é morador 2; des quand' eu mia **senhor** non vi 30; Mia **senhor**, por Nostro Senhor 34; **senhor**, por Nostro Senhor 37; **Senhor**, e non vos rogarei 40; **senhor** e lume destes meus | olhos 47; nen mi a fez filhar por **senhor** 59; **senhor** fremosa, a min a guisou 71; Mais Deus, **senhor**, non mi faça lezer 73; o dia, **senhor**, que m' eu fui daqui 77; non vej' aqui | a mia **senhor** 93; des que foi mia **senhor** 95; non vej' aqui | a mia **senhor** 99, 105; **Senhor** fremosa, des aquel dia 106; 126; 131; 138; 145; 148; 151; 154; 158; 164; 168; 171; 191; 236; 255; 294; 325; 331.

Senhor [antrop. m.] ‘Deus’: [sg.]: Mia senhor, por Nostro **Senhor** 34; mia senhor, por Nostro **Senhor** 37; rogarvos quero, por Nostro **Senhor** 174; Nostro **Senhor**, fremosa mia senhor 325; Nostro **Senhor** vos dé mui bon grado 332; Nostro **Senhor**, que vos fremosa fez 337.

senon [conx. advers.]: **senon** por mal de mi 55; **senon** porque ouve El gran sabor 60.

[servir] [v. tr.] ‘servir’, ‘cortexar a dama’: [perf. ind. 1ª pers. sg.]: porque me nembra quanto a **servi** 22.

seu [pron. pos. 3ª pers.]: [m. sg.] ‘seu’: e o **seu** mui fremoso parecer 65; e muitas coitas polo **seu** amor 96; e mui de pran, desejando **seu** ben 217; Ouv' el gran coita no **seu** coração 317; [m. pl.]: non mi os fui os **seus** olhos mostrar | Deus 58; E vi eu os **seus** olhos, por meu mal 64; grave dia vi os olhos **seus** 237.

si [pron. pers. 3ª pers.] ‘si’: que non sabia conselho de **si** 301; que s' o meu cuu de **si** pague 352.

sobrancelha [subst. f.] ‘cella’: [pl.]: e lhi ben fingesse as **sobrancelhas** 360.

sobre [prep.] ‘sobre’: andades dizend' en concelho | que **sobre** todas parescedes ben 349.

sofrer [v. tr.] ‘sufrir’, ‘padecer’: [inf.]: a mui gran coita de **sofrer** 57, 63, 69; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: vos contarei | d' amor, que **sofr'** e **sofri** 29; **sofro** de pran e non posso guarir 91; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: vos contarei | d' amor, que **sofr'** e **sofri** 29; Querendolhi ben, **sofrí** muito mal 94; [pres. subx. 1ª pers. sg.]: ouve El gran sabor | que **sofra** eu 61.

sol [adv.] ‘só’, ‘nin sequera’: Con gran coita **sol** non posso dormir 88; Perço meu sen, que **sol** non ei poder 216; mais, **sol** que so meu cuu de si pague 352.

T

tal [pron. indef.] ‘tal’: [m. sg.]: fezme vós **tal** ben querer 141; [f. sg.]: Ouv' én **tal** coita qual vos eu direi 82; ouvi **tal** coita que perdi meu sén 101; Venmi **tal** coita que perço meu sén 211.

talhado [adx.], ‘cortado’, ‘proporcionado’, ‘fermoso’: [f. sg.]: Donzela, vós sodes ben **talhada** 355.

talho [subst. m. sg.] ‘talle’: se no **talho** erro non prendedes 356.

tanto [adv.] ‘tanto’, ‘tan’: ca non sei al **tan** muit' amar 39, 35, 51; **tan** muito desejar | aquesta dona 53; **tan** gran ben, como lh' eu quero, querer 246; ca non | eu dona **tan** fremosa veerei 253; me fez Deus **tan** fremosa nacer 274; mi queria ben de coraçon | **tan** grande que non podia guarir 290; Pois vós sodes por mi **tan** coitado 329; ca non am' eu **tant'** al eno coraçon 113.

[têer] [v. tr.] ‘ter’: ♠ LOCUC.: (1) *têer en ren* [lex. verb.] ‘apreciar, dar valor’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: mui gran coita **tenh'** en ren 74, 80, 86.

têer en ren [lex. verb.] [cfr. *têer*; cfr. *en*; cfr. *ren*¹].

[temer] [v. tr.] ‘temer’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: non **tem'** eu ren mia morte nen morrer 232.

todalas [contrac. pron. indef. *todo* + art. def. *as*] [cfr. *todo*; cfr. *o*¹].

todo [pron. indef.] ‘todo’: [m. sg.]: quen vosso ben **todo** possa dizer 196; 202; E con **tod'** esto non poss' eu achar 207; 208; e **tod'** aquest' era por encobrir 291; 297; 303; e,

con **tod'** esto, non vos vej' eu ren 350; de **tod'** este ben que mi dizedes 327, 333, 339; [m. pl.]: E quer' end' eu **todos** desenganar 150; [f. pl.]: que sobre **todas** parescedes ben 349; [f. pl.]: e fezvos vencer | **todalas** donas 136. ♠ CONTRAC.: (1) art. def. *o'*: [f. pl. *todalas*]: e fezvos vencer | *todalas* donas 136.

[tolher] [v. tr.] ‘tirar’, ‘sacar’; [pres. subx. 3ª pers. sg.]: Deus mi **tolha** este corp' e quant' ei 85.

[trager] [v. intr.] ‘traer’; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: en essa saia que vós **tragedes** 357.

tres [num. card.]: ben **tres** dias que non conhoci ren 102.

U

u [adv. rel.] ‘onde’, ‘en que lugar’: m' eu quitei | d' **u** mia senhor é morador 2; ca me quitei a meu pesar | d' **u** ela é 7; **u** mi a Deus fez primeiro veer 229; fezo veer | a mia senhor, **u** a primeiro vi 236; **u** chorava começaram' a catar 309, 315, 321; mais amigas, **u** se de min partiu 318.

ũu [art. e pron. indef.] ‘un’: [m. sg.]: á **ũu** que i vosso par ouvesse 345; [f. sg.]: rogarvos quero, por **ũa** razon 180; Por **unha** dona que por meu mal vi 213. ♠ LOCUC.: *ũu pouco (de)* [loc. pron.] ‘un pouco’: e poser **un** pouco d' alvaiade 353.

ũu pouco (de) [loc. pron.] [cfr. *ũu*; cfr. *pouco*].

V

valer [v. intr.] ‘valer’, ‘ter valor’, ‘estimar’: [inf.]: e fezvos máis **valer** | das outras donas 134; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: pois contra vós nulha ren non mi **val** 173; se Deus non mi **val** 276; [pres. subx. 3ª pers. sg.]: Se Deus mi **valha!** 195.

veer [v. tr.] ‘ver’, ‘mirar’, ‘observar’: [inf.]: mi a fezo Deus **veer** | enton 66; avedes sabor | de mia morte **veer** e de meu mal 172; que desejades mia mort' a **veer** 178; mi a Deus fez primeiro **veer** 229; en grave dia me fezo **veer** | a mia senhor 235; me fez enton Deus | **veer** quan ben parece parecer 239; [pres. ind. 1ª pers. sg.]: porque non **vej'** aqui | a mia senhor 92, 98, 104; Senhor, **vej'** eu que

avedes sabor 171; Se per ventura **vej'** eu apartar 203; non vos **vej'** eu ren 350; pois que vos **vejo**, meu lum' e meu ben 75, 81, 87; nen **vejo** ren de que aja sabor 89; [pres. ind. 2ª pers. pl.]: **Vedes** por que 92, 98, 104; e **vedes** por que non 109; **Vedes**, senhor, se al disser alguen 131, 138, 145; **vedes** por que é? 282; Ai mia senhor!, **vedes** que vos digo 331; [pres. ind. 3ª pers. pl.]: E, porque me **veen** chorar | d' amor 165; [perf. ind. 1ª pers. sg.]: nunca eu depois **vi** prazer 13; quand' eu mia senhor non **vi** 30; E **vi** eu os seus olhos, por meu mal 64; que eu por meu mal **vi** 93, 99, 105; aquel dia | que vos eu **vi** primeiro 107; que por meu mal **vi** | mui fremosa 213; pola melhor dona de quantas **vi** 231; mia senhor, u a primeiro **vi** 236; en grave dia **vi** os olhos seus 237; Quando a **vi**, grave dia 252; de-la sazón | que a eu **vi** 259; máis fremosa de quantas donas **vi** 281; [perf. ind. 3ª pers. sg.]: **vi**ume chorar e, con doo de min 308; **vi**ume chorar e filhous' a chorar 310, 316, 322; u se de min partiu, | **vi**ume chorar 319; e depois que me **viu** | chorar 319; [fut. ind. 1ª pers. sg.]: nen ja máis non o **veerei** 14; ca non | eu dona tan fremosa **veerei** 253; [fut. subx. 1ª pers. sg.]: se non **vir** ela, doutra ren 5, 10, 15. ♠ LOCUC.: (1) *inf.* + *aver* [futuridade]: [aux. pres. ind. 3ª pers. sg.]: ir e **veers'** á convosco no espelho 354. || (2) *poder* + *inf.* [períf. verb.]: [pres. ind. 3ª pers. pl.]: eu sei que vos poden **veer** 204.

vencer [v. tr.] ‘vencer’, ‘ser superior’: [inf.]: e fezvos **vencer** | totalas donas 135. ♠ LOCUC.: *inf.* + *aver* [futuridade]: [aux. impfto. ind. 3ª pers. sg.]: de parescer ben **vencer** vos ia 347.

ventura [subst. f.] ‘ventura’, ‘casualidade’: [sg.]: Se per **ventura** **vej'** eu apartar | os que eu sei 203.

verdade [subst. f. sg.] ‘verdade’: **verdade** vos quero dizer 12; *con verdade* ‘con sinceridade’: con **verdade** non vos pod' al dizer 132, 139, 146.

vermelho [adx.] ‘vermelho’, ‘colorado’, ‘rubio’: [m. sg.]: pero poedes branqu' en **vermelho** 351.

vez [subst. f.] ‘vez’, ‘volta’: [pl.]: esmoresco mil **vezes** e non sei 262.

viço [subst. m.] ‘felicidade’, ‘satisfacción’: [sg.]: e quan gran **viç'** a mi fez Deus perder 222.

viçoso [adx.] ‘feliz’, ‘satisfeito’: [m. sg.]: e quan **viçoso** fui, mentr' i guari 221.

[**vīir**] [v. intr.] ‘vir’: [pres. ind. 1ª pers. sg.]: por que vos eu **venho** rogar 35; E **venho** vos dizer 49; [pres. ind. 3ª pers. sg.]: quanta coita mi **ven** 125; vos praz de quanto mal mi **ven** 185; qual coita mi **ven** 210; **Venmi** tal coita que perço meu sen 211; aqui, ai madr', e non **ven** 272, 278, 284; [pres. ind. 3ª pers. pl.]: Muitos me **veen** preguntar 153.

viver [v. intr.] ‘viver’, ‘existir’: [inf.]: eu ja morte querria, | ca **viver** com' eu viv' á gran sazón 119; mia morte melhor mi seria | ca **viver** máis assi 121.

vo-lo [contrac. pron. át. *vos* + art. def. *o*] [cfr. *vos*; cfr. *o*^l].

vola [contrac. pron. át. *vos* + pron. át. *a*] [cfr. *vos*; cfr. *o*^l].

volo [contrac. pron. át. *vos* + pron. át. *o*] [cfr. *vos*; cfr. *o*^l].

vós [pron. pers. tón. 2ª pers. pl.]: Cuidades **vós** que mi faz a mi Deus 52; aquel dia que me de **vós** quitou 72; que m' eu fui de **vós** partir 83; cuidand' en **vós** e non en outra ren 110, 116, 122; quant' amo **vós**, nen ar poderia 114; Ca **vós** sodes mia coita e meu ben 124; e por **vós** ei quanta coita mi ven 125; A **vós** fez Deus, fremosa mia senhor 126; e fez a **vós** nacer | máis fremosa 142; por dizer mal, | de **vós**, senhor 148; per ren que por **vós** moir' assi 170; pois contra **vós** nulha ren non mi val 173; quanto mal mi ven | por **vós** 186; o sabor d' oir en **vós** falar 200; ca moiro por oir de **vós** falar 206; querovos eu dizer, | se **vós** quiserdes 210; cada que **vós** end' ouverdes sabor 324; Pois **vós** sodes por mi tan coitado 329; quenquer entend[e]ria | que **vós** mui fremosa parescedes 342; se asi é, como **vós** dizedes 343; **Vós** andades dizend' en concelho 348; Donzela, **vós** sodes ben talhada 355; ou en essa saia que **vós** tragedes 357.

vos [pron. pers. át. 2ª pers. pl.]: verdade **vos** quero dizer 12; Ora **vos** podess' eu dizer 16; se **vos** eu mia coita contar 20, 26, 32; se **vos** dizer quiser | mia coita 23; se vos dizer quiser | mia coita, e **vola** disser 24; Mui gran coita **vos** contarei | d' amor 28; por que **vos** eu venho rogar 35; querovos agora rogar 36; que **vos** non pes de **vos** amar 38, 44, 50; Senhor, e non **vos** rogarei | por al 40; ca ei de **vos** pesar | pavor 41; e, se **vos** non pesar 42; oidem' e rogar **vos** ei 43; E non **vos** ous' eu máis dizer 46; E venho **vos** dizer 49; pois que **vos** vejo, meu lum' e meu ben 81, 87; Ouv' én tal coita qual **vos** eu direi 82; des aquel dia | que **vos** eu vi primeiro 107; fezvós mansa e melhor parecer 128; fezvós melhor | dona do mundo 129, 136, 143; con verdade non **vos** pod' al dizer 132;

Feze**vos** Deus, e deuvo-lo maior | poder 133; e fez**vos** máis valer | das outras donas 134; e fez**vos** vencer | totalas donas 135; 139, 146; fezme **vos** tal ben querer 141; qual **vos** eu quer' 142; e, con pavor de **vos** pesar 156; senhor, que **vos** eu quero ben 158, 164; e eu, por **vos** non assanhar 162; e eu, senhor, por **vos** negar 168; rogar**vos** quero, por Nostro Senhor 174; que **vos** non pes o que **vos** rogarei 175, 181, 187; e depois, se **vos** prouguer, morrerei 176, 182, 188; rogar**vos** quero, por ãa razon 180; porque sabedes que **vos** quer' eu ben 184; e que **vos** praz de quanto mal mi ven 185; quero**vos** eu rogar 186; E, se **vos** prouguer o que **vos** direi 189; quan muito ben **vos** quisso Deus fazer 192; e quan fremosa **vos** fezso nacer 193; quan ben **vos** fez parecer e falar 194; o mui gran ben que **vos** eu sei querer 199; os que eu sei que **vos** poden veer 204; quero**vos** eu dizer 209; por quanto **vos** ora quero dizer 212; e, pero moiro, non **vos** direi 225; fez el por mi do que **vos** disser 313; mais, amigas, que **vos** non mentirei 314; Amigo, mandob**vos** migo falar 323; Nostro Senhor, fremosa mia senhor, | **vos** dé grado 326; vos dé grado, que **volo** pode dar 326; Ai mia senhor!, vedes que **vos** digo 331; Nostro Senhor **vos** dé mui bon grado 332; Nostro Senhor, que **vos** fremosa fez 337; **vos** dé sempre mui bon grado 338; de parescer ben vencer **vos** ia 347; e, con tod' esto, non **vos** vej' eu ren 350; de parescer non **vos** dever nada 361. ♣

CONTRAC.: (1) art. def. *o'*: [m. sg. *vo-lo*]: e deu**vo**-lo maior poder 133; direi**vo-lo** que fez enton 320. (2) pron. át.: *o'*: [m. sg. *volo*]: que **volo** pode dar 326; [f. sg. *vola*]: se vos dizer quiser | mia coita, e **vola** disser 24.

vosso [pron. pos. 2ª pers. pl.] 'vosso': [m. sg.]: e desejando sempr' o **vosso** ben 111, 117, 123; non poss' eu achar | quen **vosso** ben todo possa dizer 196, 202, 208; no mundo vosso par non avia 344; á ãu que i **vosso** par ouvesse 345.

2. LISTAXE DE FORMAS GRÁFICAS.

a (46): 6, 9, 17, 22, 52, 57, 59, 63, 66, 69, 70, 71, 71, 90, 93, 99, 105, 126, 142, 155, 178, 220, 222, 226, 227, 228, 229, 236, 236, 243, 244, 245, 249, 250, 252, 259, 287, 306, 309, 310, 315, 316, 321, 322, 346.

á (3): 119, 345, 354.

achar (3): 195, 201, 207.

afan (1): 95.

agora (1) : 36.

ai (5): 48, 272, 278, 284, 331.

aja (4): 21, 27, 33, 89.

al (14): 39, 41, 45, 51, 67, 113, 131, 132, 138, 139, 145, 146, 147, 148.

alguen (4): 131, 138, 145, 218.

alvaiade (1): 353.

am' (1): 113.

amar (7): 38, 39, 44, 45, 50, 51, 54.

amiga (1): 287.

amigas (3): 305, 314, 318.

amigo (2): 306, 323.

amigos (3): 209, 230, 245.

amigu' (3): 271, 277, 283.

amo (1): 114.

amor (4): 29, 96, 166, 295.

andades (1): 348.

ante (2): 108, 118.

anvidos (1): 215.

ao (1): 359.

apartar (2): 159, 203.

aprender (1): 205.

aquel (5): 72, 106, 234, 243, 248.

aquen (1): 307
aquest' (3): 291, 297, 303.
aquesta (1): 54.
aqui (9): 77, 92, 98, 104, 264, 272, 278, 284, 305.
ar (2): 109, 114.
as (1): 360.
assanhar (1): 162.
assi (6): 121, 167, 170, 226, 230, 343
avedes (2): 171, 183.
averei (1): 4.
avia (1): 344.
ben (56): 11, 75, 81, 87, 94, 102, 111, 117, 123, 124, 127, 134,
141, 152, 155, 158, 164, 177, 179, 183, 184, 192, 194,
196, 199, 202, 208, 217, 239, 241, 246, 257, 271, 273,
277, 283, 286, 289, 292, 298, 304, 306, 312, 327, 328,
333, 334, 335, 336, 339, 340, 347, 349, 355, 358, 360.
boa (3): 4, 201, 263.
bõa (2): 279, 311.
bon (2): 332, 338.
branqu' (1): 351.
ca (19): 6, 39, 41, 45, 51, 67, 113, 119, 121, 124, 206, 224, 227,
252, 265, 276, 307, 313, 336.
cada (1): 324.
catar (4): 250, 309, 315, 321.
catei (1): 249.
chamavame (1): 294.
chorar (14): 21, 27, 33, 165, 270, 308, 310, 310, 316, 316, 319,
320, 322, 322.
chorass' (1): 18.
chorava (4): 300, 309, 315, 321.
choro (1): 269.
cofonda (1): 149.

coita (25): 17, 20, 22, 24, 26, 28, 32, 57, 63, 69, 70, 74, 76, 79, 80, 82, 86, 88, 97, 101, 124, 125, 210, 211, 317.

coitada (1): 268.

coitado (2): 224, 329.

coitas (2): 90, 96.

colorada (1): 358.

com' (2): 108, 119.

começar (1): 255.

comecei (1): 254.

começou (1): 315.

começoum' (2): 309, 321.

como (4): 78, 246, 275, 343.

con (13): 61, 79, 88, 132, 139, 146, 156, 207, 255, 256, 267, 308, 350.

concela (1): 346.

concelho (1): 348.

conhocer (2): 152, 242.

conhoci (3): 102, 228, 243.

conselho (1): 301.

contar (3): 20, 26, 32.

contarei (1): 28.

contra (1): 173.

convosco (1): 354.

coraçon (7): 17, 76, 113, 177, 268, 289, 317.

corp' (1): 85.

creer (2): 149, 288.

cuid' (1): 9.

cuidades (1): 52.

cuidand' (3): 110, 116, 122.

cuidei (1): 84.

culpa (1): 264.

cuu (3): 346, 352, 359.

d' (15): 2, 7, 29, 77, 148, 166, 200, 215, 261, 272, 278, 284, 295, 307, 353.

da (1): 76.

daquestes (1): 67.

dar (1): 326.

das (3): 90, 129, 135.

de (55): 1, 3, 9, 21, 25, 27, 33, 38, 41, 44, 50, 55, 57, 63, 69, 72, 83, 89, 91, 130, 134, 137, 144, 148, 152, 156, 159, 160, 166, 172, 172, 185, 197, 206, 214, 217, 219, 223, 231, 263, 265, 270, 273, 281, 289, 301, 308, 312, 318, 327, 333, 339, 347, 352, 361.

dé (3): 326, 332, 338.

dela (2): 100, 241.

de-la (1): 258.

de-lo (1): 1.

demais (2): 218, 294.

depois (6): 8, 13, 176, 182, 188, 319.

des (6): 30, 95, 106, 107, 264, 305.

desejades (1): 178.

desejando (4): 111, 117, 123, 217.

desejar (2): 53, 257.

desejei (1): 256.

desenganar (1): 150.

desse (1): 84

destes (3): 47, 48, 55.

deus (26): 52, 59, 66, 70, 73, 79, 85, 112, 121, 126, 133, 140, 149, 192, 195, 222, 229, 233, 238, 241, 245, 270, 274, 276, 279, 285.

deuvo (1): 133.

dever (1): 361.

dia (26): 1, 72, 77, 83, 84, 106, 233, 234, 235, 237, 238, 240, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 251, 252, 254, 256, 258, 259, 307.

dias (1): 102.

diga (1): 154.

digo (1): 331.

direi (3): 82, 189, 225.

direivo (1): 320.

disser (7): 24, 131, 138, 145, 147, 148, 313.

dizedes (4): 327, 333, 339, 343.

dizen (1): 205.

dizend' (1): 348.

dizer (17): 12, 16, 23, 46, 49, 132, 139, 146, 147, 157, 163, 169, 196, 202, 208, 209, 212.

dizia (2): 293, 295.

do (9): 17, 90, 130, 137, 141, 144, 148, 288, 313.

dona (12): 54, 130, 137, 144, 155, 161, 167, 213, 226, 231, 253, 266.

donas (4): 129, 135, 136, 281.

donzela (2): 341, 355.

doo (1): 308.

dormi (1): 108.

dormia (1): 108.

dormir (1): 88.

dos (1): 250.

doutra (4): 5, 10, 15, 224.

e (134): 18, 24, 29, 31, 40, 42, 43, 46, 47, 49, 55, 56, 58, 62, 64, 65, 66, 68, 75, 81, 85, 87, 90, 91, 95, 96, 97, 103, 103, 109, 110, 111, 112, 112, 115, 116, 117, 118, 120, 122, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 133, 134, 135, 136, 137, 140, 142, 143, 144, 147, 150, 156, 162, 165, 168, 172, 176, 177, 182, 185, 188, 189, 190, 193, 194, 207, 214, 215, 217, 218, 221, 222, 223, 225, 227, 228, 230, 235, 237, 238, 242, 244, 249, 251, 261, 262, 264, 268, 269,

269, 271, 271, 272, 273, 277, 277, 278, 279, 280, 282,
283, 283, 284, 285, 291, 293, 295, 296, 297, 299, 300,
302, 303, 308, 310, 311, 316, 319, 322, 328, 334, 336,
340, 350, 353, 354; 358, 360.

é (10): 2, 7, 57, 63, 69, 90, 140, 282, 336, 343.

ei (10): 11, 19, 22, 25, 41, 43, 85, 125, 216, 219.

el (6): 60, 127, 299, 307, 313, 317.

ela (8): 5, 7, 10, 15, 256, 257, 260, 261.

en (22): 74, 80, 86, 97, 110, 110, 116, 116, 122, 122, 200, 219,
233, 234, 242, 243, 247, 248, 254, 348, 351, 357.

én (7): 7, 25, 82, 115, 198, 285, 338.

encobrir (3): 291, 297, 303.

end' (3): 19, 150, 324.

endurar (1): 22.

engan' (1): 287.

eno (1): 113.

ensandeci (1): 265.

entend' (1): 177.

entender (5): 56, 62, 68, 198, 240.

entend[e]ria (1): 341.

enton (12): 18, 67, 100, 107, 238, 244, 251, 261, 292, 298, 304,
320.

er (1): 280.

era (3): 291, 297, 303.

erro (1): 356.

esmoresco (1): 262.

espelho (1): 354.

essa (1): 357.

est' (2): 155, 226.

este (4): 85, 327, 333, 339.

estes (1): 61.

esto (3): 151, 207, 350.

eu (67): 1, 13, 16, 20, 22, 26, 30, 32, 35, 46, 61, 64, 74, 77, 78, 80, 82, 83, 86, 93, 99, 100, 105, 107, 113, 118, 119, 142, 150, 154, 158, 161, 162, 164, 167, 168, 171, 177, 183, 184, 186, 195, 199, 203, 204, 207, 209, 223, 227, 228, 230, 232, 234, 241, 246, 248, 253, 255, 259, 261, 267, 273, 285, 305, 311, 312, 350.

faça (1): 73.

faço (2): 103, 269.

falade (2): 330, 336.

falar (8): 194, 200, 206, 218, 219, 248, 299, 323.

falei (1): 247.

farei (1): 115.

faz (4): 52, 54, 226, 275.

fazedes (3): 328, 334, 340.

fazer (7): 56, 62, 68, 70, 127, 179, 192.

fe (5): 4, 201, 263, 279, 311.

fez (18): 59, 126, 142, 194, 222, 229, 233, 238, 240, 242, 244, 245, 257, 274, 288, 313, 320, 337.

fezevos (1): 133.

fezme (2): 141, 280.

fezmi (1): 279.

fezo (3): 66, 193, 235.

fezvos (6): 128, 129, 134, 135, 136, 143.

filhar (1): 59.

filhous' (3): 310, 316, 322.

fingesse (1): 360.

foi (6): 95, 251, 272, 278, 284, 307.

fremosa (15): 71, 106, 126, 143, 191, 193, 214, 253, 266, 267, 274, 281, 325, 337, 342.

fremoso (1): 65.

fui (8): 58, 77, 83, 109, 221, 248, 250, 255.

grado (3): 326, 332, 338.

gran (25): 22, 28, 57, 60, 63, 69, 74, 79, 80, 86, 88, 97, 103, 119, 199, 222, 246, 267, 269, 288, 292, 298, 304, 306, 317.

grand' (1): 287.

grande (1): 290.

grave (16): 233, 235, 237, 238, 240, 242, 244, 245, 247, 249, 251, 252, 254, 256, 258, 259.

guardar (1): 25.

guardarei (1): 31.

guari (1): 221.

guarir (4): 91, 290, 296, 302.

guisou (1): 71.

i (6): 18, 218, 221, 280, 300, 345.

ia (1): 347.

ir (1): 354

ja (6): 14, 74, 80, 86, 118, 190.

jurava (1): 300.

la (1): 258.

led' (1): 109.

lezer (1): 73.

lh' (3): 246, 248, 311.

lhi (3): 219, 247, 360.

lhis (4): 154, 157, 163, 169.

lho (1): 149.

lo (2): 1, 320.

logu' (4): 18, 100, 280, 300.

lum' (6): 75, 81, 87, 271, 277, 283.

lume (2): 47, 48.

m' (15): 1, 7, 25, 77, 83, 100, 151, 159, 179, 218, 226, 257, 261, 275, 315.

madr' (3): 272, 278, 284.

madre (3): 270, 276, 282.

maior (5): 70, 90, 127, 133, 312.

mais (8): 14, 73, 79, 266, 281, 314, 318, 352.

máis (6): 46, 121, 134, 140, 143, 190, 224.

mal (14): 55, 64, 66, 93, 94, 99, 105, 147, 172, 185, 213, 228, 273, 280.

mandovos (1): 323.

mansa (1): 128.

maravilhom' (1): 78.

maria (1): 112.

me (19): 6, 8, 9, 31, 54, 56, 62, 68, 72, 153, 165, 198, 214, 220, 233, 235, 238, 274, 319.

melhor (10): 120, 128, 129, 130, 136, 137, 143, 144, 227, 231.

mentirei (1): 314.

mentr' (1): 221.

meu (38): 6, 17, 64, 66, 75, 75, 81, 81, 87, 87, 93, 99, 101, 105, 124, 172, 177, 211, 213, 215, 216, 228, 268, 271, 271, 271, 273, 277, 277, 277, 280, 283, 283, 283, 306, 346, 352, 359.

meus (9): 47, 48, 55, 61, 67, 209, 230, 244, 250.

mi (44): 52, 52, 55, 58, 59, 66, 73, 79, 85, 120, 121, 125, 173, 185, 195, 210, 222, 229, 240, 242, 244, 245, 247, 249, 251, 254, 258, 264, 276, 288, 289, 294, 296, 302, 308, 313, 327, 328, 329, 333, 334, 335, 339, 340.

mia (23): 2, 20, 24, 26, 30, 32, 34, 37, 93, 95, 99, 105, 120, 124, 126, 172, 178, 232, 236, 255, 270, 325, 331.

mias (1): 305.

migo (4): 299, 323, 330, 336.

mil (1): 262.

min (10): 3, 9, 71, 160, 166, 169, 219, 227, 263, 318.

moir' (4): 167, 170, 223, 230.

moira (1): 285.

moiro (8): 103, 205, 206, 225, 275, 276, 282, 286.

morador (1): 2.

mort' (1): 178.
mortal (1): 97.
morte (4): 118, 120, 172, 232.
morrer (7): 115, 161, 190, 223, 226, 232, 275.
morrerei (5): 176, 182, 188, 190, 260.
morri (2): 78, 260.
morria (1): 295.
mostrar (1): 58.
mui (21): 22, 28, 57, 63, 65, 69, 74, 80, 86, 183, 199, 214, 215, 217, 267, 268, 288, 306, 332, 338, 342.
muit' (6): 39, 45, 51, 95, 269, 300.
muitas (1): 96.
muito (7): 53, 94, 192, 223, 241, 257, 270.
muitos (1): 153.
mund' (1): 90.
mundo (5): 130, 137, 141, 144, 344.
'n (1): 1.
'ntendi (1): 241.
nacer (5): 142, 193, 233, 274, 279.
naci (1): 234.
nada (2): 152, 361.
negar (1): 168.
nembra (1): 220.
nen (10): 4, 9, 14, 59, 89, 109, 114, 148, 200, 232.
no (7): 76, 177, 268, 317, 344, 354, 356.
non (78): 5, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 21, 25, 27, 30, 31, 33, 38, 39, 40, 42, 44, 45, 46, 50, 51, 58, 67, 73, 78, 79, 88, 91, 92, 98, 102, 104, 109, 110, 113, 116, 122, 132, 139, 146, 151, 152, 157, 162, 163, 169, 173, 175, 179, 181, 187, 190, 191, 195, 201, 207, 216, 219, 225, 232, 252, 259, 262, 264, 272, 276, 278, 284, 290, 296, 301, 302, 314, 344, 350, 356, 361.
nostro (6): 34, 37, 174, 325, 332, 337.

nulha (2): 173, 263.
nunca (7): 3, 8, 13, 108, 149, 198, 260.
o (23): 14, 19, 65, 77, 83, 111, 117, 123, 127, 140, 147, 151, 175, 181, 187, 189, 199, 200, 205, 293, 307, 312, 352.
oidem' (1): 43.
oir (2): 200, 206.
olhos (9): 48, 49, 56, 58, 62, 64, 68, 237, 250.
om' (1): 191.
ora (5): 16, 97, 103, 212, 275.
orelhas (1): 359.
os (5): 58, 58, 64, 204, 237.
osmar (1): 191.
ou (1): 357.
ous' (1): 46.
ouso (3): 157, 163, 169.
outorgar (1): 151.
outra (7): 53, 110, 116, 122, 292, 298, 304.
outras (2): 129, 135.
outro (4): 179, 328, 334, 340.
ouv' (3): 82, 287, 317.
ouve (2): 3, 60.
ouverdes (1): 324.
ouvesse (1): 345.
ouvi (2): 76, 101.
pagar (1): 9.
pague (1): 352.
paguei (1): 8.
par (3): 270, 344, 345.
parece (1): 239.
parecer (4): 65, 128, 194, 239.
parescedes (2): 342, 349.

parecer (2): 347, 361.
parte (1): 263.
parti (2): 100, 214.
partir (1): 83.
partiu (1): 318.
pavor (2): 42, 156.
per (18): 4, 157, 163, 169, 170, 201, 203, 247, 249, 251, 254, 258, 273, 279, 294, 296, 302, 311.
perço (2): 211, 216.
perder (1): 222.
perdi (1): 101.
perdia (1): 293.
perdon (2): 79, 121.
pero (10): 11, 19, 23, 31, 159, 197, 201, 225, 351, 358.
pes (6): 38, 44, 50, 175, 181, 187.
pesar (7): 6, 41, 42, 61, 156, 183, 267.
pod' (5): 127, 132, 139, 146, 191.
pode (1): 326.
poden (2): 198, 204.
poder (6): 19, 25, 134, 216, 219, 312.
poderan (1): 160.
poderia (1): 114.
podess' (1): 16.
podia (3): 290, 296, 302.
poedes (1): 351.
pois (15): 7, 21, 27, 33, 75, 81, 87, 173, 179, 190, 230, 259, 275, 285, 329.
pola (2): 231, 266.
polo (2): 96, 280.
ponhan (1): 264.

por (51): 34, 35, 37, 41, 53, 55, 56, 59, 62, 64, 66, 67, 68, 92, 93, 98, 99, 104, 105, 109, 115, 125, 147, 161, 162, 167, 168, 170, 174, 180, 186, 198, 205, 206, 212, 213, 213, 228, 260, 263, 271, 277, 282, 283, 285, 291, 297, 303, 313, 329, 338.

porque (10): 60, 92, 98, 104, 140, 165, 184, 220, 261, 335.

poser (1): 353.

posesse (2): 346, 359.

poss' (3): 195, 201, 207.

possa (3): 196, 202, 208.

posso (2): 88, 91.

pouco (1): 353.

pran (4): 91, 217, 273, 312.

praz (1): 185.

prazer (2): 13, 215.

prazmi (1): 223.

preguntar (2): 153, 197.

prendedes (1): 356.

prender (1): 287.

prez (1): 336.

primeiro (3): 107, 229, 236.

prouguer (4): 176, 182, 188, 189.

punhan (1): 159.

punho (1): 197.

qual (8): 57, 63, 69, 82, 142, 161, 167, 210.

quan (8): 192, 193, 194, 221, 222, 239, 241, 257.

quand' (3): 30, 255, 299.

quando (4): 100, 250, 252, 330.

quant' (5): 85, 114, 328, 334, 340.

quanta (1): 125.

quantas (2): 231, 281.

quanto (3): 185, 212, 220.

que (108): 1, 11, 21, 27, 29, 33, 35, 38, 44, 50, 52, 54, 61, 70, 72, 75, 76, 77, 81, 83, 84, 87, 89, 92, 93, 95, 98, 99, 101, 102, 104, 105, 107, 109, 127, 147, 148, 151, 154, 155, 158, 164, 170, 171, 175, 175, 178, 181, 181, 183, 184, 185, 187, 187, 189, 199, 204, 204, 205, 211, 213, 214, 216, 226, 227, 228, 234, 243, 248, 259, 266, 272, 273, 278, 282, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 292, 293, 295, 296, 298, 301, 302, 304, 307, 312, 313, 314, 319, 320, 324, 326, 327, 331, 333, 335, 337, 339, 342, 345, 349, 352, 357.

quen (8): 149, 154, 196, 202, 208, 225, 346, 359.

quenquer (1): 342.

quer' (4): 142, 150, 161, 184.

queredes (2): 179, 335.

queren (1): 166.

querendolhi (2): 94, 286.

querer (5): 141, 199, 218, 246, 306.

queria (5): 289, 292, 298, 299, 304.

quero (9): 12, 155, 158, 164, 174, 180, 212, 227, 246.

querom' (1): 305.

queros (3): 36, 186, 209.

querrei (1): 311.

querria (1): 118.

quis (1): 70.

quiser (1): 23.

quiserdes (2): 210, 330.

quiso (1): 192.

quitei (4): 1, 6, 7, 261.

quitou (1): 72.

razon (4): 103, 115, 180, 269.

ren (19): 5, 10, 15, 53, 74, 80, 86, 89, 102, 110, 116, 122, 157, 163, 170, 173, 224, 232, 350.

rogar (6): 35, 36, 43, 174, 180, 186.

rogarei (4): 40, 175, 181, 187.

s' (2): 307, 352
sabe (2): 112, 152.
sabedes (1): 184.
sabedor (1): 140.
saber (2): 160, 166.
sabia (1): 301.
sabian (1): 286.
sabor (6): 3, 60, 89, 171, 200, 324.
saia (1): 357.
sair (1): 84.
sandeu (1): 265.
santa (1): 112.
sazon (3): 119, 258, 288.
se (32): 5, 10, 15, 20, 23, 26, 32, 42, 74, 80, 84, 86, 115, 131, 138,
145, 160, 176, 182, 188, 189, 195, 203, 210, 218, 272,
276, 278, 284, 318, 343, 356.
seer (1): 265.
sei (10): 39, 45, 51, 183, 199, 204, 262, 266, 273, 335.
sej' (1): 267.
sempr' (3): 111, 117, 123.
sempre (3): 197, 311, 338.
sén (7): 101, 130, 137, 144, 211, 216, 293.
sen (1): 215
senhor (38): 2, 30, 34, 34, 37, 37, 40, 47, 59, 71, 73, 77, 93, 95,
99, 105, 106, 126, 131, 138, 145, 148, 151, 154, 158, 164,
168, 171, 174, 191, 236, 255, 294, 325, 325, 331, 332,
337.
senon (2): 55, 60.
seria (1): 120.
servi (1): 220.
seu (4): 65, 96, 217, 317.
seus (3): 58, 64, 237.

si (2): 301, 352.
sobancelhas (1): 360.
sobre (1): 349.
sodes (4): 124, 329, 355, 358.
sofr' (1): 29.
sofra (1): 61.
sofrer (3): 57, 63, 69.
sofri (2): 29, 94
sofro (1): 91.
sol (3): 88, 216, 352.
tal (4): 82, 101, 141, 211.
talhada (1): 355.
talho (1): 356.
tan (9): 39, 45, 51, 53, 246, 253, 274, 290, 329.
tant' (1): 113.
tem' (1): 232.
tenh' (3): 74, 80, 86.
tod' (8): 207, 291, 297, 303, 327, 333, 339, 350.
todallas (1): 136.
todas (1): 349.
todo (3): 196, 202, 208.
todos (1): 150.
tolha (1): 85.
tragedes (1): 357.
tres (1): 102.
u (9): 2, 7, 229, 236, 309, 315, 318, 321, 345.
ũa (1): 180.
un (1): 353.
ũu (1): 345
unha (1): 213.

val (2): 173, 276.
valer (1): 134.
valha (1): 195.
vedes (9): 92, 98, 104, 109, 131, 138, 145, 282, 331.
veen (2): 153, 165.
veer (7): 66, 172, 178, 204, 229, 235, 239.
veerei (2): 14, 253.
veers' : (1) 354.
vej' (6): 92, 98, 104, 171, 203, 350.
vejo (4): 75, 81, 87, 89.
ven (6): 125, 185, 210, 272, 278, 284.
vencer (2): 135, 347.
venho (2): 35, 49.
venmi (1): 211.
ventura (1): 203.
verdade (4): 12, 132, 139, 146.
vermelho (1): 351.
vezes (1): 262.
vi (14): 13, 30, 64, 93, 99, 105, 107, 213, 231, 236, 237, 252, 259, 281.
viç' (1): 222.
viçoso (1): 221.
vir (3): 5, 10, 15.
viu (1): 319.
viume (5): 308, 310, 316, 319, 322.
viv' (2): 97, 119.
viver (2): 119, 121.
vivo (1): 224.
vola (1): 24.
voló (1): 326.

vos (67): 12, 16, 20, 23, 26, 28, 32, 35, 38, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 44, 46, 49, 50, 50, 75, 81, 82, 87, 107, 132, 139, 141, 142, 146, 156, 158, 162, 164, 168, 174, 175, 175, 176, 180, 181, 181, 182, 184, 185, 187, 187, 188, 189, 189, 192, 193, 194, 199, 204, 212, 225, 313, 314, 326, 331, 332, 337, 338, 347, 350, 361.

vós (25): 52, 72, 83, 110, 114, 116, 122, 124, 125, 126, 142, 148, 170, 173, 186, 200, 206, 210, 324, 329, 342, 343, 348, 355, 357.

vosso (8): 111, 117, 123, 196, 202, 208, 344, 345.

3. ÍNDICE DE RIMAS⁴⁷

ada	colorada (18: 18), nada (18: 21), talhada (18: 15)
ade	alvaiade (18: 13 asonante)
ado	coitado (17: 7), grado (17: 10)
ague	pague (18: 12 asonante)
al	al (4: 16; 8: 23), mal (4: 13; 6: 7; 8: 22; 10: 2; 14: 7), mortal (6: 10), val (10: 3; 14: 10)
ar	achar (11: 5, 11, 17), amar (3: 5, 6, 11, 12, 17, 18; 4: 3), apartar (9: 7; : 13), assanhar (9: 10), catar (13: 18; 16: 5, 11, 17), chorar (2: 6, 12, 18; 9: 13; 14: 4; 16: 6, 12, 18), começar (13: 23), contar (2: 5, 11, 17), dar (17: 4), desejar (4: 2; 13: 25), desenganhar (8: 25), endurar (2: 7), falar (11: 4, 10, 16; 13: 16; 15: 13; 17: 1), guardar (2: 10), mostrar (4: 7), negar (9: 16), osmar (11: 1), outorgar (8: 26), pagar (1: 9), pesar (1: 6; 3: 8, 9; 4: 10; 9: 4; 10: 13; 14: 1), perguntar (9: 1; 11: 7), rogar (3: 2, 4; 10: 16)
e	é (14: 16), fe (14: 13)
ei	averei (1: 4), catei (13: 17), comecei (13: 22), contarei (2: 13), desejei (13: 24), direi (5: 13; 10: 19), ei (1: 11; 3: 10; 5: 16), falei (13: 15), guardarei (2: 16), mentirei (16: 10), morrerei (10: 6, 12, 18, 20), paguei (1: 8), quereei (16: 7), quitei (1: 1, 7; 13: 29), rogarei (3: 7; 10: 5, 11, 17), sei (13: 30, 33), veerei (1: 14)
elhas	orelhas (18: 19), sobranceiras (18: 20)
elho	concelho (18: 8), espelho (18: 14), vermelho (18: 11)
edes	dizedes (17: 5, 11, 17; 18: 3), fazedes (17: 6, 12, 18), parescedes (18: 2), prendedes (18: 16), tragedes (18: 17)
en	alguen (8: 6, 13, 20; 12: 10), d' aquen (16: 3), ben (5: 6, 12, 18; 7: 6, 12, 18, 19; 9: 3, 6, 12; 10: 14; 12: 9; 14: 5, 11, 17; 14: 20; 16: 2; 17: 13; 18: 9), én (14: 19; 17: 16), quen (9: 2; 12: 17), ren (1: 5, 10, 15; 5: 5, 11, 17; 6: 15; 7: 5, 11, 17; 9: 5, 11; 12: 16; 18: 10), sén (6: 14; 8: 5, 12, 19; 12: 3; 15: 7), ven (7: 20; 10: 15; 12: 2; 14: 6, 12, 18)
er	aprender (11: 15), conhecer (8: 27; 13: 10), criar (8: 24), disser (2: 8; 16: 9), dizer (1: 12; 2: 1; 3: 13, 16; 8: 7, 14, 21; 11: 6, 12, 18; 12: 1, 4), entender (4: 5, 11, 17; 11: 8; 13: 8), fazer (5: 1; 8: 2; 10: 9; 11: 2), lezer (5: 4), morrer (9: 9; 12: 15, 18, 24; 14: 9), nacer (8: 17; 11: 3; 13: 1; 14: 8), parecer (4: 14; 8: 3; 13: 7), poder (2: 4; 12: 8, 11; 16: 8), perder (12: 14), prazer (1: 13; 12: 7), prender (15: 1), querer (8: 16; 11: 9; 13: 14), quiser (2: 7), saber (9: 8), sofrer (4: 6, 12, 18), valer (8: 9), veer (4: 15; 10: 8; 11: 14; 12: 21; 13: 3), vencer (8: 10)
esse	ouvesse (18: 5), posesse (18: 6)
eus	meus (3: 14, 15; 4: 4; 13: 12), Deus (4: 1; 13: 6, 13), seus (13: 5)

⁴⁷ A primeira cifra remite ao número de cantiga, a segunda, tras os dous pontos, ao(s) verso(s) onde se localiza o referido timbre rítmico.

ez	fez (17: 15), prez (17: 14)
i	i (14: 14; 15: 14) , aquí (6: 5, 11, 17; 13: 32; 16: 1), assi (9: 15, 18; 12: 22), conhoci (12: 20; 13: 11), d' aquí (5: 8), ensandeci (13: 33), 'ntendi (13: 9), guari (12: 13), mi (9: 14, 17; 12: 19; 13: 19, 26, 31; 16: 4), morri (5: 9; 13: 27), naci (13: 2), parti (12: 6), servi (12: 12), si (15: 15), soffri (2: 14), vi (2: 15; 6: 6, 12, 18; 12: 5, 23; 13: 4, 20; 14; 15)
ia	ia (18: 7), avia (18: 4), dia (7: 1), dormia (7: 3), entend[e]ria (18: 1), Maria (7: 7), poderia (7: 9), querria (7: 13), seria (7: 15)
ir	dormir (6: 1), encobrir (15: 5, 11, 17), guarir (6: 4; 15: 4, 10, 16), partir (5: 14), sair (5: 15)
igo	digo (17: 9), migo (17: 8)
iu	partiu (16: 14), viu (16: 15)
on	coraçon (2: 2; 5: 7; 7: 8; 10: 7; 14: 2; 15: 3; 16: 13), enton (2: 3; 6: 13; 7: 2; 15: 6, 12, 18; 16: 16), non (7: 4), perdon (5: 10; 7: 16), razon (6: 16; 7: 10; 10: 10; 14: 3), sabedor (8: 15), sazón (7: 14; 15: 2)
or	amor (6: 9; 15: 9), maior (6: 3; 8: 8), melhor (8: 4, 11, 18), morador (1: 2), sabor (1: 3; 4: 9; 6: 2; 10: 1; 17: 2), Senhor (3: 1, 4; 10: 4), senhor (4: 8; 6: 8; 8: 1; 15: 8; 17: 3)
ou	guisou (5: 2), quitou (5: 3)

4. TÁBOA DE CONCORDANCIAS

Nº	<i>B</i>	<i>V</i>	Monaci	Braga	Machado	Nunes	Realí	Lapa	Tavani/ <i>LPGP</i>	D' Heur	outros
1	1077	669	669	669	1011	219	20		121, 7	1080	
2	1078	670	670	670	1012	220	21		121, 14	1081	
3	1079	671	671	671	1013	221	22		121, 12	1082	
4	1080	672	672	672	1014	222	23		121, 6	1083	Arias 187
5	1081	673	673	673	1015	223	24		121, 1	1084	
6	1082	674	674	674	1016	224	25		121, 5	1085	
7	1083	675	675	675	1017	225	26		121, 16	1086	
8	1084	676	676	676	1018	226	27		121, 4	1087	
9	1085	677	677	677	1019	227	28		121, 13	1088	
10	1086	678	678	678	1020	228	29		121, 18	1089	
11	1087/88	679	679	679	1021	229	30		121, 17	1090	
12	1089	680	680	680	1022	230	31		121, 10	1091	
13	1090	681	681	681	1023	231	32		121, 9	1092	Arias 188
14	1204	809	809	809	1152	431			121, 5	1220	Cohen Parm 1
15	1205	810	810	810	1153	432			121, 2	1221	Cohen Parm 2
16	1206	811	811	811	1154	433			121, 11	1222	Cohen Parm 3
17	1207	812	812	812	1155	434			121, 3	1223	Cohen Parm 4
18	1602	1134	1134	1134	1504			373	121, 9	1612	Arias 189 Videira Lopes 338

VI. REPRODUCCIÓN DOS MANUSCRITOS

Par son suando nientu ia uguer
p mba senhor curde curda meixer

reguinta que sei fima aterna ditimha
fexa diago gontaluer dementi moer onora

xiv/yl

Co homem ferido sem feno e san pae
q ye ta ualia de feres ta morto
pore tua dama ha comoutro oforto
E an esto feras tu por uaganar
Pura bem metes e uerac que danaco
A que sta telus dagrande coranteu
Que desta garsa matura nuytas gntes
Ainda esse apenem aoda uandano
Vise se faram depore deey mago

Perdon uo peto se em esto pequor
An quanto uo ouie aqu deulgado
pero que grande trestiza emyto auido
Denym non se pt po nom suer
Mas ade damo res me tornarey
Com grandes querellas on beaadando
E anda dem futeo que ia amido
Eufando pny que uela se strey

1076

tuiao bal seyro

A p mba senhor todo ben mhami fal
Mare non im fal qm copta nen curdar
De quen to neamy fal
Gram pe far maye no m nalla oq podenal
Se ouer sen ou dem uenba ben

A p mba senhor se m de uos non uen

Non im fal coita ne uero pzer
Senhor f mofa de quen amey
Mare are copta que eu pao ei
Ja d senhor noni fura lez
Se ouer sen

Non ren non podem ueer qtes me9
Olhy no mundeu aia sabor
Sen ueer uos enom ual amor
Nenm uallade uos senhor nen d
Se ouer sen oudem

1077

Deo diam que meu quytei
Du mba senhor e merador
Nunca dem ouie sabor
Per boa se nen a ueer
Se non uir ela doutra ren

Camie quytei ameu pesar
Du ela e por suen quytei
Nunca me depore pagar
Dem neme curda pagar
Se non uir ela

Peto que ben non ei
Verdade uo quero dner
Nunca eu depore uo prager
Ren ia maye nono ueer
Se non uir ela doutra ren

1078

O ra uo podes sen dizer q' de
 A carta do meu coraçon
 E non chorassi loquenton
 Pero non ex endo poder
 Se uos en ainha copia contar
 Que poré non aia de chorar

E eu mui qm copia endurear
 Pero seuo dizer qm ser
 Q'ha copia e uela disse
 Non ex poder de men guardar
 Seuo eu mba

M m qm copia uo contarep
 Amor que sofre sofrir
 De quando mba senhor no u
 E pero non me guarder
 Seuo eu mba

1079

M ba senhor por uos senhor
 Por que eu nenho regar
 Queruo agora regar
 M ba senhor por nro senhor
 Que uo non pes deus amar
 Se non se al tan mui tamar

Senhor enou regarep
 Al ca ei deus pesar
 Pauor e seu non pesar
 Or deus regarao ei

Que uo non pes deus amar

E nou ou sen mayo dizer
 Senhor e lme de ses me
 Olh q' lme de ses me olh
 E nenhouo dizer
 Que uo non

1080

C updade uos que m faz am de
 Por outra ren tan mui de ses
 A questa dona que me faz amar
 Senon por mal deus de ses me
 Olhe e por me fazer entender
 Qual e a mui qm copia de ses

E nomhos fui os se olh mostrar
 De mba fer filhar p senhor
 Se non p que oumel gram labor
 Que sofreu con estes me pesar
 Olhe e p m

E uo eu se olh p meu mal
 E seu mui fmo se parecer
 E p meu mal mba fmo de uer
 Enton daquestes me ca ne p al
 Olhe e p m

1081

A maior copia que deus que fazer
 Senhor freme a mui a garson
 A quel dia que me deus quiron

Wade de 9 senhor ueuui faga lezer
Se eu ia nuy gm copta tenhen ren
Pore queus uero meu lume meu ben

O copta que oum no cora con
O dia senhor que meu fui daqui
Mimhenieu como non moui
Con gram copta mape de no im pcom
Se eu ia nuy

O unen tal copta qual uo eu direp
O dia que meu fui deuor partur
Que se eu dei desse dia fare
De mi tolha este corpe quantey
Se eu ia nuy

1082

Con gram copta sol non posso dormir
Nen uero ren de que aia sabor
E dae coptas de munda a mapor
Sofre de pram e non posso guarir
Vedes por que por que no hei aqui
A nha senhor que eu por meu mal in

Querendolhi ben sofrir muito mal
Vim taffam de que for nha senhor
E mustue coptas polo seu amor
E ora uquen gm copta mortal
Vedes p que

Quando meu dela parti
Loquenton oum

Tal copta que perdi meu sen
Ben tres dias que non conhoci ren
E ora mepro e fago gm razou
Vedes por que

1083

Senhor fremeia de aquel dia
Quero eu uo premeiro de senton
Nunca dormi cernante dor ma
Nen ar fu lade uedes por que non
Curdauden uos e no eu outea ren
E de seando sempre uosso ben
E sabe de e santa maria
Ca no ameu tantal eno cora con
Quanto uos nen ar poderia
E se mouer por en farei razou
Curdauden

E outeu ia morte queiria
Ca apuer comen upua gm fazon
E nha morte melhor no seria
Ca uiuer mape assi de mi pcom
Curdauden

Quero sodeu nha copta emeu ben
E paoe en quanta copta in uen

1084

A uos fez de 9 fremeia nha senhor
O mayor ben que uo podel fazer
Fez uo mansa e melhor parecer

Das outras donas e fez uo melhor
Dona do mundo de melhor sen
Vedes senhor se al disser alguen
Con uerdade non uo podal dizer

Fez uo de edemolo maior
Poder de ben e fez uo mais ualer
Das outras donas e fez uo uencer
Podalae donas e fez uo melhor
Dona do mundo de melhor sen
Vedes senhor.

E por que e de o mais sabedor
Do mundo fez me uo tal ben qrer
Qualuo eu quere fez auos nacer
Mays fmoza e fez uo melhor
Dona do mundo de melhor sen
Vedes.

E o que al disser p' dizer mal
Deus senhor do que diss' nen dal
Cofunda de quelho umen creer

E querendeu tod' de enganar
O que me sto senhor nen outorgar
Non sabe naba de ben conhecer

1085

Muito me ueen preguntar
Senhor quelho diga eu quen
Estadona que quero ben
E con pauer de uo pesar
que quom ben n' ai

Non lhas ouso dizer per ren
Senhor quem eu quero ben

Pero panha de ma partar
Se poderam de uo saber
p' qual dona quereu morrer
E eu p' uo non assanhar
Non lhas ouso dizer

E p' que me ueen chorar
O amor queren saber de uo
p' qual dona morreu ass
E eu senhor p' uo negar
Non lhas ouso dizer per ren
p' ren que por uos morra ass

1086

Senhor ueeu que quedes sabor
De mha morte ueer e de men mal
Poro contra uos uulha ren no uo ual
Rogaru' quero por nro senhor
Que uo non per o que uo rogareu
E de poro seu o prouguer morrereu

E ben entendeu no meu coracon
Que de se adeu mha morte ueer
Poro muito ben no quedes fazer
Rogaru' quero p' tua razon
Que uo non per.

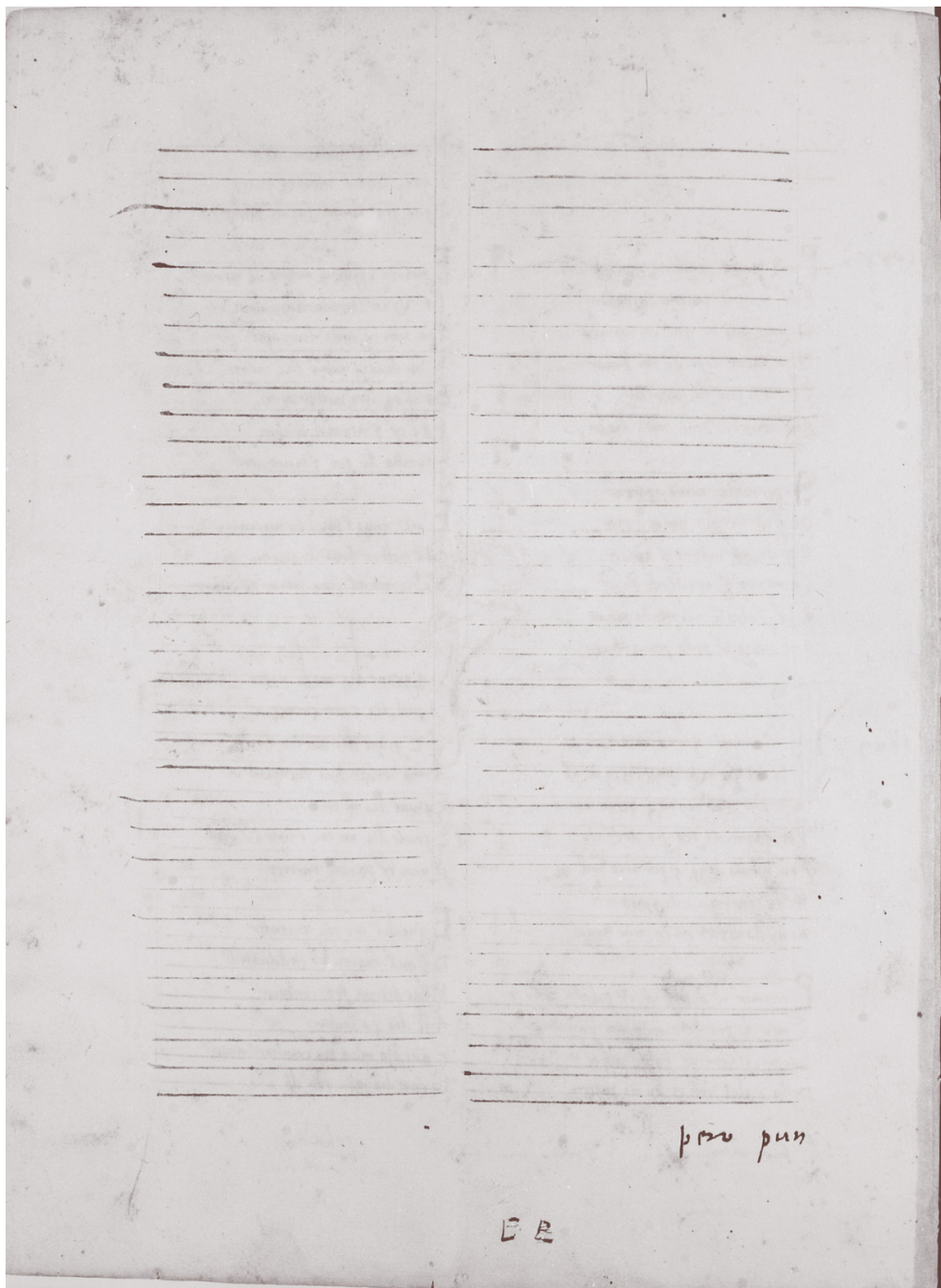
Muy ben ser eu que quedes pesar
p' que sabedes quem quereu ben

que uo pram de quanto mal mi uen
p uos querens eu regar
Que uo non peo.

3
E se uo prouguer o quo direi
E ppois mouer ia maye no mouerex

1087

7
+
S enhor fremosa non podo moimar
Quam impto ben uo quiso de i fazer
E quam fremosa uo fezo nacer
Quam ben uo fez parecer e fular
Se deus mi

B 232v

1088

Pero pinto sempre p'gar
 Porí n'cane podem entender
 O my q' b' q' eu se q' gr
 Nem sabor deyr en nos falar
 Perba se pero n' possachar
 Qu' n'osso b' Todo possa dizer

S'eper n'enta n'euu apartar
 Os q' eu se q' gr poden ver
 O q' dizem meyr p' q'nder
 Ca meyr p' p'yr de nos falar
 E co' Jodesto n' possen acbar
 Qu' n'osso b' todo possa dizer

1089

E' amig' q' n' eu d'izo
 S'enos q'isardo qual co'ra mi se
 U'emi Tal co'ra q' pergo mense
 Por quancous ora q'ro d'izo
 Por hunha dona q' por meu mal' m
 N'ny fremsa e de q'ne parti
 N'ny d'annyd' essen me' praz

Peromen se q' ssol n' ex poder
 E my de p'ra deseando seu b'e
 Edemays sem q' falar algue
 Delhi falar non ex en mi poder

In Rara no fin d'ymio mal' m'idi

hunha
 Delhi

E' me n'bra quancoa serui
 E qua' v'oso mentey quary
 E qua' gr' vicami fez d's perdo

E meyr e praz mi meyr de m'ora
 Ca v'yno catado maye d'out' r'o
 E po' meyr non d'irey que
 Esta dona q' massy faz moner
 E ai q' eu q'ro melhar ca mi
 E a q' eu p' meu mal' conhoci
 Hunha d's fez p'ouero n'eu

E me' amig' p'oy en m'orassy
 Pola melhor dona de qu'at'as vi
 N'o temen r'o mba morte n'e moner

1090

E' n' grane dia me d's nacer
 Aquel dia egue eu n'aci
 E' grane dia me fez o n'aci
 Amba senhor b'na prim'eyro vi
 E grane dia n' olhos se'
 E grane dia mi fez eton d's ven
 Quam b'e parare parecer

E que dia mi fez entender
 D's qua' m'eyco b'e en delantedi
 E que dia mi fez conhocer
 Agt dia q' a conhoci
 E que dia mba fez eton me' amig'
 E grane dia mba fez d's

mha
 conhoi

delhen mba qm e uma sylaba

Ta gra be comolhen gro dize gro

E que dia p'mi lbi faley

Agt dian gilben fuy falar

E que dia p'mi acatey

Do meo alhos guadoa foy carar

E que dia foy p'mi enco

Quandoa vi

Grane dia ca nica en dona tu fremosa uerrey

E que dia p'mi comecoy

Co mba senhor q'deu fuy falar comear

E que dia co ela que dia descey

Qua muyto be mola fez descey

Grane dia foy p'mi dela sazone

Da en vi que dia poys no

moiri p'ela nica mourey

E porq'men dela g'rey

E smoreco mil vezes encoy

Per boa fe mulha, parez debui

E no mi ponha culpa desagui

Do seer sanden ca en sandeci

Pola maye fremosa dona q'suy

Stena fernandez deluar

meu amigo q'por miossen

perden ay madre eorna de sanden

E poys deus quis q'ynda no mouren

E a uos pesa delhen q'por be

Que me gra ia mal malme favey

Parecer he des en sandotalay

Por ds uos rogo mba madre p'do

Ombo leixedes hna vez neor

Calbi gra hna consa dize

Perq'guira seme vir este no

Q me gra

E el a perdudo osem por mi

Q lbi esta cotta dey madre senhor

E gnaria ca mba muy gradamar

Se mouisse ysse no deagui

Q me gra

arey en filha q'no no veia

Voss amiga porq' madre senhor

A me dize q'ence de dor

Vossay mba madre por

Ds no seia

E no dena lazerar q'fiz

Sanden eel co sandice o diz

Deus e del filha ey gysume

Porq' madre ca no e gysado

Lazerar mba esse perurado

Porq' madre meu be e men lame

E no dema alzerar q'fiz

Eu mi talber meu amigo
filhou comigo p'fia
p' endardera uo digo
Anel' lme de bogia
E' mha duz meu :-

1203

Estana en san clemenco
E' lu fora fazer oraçõ
E disse mho mandadeyro
Q' mi prouge de coraço
Agora veira aq' uos amigo

Estana en sa clemenco
E' fora candeas gumar
E disse mho mandadeyro
fremosa de bo' semelhar
Agora ueira aq'ui

Estana en sa clemenco
hu fora oraço fazer
E disse mho mandadeyro
fremosa de bo' parcer
Agora ueira aq'ui

E disse mho mandadeyro
fremosa de bo' semelhar
p' q' nyu q' mi prazia
Ar come couma falar
Agora ueira aq'ui

16 fy

E disse mho mandadeyro
fremosa de bo' parcer
p' q' nyu q' me prazia
Ar começõ a dizer
Agora ueira aq'ui

E disse mho mandadeyro
Q' mi prouge de coraço
p' q' nyu q' me prazia
Ar disse mho out' uer entõ
Agora ueira aq'ui

Pero darmeça

Seien fremosa co' mui grã pesar,
E' nui coyrada no meu coraço
E' choro muyto faço grã raso
p' ards mha madre de muyto chorar
p'or meu amigue meu lume mea bo
Q' se foy daqui ay madre no' ue

E be ssey de prã q' p' meu mal
frie fez d's ta fremosa nacer
pays mora faz como moiro morrer
La muyto madre sed's mi no' nal
p'or meu amigue meu :-

E fez mi d's nacer per boa se
pelo meu mal' er fez me logui

frays fremeosa de gñtas donas vi
E moro madre uedes po q' hñ
por meu amigue meu lume

E poyz ds gr q' en moyra pñ
Sabba q' moyro g'rendolñ be

1205
miga grandanganua prender
Do q' mi fez creer mui grã sazo
Q' mi grã be de coraçon
Tan grande q' non podia guarir
E toda q' stera po encobrir
Otra q' grã grã be encon

E dizia q' perdia ose
p' mi de mays chamauame senhor
E dizia q' moria damor
p' mi e q' no podia guarir
E toda q' stera por

E guãdel migo grã falar
choraua muyco e uiraua logui
Q' no sabia cõsselho desy
p' mi e q' no podia guarir
E toda q' stera

1206
has amigas gromen d'usaqui
Q'rer a meu amigo mui grã be
Q'ao dia quessol foy daque

208
Uyume chorar e co doo de mi
Tu choraua come couma catar
Uyume chorar e filhoussa chorar

E per boa fe semp' lhu q' uuy
O mayor be de prã q' eu poder
Ca fez el p' mi o q' uoy disser
Mays amigas q' uoy no mentrey
hu chora

Q' uel grã coita no seu coraço
Mays amigas huse demispar tu
Uyume chorar e de poyz q' me uuy
Chorar direyudo q' fez ento
Tu choraua come couma catar

1207
migo mandou migo falar
Cada q' uos endouuerdes sabor
Nos tro senhor fremeosa mha senhor
Uy de grado q' uolo pode dar
E de quantouero be mi fazedes

Poyz uos sodes p' mi ta coitado
Quando quigides falade migo
Ay mha senhor uedes q' uoy digo
Tro senhor uoy de bon grado
De todes te be q' mi dizedes

Por q' seoy q' mi queredes be
falade migo ca be e e pruz

Nro senhor q' u' fez;
u' de sen p' nui bo grado p'en
De todestes b' q' mi dizales

1208

Pedraungo de Semilha

Nm

issereuu' n' meu amigo
q' por u' faze p'ear
fuy en se oustem falar
frays no faleles nos migo
Seo poderdes saber
por alguen no entender

E ben q' p' r'ingaredes demi
Se en co' alguen
faley q' u' p'ear en
frays nos m'icami faleles
Seo poderdes saber

Senos p' uerdada' charles
f'icem amigo q' e assy
Cenfenda de loqui mi
f'ituyte nos semi falandes
Se poderdes sa . .

1219

miga muyt amigo so
f'ituyte no mudo por filhar
Amigas polas muytamar
Mas ia de m'icami pardo
Se m'ica en vi tan amigo
Damiga come men amigo

B 257v

602

Douzela que q̃ entendia
que uos muy fmeza parecidos
se affy he como uos dizeis
no mudo uosso par nō ama
aunq q̃ uosso par omesse
de parecẽ bẽ nẽger uosya
que amen cun cõgela possesse

Uos andades dizeis concelho
que sobre todas parecidos bẽ
e co cõdesto nō uos uenem ren
pero poedes brageo vermello
mayz sol q̃to meu cun delli pague
z poder hum pouco d'alunade
ueneresla co uosso no espelho

Douzela uos fides bẽ calhada
se no calho erro nō fides
ou en esta faya q̃ uos fragedes
e pero fides ben colozada
que amen cun possesse ocellas
z lly bẽ figesse as sobracellhas
de parecẽ nō uos deuẽ nada

per darnea

Estotra cãica fez pero dactua
a pero darnea por estotra
digma que fazera

603

Pero darnea q̃ndo cõpofestes
o uosso cun q̃ co bẽ parecesse
elli renol e cõgela possestes

que douzela de parecẽ nẽcessẽ
e sobra gelhas lly fofteu poer
e rodasta amgo soubestes po
peolos natizes q̃ lly nō possestes

Edo Pedro poedellos natizes
ca uos cõtelheu o melhor q̃ poss
e metrey hum par de dizes
q̃ a tã bẽ cun come esse
anda q̃ o home q̃ra buscar
q̃o nō possan arotar eã achar
de sã fãgrado aca sã felizes

Edo Pedro os beigos lly poeda
acue cun q̃to ca bẽ batinado
eo granho be teno lly fazedo
e furedes o cun bẽ acufado
Epuhade logo deo encobrir
cu sse uelo de ferrãdescalho uir
fides soltearo z ferdes casado

firnni del qo

1.604

Hum frade dize escoralhado
estaz paulo quelho nap diz
ca pors et stat arrepar de fides
cuden q̃ gaud de pissa pecado
z pors en pãha estas co q̃ uay
z fides ffilhos z ffilhas assaz
aun lly dignen bẽ encorallado

Escallho mira endura
mayz q̃raue aut carallhou nẽge

banym nom se p' p' nom enoy
mas ade dantes me tornarey
com grande querellas an' brandendo
damba d'any saber q'ia amido
buscando qu'z q' nela se exrey
porem emmba uida' talhe no galany

Iuyão bolneyr

200 200 Ay mha senhorda ben mhami fal
mays non mi fal gram coyta ne cydar
desqueus ui nen mi fal
gram pesar mays no mi ualha og podenal
se oieu sey ondem i uenba ben
ay mha senhor se mi deus non uen
Non mi fal coita ne ueio prazer
senhi' fremeza desq'us amey
mays agrá coita q' eu p' uos ei
ia des senhi' no mi faza lez
se oieu sey ondem i uenba ben
Nem se no podem ueer estes meo
otho no mudeu aia sabor
sen ueer uos e no mi ual amor
ne mi ualades uos senhi' ne d's
se oieu sey ondem i u'

esto senhora poderres sa ben
se deus quiser q' possade amen
mais compdamim meu onto tteado

Mas eu uo peço miu g'etell sura
q' nro e' m'et'za e' fada m'eto
de todo p'oto ues botees defora
etodo uidade q' agna framento
uos pora trager e esquecendo
uos pode sura o sey q' farees
uoso gram poruto o am' farees
q' eu ouca noua debu seia co'ento

Fazer senhora q' q'ntus uo uirem
conhetam deitao agrá froum'ura
q' ds anos d'ia se nom mentrem
que falleni d'osyo grãd' coitura
tom dada agrata ihto et me pura
q' em uos as gna miu compdamim
sobi q'ntas na uue d' p' sent
esto e' t'et'zo. sem fazer mais sura

Muy boa senhora se' nesto atura
noja uontade om ds esperando
uos auerees sem muito tandrao
prazie uida' seedi bem segna'

Peto DAMEA

Donna da senhora de grand' ualha
nom sei se eu daates q' tenho euidado
deuorres feas mas bem iuraria
q' nom tenho outro talificando
ne mayo d'enum no tem homénado

Pelo clam que meu quisei dumha se' hor em
mica demin ouue sabor
per boa se non auerey
se non uir ela doura ren
Comi q'itey amen pesar
du ela epoy meo q'itey

n'acum dep'ys paguey
 dem' n' me c'uyda pagar
 sen'ó uirela.
 Pero q' ben non ey
 uerdad' u' q'ro d'zer
 m'ca eu de p'ys u' p'ra d'zer
 né lá m'ys nono ueerey
 sen'ó uirela.
 Ora uo p'os'eu d'zer a c'erta d'omen'ora con
 enon ch'orag' lequenton
 po non ey endo poder
 se'us en m'ba c'erta contar
 qui' p'os' non aia d' chorar
 Ex en mui q'm c'erta endurar
 po se'us d'zer q'zer
 m'ha c'erta enola d'is
 na ey poder d'emen' guardar
 se'us en m'ba c'erta
 Mui q'm c'erta contar
 d'amos q' q'ro d'zer
 desquand'eu m'ha sen'ó no u'
 e po no me guadey
 se'us en m'ba c'erta
 Mui se'hor por n'ro sen'ó
 por q'm' eu n'ho rogar
 q'm'ous agora rogar m'ha
 sen'hor por n'ro sen'hor
 que ag non pes deus amar
 ca non se' al tam m'yramar
 Sen'ó en'ou rogar
 p'al ca ei deus pesar
 p'amor e' se'us no pesar
 oy d'eme rogar ey
 qui' u' non pes d'end'amar
 Enon' ou se' m'ys d'is
 sen'ó e' lume d'estes meo
 o'ho q' lume d'estes meo o'ho
 enen'ou d'is
 qui' u' non pes d'elo
 Oyades uos q' m' faz ami deus
 por outra rep' tan m'yrto dese'iar
 a q'esta d'ona que me faz amar
 se non por mal d'emi e d'estes meo
 o'hos e p'ame fazer ent'ender
 qual e' a mui gram c'erta d'is sofrer
 Enon' ou se' os se' o'ho m'ofrar
 d'is né m'ha fez p'fizar p' sen'hor
 sen'ó p' q' ouel q'm sabor
 q' se'ien co'estes meo pesar
 o'ho e p'mi fazer ente
 ey en os se' o'ho p'men mal
 es seu m'ys p'moso parecer
 ey meu mal m'ha q'ro d'is uer
 en'ou d'is m'ha q'ro d'is uer
 o'ho e p'mi fazer ente

A maior ceyta que deus quis fazer
 senhor fremosa ami a hyson
 aquel dia q me deus quitou
 mais do senhor no mi fazer
 se eu ia muy gran ceyta ténheren
 poyz qneu uio meu lunt meu ben

Da ceyta q quui no cora con
 odia senhi q me fui daqui
 ma uuythamem como no mori
 co qm ceyta mais do no mi pdon
 se eu ia mui qm coita

Quen tal ceyta qual uen direy
 odia q me fui deus parir
 q se aydei de se da sayr
 do mi tolha est corpe qual tey
 se eu ia mui qm

On qm ceyta sol no posso dormir
 nen uio ren de q mia sabor
 edas ceytas dante de amapor
 sofo de fram eno posso guarir
 uedes por qui por qui no ueiaqui
 amha sonhor que ca por meu mal ui

Quenadethi be sofi muyto mal
 qmuy raffam de q for mha sonhor
 emmha ceytas polo seu amor
 com uyuen qm ceyta mortal
 uedes p q p q no ueiaqui

Quando me de la parri
 loquonon ouui
 tal ceyta q p di meu son
 ben tres dias q no conhoci re
 e ora muyro e fago qm rason
 uedes p q p q no ueiaqui

Senhor fremosa de saquel dia
 qneu euui primyro desentou
 nunca dormi comante dormia
 nen ar fui lede uedes por que no
 cuydan de uos eno en outra ren
 edeserando sempre uosso ben

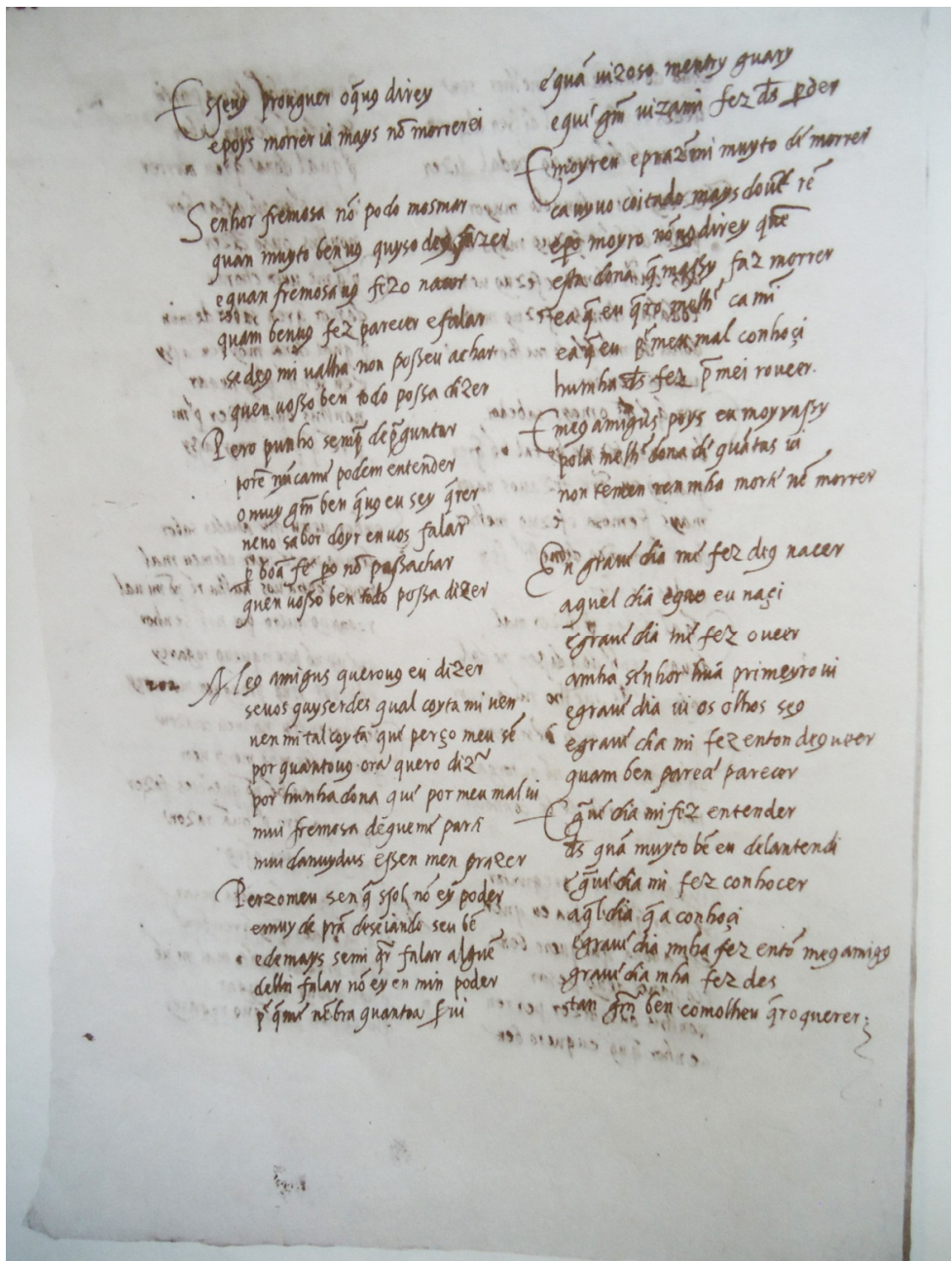
Sa feto e sa pta marial
 ca nen a meu tatal eno coraço
 qntamo uos ne ar poderai
 e qm marten pote farey rason
 cum da de uos

Nanten na morte qm
 ca uiuer carne uua qm sazo
 emha morte melhor mi ferui
 ca uiuer may a qm do mi perdon

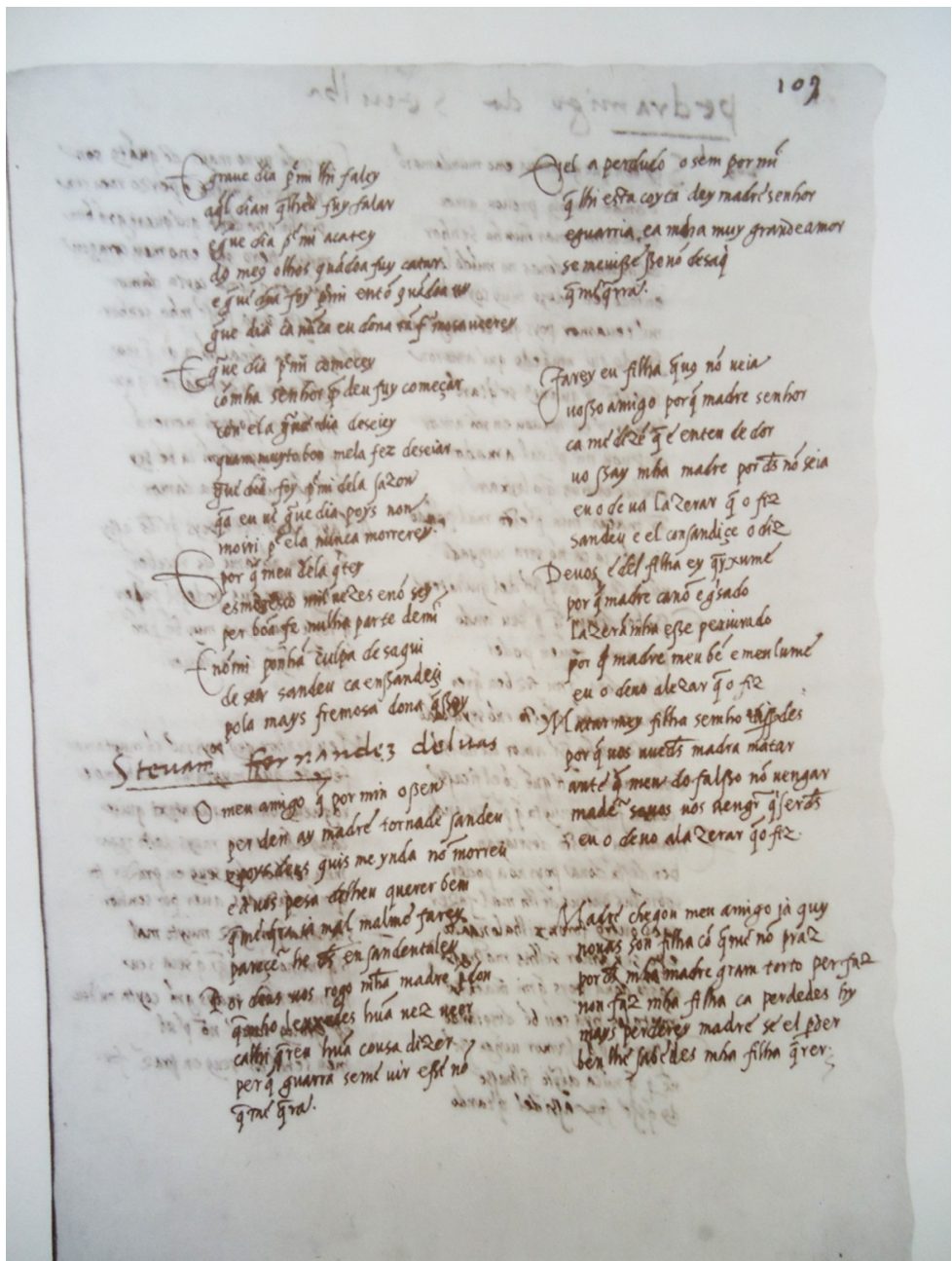
Quas sedes mha ceyta amen be
 q nas ex quanta ceyta mi uen

A uos fez deus fremosa mha sonhor
 o mayor ben qmuyro podel fazer
 fez uo manisa emethi parecer
 das outras bonas e fez uo melhor

Dona demande de melhor sen
 uedes senhor se al diiser alguem
 conuerdades non uo podal dizer
 e se non des adequaço maior
 poder de bo e fezo mais dizen
 das oues donas e fezo uenir
 e das donas e fezo melhor
 dona do mudo de melhor sen
 uedes senhor
 por q' e' o mais sabedor
 demandado ja me uo tal bo q' er
 quato em q' fe' anos nazi
 mais femosa e fezo melhor
 dona demande de melho' sen
 uedes senhor
 e q' al diiser q' diiser mal
 deus sen' do q' diiser ni d' al
 cofonda di que lho nica orer
 e querenden todo de' ingamar
 o q' me'io senhor no outorgar
 non sabe nada de se conhecer
 Nuns me non preguntar
 se nhor q' lhis diga em q' d' al
 est a dona q' uero ben
 e co' pavor deus pesar
 non lhis ouso dizer perren
 senhor q' uo en quero ben
 Pera p'nhã de ma parir
 se poden de min saber
 p' qual dona q' uen morrer
 e eu p' uo no asanhar
 non lhis ouso dizer
 e q' me uen chorar
 amor q' uen sabor de min
 p' qual dona morten asy
 e en sen' p' uo negar
 non lhis ouso dizer p' mi
 e re q' p' uos mortasy
 Senhor uen q' uen auedes sabor
 de mha morte uen clemem mal
 p' uos contra uos nulta re no mi ual
 rogauo quito por nro senhor
 q' uo no pes o que uo rogarey
 e de p' uos s' uo prouguer mortorey
 e ben entendem no meu coraçon
 q' de se uades mha morte uen
 p' uos mouta be no queredes fazer
 rogauo q' uo p' hua razõ
 q' uo non pes o q' uo
 e sui ben soy em q' auedes pesar
 p' q' sa bedes q' uo q' uen ben
 e q' uo p' uo q' uo q' uo mal mi ue
 p' uos q' uo q' uo outorgar
 q' uo non por o q' uo rogarey

V 108v

V 109r

ca se el madusest opor q' eu moyro dante
nunca tantas estradas ardora ante meu sebor
nen nha durz meu.

Pois eu emba uontade
des no uer se ben fis
q' porrex por candale
antel candeas de paris
nen nha durz meu amigo.

E mi colher meu amigo
filhoi comigo ferria
p' perdardora uo digo
antel lume de bo gia
nen nha durz meu.

Estauam en san demente
hu fora fazer ora con'
edite mho mandaleiro
quemi prouque de coraçon
agora uerra q' uos amigo

Estaua en san demente
e ora cadenas q' man
e dispenho mandaleiro
fremosa de bon parecer semelhan
agora uerra q'.

Estauam san demente
hu fora ora con' fazer
e dispenho mandaleiro
fremosa de bon parecer
agora uerra q'.

Dispenho mandaleiro
fremosa da bo semelhan
p' q' uyn q'ni prazia
ar comi gouma falar
agora uerra q'.

Dispenho mandaleiro
fremosa de bon parecer
p' q' uyn q'ni prazia
ar comi cou a dizer
agora uerra q'.

Dispenho mandaleiro
q'ni paguode coraço
p' q' uyn q'ni prazia
ar q'ni moute uer enton
agora uerra q'.

pedro dar mea

222 Seieu fremosa de mui grã pesai
emmy coitada ro meu coraçon
e choro moute fazo grã rason
par deus mha madre demuyto chorar
por meu amigo Lume meu bon
que se for dague ay madre no nen

beu de pram q' p' meu mal
me feto de bon fremosa razer
poys mora faz como moyro morrer
ca moyro madre q' de mi no ual
por meu amigo meu.

E ferme di nacer per boni
 polo men mal' ex ferme legni
 mayz fremosa di quatas doras ui
 emyrio madre uedes p' q' li
 por men amigu' men lunde.

Es poys de q' q' en moyra p'en
sabha q' moyra q' rendellin ben

A mi ga grinda ga nouua prender
do qu emi fce crescer miu grã sazon
qu emi queria ben di cora con
tan grande que nã pacha guarir
e de quie perra! p'en cortir
outra qui queria grã bẽ enton.

e de dia q' perdia o seu
 e mi de mais chamamam' senhor
 e de dia q' morria de amor
 e mi e q' no podia guarir
 e de dia q' peria por,

Quando el migo fua falar
choroua muito e virava lagrima
e no sabia co' bello de sy
p'm e q' no podia guarir
e endaga foy.

Minha amiga quer meu desagrado
querer a meu amigo mui grã ben
ca o dia q'sse foy da gnen

uyumid chorar e con doo demi
bu banna comiconna catar
uyumid chorar efilhouya chorar.

E q' bota se sempre lha d'frey
 o mayor b'e de pram q' eu poder
 ca fely el q' m' ofus d'fser
 mays amigul q'uo n'o mentrey
 lha chora.

bu chorar.
 O n' nel grã carta no seu coraço
 mais amigos ha de mi partiu
 uym' chorar e de pois q'm uym'
 chorar direuado q' fexerto
 bu chorar... e conma catar.

e mandou-me migo falar
 cada f'nos endormiendes sabor
 nro senhor f'remosa m'ha se'hor
 uo di grado que n'lo podi dar
 e da guarantito bea mi f'gedes
 Pensas co'os q'm'com covendo
 quando q'redes; f'aladi migo
 ay m'ha se'hor uello q'uo digo
 nro senhor uo di bon grado
 di f'edest bea q'm' d'zedes.

Porgem-nos graças, ben
tuas e misericórdia, e faze
ben ao senhor que se
usou de seu e misericórdia e faze
de todo o bem e graças.

Samelhamo busuando
uindem seu geramen parlo
eluno ouueja reguendo
em m hia rto dez as
logonui manro tabando
effoy catudado daores
Choy per mra grada
desfaleço qm madurgado
busuando nada
dun ham gram taffes
cobron manro co Espada
effoy comendado daores.

Ay rns Hums

Achoysf uñ bñ q ensey hui dia
isno dovnt sol no th falou
eo deyro se marauilhon
effoy act eassy th dizia
q rno sades se der uos per dom
q pasafes ora p m on
mi falapes e fofes uos r uia.
diz dno na nos conhoci
se deus mi ualra ca des q rui
mica co uoso faloy ne uo ui
ca si conhoci no uo podia
epore seme algar co uoso achav
eno no conhoci ne uo falav
no mho tenhads uos por uilania

Donzela que q emendria
que uos muy fremosa parecent
se asi h como uos dizes
no mudo uosso par no uoy
am q y uosso par no ouueja
que amon cui cagela poseja
de parese be uender uosja

Los andades dizendo coelho
qui sobri rodeli pare fides be
e co toefro no uos uelen te
pero podes mra se bermelho
mays sol q somen cui dese pagui
n pfer hui pouco dauayndi
reuerca co uosco no espelho
Donzela que sades be tallada
seno talto erro no pndedes
ouen essa sayra q uos trapedes
e pero sades be colorada
que admeu cui posejo orelhas
rli be qmest as sobracelhas
de parese no uos deite nada

Stana canica pta pero da bnda a pero da mca
por espoum de mca q fegem

Pero darmon qm apoghes
ouosso cui q ta be paresebe
elhi rendi a dcela posejes
q donzela de parese uos cego
esobracelas th fides pcer
etodafu amigo souberges p
pelo nariges qm no porges.

E do pedro porredolhos rendes
 canos oselheu orreuiu q
 ematei hum par de perdizes
 q a ta bea auu comi q hi uoço
 amda go bonu gura oufar
 q o no posan Eudaa tra achor
 de sa fagulo ara sei felizes
 fagon podes os beicos to podes
 auu' auu' q hi ta be caruado
 e a granhe de feito lu fazedo
 e fazedos numpen arruado
 epulhad' lega deo encoirir
 ca sei uao do fernandekallo uir
 sodes solteiro e feredes caado.

Fernã del 90.

Annu faze de d'ed eparalhado
 e faze perudo q'elto uay de
 ca pois el sabu' reymao de ffozer
 cuyden q' gaur de pista recada
 e pois enmha estas co q' uaz
 e ffozo ffilhos e ffilhas assaz
 auu' thi diguen ben encarralhado
 E scaralhado nuca en diua
 may q' nuu' auu' caralhoit uay
 ao q' iuntas molheres de leyte
 te talhe parno ts e hum dia
 e outis muitas p'ridas q' te
 e atal fride cuyden q' may be
 encarralhado per ego geria
 E scaralhado no podes gerir
 q' tantas ffilhas ffe e marinha

e q' te ora auu' pastormen
 p'ntu q' ora q' encaez
 e outas muitas molheres q' ffozo
 e atal ffozo bea cuyden q' podes
 encarralhado per ego gerir

A nos dora abadeja
 dema do ffozo egio
 e ffoz das nos enuay
 por q' ger q' ffoz e ffoz
 dona q' as mo' eides
 quat caralhos ffoz nufes
 e dous as p'oreja

Pous e ffoz amijn nunha
 no q' acusta auu'
 greus in ego dar
 ca no tenho al ta aginha
 quatro caralhos de mesa
 q' mi' deu bura burgora
 dous e dousena baynha

May be uos p'metham
 ca p' q' leu cordoes
 de p'enthos pores de colthos
 agera uolos danam
 quatro caralhos asnaes
 e maguedes e comas
 do q' delhaddo curmo.

E ffoz duas caralhos ffoz
 bura niden del uas q' nuu' rom uida
 por amo dora judia de ffoz uita
 q' nuu' rom dora e ffoz q' e b

V

VII. BIBLIOGRAFÍA

1. FONTES.

1.1.FONTES HISTÓRICAS.

Arquivos da Catedral de Mondoñedo. Calendarios (= ACM).

Arquivo da Catedral de Santiago, (= A.C.S. TOMBO C1-C2).

Archivo Histórico Nacional, San Salvador de Cines, carp. 494, nº 12 (= AHN).

—, *A.H.N. CLERO*, Monfero, carp. 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503.

—, *A.H.N. CÓDICES 259B*, Tumbo Memorial de Monfero (= TM)

—, *A.H.N. CÓDICES L. 1439. Cartulario do Convento de agustinos e cóengos regulares de San Xoán de Caaveiro (A Coruña), séc. XI-XIII.*

Arquivo do Reino de Galicia, pergamiños, nº 327 (= ARG)

Tumbo de San Xulian de Samos. Cartularios (= TS)

1.2.EDICIÓNS DE TEXTOS E ANTOLOXÍAS.

Alvar, C. (1986a), “Las poesías de Pero Garcia d’Ambroa”, *Studi mediolatini e volgari*, XXXII, pp. 5-112.

Alvar, C. - Beltrán, V. (1989), *Antología de la poesía gallego-portuguesa*, Madrid, Alhambra [1ª ed., 1985].

Álvarez Blázquez, X. M. (1975), *Escolma da Poesía Medieval (1198-1354)*, Vigo, Edicións Castrelos.

Arbor Aldea, M. (2001), *O cancionero de Don Afonso Sanchez. Edición e estudio*, Servicio de Publicacións, Universidade de Santiago de Compostela.

Arbor Aldea, M. (1999), “Don Afonso Sanchez e Vaasco Martiz de Resende: a tensó como xogo de corte”, en *Cinguidos por unha arela común. Homenaxe ó Profesor Xesús Alonso Montero*, edición coordinada por R. Álvarez e D. Vilavedra, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, vol. II, pp. 109-136.

Arias Freixedo, X. B. (1993), *Antoloxía de poesía obscena dos trobadores galego-portugueses*, Santiago de Compostela, Edicións Positivas.

— (2003), *Antoloxía da lírica galego-portuguesa*, Vigo, Eds. Xerais.

Barbieri, M. (1980), “Le poesie di Roy Paez de Ribela”, *Studi Mediolatini e Volgari*, XXVII, pp. 5-103.

Beltrami, P. G. (1978-1979), “Pero Viviae: poesie “d’amigo” e “satiriche”, *Studi Mediolatini e Volgari*, XXVI, pp. 107-124.

- Bertolucci Pizzorusso, V. (1992), *As poesías de Martin Soares*, Vigo, Galaxia [traducción da edición italiana de 1963].
- Braga, T. (1878), *Cancioneiro Portuguez da Vaticana. Edição critica restituída sobre o texto diplomático de Halle, acompanhada de um glossario e de uma introdução sobre os trovadores e cancioneiros portugueses*, Lisboa, Imprensa Nacional.
- Brea, M. (1996), *Lírica profana galego-portuguesa. Corpus completo das cantigas medievais con estudio biográfico, análise retórica e bibliografía específica*, realizado por F. Magán Abelleira, I. Rodiño Caramés, M. C. Rodríguez Castaño e X. X. Ron Fernández, coa colaboración de A. Fernández Guiadanes e M. C. Vázquez Pacho, e coordinado por —, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, C. I. H. “R. Piñeiro”, 2 vols.
- Cancioneiro da Ajuda* (1994), edición fac-similada do códice existente na Biblioteca da Ajuda. Estudos de V. Pina Martins, Mª A. Ramos e F. G. Cunha Leão, Lisboa, Edições Távola Redonda – Instituto Português do Património Arquitectónico e Arqueológico – Biblioteca da Ajuda.
- Cancioneiro da Biblioteca Nacional (Colocci-Brancuti). Cód. 10991* (1982), Lisboa, Biblioteca Nacional /Imprensa Nacional/Casa da Moeda.
- Cancioneiro Português da Biblioteca Vaticana (Cód. 4803)* (1973), Lisboa, Centro de Estudos Filológicos-Instituto de Alta Cultura.
- Carter, H. H. (1975), *Cancioneiro da Ajuda. A Diplomatic Edition*, New York-London, Modern Language Association of America-Oxford University Press, 1941 (reprint, New York, Kraus Reprint Co.).
- Cidade, H. (1941), *Poesia Medieval. I. Cantigas de Amigo*, Lisboa [3^a ed.].
- Cohen, R. (2003), *500 Cantigas d’amigo*, Porto, Campo das Letras Editores.
- Correia, N. (1978), *Cantares dos Trovadores Galego-Portugueses*, Lisboa, Editorial Estampa [2^a ed.].
- Deluy, H. (1987), *Troubadours galégo-portugais. Une anthologie*, Paris, P.O.L.
- D’ Heur, J.M. (1973), “Nomenclature des troubadours galiciens-portugais (XIIe-XIVe siècles)”, *Arquivos do Centro Cultural Português*, VII, pp. 17-100.
- (1975a), “L’Art de trouver du chansonnier Colocci-Brancuti. Édition et analyse”, *Arquivos do Centro Cultural Português*, IX, pp. 321-398.
- Fernández Guiadanes, A. - Magán Abelleira, F.-Rodiño Caramés, I.-Rodríguez Castaño, M.-Ron Fernández, X. X.-Vázquez Pacho, M. C. (1998), *Cantigas do Mar de Vigo. Edición crítica das cantigas de Meendinho, Johan de Cangas e Martin Codax*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia-Centro

“Ramón Piñeiro” para a Investigación en Humanidades.

- Fernández Guiadanes, A. – Meléndez Cabo, M. (2011a), “As cantigas de Roi Gomez, o freire”, *Revista de Filoloxía Galega*, 12, A Coruña, Universidade da Coruña, pp. 37-72.
- Ferreira, M. E. Tarracha (1988), *Poesia e Prosa Medievais*, s/l, Biblioteca Ulisseia de Autores Portugueses [2ª ed.].
- (1991), *Antologia Literária Comentada. Idade Média. Poesia Trovadoresca. Fernão Lopes*, s/l, Editora Ulisseia [5ª ed.].
- Ferreiro, M. (1992), *As cantigas de Rodrigu'Eanes de Vasconcelos*, Santiago de Compostela, Edicións Laiovento.
- Ferreiro, M.-Martínez Pereiro, C. P. (1996a), *Lírica trovadoresca galego-portuguesa medieval. Cantigas de Amigo. Antoloxía*, Vigo, AS-PG / A Nosa Terra.
- (1996b), *Lírica trovadoresca galego-portuguesa medieval. Cantigas de Amor. Antoloxía*, Vigo, AS-PG / A Nosa Terra.
- (1996c), *Lírica trovadoresca galego-portuguesa medieval. Cantigas de Escarnho e de maldizer. Antoloxía*, Vigo, AS-PG / A Nosa Terra.
- Dobarro Paz, X. M., (1987), *Literatura Galego-Portuguesa Medieval*, A Coruña, Vía Láctea.
- Finazzi-Agrò, E. (1979), *Il canzoniere di Johan Mendiz di Briteyros*, L'Aquila, Japadre Editore.
- Gonçalves, E.-Ramos, M. A. (1983), *A Lírica Galego-Portuguesa (Textos Escolhidos)*, Lisboa, Editorial Comunicação.
- Gonçalves, E. (1991a), *Poesia de Rei: Três Notas Dionisinas*, Lisboa, Edições Cosmos.
- Indini, M. L. (1978), *Bernal de Bonaval. Poesie*, Bari, Adriatica Editrice.
- Jensen, F. (1992), *Medieval Galician-Portuguese Poetry. An Anthology*, New York-London, Garland Publishing, Inc.
- Lanciani, G. (1977), *Il canzoniere di Fernan Velho*, L'Aquila, Japadre Editore.
- Lapa, M. Rodrigues (1995), *Cantigas de escarnho e de mal dizer dos cancioneiros medievais galego-portugueses*, Vigo-Lisboa, Ir Indo edicións-Edições Sa da Costa [3ª ed.; 1ª ed., 1965].
- Lopes, G. Videira (2002), *Cantigas de escárnio e maldizer dos trovadores e jograis galego-portugueses*, Estampa, Lisboa.
- Lorenzo Gradín, P. (2008), *Don Afonso Lopes de Baian. Cantigas*, Alessandria, Ed. Dell' Orso.

- Machado, E.- Pacheco, J. P. (1949-1964), *Cancioneiro da Biblioteca Nacional (antigo Colocci-Brancuti)*, Lisboa, Edição da Revista de Portugal, 8 vols.
- Marroni, G. (1968), “Le poesie di Pedr’ Amigo de Sevilha”, *Annali dell’ Istituto Universitario Orientale*, 10, pp. 189-340.
- Marcenaro, S. (2006), *Canti di scherno e maldicenza*, Alessandria, Edizioni dell’Orso.
- Molteni, E. (1880), *Il Canzoniere portoghese Colocci-Brancuti, pubblicato nelle parti che completano il Codice Vaticano 4803*, Halle, Max Niemeyer Editore.
- Monaci, E. (1875), *Il canzoniere Portoghese della Biblioteca Vaticana*, Halle, Max Niemeyer.
- Murguía, M. (1905), *Los trovadores gallegos*, La Coruña.
- Nemésio, V. (1949), *A Poesia dos Trovadores (séculos XII-XV)*, Lisboa, Edição do Instituto para a Alta Cultura.
- Nunes, J. J. (1971), *Cantigas d’Amor dos trovadores galego-portugueses. Edição crítica acompanhada de introdução, comentário, variantes e glossário*, New York, Kraus Reprint C.O. [1ª ed., 1932].
- (1973), *Cantigas d’Amigo dos trovadores galego-portugueses. Edição crítica acompanhada de introdução, comentário, variantes e glossário*, Lisboa, Centro do Livro Brasileiro, 3 vols. [1ª ed., 1926-28].
- (1970), *Crestomatia arcaica. Excertos da Literatura Portuguesa desde o que mais antigo se conhece até ao século XVI, acompanhados de introdução gramatical, notas e glossário*, Lisboa, Livraria Clássica Editora [7ª ed.].
- Oliveira, L. Corrêa de-Saavedra Machado (1974), *Textos portugueses medievais*, Lisboa, Livraria Popular de Francisco Franco.
- Pagani, W. (1971), “Il Canzoniere di Estevan da Guarda”, *Studi Mediolatini e Volgari*, XIX, pp. 51-179.
- Panunzio, S. (1992), *Pero da Ponte. Poesías*, Vigo, Galaxia [traducción da edición italiana de 1967].
- Paredes Núñez, J. (2001), *El cancionero profano de Alfonso X el Sabio*, Roma-L’Aquila, Japadre Editore.
- Pellegrini, S. (1977), “Il canzoniere di D. Lopo Liães”, en *Varietà romanze*, Bari, Adriatica Editrice, pp. 44-82.
- Pena, X. R. (1990), *Literatura Galega Medieval. II. Antoloxía de textos comentados (lírica e prosa)*, Santiago de Compostela, Edicións Sotelo Blanco.

- Piccolo, F. (1951), *Antologia della lirica d'amore gallego-portoghese*, Napoli, Edizioni Scientifiche Italiane.
- Placer, Fray G. (1944-45), *Pero d' Armea, poeta gallego del siglo XIII*, Boletín da R.A.G., 24, pp. 396-412.
- Reali, Erilde (1964), *Le "cantigas" di Juyão Bolseyro*, Napoli, Istituto Universitario Orientale.
- Riquer, M. de (1975), *Los trovadores. Historia literaria y textos*, Barcelona, Planeta, 3 vols.
- Rodríguez Fernández, J. L. (1980), *El cancionero de Joan Airas de Santiago, Verba, Anuario Galego de Filoloxía*, Anexo 12, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela.
- Simões, M. (1991), *Il canzoniere di D. Pedro, conte di Barcelos*, L'Aquila, Japadre Editore.
- Stegagno Picchio, L. (1968), *Martin Moya. Le poesie*, Roma, Edizioni dell'Ateneo, Roma.
- Tavani, G. (1964), *Lourenço. Poesie e tenzoni*, Modena, Società Tipografica Editrice Modenese.
- (1992), *A poesía de Airas Nunez*, Vigo, Galaxia [traducción da edición italiana de 1963].
- (1999a), *Arte de Trovar do Cancioneiro da Biblioteca Nacional de Lisboa*, Lisboa, Edições Colibri.
- Toriello, F. (1976), *Fernand' Esquio, le poesie*, Bari, Adriatica editrice.
- Torres, A. Pinheiro (1977), *Antologia da Poesia Trovadoresca Galego-Portuguesa (sécs. XII-XIV)*, Porto, Lello&Irmão Editores.
- Vallín, G. (1996), *Las cantigas de Pay Soarez de Taveirós*, Alcalá de Henares, Universidad de Alcalá de Henares.
- Vasconcelos, C. Michaëlis de (1904), *Cancioneiro da Ajuda*, Halle, Max Niemeyer, 2 vols. [reprint Lisboa, Imprensa Nacional-Casa da Moeda, 1990].
- Vasconcelos, J. Leite de (1902), "Tenção entre D. Affonso Sanchez e Vasco Martins", *Revista Lusitana*, VII, pp. 145-147.
- Zilli, C. (1977), *Joan Baveca. Poesie*, Bari, Adriatica Editrice.

2. ESTUDOS.

2.1. ESTUDOS HISTÓRICOS.

- Alvar, C. (1986b), “Maria Pérez, a Balteira”, *Archivo de Filología Aragonesa*, XXXVI-XXXVII, pp. 11-40.
- Álvarez Blázquez, J. M. (1955), “Pedro Amigo de Sevilla y Pero de Ambroa (interpretación de una amistad)”, *Cuadernos de estudios gallegos*, X, fasc. XXX, pp. 169-193, Santiago de Compostela, C.S.I.C., Inst. “Padre Sarmiento”.
- Cal Pardo, Enrique (2005), *Tumbos del archivo de la catedral de Mondoñedo. Calendarios*, Lugo, Excma.Diputación Provincial.
- Fernández de Viana y Vieites, José Ignacio (1985), “Don Rodrigo Gomez y la sede compostelana”, *Actas II Congreso Galaico-Minhoto*, Xunta de Galicia, Compostela, 1985, vol. I, pp. 107-122. (= Don Rodrigo)
- Fernández de Viana y Vieites, José Ignacio - González Balasch, María Teresa - Pablos Ramírez, Juan Carlos de (1996), “El Tumbo de Caaveiro”, *Cátedra*, nº 3, pp. 267-437.
- (1997), “El Tumbo de Caaveiro”, *Cátedra*, nº 4, pp. 221-385.
- López Sangil, J. L. (1997), “Índice de la documentación en pergamino que se conservaba en el archivo del monasterio de Santa María de Monfero en el año 1833”, *Cátedra*, nº 4, pp. 127-165 (= Índice Monfero).
- (2000), “Relación de la documentación del monasterio de Santa María de Monfero”, *Estudios mindonienses*, 18, pp. 279-740.
- Loscertales de G. de Valdeavellano, Pilar (1976), *Tumbos del Monasterio de Sobrado de los Monjes*, Dirección General del Patrimonio Artístico y Cultural / Archivo Histórico Nacional, Madrid, vol. I.
- (2000), “Relación de la documentación del monasterio de Santa María de Monfero”, *Estudios Mindonienses*, 18, pp. 279-740.
- (2005), *A nobreza alto-medieval galega. A familia Froilaz-Traba*, Noia, Toxosoutos.

- Lucas Álvarez, L. (1986), *El tumbo de San Julián de Samos (siglos VIII-XII). Estudio introductorio. Edición diplomática. Apéndices e índices*, Santiago de Compostela.
- (2004), “El monasterio de San Salvador y San Nicolás de Cis”, *Estudios Mindonienses*, nº 20, pp. 603-728.
- Martínez Salazar, A. (1897), “La Edad Media en Galicia. Una gallega célebre en el siglo XIII”, *Revista crítica de Historia y Literatura españolas, portuguesas e hispanoamericanas*, II, pp. 298-304.
- (1911), *Documentos gallegos de los siglos XIII al XVI*, doc. IX, La Coruña.
- Oliveira, A. Resende de (1986), “A mulher e as origens da cultura trovadoresca no ocidente peninsular”, *A Mulher na Sociedade Portuguesa. Visão Histórica e Perspectivas Actuais. Actas do colóquio (Coimbra, 20 a 22 março 1985)*, Coimbra, Instituto de História Económica e Social-Faculdade de Letras, pp. 21-34.
- (1987), “A cultura trovadoresca no ocidente peninsular, trovadores e jograis galegos”, *Biblos*, 63, pp. 1-22.
- (1988), “Do Cancioneiro da Ajuda ao ‘Livro das Cantigas’ do conde D. Pedro. Análise do acrescento à secção das cantigas de amigo de ω”, en *Revista de História das Ideias*, 10, pp. 691-751.
- (1989), “A Galiza e a cultura trovadoresca peninsular”, *Revista de História das Ideias*, 11, pp. 7-36.
- (1993a), s.v. “Jogral”, *DLMGP*, pp. 339-340.
- (1993b), s.v. “Segrel”, *DLMGP*, pp. 609-611.
- (1993c), s.v. “Trovador”, *DLMGP*, pp. 639-641.
- (1994), *Depois do espectáculo trovadoresco. A estrutura dos cancioneiros peninsulares e as recolhas dos séculos XIII e XIV*, Lisboa, Colibri.
- (1995), *Trovadores e xograres. Contexto histórico*, Vigo, Xerais.
- (2001), *O trovador galego-português e o seu mundo*, Lisboa, Ed. Notícias.
- Menéndez Pidal, R. (1991), *Poesía juglaresca y juglares. Orígenes de las literaturas románicas*, Madrid, Espasa-Calpe [9ª ed.].
- Recuero Astray, Manuel - González Vázquez, Marta - Romero Portilla, Paz (1998), *Documentos Medievales del Reino de Galicia: Alfonso VII (1116-1157)*, A Coruña, Xunta de Galicia.
- Simões, M. (1993), “Pedro de Portugal, Conde de Barcelos”, *DLMGP*, G. Lanciani e G. Tavani, eds., Lisboa, Caminho, pp. 521-523.

- Souto Cabo, J. A. (2006), “Pedro Garcia de Ambroa e Pedro de Ambroa”, *Revista de Literatura Medieval*, XVIII, pp. 225-248, Universidad de Alcalá de Henares.
- (2008), *Documentos galego-portugueses dos séculos XII e XIII*, *Revista Galega de Filoloxía. Monografía*, nº 5, Área de Filoloxías Galega e Portuguesa, Universidade da Coruña.
- Vaamonde Lores, C. – Daviña Sáenz, S. (2008), “Efemérides de la ciudad de Betanzos”, *Anuario Brigantino*, nº 31, pp.191-298.
- Vieira, Yara Frateschi (1999), *En cas dona Maior. Os trovadores e a corte senhorial galega no século XIII*, Santiago de Compostela, Ed. Laiovento.

2.2. ESTUDOS LITERARIOS.

- Alvar, C. (1989), “Li occhi in prima generan l’amore: consideraciones sobre el concepto de ‘amor’ en la poesía del siglo XIII”, *Il Duecento. Actas del IV Congreso Nacional de italianistas*, Santiago de Compostela: USC, pp. 9-21.
- Álvarez Blázquez, X. M. (1963), “A mulher na lírica medieval galego-portuguesa”, *Actas do Congresso Histórico de Portugal Medieval*, *Revista Cultural da Câmara Municipal de Braga Bracara Augusta*, XIV-XV, vol. I, pp. 86-102.
- Arbor Aldea, M. (2000), “As gardas de amor na lírica galego-portuguesa”, *Estudos dedicados a Ricardo Carvalho Calero*, Santiago de Compostela, Parlamento de Galicia-Universidade de Santiago de Compostela, vol. II, pp. 19-43.
- (2002), “*Vervo antigo e sententia* na lírica galego-portuguesa. Unha achega puntual”, en *Iberia cantat. Congreso Internacional sobre Poesía Hispánica Medieval*, edición a cargo de J. Casas Rigall y E. M. Díaz Martínez, Santiago de Compostela, USC, pp. 75-92.
- (2007), “Metro, lírica profana galego-portuguesa e práctica ecdótica: consideracións á luz do *Cancioneiro da Ajuda*”, en *A edición da lírica trobadoresca en Galicia*, Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.
- Asensio, E. (1970), *Poética y realidad en el cancionero peninsular de la Edad Media*, Madrid, Gredos [2ª ed.].
- Askins, A. L.-F. (1991), “The *Cancioneiro da Bancroft Library* (previously *The Cancioneiro de um Grande d’Hespanha*), a copy, ca. 1600, of the

- Cancioneiro da Vaticana*”, do Congresso da Associação Hispânica de Literatura Medieval, Lisboa, Ed. Cosmos, I, pp. 43-47.
- (1993), s.v. “Cancioneiro da Bancroft Library”, *DLMGP*, pp. 118-119.
- Azaustre Galiana, A.-Casas Rigall, J. (1994), “Introducción al análisis retórico: tropos, figuras y sintaxis del estilo”, *Lalia*, V, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela.
- Azevedo, P. de, “O trovador Martin Soarez e seu filho João Martins”, en *Revista Lusitana*, V (1898), pp. 114-136.
- Bec, P. (1984), *Burlesque et obscénité chez les troubadours. Le contre-texte au Moyen Age*, Paris, Éditions Stock.
- Beltrán, V. (1995), *A cantiga de amor*, Vigo, Xerais.
- (2007), *Poética, poesía y sociedad en la lírica medieval*, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela [Verba Anexo 59].
- Bernárdez, F. L. (1969), “Juyão Bolseyro, juglar gallego del siglo XIII”, *Grial*, 26, pp. 478-480.
- Bertolucci Pizzorusso, V. (1966), “Le postille metriche di Angelo Colocci ai canzonieri portoghesi”, *Annali dell’ Istituto Universitario Orientale, Sezione Romanza*, VIII, I, pp.13-30.
- (1972), “Note linguistiche e letterarie di Angelo Colocci in margine ai canzonieri portoghesi”, *Atti del Convegno di studi su Angelo Colocci, Jesi, 13-14 settembre 1969*, Jesi, Amministrazione Comunale di Jesi, pp. 197-203.
- (1993), “Motivi e registri minoritari nella lirica d’amore galego-portoghese: la cantiga de *change*”, *Actas do Congreso “O Cantar dos trovadores”*, 26-29 de abril de 1993, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 109-120.
- Billy, D. - P. Canettieri - C. Pulsoni - A. Rossell (2003), *La lirica galego-portoghese. Saggi di métrica e musica comparata*, Roma, Carocci.
- Blanco Valdés, C. F. (1994), “Splendore e luce nella donna stilnovista. Riflesso della situazione nella lirica galego-portoghese”, *Estudios galegos en homenaxe ó profesor Giuseppe Tavani* (E. Fidalgo – P. Lorenzo Gradín coords.), Santiago de Compostela, C.I.H. “R. Piñeiro”, pp. 193-203.
- (1992-95), “Cuando el amor nace por los ojos: estudio comparativo en Guinizelli y Cavalcanti”, *Actas XIX CILFR*, R. Lorenzo ed., A Coruña: Fund. P. Barrié de la Maza, VII, pp. 643-656.
- Blecua, A. (1983), *Manual de crítica textual*, Madrid, Castalia.

- Brea, M. (1990), “Dona e senhor nas cantigas de amor”, *Estudios Románicos*, 4, 1987-88-89, *Homenaje al profesor Luis Rubio*, I, Murcia, Univ. De Murcia, pp. 149-170.
- (1992), “Anotaciones sobre la función de los *miscradores* en las cantigas de amor gallego-portuguesas”, *Cultura Neolatina*, LII, fasc. 1-2, pp. 167-180.
- (1996), “La fin’ Amors et les troubadours galiciens-portugais”, *Revue des Langues Romanes*, I, pp. 81-107.
- (coord.), (2005), *Carolina Michaëlis e o Cancioneiro da Ajuda hoxe*, Santiago de Compostela, Centro ‘Ramón Piñeiro’ para a Investigación en Humanidades.
- (1997), “Las anotaciones de Angelo Colocci en el Cancionero de la Biblioteca Vaticana”, *Revista de Filología Románica (Homenaje al profesor Pedro Peira)*, 14, pp. 515-519.
- Brea, M. – Fernández Campo, F. (1993), “Notas lingüísticas de A. Colocci no cancionero galego-portugués B”, *Actes du XXe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes*, Université de Zurich (6-11 avril 1992), publiées par G. Hilty, Tübingen, Francke Verlag, V, pp. 41-56.
- Brea, M. – Lorenzo Gradín, P. (1998), *A cantiga de amigo*, Vigo, Xerais.
- Canettieri, P.-Pulsoni, C. (1995a), “Para un estudio histórico-xeográfico e tipolóxico da imitación métrica na lírica galego-portuguesa. Recuperación de textos trobadorescos e troveirescos”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos*. 1994, pp. 11-50.
- (1995b), “*Contrafacta* galego-portoghese”, *Medioevo y Literatura. Actas del V Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (Granada, 27 septiembre-1 octubre 1993)*, edición de J. Paredes, Granada, Universidad de Granada, vol. I, pp. 479-497.
- Castellucci, A. (2004), “Temas e motivos no Cancioneiro da Ajuda”, *O Cancioneiro da Ajuda cen anos despois*, M. Brea ed., Santiago de Compostela: Xunta de Galicia, pp. 331-350.
- Corral Díaz, E. (1996), *As mulleres nas cantigas medievais*, Sada-A Coruña, Publicacións do Seminario de Estudos Galegos-Edicións do Castro.
- (1993), “A *donzela* na lírica profana galego-portuguesa”, *Actas IV Congreso AHLM*, II, pp. 349-356, Lisboa, Eds. Cosmos.).
- Correia A. (1992), *O Refran nos Cancioneiros Galego-Portugueses (Escrita e Tipologia)*, Lisboa, Faculdade de Letras da Universidade de Lisboa [dissertação de mestrado].
- (1993), s.v. “Refram”, *DLMGP*, pp. 570-571.

- (1995), “O sistema das coblas doblas na lírica galego-portuguesa”, *Medioevo y Literatura. Actas del V Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (Granada, 27 septiembre-1 octubre 1993)*, edición de J. Paredes, Granada, Universidad de Granada, vol. II, pp. 75-90.
- (1997), “A jura como prova na cantiga de amor galego-portuguesa”, *O género do texto medieval*, C. A. Ribeiro e M. Madureira, coords., Lisboa: Cosmos, pp. 55-69.
- (1998), “Do refrão de Meendinho à escrita dos refrões nos cancioneiros”, *Actas do Congresso o Mar das Cantigas*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 267-290.
- Couceiro, X. L., (1993), s. v. “Pero D’ Armea”, *DLMGP*, Lisboa, Caminho, pp. 536-37.
- Cunha, C. Ferreira da (1961), *Estudos de Poética Trovadoresca. Versificação e ecdótica*, Rio de Janeiro, Ministério da Educação e Cultura, Instituto Nacional do Livro.
- (1984), “Branca e vermelha (sobre um passo da cantiga da ‘Garvaya’)”, *Lingua e verso*, pp. 12-24, Lisboa, 3ª ed. revista e aumentada.
- D’ Heur, J. M. (1974), “Sur la tradition manuscrite des chansonniers galicien-portugais. Contribution à la *Bibliographie Générale* et au Corpus des troubadours”, *Arquivos do Centro Cultural Português*, VIII, pp. 3-43.
- (1975b), *Recherches internes sur la lyrique amoureuse des troubadours galiciens-portugais (XIIe-XIVe siècles). Contribution à l’étude du “corpus des troubadours”*, s. l.
- (1984), “Sur la généalogie des chansonniers portugais d’Ange Colocci”, *Boletim de Filologia, Homenagem a Manuel Rodrigues Lapa*, II, XXIX, pp. 23-34.
- Dufresne, J. L. (1984), “L’obscène médiéval”, en *L’ Obscène*. Colloque organisé par S. Floc’h à la Faculté des Lettres de Pau en mai 1983, Université de Pau ed des Pays de l’Adour, pp. 83-94.
- Fanelli, V. (1979), *Ricerche su Angelo Colocci e sulla Roma cinquecentesca*, Introduzione e note adizionali di J. Ruyschaert, indici di G. Ballistreri, Città del vaticano, *Studi e testi* 283.
- Faral, E. (1971), *Les arts poétiques du XIIe et du XIIIe siècle. Recherches et documents sur la technique littéraire du Moyen Age*, Paris, Librairie Honoré Champion.
- Fernández Campo, F. (2004), “Reflexións para unha lectura de *o y eu sempre, mia senhor, dizer*, de Pai Gomez Chariño (A 248, B 816, V 400)”, *O cancioneiro da Ajuda cen anos despois*, Santiago de Compostela, Xunta de

Galicia, pp. 513-523.

- (2008), “Apostillas petrarquescas de Colocci: nuevas posibilidades de lectura”, *Angelo Colocci e gli studi romanzi*, a cura di C. Bologna e M. Bernardi, Città del Vaticano, *Studi e testi* 449, pp. 431-447.
- Fernández Guiadanes, A. (2005), “O (des)ensandecemento trobadoresco”, *Verba*, 32, pp. 191-224.
- (2009), “Notas sobre a copia e os textos dalgunhas cantigas galego-portuguesas”, *Pola meñhor dona de quantas fez Nostro Senhor. Homenaxe á profesora Giulia Lanciani*, Santiago de Compostela, C.I.H. “R. Piñeiro”, pp. 189-224.
- (2010), “Hacia una *emendatio* legítima: la *collatio* intra e intertextual en la edición de la lírica profana gallego-portuguesa”, *Incipit*, XXX, pp. 11-31.
- (2011b), “Uso y funciones de la plica en el *Cancioneiro da Ajuda*: identificación del *usus scribendi* de los copistas”, *La Materialidad escrita: nuevos enfoques para su interpretación* (M. Salamanca López, coord.), Oviedo, Instituto de Estudios para la Paz y la Cooperación, pp. 41-87.
- Ferrari, A. (1979), “Formazione e struttura del Canzoniere Portoghese della Biblioteca Nazionale di Lisbona (Cod. 10991: Colocci-Brancuti). Premesse codicologiche alla critica del testo (Materiali e note problematiche)”, *Arquivos do Centro Cultural Português*, XIV, pp. 27-142.
- (1991), “Le chansonnier et son double”, *Lyrique romane médiévale: la tradition des chansonniers. Actes du colloque de Liège*, 1989, ed. par M. Tyssens, Liège, Université de Liège, pp. 303-327.
- (1993a), s.v. “Cancioneiro da Biblioteca Nacional (Colocci-Brancuti)”, *DLMGP*, pp. 119-123.
- (1993b), s.v. “Cancioneiro da Biblioteca Vaticana”, *DLMGP*, pp. 123-126.
- (1993c), “Parola-rima”, *O cantar dos trobadores. Actas do Congreso celebrado en Santiago de Compostela entre os días 26 e 29 de abril de 1993*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 121-136.
- Fidalgo Francisco, E. (1994), “*Joi d’amor* na cantiga de amor galego-portuguesa”, *Estudios Galegos en Homenaxe ó Profesor Giuseppe Tavani*, coordinado por E. Fidalgo e P. Lorenzo Gradín, Santiago de Compostela: Xunta de Galicia-Publicacións do Centro de Investigacións Lingüísticas e Literarias “Ramón Piñeiro”, pp. 65-78.
- (1997a), “En torno al mot-equivoc en la cantiga de amor gallego-portuguesa”, *Actas del VI Congreso Internacional de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (Alcalá de Henares, 12-16 de septiembre de 1995)*, edición de J. M. Lucía Megías, Alcalá de Henares: Servicio de

Publicaciones-Universidad de Alcalá, vol. I, pp. 611-616.

- (1997b), “Acerca del *mot-equivoc* y del *mot-tornat* en la cantiga de amor”, *Cultura Neolatina*, LVII, pp. 253-276.
- Fidalgo Francisco, E.- Souto Cabo, J. A. (1995), “El amor de oídas desde la lírica gallego-portuguesa”, *Medioevo y Literatura. Actas del V Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (Granada, 27 septiembre-1 octubre 1993)*, edición de J. Paredes, Granada: Universidad de Granada, vol. II, pp. 313-328.
- Filguerira Valverde, X. (1991), “A servidume de amor e a expresión feudal nos Cancioneros”, *Estudos Portugueses. Homenagem a Luciana Stegagno Picchio*, Lisboa, Difel, Difusão Editorial Lda., pp. 185-205.
- (1992), “Rasgos popularizantes nos cancioneros galego portugueses”, en *Estudios sobre lírica medieval. Traballos dispersos (1925-1987)*, Vigo, Galaxia, pp. 147-163.
- Frank, I. (1966), *Répertoire métrique de la poésie des troubadours*, Paris, Librairie Honoré Champion, 2 vols.
- Gonçalves, E. (1976), “La Tavola Colocciana. *Autori portugueses*”, *Arquivos do Centro Cultural Português*, X, pp. 387-448.
- (1984), “Quel da Ribera”, *Cultura Neolatina*, XLIV, pp. 219-224.
- (1986), “Pressupostos históricos e geográficos à crítica textual no âmbito da lírica medieval galego-portuguesa: (1) ‘Quel da Ribera’, (2) A romaria de San Servando”, *Critique Textuelle Portugaise. Actes du Colloque, Paris, 20-24 octobre 1981*, Paris, Fondation Calouste Gulbenkian-Centre Culturel Portugais, pp. 41-53.
- (1991b), “Sur la lyrique galego-portugaise. Phénoménologie de la constitution des chansonniers ordonnés par genres”, *Lyrique Romane Médiévale: la tradition des chansonniers. Actes du Colloque de Liège, 1989*, édités par M. Tyssens, Liège, Université de Liège, pp. 447-467.
- (1993a), s.v. “Colocci, Angelo”, *DLMGP*, pp. 163-166.
- (1993b), s.v. “Tavola Colocciana (C)”, *DLMGP*, pp. 615-618.
- (1993c), s.v. “Tenção”, *DLMGP*, pp. 622-624.
- (1993d), s.v. “Tradição manuscrita da poesia lírica”, *DLMGP*, pp. 627-632.
- (1993e), s.v. “Vasco Martinz de Resende”, *DLMGP*, pp. 650-651.
- (1993f), “Atehudas ata a fiinda”, *O cantar dos trovadores. Actas do Congreso celebrado en Santiago de Compostela entre os días 26 e 29 de abril de 1993*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 167-186.

- (1994), “O sistema das rubricas atributivas e explicativas nos cancioneiros trovadorescos galego-portugueses”, *Actas do XIX Congreso Internacional de Lingüística e Filoloxía Románicas, Universidade de Santiago de Compostela, 1989*, edición de R. Lorenzo, A Coruña, Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa, vol. VII, pp. 979-990.
- (1995), “Tradição manuscrita e edição de textos: experiências ecdóticas no campo da lírica galego-portuguesa”, *Atas do I Encontro Internacional de Estudos Medievais (4, 5, e 6 Julho/95)*, São Paulo, USP-UNICAMP-ENESP, pp. 36-51.
- (2001), “Des cansos redondas dans la lyrique galego-portugaise?”, en *Convergences médiévales. Épopée, lyrique, roman. Mélanges offerts à Madeleine Tyssens*, ed. N. Henrard - P. Moreno - M. Thiry-Stassin, Bruxelles, De Boeck Université, pp. 185-208.
- (2007a), “Sobre a tradição manuscrita da lírica galego-portuguesa: conjecturas e contrariedades”, *eHumanista. Journal of Iberian Studies*, vol. 8, pp. 1-27.
- (2007b), “Sobre edições da lírica galego-portuguesa: uma reflexão”, *II Congreso Virtual do Departamento de Literaturas Románicas. Edição de Texto*, Universidade de Lisboa [http://www.fl.ul.pt/dep_romanicas/auditorio/PDF/Elsa_Gonçalves.pdf].
- Indini, M. L.-Panunzio, S. (1989), “Aproccio al sistema retorico della lirica galego-portoghese: modelli, funzioni, contesti”, *Actes du XVIIIe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes, Université de Trèves (Trier) 1986*, publiés par D. Kremer, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, vol. VII, pp. 551-565.
- Jeanroy, A. (1969), *Les origines de la poésie lyrique en France au Moyen Âge*, Paris, Librairie Honoré Champion, [4^a ed.].
- Juárez Blanquer, A. (1993), “Datos de retórica literaria emanados de la poesía de los cancioneros”, *Literatura medieval. Actas do IV Congreso da Associação Hispânica de Literatura Medieval (Lisboa, 1-5 Outubro 1991)*, organização de A. A. Nascimento e C. Almeida Ribeiro, Lisboa, Edições Cosmos, vol. II, pp. 193-201.
- Lanciani, G. (1995), “Per una tipologia della tenzone galego-portoghese”, *Medioevo y Literatura. Actas del V Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (Granada, 27 septiembre-1 octubre 1993)*, edición de J. Paredes, Granada, Universidad de Granada, vol. I, pp. 117-130.
- (1998), “Sobre alguns problemas da poesia trovadoresca”, *Homenaxe a Ramón Lorenzo*, edición de D. Kremer, Vigo, Galaxia, vol. I, pp. 95-99.

- Lanciani, G. - Tavani, G. (1993), *Dicionário de Literatura Medieval Galega e Portuguesa*, organização e coordenação de —, Lisboa, Caminho (=DLMGP).
- (1995), *As cantigas de escarnio*, Vigo, Xerais.
- Lapa, M. Rodrigues (1981), *Lições de Literatura Portuguesa. Época Medieval*, Coimbra, Coimbra Editora Limitada [10ª edição revista pelo autor].
- Lattès, S. (192), “Studi letterari e filologici di Angelo Colocci”, *Atti del Convegno di Studi su Angelo Colocci*, Jesi, pp. 243-255.
- Lausberg, H. (1966), *Manual de retórica literaria*, Madrid: Gredos, 3 vols.
- (1993), *Elementos de Retórica Literaria*, Madrid, Gredos, [2ª reimp. de la ed. de 1975].
- Le Gentil, P. (1981), *La poésie lyrique espagnole et portugaise à la fin du Moyen Âge: les thèmes, les genres et les formes*, Genève, Slatkine, 2 vols.
- Livrmore, H. (1988), “The formation of the Cancioneiros”, *Arquivos do Centro Cultural Português*, XXV, pp. 107-147.
- Lopes, G. Videira (1994), *A Sátira nos Cancioneiros Medievais Galego-Portugueses*, Lisboa, Imprensa Universitária-Editorial Estampa.
- Lorenzo Gradín, P. (1990), *La canción de mujer en la lírica medieval*, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, Servicio de Publicacións e Intercambio Científico.
- (1991), “La malcasada de Don Denis: la adaptación como renovación”, *Revista de Literatura Medieval*, III, pp. 117-128.
- (1993a), “*Accesus ad tropatores*. Contribución al estudio de los “contrafacta” en la lírica gallego-portuguesa”, *Actes du XXe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes, Université de Zurich (6-11 avril 1992)*, publiés par G. Hilty, Tübingen, Francke Verlag, vol. V, pp. 101-112.
- (1993b), s.v. “Partimen”, *DLMGP*, pp. 512-513.
- (1994a), “La pastorela gallego-portuguesa: entre tradición y adaptación”, *Romanica Vulgaria Quaderni*, XIII-XIV, pp. 117-146.
- (1994b), “*Repetitio trobadorica*”, *Estudios Galegos en Homenaxe ó Profesor Giuseppe Tavani*, coordinado por E. Fidalgo e P. Lorenzo Gradín, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia-Publicacións do Centro de Investigacións Lingüísticas e Literarias “Ramón Piñeiro”, pp. 79-105.
- (1997), “El dobre gallego-portugués o la estética de la simetría”, *Vox Romanica*, LVI, pp. 212-241.

- (2004), «Unidade e diversidade poéticas. As cantigas de refrán do *Cancioneiro da Ajuda*», en *O Cancioneiro da Ajuda, cen anos despois (Actas do Congreso organizado pola Dirección Xeral de Promoción Cultural en Santiago de Compostela e na Illa de San Simón os días 25-28 de maio de 2004)*, coord. M. Brea, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 225-242.
- (2010), “Sobre el cómputo métrico en la lírica gallego-portuguesa”, *La lírica romanza del medioevo. Storia, tradizioni, interpretazioni*. Actas do VI Convegno triennale della Società italiana di Filologia Romanza (Padova-Stra, 27 setembro-1 outubro 2006), pp. 493-508.
- Magán Abelleira, F. (1997), “Sobre algunos rasgos epigramáticos en textos monoestróficos gallego-portugueses”, *Actas del VI Congreso Internacional de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (Alcalá de Henares, 12-16 de septiembre de 1995)*, edición de J. M. Lucía Megías, Alcalá de Henares, Servicio de Publicaciones-Universidad de Alcalá, vol. II, pp. 957-965.
- Maleval, M. A. Tavares (1999), “Corpo e voz de mulher na lírica medieval”, *Para Sempre em Mim. Homenagem à Professora Ângela Vaz Leão*, Belo Horizonte-Minas Gerais-Brasil, Editora PUC Minas-Pontificia Universidade Católica de Minas Gerais-Pró-reitoria de Extensão, pp. 361-371.
- Marchese, A.-Forradellas, J. (1991), *Diccionario de retórica, crítica y terminología literaria*, Barcelona, Ariel.
- Meneghetti, M. L. (1994), “Les refrains romans: una question d’ensemble”, *Actas do XIX Congreso Internacional de Lingüística e Filoloxía Románicas, Universidade de Santiago de Compostela, 1989*, edición de R. Lorenzo, A Coruña, Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa, vol. VII, pp. 331-338.
- Meneghetti, Mª L. (1984), *Il pubblico dei trovatori*, Modena, Mucchi Editore.
- Menéndez Pidal, R. (1991), *Poesía juglaresca y juglares. Orígenes de las literaturas románicas*, Madrid, Espasa Calpe [9^a ed.].
- Minervini, V. (1993), s. v. “Pero Garcia D’ Ambroa”, *DLMGP*, Lisboa, Caminho, pp. 542-43.
- Mölk, U.-Wolfzettel, F. (1972), *Répertoire métrique de la poésie lyrique française des origines à 1350*, München, Wilhelm Fink Verlag.
- Montero Santalla, J.M. (2000), *As Rimas da poesía trovadoresca galego-portuguesa: catálogo e análise*, A Coruña, tese de doutoramento, inédita.
- Mortara Garavelli, B. (1991), *Manual de retórica*, Madrid, Cátedra.
- Mussons Freixas, A. M. (1991), “Locura y desmesura de la lírica provenzal a

- la gallego-portuguesa”, *Revista de Literatura Medieval*, III, pp. 163-183.
- (1993), “Los trovadores y el juego del lenguaje”, *O cantar dos trovadores. Actas do Congreso celebrado en Santiago de Compostela entre os días 26 e 29 de abril de 1993*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 221-233.
- Osório, Jorge A. (1986), “‘Cantiga de escarnho’ galego-portuguesa: sociologia ou poética?”, *Linguas e literaturas. Revista da Faculdade de Letras do Porto*, II Série, III, pp. 153-197.
- Pellegrini, S. (1936), “Appunti su trovatori di lingua portoghese”, *Boletim de Filologia*, IV, pp. 75-83.
- (1939), *Repertorio Bibliografico della Prima Lirica Portoghese*, Modena, Società Tipografica Modenese.
- Pellegrini, S.-Marroni, G. (1981), *Nuovo Repertorio Bibliografico della Prima Lirica Galego-portoghese (1814-1977)*, L’Aquila, Japadre Editore.
- Pena, X. R. (1985), “Dobre, Mot-Refranh, Palabra Rima e Mot Tornat na lírica galegoportuguesa”, *Grial*, LXX, pp. 431-442.
- Pérez Barcala, G. (2001), «Angelo Colocci y los procedimientos repetitivos en el *Cancioneiro da Biblioteca Nacional* (Cod. 10991)», *Revista de Poética Medieval*, 7, pp. 53-96.
- (2004), “«Ay lume destes olhos meus»: o lume, a *descriptio amantium* e o sufrimento amoroso na lírica galego-portuguesa”, *O Cancioneiro da Ajuda cen anos despois (Actas do Congreso organizado pola Dirección Xeral de Promoción Cultural en Santiago de Compostela e na Illa de San Simón os días 25-28 de maio de 2004, coord. M. Brea)*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 595-626.
- (2005), «Palavra-rima, refrán y paralelismo», en *Actas del IX Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (A Coruña, 18-22 de septiembre de 2001)*, ed. de C. Parrilla y M. Pampín, Noia, Toxosoutos, vol. III, pp. 323-353.
- (2006), «*Repetitio versuum* en la lírica gallego-portuguesa», en *Revista de Filología Española (RFE)*, LXXXVI, 1º, pp. 161-208.
- (2008), “Angelo Colocci y la rima románica: aspectos estructurales (Análisis de algunas apostillas coloccianas)”, *Angelo Colocci e gli studi romanzi*, a cura di C. Bologna e M. Bernardi, Roma, Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, pp. 315-361.
- Pichel, A. (1987), *Ficción poética e vocabulario feudal na lírica trobadoresca galego-portuguesa*, A Coruña, Excma. Diputación Provincial.
- Ramos, M. A. (1984), “A transcrição das fiindas no *Cancioneiro da Ajuda*”,

- Boletim de Filologia, Homenagem a Manuel Rodrigues Lapa*, II, XXIX, pp. 11-22.
- (1985), “Novas observações sobre o sistema de numeração do Cancioneiro da Ajuda”, *Boletim de Filologia*, XXX, pp. 33-46.
 - (1986), “L’eloquence des blancs dans le Chansonnier d’Ajuda”, *Actes du XVIIe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes (Aix-en-Provence, 29 août-3 septembre 1983)*, Aix-en-Provence, Université de Provence, vol. VIII, pp. 217-224.
 - (1988a), “Tradições gráficas nos manuscritos da lírica galego-portuguesa”, *Actes du XVIIIe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes, Université de Trèves (Trier) 1986*, publiés par D. Kremer, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, vol. VI, pp. 37-48.
 - (1993a), “L’importance des corrections marginales dans le Chansonnier d’Ajuda”, *Actes du XXe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes, Université de Zurich (6-11 avril 1992)*, publiés par G. Hilty, Tübingen, Francke Verlag, vol. V, pp. 143-152.
 - (1993b), s.v. “Fiinda”, *DLMGP*, pp. 273-274.
 - (1995), “A separação silábica na cópia da poesia lírica galego-portuguesa: outro indício de antecedentes musicais”, *Miscelânea de Estudos Linguísticos, Filológicos e Literários in Memoriam Celso Cunha*, organização e coordenação de C. da Cunha Pereira e P. R. Dias Pereira, Rio de Janeiro, Editora Nova Fronteira, pp. 703-719.
- Ramos, M. A.-Oliveira, A. Resende de (1993), s.v. “Cancioneiro da Ajuda”, *DLMGP*, pp. 115-118.
- Rodríguez Castaño, M^a del C. (1999), «A *palavra perdida*: da teoria à prática», en *Actes del VII Congrès de l’Associació Hispànica de Literatura Medieval (Castelló de la Plana, 22-26 de setembre de 1997)*, vol. III, ed. S. Fortuño - T. Martínez Romero, Castelló de la Plana, Publicacions de la Universitat Jaume I, pp. 263-285
- Rodríguez Fernández, J. L. (1976), “La Cantiga de Escarnio y su Estructura Histórico-Literaria. ‘El equívoco como recurso estilístico nuclear en la cantiga d’escarnho de los Cancioneros’”, *Estudios Compostelanos*, IV, pp. 33-46.
- (1988), “Os nomes dos trovadores. Algumas anotações para umha fixação possível”, *Actas del I Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval, Santiago de Compostela, 2 al 6 de Diciembre de 1985*, edición de V. Beltrán, Barcelona, P.P.U, pp. 523-538.
 - (1993), “A mulher nos cancioneiros. Notas para um anti-retrato descortês”, *Simpósio Internacional Muller e Cultura (Compostela, 27-29 de fevereiro de*

- 1992), coordinado por A. Marco, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, pp. 43-67.
- Ron Fernández, X. X. (1994), “‘Ir-se quer o meu amigo d’aquí’. Dialéctica de una actividad”, *Estudios Galegos en Homenaxe ó Profesor Giuseppe Tavani*, coordinado por E. Fidalgo e P. Lorenzo Gradín, Santiago de Compostela: Xunta de Galicia-Centro de Investigacións Lingüísticas e Literarias “Ramón Piñeiro”, pp. 117-134.
- Scholberg, K. (1971), *Sátira e invectiva en la España medieval*, Madrid: Gredos.
- Scudieri Ruggieri, J. (1962), “Riflessioni su “kharge” e “cantigas d’amigo”, *Cultura Neolatina*, XXII, pp. 5-39.
- Souto Cabo, J. A. (1988), “Aproximaçom ao motivo dos olhos nas cantigas de amor e de amigo”, *Agália*, 16, pp. 401-420.
- (1993), “Do bom parecer à morte de amor: consideraçons sobre a contemplaçom da “senhor” na cantiga de amor”, *Simpósio Internacional Muller e Cultura (Compostela, 27-29 de febreiro de 1992)*, coord. por A. Marco, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, pp. 25-42.
- Stegagno Picchio, L. (1980), “Sulla Lirica Galego-Portoghese: un Bilancio”, *Études de Philologie Romane et d’Histoire Littéraire offertes à Jules Horrent à l’occasion de son soixantième anniversaire*, éditées par J. M. D’Heur et N. Cherubini, Liège, pp. 333-350.
- Tavani, G. (1967), *Repertorio metrico della lirica galego-portoghese*, Roma, Edizioni dell’Ateneo.
- (1969), *Poesia del Duecento nella Penisola Iberica. Problemi della lirica galego-portoghese*, Roma, Edizioni dell’Ateneo.
- (1973), “Parallelismo e iterazione. Appunti in margine al criterio di pertinenza”, *Cultura Neolatina*, XXXIII, pp. 9-32.
- (1986), “Filologia e crítica textual na edição das cantigas medievais”, *Critique textuelle portugaise. Actes du Colloque, Paris, 20-24 octobre 1981*, Paris, Fondation Calouste Gulbenkian-Centre Culturel Portugais, pp. 29-39.
- (1988), *Ensaio portugueses. Filologia e Linguística*, Lisboa, Imprensa Nacional-Casa da Moeda.
- (1991), *A poesía lirica galego-portuguesa*, Vigo, Galaxia.
- (1993a), s.v. “Cantiga de escarnho e maldizer”, *DLMGP*, pp. 138-139.
- (1993b), s.v. “Paralelismo”, *DLMGP*, pp. 509-511.
- (1998), “Amanuensi ed editori: l’incomprensione del testo”, *Homenaxe a*

- Ramón Lorenzo, edición de D. Kremer, Vigo, Galaxia, vol. I, pp. 81-93.
- (1999b), “Ancora sulla tradizione manoscritta della lirica galego-portoghese (quarta e ultima puntata)”, *Rassegna Iberistica*, LXV, pp. 3-12.
- (1999c), “A proposito di alcune pubblicazioni recenti sulla lirica galego-portoghese”, *Critica del testo*, II/3, pp. 975-984.
- Tyssens, M. (1993), “Cantigas d’amigo et chansons de femme”, *O cantar dos trovadores. Actas do Congreso celebrado en Santiago de Compostela entre os días 26 e 29 de abril de 1993*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 329-347.
- Vallín, G. (1997), “Escarnho d’amor”, *Medioevo Romanzo*, XXI, 1, pp. 132-146.
- Vasconcelos, C. M. de (1905), “Randglossen zum altportugiesischen Liederbuch, VII. Eine Jerusalem pilgerim und andere Kreuzfahrer”, *Zeitschrift für romanische Philologie*, XXV, pp. 533-560, 669-685. Esta obra cítase a través Vieira, Y. Frateschi et alii (2004: 219-273). *as pr*
- (1946), *Lições de Filologia Portuguesa segundo eleições feitas ao curso de 1911 / 1912*, Lisboa, Edição da Revista de Portugal.
- Vázquez Pacho, Mª C. (1999), “A sanha nas cantigas de amigo”, *Actes del VII Congrès de l’ Assciació Hispànica de Literatura Medieval*, Cstelló de la Plana: Universitat Jaume I, Servei de Publicacions, pp. 471-487.
- Ventura, J. (1993), “Sátira e aldraxe entre trovadores e xograis”, *O cantar dos trovadores. Actas do Congreso celebrado en Santiago de Compostela entre os días 26 e 29 de abril de 1993*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, pp. 533-550.
- Vieira, Yara F. et alii (2004), *Glosas marginais ao cancioneiro medieval português de Carolina Michaëlis de Vasconcelos*, Coimbra, Unicamp Ed., USC e Univ. de Coimbra.
- Vilhena, M. C. (1991), “A amada das cantigas de amor: casada ou solteira?”, *Estudos Portugueses. Homenagem a Luciana Stegagno Picchio*, Lisboa, Difel, Difusão Editorial Lda., pp. 209-221.
- Víñez Sánchez, A. (1989), “Rimario del Cancioneiro da Ajuda”, *Cuadernos de Filología Románica. I. Estudios Gallegos*, pp. 55-143.

2.3. ESTUDOS LINGÜÍSTICOS, DICCIONARIOS E BASES DE DATOS.

- Adams, J. N. (1982), *The Latin Sexual Vocabulary*, London, Duckworth.
- Álvarez Blanco, R. – Xove Ferreiro, X., “Lingua e variación dialectal na *Crónica Xeral Galega*”, en Kremer, D. (ed.), *Homenaxe a Ramón Lorenzo*, Vigo, Galaxia, 1998, vol. I, pp. 29-58.
- Ares Vázquez, N. (2009), “Toponimia do concello de Lángara”, *Lucensia*, 39, pp. 269-298.
- Ares Vázquez, M. C.-Carballeira Anllo, X. M.-Iglesias Sierra, P.-Lema Suárez, X. M.-López Fernández, R. (1990), *Diccionario Xerais da Lingua*, Vigo, Xerais [1ª ed., 1986].
- Bascuas López, E. (2006), *Hidronimia y léxico de origen paleoeuropeo en Galicia*, Sada, A Coruña, Edicións do Castro.
- BirMed = M. Brea (coord.), *Bibliografía de referencia do Arquivo Galicia Medieval, versión 2.1*, CIH “R. Piñeiro” [www.cirp.es].
- Brea, M. (1988a), “Anotacións sobre o uso dos adverbios pronominais en galego-portugués”, *Homenagem a Joseph M. Piel*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, pp. 181-190.
- (1988b), “La partícula gallego-portuguesa *ar / er*”, *Homenaje a Alonso Zamora Vicente*, Madrid, Castalia, pp. 45-57.
- (2005), “Anotacións sobre o uso lírico de *endurar*”, *As tebras alumeadas. Estudos filolóxicos ofrecidos en homenaxe a Ramón Lorenzo*, A.I. Boullón Agrelo, X.L. Couceiro e F. Fernández Rei, eds., Santiago de Compostela: USC, Servicio de Publicacións, pp. 527-539.
- Cappelli, A. (1995), *Dizionario di abbreviature latine ed italiane*, Milano, Hoepli.
- Castro, I. de-Ramos, M. A. (1986), “Estratégia e táctica da transcrição”, *Critique textuelle portugaise. Actes du Colloque, Paris, 20-24 octobre 1981*, Paris, Fondation Calouste Gulbenkian-Centre Culturel Portugais, pp. 99-122.
- Castro, M. H. Lopes de-Cepeda, I. Vilarés-Madureira, V.-Castro, I. J. de (1964-1973), “Normas de transcrição para textos medievais portugueses”, *Boletim de Filologia*, XXII, pp. 417-425.
- Cintra, L. F. Lindley (1963), “Observations sur l’orthographe et la langue de quelques textes non littéraires galiciens-portugais de la seconde moitié du XIIIe siècle”, *Revue de Linguistique Romane*, XVII, pp. 59-77.

- CORDE=R.A.E., *Corpus diacrónico del español*, [<http://corpus.rae.es/cordenet.html>].
- Corominas, J.-Pascual, J. A. (1980), *Diccionario crítico-etimológico castellano e hispánico*, Madrid, Gredos, 5 vols.
- Corpus informatizado do português medieval*, Xavier, Mª F. (dir.), Lisboa, Centro de Lingüística da Universidade Nova de Lisboa [<http://cipm.fcsh.unl.pt>].
- Dias, A. E. da Silva (1959), *Syntaxe Historica Portuguesa*, Lisboa, Livraria Clássica Editora [4^a ed.].
- Dicionario da R.A.G. en liña*, http://www.edu.xunta.es/diccionarios/index_rag.html
- Fernández de Viana y Vieites, J. I. (1998), “Proposta para unha normativa de edición de documentos medievais en galego”, *Homenaxe a Ramón Lorenzo*, edición de D. Kremer, Vigo, Galaxia, vol. I, pp. 71-80.
- Ferreiro, M. (1995), *Gramática histórica galega*, Santiago de Compostela, Edicións Laiovento.
- Ferreiro, M. – Martínez Pereiro, C. P. – Tato Fontaíña, L. (2007), *Normas de edición para a poesía trobadoresca galego-portuguesa medieval*, Universidade da Coruña.
- García de Diego, V. (1984), *Elementos de gramática histórica gallega*, Burgos, 1909 (reed. Anexo 23 de *Verba*, Servicio de Publicacións, Universidade de Santiago de Compostela).
- García Gondar, F. (1978), *O infinitivo conxugado en galego*. Anexo 13 de *Verba*, Servicio de Publicacións, Santiago de Compostela.
- García-Sabell Tormo, T. (1991), *Léxico francés nos cancioneiros galego-portugueses. Revisión crítica*, Vigo: Galaxia.
- González Seoane, E. (corrda.) (2006), *Diccionario de diccionarios do galego medieval*, *Verba*, anexo 56, Santiago de Compostela. Dispoñible tamén en liña [<http://sli.uvigo.es/DDGM>].
- Huber, J. (1986), *Gramática do Português Antigo*, Lisboa, Fundação Calouste Gulbenkian (traducción da edición alemana de 1933).
- Iglesias, H. (2007), “Les trois toponymes galiciens Armeá, le basque Armenia et le gascon Armagnac ont-ils un rapport avec l’Arménie?”, *Araxes. Anuario internacional armenio-vasco*, 1 (12), pp. 52-59.
- Lausberg, H. (1966), *Lingüística románica. Vol. II. Morfología*, Madrid, Gredos.

- Lorenzo Vázquez, R. (1968), *Sobre cronología do vocabulário galego-português*, Vigo, Galaxia.
- (1977), *La traducción gallega de la Crónica General y de la Crónica de Castilla. Vol. II. Glosario*, Ourense, Instituto de Estudios orensanos “Padre Feijoo”.
- (1985), *Crónica Troiana*, A Coruña, Real Academia Galega-Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa.
- (1987), “Algunhas consideracións sobre a *História do Galego-Português* de Clarinda de Azevedo Maia”, *Verba*, XIV, pp. 441-488.
- (1988a), “Normas para a edición de textos medievais galegos”, *Actes du XVIIIe Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes (Trèves, 1986)*, publiés par D. Kremer, Tübingen, Max Niemeyer Editore, vol. VI, pp. 76-85.
- (1988b), “Consideracións sobre as vocais nasais e o ditongo –ão en portugués”, *Homenagem a Joseph M. Piel*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, pp. 289-326.
- Machado, J. P. (1977), *Dicionário etimológico da lingua portuguesa*, Lisboa, Horizonte, (3ª ed.).
- (1981), *Grande dicionário da língua portuguesa*, Lisboa, Amigos do Livro Editores, 12 vols.
- (1984), *Dicionário onomástico etimológico da língua portuguesa*, Lisboa, Editorial Confluência, 3 vols.
- Maia, C. de Azevedo (1986), *História do Galego-Português. Estado linguístico da Galiza e do Noroeste de Portugal desde o século XIII ao século XVI (Com referência à situação do galego moderno)*, Coimbra, Instituto Nacional de Investigação Científica.
- Mariño Paz, R. (2002), “A desnasalización vocálica en galego medieval”, *Verba*, XXIX pp. 71-118.
- (2008), *Historia de la lengua gallega*, Munich, LINCOM Studies in Romance linguistics.
- MedDB, *Base de datos da lírica profana galego-portuguesa*, (dir.) BREA LÓPEZ, M., Santiago de Compostela, Centro ‘Ramón Piñeiro’ para Investigación en Humanidades [www.cirp.es].
- Nunes, J. J. (1960), *Compêndio de Gramática Histórica Portuguesa (Fonética e Morfologia)*, Lisboa, Livraria Clássica Editora [6ª ed.].
- Riiho, T. (1979), *Per y para. Estudio sobre los orígenes y la evolución de una oposición prepositiva iberorrománica*, Helsinki, Helsingfors.

RILG = *Recursos Integrados da Lingua Galega*, <http://sli.uvigo.es/RILG>.

Rodríguez Fernández, J. L. (1976), “A propósito de la partícula *per*, intensiva o perfectiva en la lengua medieval gallego-portuguesa”, *Verba*, III, pp. 295-308.

Sáez Durán, J.-Viñez Sánchez, A. (1995), “Expresiones fijas en las cantigas gallego-portuguesas”, *Medioevo y Literatura. Actas del V Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (Granada, 27 septiembre-1 octubre 1993)*, edición de J. Paredes, Granada, Universidad de Granada, vol. IV, pp. 261-272.

Sánchez-Prieto Borja, P. (1998), *Cómo editar los textos medievales. Criterios para su presentación gráfica*, Madrid, Arco Libros.

Santamarina, A. (1974), *El verbo gallego*, *Verba*, anexo 4, Servicio de Publicacións, Universidade de Santiago de Compostela.

TMILG, Varela Barreiro, X. (dir.) (2004-), *Tesouro medieval informatizado da lingua galega*, Universidade de Santiago de Santiago de Compostela, Instituto da Lingua Galega [<http://www.usc.es/ilgas/TMILG>].

Varela, X. (1998), “*Verrá*: os futuros irregulares con vibrante múltiple na *Lírica Profana*”, *Martin Codax, Mendiño, Johan de Cangas. Día das Letras Galegas 1998*, Santiago de Compostela, Universidad de Santiago de Compostela, pp. 175-188.

Williams, E. B. (1975), *Do Latim ao Português*, Rio de Janeiro, Tempo Brasileiro [1ª ed., 1961, traducción da edición inglesa de 1938].

ÍNDICE

	Páx.
Introdución	4
I. Datos biográficos.....	11
1. O nome.....	12
2. A orixe.....	18
3. Relacións e ambiente	22
II. A tradición manuscrita.....	24
III. Criterios de edición.....	41
IV. Textos	50
1. De-lo día ‘n que m’eu quitei	51
2. Ora vos podess’ eu dizer	60
3. Mia senhor, por Nostro Senhor.....	67
4. Cuidades vós que mi faz a mi Deus.....	73
5. A maior coita que Deus quis fazer	78
6. Con gran coita sol non posso dormir	83
7. Senhor fremosa, des aquel día.....	89
8. A vós fez Deus, fremosa mia senhor.....	96
9. Muitos me veen preguntar.....	102
10. Senhor, vej’ eu que avedes sabor	112
11. Senhor fremosa, non pod’ om’ osmar.....	118
12. Meus amigos, querovos eu dizer.....	123
13. En grave día me fez Deus nacer	129
14. Sej’ eu, fremosa, con mui gran pesar.....	143
15. Amiga, grand’ engan ouv’ a prender.....	149
16. Mias amigas, querom’ eu des aquí.....	153

17. Amigo, mandovos migo falar	157
18. Donzela, quen quer entendria	162
V. Apéndice	171
1. Cantiga <i>B 1603 / V 1135</i>	172
2. Glosario.....	173
3. Listado de formas gráficas.....	215
4. Índice de rimas.....	233
5. Táboa de concordancias	235
VI. Reprodución dos manuscritos.....	236
VII. Bibliografía	259